

รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี ใน
เรือนจำเขต 9

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดูแลชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของ
ผู้ต้องขังสตรี ในเรือนจำเขต 9

โดย
นางสาวณริกา เกิดนาศาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

PAULO FREIREAN METHODOLOGY FOR FUNCTIONAL LITERACY AND
POTENTIAL DEVELOPMENT OF FEMALE INMATES IN CORRECTIONAL
DEPARTMENT, REGION 9

By
MISS Nearika KERDNASAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Education LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Department of LIFELONG EDUCATION

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2020

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี ในเรือนจำเขต 9
โดย	เนริกา เกิดนาสาร
สาขาวิชา	การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศีลภาสาสตร ดุขฎฐิบัณชิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาขันธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุขฎฐิบัณชิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.พีรเทพ รุ่งคุณากร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาขันธ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตขงค์ นันทนานนตร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.วิเลขา ลีสวรรณ)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ดร.กล้า สมตระกูล)

58251803 : การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตร์คุษฎิบัณฑิต

คำสำคัญ : รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่, การรู้หนังสือ, ผู้ต้องขังสตรี

นางสาว เณริกา เกิดนาสาร: รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี ในเรือนจำเขต 9 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาพันธ์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา พัฒนารูปแบบการศึกษา ศึกษา ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือ ของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 เป็นรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดการสอนผู้ใหญ่ของเปาโล แฟร์เร่ เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือ ทัณฑสถานหญิงสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 12 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์สร้างข้อสรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) กลุ่มตัวอย่างไม่เคยเรียนหนังสือ เพราะเมื่อวันเด็กครอบครัว มีฐานะยากจน ต้องหาเช้ากินค่ำ ทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้โตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ และรู้สึกว่าการเป็นคนไม่รู้หนังสือคือปมด้อย ทำให้รู้สึกอับอาย และต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา 2) การศึกษาบริบทของกลุ่มตัวอย่าง และการคัดเลือกคำที่จะนำมาใช้เป็นคำหลัก คำที่ได้ต้องมีความหมายต่อกลุ่มตัวอย่างและเป็นคำที่กลุ่มตัวอย่างคุ้นเคย การปฏิบัติการสอนอ่านสอนเขียน และหลังการอ่านออกเขียนเพื่อบันทึกเรื่องราวระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ (Critical Consciousness) ต้องเน้นวิธีการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้อยากเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการอภิปราย และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และ 3) กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการการรู้หนังสือก้าวหน้าขึ้น และยังพบว่ารูปแบบการศึกษาที่ใช้ทำให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความสามารถและศักยภาพที่แฝงอยู่ในตนเอง

58251803 : Major LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Keyword : PAULO FREIRE'S LITERACY MODEL, LITERACY, FEMALE INMATES

MISS NEARIKA KERDNASAN : PAULO FREIREAN METHODOLOGY FOR FUNCTIONAL LITERACY AND POTENTIAL DEVELOPMENT OF FEMALE INMATES IN CORRECTIONAL DEPARTMENT, REGION 9 THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PATTARAPON MAHARKAN, Ph.D.

The objectives of this research were to study the problem and needs, to develop an educational model, and to study the effect of the application of the study model for teaching and learning management based on Paulo Freire's literacy model to develop potential and literacy of female inmates in Correctional Department, Region 9. The research model was qualitative research using Freire's literacy Model as a research framework. The research area was Songkhla Women Correctional Institution. The sample used was 12 illiterate female inmates who were chosen by using a specific selection method. The tool used for data collection was open-ended interview questions. The data were analyzed by a descriptive conclusion and narrative.

The research results were concluded that 1) the sample group had never studied because of family poverty. When they were young, the family lived from hand to mouth and could not support them to complete compulsory education; they had to drop out of school halfway. These factors resulted in growing up to be an illiterate adult. They felt it was a weak point, ashamed, and have to rely on others all the time. 2) the study of the context of the sample and the selection of words to be used as keywords showed that the word selected must mean to and be familiar with the sample. Practice teaching reading and writing to emphasize the enhancement of critical consciousness, the motivation method must be emphasized to encourage students to want to learn, to participate in logical discussions and expressions. 3) the sample group had progressed in literacy and the study model encouraged them to express their ability and latent potential.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตขงค์ นันทนาเนตร และ ดร.วิเลขา ลีสสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยดูแลแนะนำ และให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่ง รวมทั้ง อาจารย์ ดร.พิรเทพ รุ่งคุณากร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และดร.กล้า สมตระกูล ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย สำหรับการทำให้วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำและประสบการณ์อันมีค่าแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงสงขลา ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาและอนุญาตให้ผู้วิจัยลาศึกษาต่อได้ตามความสนใจ ขอขอบพระคุณผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน ในเขต 9 ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานในเขต 9 ที่อำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยในการทำวิจัย ขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ทัณฑสถานหญิงสงขลาทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนช่วยเหลือผู้วิจัยในทุก ๆ ด้าน และขอขอบคุณผู้ต้องราชทัณฑ์สตรีทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเก็บข้อมูลการวิจัยแก่ผู้วิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ทุกท่านที่ช่วยเหลือดูแล เป็นกำลังใจ และคอยให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้วิจัยในทุก ๆ เรื่อง

คุณค่าหรือประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแต่พระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา

ณริกา เกิดนาสาร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	15
ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	16
1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	16
1.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	17
1.3 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	18
1.4 การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์.....	20
1.5 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน.....	21
ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาศึกษาผู้ใหญ่และการสอนอ่านออกเขียนได้ในประเทศไทย.....	25
2.1 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของไทย.....	26

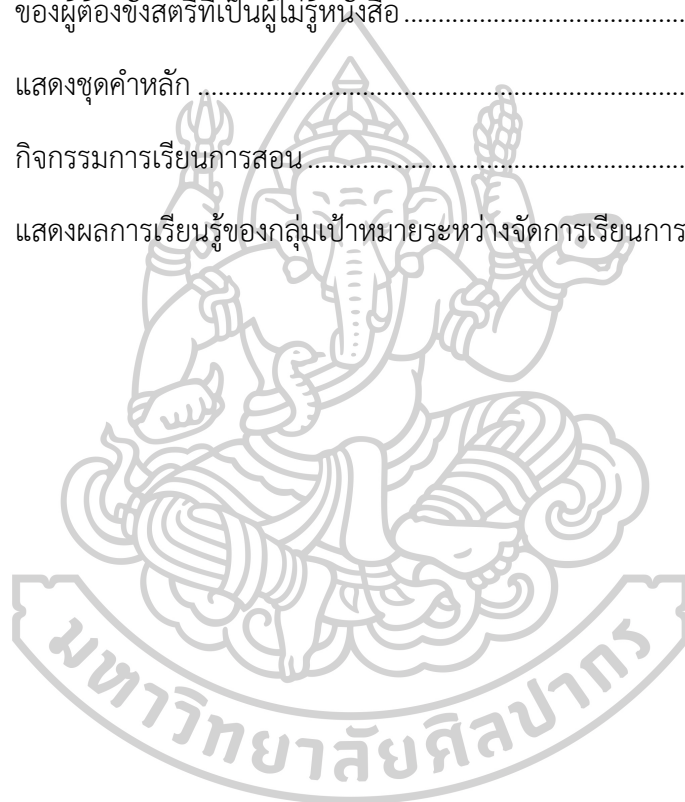

2.2	โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ.....	28
2.3	การจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557.....	28
ตอนที่ 3	การจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการรู้หนังสือ.....	30
3.1	ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่.....	30
3.2	การรู้หนังสือ	32
3.3	การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ	34
3.4	ปัจจัยที่สำคัญในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ.....	36
3.5	แนวคิดในการช่วยเสริมสร้างการศึกษาและการรู้หนังสือของไทย	38
ตอนที่ 4	การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่	45
4.1	ปรัชญาการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ (The Freirean Philosophy).....	46
4.2	กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปลุกมโนธรรมสำนึก (Concientization process) ของ เปาโล แฟร์เร่	47
4.3	การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ (Freire' Literacy Model)	48
ตอนที่ 5	การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ด้อยชั้น	53
5.1	ความเป็นมาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้น	57
5.2	โครงการกำลังใจกับการให้ความสำคัญเรื่องการรู้หนังสือของผู้ด้อยชั้นหญิง.....	65
ตอนที่ 6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	68
6.1	งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างโอกาสให้แก่ผู้ด้อยชั้นสตรีในประเทศไทย	68
6.2	งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ด้อยชั้น	71
6.3	งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่.....	76
6.4	งานวิจัยต่างประเทศ.....	79
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	86

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9	87
ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9	91
ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9	93
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9.....	96
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9.....	114
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9.....	152
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	171
สรุปผลการวิจัย.....	171
อภิปรายผลการวิจัย.....	173
ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย.....	185
รายการอ้างอิง.....	187
ภาคผนวก	197
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	198
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	203
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้วิจัย	206
ภาคผนวก ง ตัวอย่างสื่อที่ใช้ในการวิจัย	238
ภาคผนวก จ ตัวอย่างคู่มือสอนผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ.....	247
ประวัติผู้เขียน	265

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	วิเคราะห์ผลการศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการ ของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9..... 104
ตารางที่ 2	แสดงคำหลักแบ่งตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เกี่ยวกับภูมิหลังและ การดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการ ของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ..... 116
ตารางที่ 3	แสดงชุดคำหลัก 122
ตารางที่ 4	กิจกรรมการเรียนการสอน..... 129
ตารางที่ 5	แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน..... 158

สารบัญแผนภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	13
แผนภาพที่ 2	กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9.....	14
แผนภาพที่ 3	ตัวแบบการพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9.....	184

วิทยานิพนธ์นี้

ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์
ประจำปีงบประมาณ 2562

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2501) ให้คำจำกัดความว่าผู้ไม่รู้หนังสือ คือ ผู้ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของตน ได้ และต่อมายูเนสโกได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความไม่รู้หนังสือที่มีต่อการพัฒนาตนเองและชุมชน โดยกล่าวถึงคำว่า functional literacy (การรู้หนังสือระดับที่นำไปใช้งานได้) ที่มีความหมายตรงข้ามกับการไม่รู้หนังสือซึ่งหมายถึง ความไม่สามารถอ่าน เขียน และคิดเลข เพื่อพัฒนาตนเองชุมชนได้ (ศรีน้อย โปวาทอง, ผู้แปล, 2551: 11) ซึ่งยูเนสโก (UNESCO, 2016) ได้ดำเนินงานเพื่อยกระดับการรู้หนังสือของประชากรทั่วโลกมาตั้งแต่ปี พ. ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) โดยตระหนักถึงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นสิทธิในการศึกษาของชนทุกเพศทุกวัย และตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่าผลของการรู้หนังสือนั้น จะทำให้บุคคลสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างเต็มที่ทั้งยังมีผลให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม

นอกเหนือจากแนวคิดเดิมเกี่ยวกับการรู้หนังสือที่ประกอบด้วยทักษะการอ่าน การเขียนและการบวกลบเลขเป็นแล้ว การรู้หนังสือยังประกอบไปด้วยทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันหรือโลกดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยทักษะการทำความเข้าใจ ทักษะการตีความ การมีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทันและการรู้จักวิเคราะห์คัดสรรข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามยังมีเด็กและเยาวชนทั่วโลกอย่างน้อย 750 ล้านคนที่ไม่สามารถอ่านและเขียนได้ และกว่า 250 ล้านคนไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนและผู้ใหญ่เหล่านั้นไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและสังคมของตนได้ ดังนั้น เพื่อยกระดับการรู้หนังสือให้เป็นเครื่องมือและเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยูเนสโกจึงได้กำหนดแนวทางส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ทั่วโลก ประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญคือการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนาคนผ่านการดูแลเด็กปฐมวัยและการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน ยกกระดับการรู้หนังสือสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรู้หนังสือ (UNESCO, 2016)

การดำเนินงานของยูเนสโกเรื่องการส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่พลเมืองทั่วโลกที่ผ่านมามีตั้งแต่อดีตทำให้เราได้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือที่มีการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป กระทั่งถึงปัจจุบันที่ระบบดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของพลเมือง จากรายงานของยูเนสโก (Bokova, 2017) เนื่องในวันที่ระลึกละการรู้หนังสือ ภายใต้หัวข้อ “Literacy in a digital world” แสดงให้เห็นว่าระบบดิจิทัลมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนทั้งในเรื่องของการทำงาน การเรียนรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของมนุษย์ในทุก ๆ สังคม ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงข้อมูลความรู้คือโอกาสของบุคคลในการที่จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการเข้าถึงข้อมูลรูปแบบความรู้ที่มีความหลากหลาย และการมีเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นปัจจัยในการสร้างโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงบริการต่าง ๆ ทางสังคม ทั้งยังมีผลต่อการพัฒนาผลผลิตในภาคอุตสาหกรรม และการพัฒนารูปแบบการทำงานให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีคนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่มีโอกาสได้เข้าถึงข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องทำให้บุคคลเหล่านั้นได้พัฒนาทักษะ และความสามารถตนเองด้านการใช้ดิจิทัล เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ข้อเสนอรายงานของยูเนสโกดังกล่าวจึงเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การรู้หนังสือเป็นทักษะสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลเพื่อเตรียมคนเข้าสู่สังคมดิจิทัล และการที่จะเตรียมคนเข้าสู่สังคมดิจิทัลนั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้ของคนในชาติให้เป็นคนรู้หนังสือเสียก่อน เพราะการรู้หนังสือเป็นวิธีการในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อจะเป็นแรงกำลังพัฒนาชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญก้าวหน้าด้านอื่น ๆ ต่อไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559: ปกใน) ความว่า

“...การรู้หนังสือเป็นความจำเป็นสำหรับทุกชาติที่กำลังพัฒนาจนเป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกัน ส่งเสริมให้บรรลุผลให้ได้ ถ้าปราศจากพื้นฐานการรู้หนังสือของประชาชนในประเทศแล้ว ความพยายามในการพัฒนาคงไร้ผล การรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายอันสูงสุด...” (พระราชดำรัส ในโอกาสแห่งการประกาศปีสากลแห่งการรู้หนังสือ ขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ.1990)

ปัจจุบันแม้ระบบดิจิทัลจะมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของพลเมือง แต่สิ่งสำคัญที่เราจะต้องคำนึงถึงไปพร้อม ๆ กับความพยายามที่จะพัฒนาคนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของพลเมืองทุกคนในชาติ นั่นคือต้องคำนึงถึงบริบทและสภาพปัญหาที่แท้จริงที่กำลังเกิดขึ้นกับพลเมือง ชุมชน สังคม และประเทศที่เราอยู่ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริง เพื่อที่จะสามารถจัดการแก้ไขปัญหานั้นได้ให้ตรงจุดมุ่งหมาย “ ศาสตร์พระราชา ” หรือ

หลักการทรงงานแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่า การดำเนินงานโดยหลักการทรงงานดังกล่าวเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติ ได้จริง โดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง ยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนภูมิสังคมที่คำนึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และการพึ่งตนเองโดยรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้จัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) และการจะพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปในอนาคตจึงต้องให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา ให้มีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เกิดความใฝ่รู้ รู้จักแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปในวันข้างหน้า เพื่อให้มีวิชาความรู้ติดตัวสำหรับประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2559) การพึ่งตนเองได้นี้ก็คือการที่บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เฉพาะหน้าได้ สามารถที่จะดำเนินชีวิตได้ต่อไปและอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ดังนั้นการทำให้คนรู้หนังสือก็เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความรู้ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต และเมื่อมีทักษะความรู้พื้นฐานแล้วต่อไปก็ย่อมที่จะสามารถแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถประกอบกิจการงานที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองได้

แนวคิดเรื่องการรู้หนังสือขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโก (UNESCO) ประกอบกับแนวคิดจาก “ ศาสตร์พระราชา” และพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการรู้หนังสือ แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทำให้เราได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรู้หนังสือที่จะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของบุคคล และการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จริงอยู่ที่ว่าแม้คนเราจะไม่รู้หนังสือ แต่ก็ยังใช้ชีวิตอยู่ในสังคมและสามารถสื่อสารโต้ตอบระหว่างกันด้วยการใช้คำพูดหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ แทนได้ และเมื่อเราได้พิจารณาถึงสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมอย่างรอบด้านแล้ว จะพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิต นั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลให้เพิ่มขึ้นอย่างยิ่ง ดังที่เป็นมาในอดีตมนุษยมีการพัฒนาความสามารถในการใช้สัญลักษณ์และคำพูดเพื่อการสื่อสารและทำความเข้าใจใ้การอ่าน เพื่อเป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและทำความเข้าใจความหมายของสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ และพัฒนา

การเขียนด้วยตัวอักษรและรูปภาพเพื่อสื่อสารและถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด สิ่งเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ผ่านช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน แม้มนุษย์จะไม่สามารถปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ แต่มนุษย์สามารถเรียนรู้ที่จะอยู่กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ด้วยการพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่าการรู้หนังสือคือทักษะพื้นฐานที่มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการรู้หนังสือในปัจจุบันที่สื่อดิจิทัล เริ่มเข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตประจำวัน การขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือจึงมิใช่เพียงแต่การทำให้คนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่การรู้หนังสือคือการทำให้บุคคลมีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้อย่างเท่าเทียม และสามารถใช้ประโยชน์จากช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคคลเป็นอิสระจากความไม่รู้ (การุณ สกุลประดิษฐ์, 2557) และเพราะการรู้หนังสือทำให้มนุษย์เกิดจิตสำนึก สามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งยังช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ทำให้บุคคลมีส่วนร่วมและลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ การทำให้บุคคลรู้หนังสือจึงเป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเสรีของมนุษย์ด้วย (เลส์ตาซ อังเดร, 2529: 25)

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าการรู้หนังสือเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนามนุษย์หลายหน่วยงานทั่วโลกจึงตระหนักถึงความสำคัญของการรู้หนังสือ เพราะการจะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้นั้นจะต้องอาศัยพลเมืองที่มีวิชาความรู้ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ จึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาพลเมืองด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้พลเมืองทุกคนทั้งหญิงและชายมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อจะให้พลเมืองทุกคนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต (UNESCO, เข้าถึงข้อมูลจาก <https://en.unesco.org>, เข้าถึงข้อมูลวันที่ 15 พฤษภาคม 2561) ดังนั้นนโยบายและข้อกำหนดขององค์การสหประชาชาติที่ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกโดยมีหลักการสำคัญที่ระบุถึงการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษาทุกระดับของผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาส และขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือและการคิดคำนวณให้หมดไปในกลุ่มเด็กและเยาวชนและประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ (ไกรยศ ภัทรราวาท, 2558) นโยบายระบุอย่างชัดเจนในเรื่องการให้โอกาสแก่ผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสทุกคนให้ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและเรียนรู้ ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้เข้าถึงความรู้ที่บุคคลต้องการ และมีช่องทางในการค้นคว้าความรู้จากสื่อและเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้กับวิถีชีวิตและเตรียมกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคต นอกจากนี้ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียนและวัฒนธรรมอาเซียน (กรมอาเซียน, 2555: 133 - 134, 138) ยังได้กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

มนุษย์ ที่เน้นการสร้างสังคมความรู้ โดยมีมาตรการในการดำเนินงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับสตรีและความเท่าเทียมทางการศึกษาของสตรี ประกอบด้วย การจัดการไม่รู้หนังสือ และส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม สำหรับสตรีและเด็กและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องความละเอียดอ่อนทางเพศในหลักสูตรการศึกษา และในวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 ประกอบกับแผนงานประชาคมอาเซียน 2016 - 2025 (กรมาอาเซียน, 2559: 240, 250 - 251) นั้นยังคงให้ความสำคัญและตั้งเป้าหมายในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ตลอดจนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี เด็ก เยาวชน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และประชากรกลุ่มอื่น ๆ อย่างครอบคลุม ผ่านมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ ให้สามารถพึ่งตนเองได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและยั่งยืนโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ

จากแนวคิด นโยบาย ข้อกำหนด และแผนงานระดับสากลเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของการรู้หนังสือที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในสิทธิและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และการศึกษาคือสิทธิพื้นฐานของพลเมืองทุกคน เพราะผลของการรู้หนังสือจะทำให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้อย่างเต็มที่ ยังผลให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม การรู้หนังสือจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกชาติที่กำลังพัฒนา เพราะการรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการทำให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและวิธีจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อจะทำให้การจัดการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือเกิดประสิทธิผล

ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญและทำความเข้าใจในสภาพปัญหาของผู้ไม่รู้หนังสือ ด้วยการให้ผู้ไม่รู้หนังสือได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลและสะท้อนความคิดเห็นของตนเองอย่างตรงไปตรงมา กระบวนการนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้จัดการศึกษาและผู้ไม่รู้หนังสือที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันอย่างเข้าใจและเท่าเทียม นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ไม่รู้หนังสือได้ใช้ความคิด ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความตระหนักต่อสถานการณ์หรือปัญหาที่เป็นอยู่และมองเห็นความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข จนนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลเกิด “มโนธรรมสำนึก” ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นแนวคิดในการปฏิบัติการเพื่อการรู้หนังสือของเปาโล แพร่เร่ ผู้ที่ได้รับการยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในฐานะนักการศึกษาผู้ที่ทำงานด้วยความรักและความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย เป็นผู้ที่ทำให้เราทุกคนตระหนักถึงความเป็นจริงที่ว่า “ความรู้คือพลังอำนาจ” เปาโล แพร่เร่ จึงเป็นหนึ่งในนักการศึกษาคนสำคัญของยุคสมัย ที่มีจุดมุ่งหมายที่ดีในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและการทำความเข้าใจบริบทของสังคมและประเทศผ่านการศึกษา (UNESCO, 1988: 15)

แนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้หนังสือ ของเปาโล แพร์เร่ เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมสำนึกให้แก่ผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือนี้เป็นกระบวนการเรียนการสอนผู้ไม่รู้หนังสือโดยผ่านกระบวนการคิด การไตร่ตรอง การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการวิพากษ์ โดยการสอนผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือให้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจในตนเองและสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้การวิเคราะห์ตัวเองและสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความนึกคิดและนำตนเองไปสู่อิสรภาพจากความรู้และการถูกกดขี่ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้ผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือได้ตระหนักในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถพิจารณาสภาพแวดล้อมทางสังคมของตนเองได้อย่างมีวิจารณญาณ (สนอง โลหิตวิเศษ, 2554: 3 - 57) ซึ่งจะเห็นได้จากความตื่นตัวและความพยายามในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุคคลเริ่มที่จะตระหนักในสิทธิและเห็นถึงพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวเอง สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากผู้ที่ถูกครอบงำและต้องจำยอมต่อสภาพที่เป็นฝ่ายถูกกระทำไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถแสดงออกเพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตนเอง และสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจทำให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำ จากรายงานการวิจัยของสถาบันอนาคตไทย (2557) พบว่ามีช่องว่างระหว่างรายได้ของประชากรในกลุ่มคนรวยและกลุ่มคนจนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งระบบข้อมูลและสารสนเทศด้านการศึกษาของประชากรรายบุคคลยังไม่ครบถ้วนและไม่เป็นปัจจุบันรัฐจึงไม่สามารถให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการได้อย่างครบถ้วน ประกอบกับความแตกต่างด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในการเข้าถึงบริการการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษามากยิ่งขึ้น ผลของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัญหายาเสพติด และการใช้ความรุนแรง เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 119) และจากการสำรวจการอ่านของประชากร พ.ศ. 2558 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (เข้าถึงข้อมูลจาก www.nso.go.th, เข้าถึงข้อมูลวันที่ 25 ตุลาคม 2560) พบว่าอัตราการรู้หนังสือของประชากรทั้งประเทศยังมีความแตกต่างกันอยู่มากระหว่างหญิงและชาย จากการสำรวจระบุว่าจำนวนประชากรหญิงและชายทั่วราชอาณาจักรมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 2,059,054 คน พบว่าทั่วทุกภูมิภาคของประเทศมีผู้หญิงอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่สามารถอ่าน เขียนและคำนวณได้จำนวน 1,256,115 คน และผู้ชายอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่สามารถอ่าน เขียนและคำนวณได้จำนวน 802,939 คน ผลการสำรวจนี้จึงเป็นข้อมูลหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดโอกาสและความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาระหว่างหญิงและชาย

สภาพการณ์ของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการไม่รู้หนังสือนี้เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่นำไปสู่การทำให้เกิดปัญหาสังคมและการก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยผู้หญิง จากรายงานการวิจัย ของกรมราชทัณฑ์ (2554: บทคัดย่อ) เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกระทำความผิดของผู้ต้องขัง สตรี พบว่าปัจจัยด้านการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการกระทำความผิดของสตรี โดยระบุว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาทางการเรียน เช่น ขาดเรียนบ่อย มีการย้ายโรงเรียน ครอบครัว มีฐานะยากจนทำให้ไม่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ประกอบกับมีความรู้ที่น้อย ทำให้ผู้ต้องขังขาด ความรู้เรื่องกฎหมายหรือไม่ได้สนใจเกี่ยวกับโทษที่ได้รับ ซึ่งส่วนใหญ่ทราบว่าการเสพยาหรือขาย ยาเสพติดนั้นเป็นเรื่องผิดกฎหมายแต่ไม่คิดว่าจะมีโทษหนัก และการมีระดับการศึกษาน้อยทำให้ โอกาสในการหางานทำที่มั่นคงและมีรายได้สูงลดลงไปด้วย ผู้ต้องขังสตรีเหล่านี้จึงขาดอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้น้อย ดังงานวิจัยของทิวาพงษ์ พลูโต (2544) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังสตรี ทักษสถานหญิงกลาง ” ผลวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้า ยาเสพติดของผู้ต้องขังสตรีในทัณฑสถานหญิงกลางคือความเป็นผู้มีการศึกษาน้อยทำให้ผู้ต้องขังสตรี ค้ายาเสพติด และการมีเพื่อนติดยาเสพติดทำให้ผู้ต้องขังสตรีค้ายาเสพติด และงานวิจัยของ อนุรักษ์ ลักษณะชินดา (2548) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิง คดีความผิดต่อชีวิตในทัณฑสถานหญิงกลาง ” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ ความผิดของผู้ต้องขังสตรีคดีความผิดต่อชีวิตประกอบด้วย ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับ การศึกษาต่ำ มีสถานภาพสมรส มีรายได้ต่ำ มีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว จากงานวิจัย แสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพราะการรู้หนังสือ เปรียบเสมือนการมีเครื่องมือที่จำเป็นในการหาเลี้ยงชีพ ท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา หากปราศจากความรู้อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาเลี้ยงชีพแล้วการใช้ชีวิตย่อมเป็นไป อย่างยากลำบาก สตรีจำนวนหนึ่งที่ไม่มีความรู้จึงไม่มีทักษะที่ดีพอในการใช้ชีวิต ไม่สามารถแก้ไข ปัญหาชีวิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขาดวิจารณญาณในการใช้ชีวิต ไม่สามารถไตร่ตรองหาเหตุผลโดยรอบคอบ ก่อนที่จะลงมือกระทำการสิ่งต่าง ๆ ได้ ทำให้ตัดสินใจผิดพลาดจนนำไปสู่การกระทำความผิด การก่อ อาชญากรรม เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและการจองจำในที่สุด

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล มีภารกิจหลักในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็น บุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้หลังพ้นโทษ แนวคิดการให้การศึกษาแก่นักโทษนี้มีมาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์มีแนวคิดริเริ่มที่จะปลูกฝังการให้การศึกษา แก่นักโทษทุกคน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวนักโทษเองและชาติบ้านเมือง (กรมราชทัณฑ์, 2525: 595 - 614) ตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบันความตั้งใจและความพยายามที่จะให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับโอกาส ทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันทั้งผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขัง สตรีนั้น ได้มีการกำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 (2560: 12 - 13) หมวด 4 มาตรา 42 และ หมวด 5 มาตรา 43 อย่างชัดเจนถึงวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยใช้การศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึง การศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน ให้ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และรู้เท่าทัน ความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก การให้โอกาสผู้ต้องขังได้ศึกษาเล่าเรียนและฝึกอบรม เพื่อให้มีความรู้และทักษะนั้นเท่ากับเป็นการเตรียมตัวให้ผู้ต้องขังพร้อมออกไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างบุคคล ที่มีคุณภาพ และเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ เพราะการมีความรู้ความสามารถจะทำให้ผู้พ้นโทษ มีแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริตและมีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองได้เมื่อพ้นโทษ

จากการสำรวจของกรมราชทัณฑ์ อัตราจำนวนประชากรผู้ต้องขังชายที่มีสัดส่วนแตกต่างกัน อย่างชัดเจนกับจำนวนผู้ต้องขังสตรี ซึ่งจากสถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ ของกรมราชทัณฑ์สำรวจ ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2563 พบว่าปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องขังสตรีทั่วประเทศทั้งสิ้น 43,414 คน และมีจำนวนผู้ต้องขังชายทั่วประเทศทั้งสิ้น 303,760 คน รวมจำนวนผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั้งสิ้น 347,174 คน จากจำนวนประชากรผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังสตรีที่แตกต่างกัน ประกอบกับสถานที่สำหรับใช้เพื่อ การคุมขังที่มีลักษณะปิดนั้น มีผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของผู้ต้องขังสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับผู้ต้องขังสตรีที่ถูกคุมขังอยู่ภายใต้แดนหญิงของเรือนจำชาย ซึ่งสำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ถูกคุมขัง อยู่ในทัณฑสถานหญิงนั้นย่อมได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้ทั่วถึงกว่าผู้ต้องขังสตรี ที่ถูกคุมขังอยู่ภายใต้แดนหญิงของเรือนจำชาย ข้อจำกัดนี้จึงมีผลทำให้โอกาสที่ผู้ต้องขังสตรีที่ถูกคุมขัง อยู่ภายใต้แดนหญิงของเรือนจำชาย จะได้รับการบริการทางการศึกษาและการเข้าถึงบริการความรู้ใน รูปแบบต่าง ๆ ค่อนข้างจำกัด และมีโอกาสเข้าถึงบริการทางการศึกษาน้อยกว่าผู้ต้องขังชาย ซึ่งจากเอกสารแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงแห่งองค์การสหประชาชาติ (กรมราชทัณฑ์, 2552: 111, 117) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการจัดให้มีโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม สำหรับผู้ต้องขังสตรี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีมีโอกาสในการได้รับบริการทางการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เท่าเทียมกับผู้ต้องขังชาย สามารถช่วยเหลือตนเอง เคารพต่อกฎระเบียบ ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยและมีทักษะสำหรับอาชีพในอนาคต

ทั้งนี้ นอกจากสภาพปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดของสถานที่ในการควบคุมที่ทำให้ผู้ต้องขังสตรีมี โอกาสเข้าถึงช่องทางการศึกษาและฝึกอบรมน้อยกว่าผู้ต้องขังชายแล้ว การพลาดโอกาสทางการศึกษา ของผู้ต้องขังสตรีเมื่อครั้งวัยเด็กโดยสาเหตุที่ทำให้พลาดโอกาสทางการศึกษานั้นมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านความยากจน ทำให้ไม่เงินไปเรียนหนังสือและการแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย เมื่อแต่งงานแล้ว ก็ต้องรับผิดชอบดูแลงานบ้าน ดูแลสามีจึงทำให้ไม่ได้เข้าเรียน ด้านครอบครัวการที่พ่อแม่แยกทางกัน และการเป็นพี่คนโตที่ต้องรับภาระช่วยแม่หรือพ่อดูแลพี่น้องหลายคน การเป็นคนเร่ร่อนไร้บ้านและ ที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง ด้านสภาพแวดล้อม การมีถิ่นที่อยู่อาศัยที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดารการเดินทาง

ไปเรียนจึงยากลำบาก ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ครอบครัวมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ จึงเกรงว่าการที่ลูกเข้าเรียนในโรงเรียนสามัญที่ไม่ใช่โรงเรียนสอนศาสนาและภาษาที่ใช้ในการสื่อสารแตกต่างกันนั้น จะทำให้บุตรหลานไม่ได้รับความสะดวกในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนกิจ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงจำนวนหนึ่งเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ ทำให้ขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ผู้หญิงเหล่านี้จึงมีโอกาสดัดสินใจผิดพลาดและมีโอกาสที่จะกระทำความผิดจนต้องโทษจำคุก

ผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ภายในทัณฑสถานหญิง พบว่ายังมีผู้ต้องขังสตรีจำนวนหนึ่งที่ไม่รู้หนังสือ อ่านภาษาไทยไม่ออก เขียนภาษาไทยไม่ได้ จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563 พบว่า ทั่วประเทศมีผู้ต้องราชทัณฑ์หญิง จำนวน 43,686 คน และจากการรายงานข้อมูลผู้ต้องขังจำแนกตามวุฒิการศึกษาประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ของทัณฑสถานหญิง จำนวน 7 แห่ง ตามสถิติของกองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ พบว่า มีผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือจำนวนทั้งสิ้น 1,265 คน (เข้าถึงข้อมูลจาก www.correct.go.th, เข้าถึงข้อมูลวันที่ 22 พฤศจิกายน 2563) และผู้ต้องขังสตรีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษามีการศึกษาน้อย ไม่รู้หนังสือ ขาดทักษะในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ทำให้ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด เป็นเหตุให้กระทำความผิด และเข้าสู่เรือนจำ จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงสภาพปัญหาและผลเสียของการไม่รู้หนังสือ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรู้หนังสือผู้วิจัยมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานพบว่า ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือนั้นไม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้ทั้งยังขาดอำนาจในการต่อรอง ทำให้ต้องใช้ชีวิตอยู่ด้วยความเสี่ยงที่จะทำผิดกฎหมายบ้านเมืองจนที่สุดก็จะนำตนเองไปสู่ชีวิตที่ไร้เสรีภาพ การไม่รู้หนังสือทำให้สตรีขาดเสรีภาพในการสื่อสาร และมีผลทำให้ผู้ต้องขังสตรีไม่ตระหนักรู้ถึงสิทธิเสรีภาพที่ตนมี ผู้ต้องขังสตรีบางคนยังคงมีความคิดว่าการหาเงินเลี้ยงปากท้องมีความสำคัญมากกว่าการเรียนหนังสือ การศึกษาหรือการมีความรู้สูงเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพราะในเมื่อปากท้องต้องอึดมีการทำงานเพื่อให้มีเงินจึงสำคัญมากกว่า ในทางกลับกันหากผู้ต้องขังสามารถรับรู้และเห็นว่า “การรู้หนังสือคือพลังอำนาจ” นั้นจะทำให้ผู้ต้องขังสตรีตระหนักได้ว่าเมื่อรู้หนังสือแล้วตนจะสามารถคิดและหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ทำให้รู้จักวิธีการค้นหาความรู้เพื่อตอบข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของการรู้หนังสือที่กล่าวแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การทำให้คนรู้หนังสือ เป็นแนวทางที่จะทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศมีโอกาสและมีความรู้ที่เพียงพอในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิด เปาโล แฟร์เร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในฐานะนักการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการรู้หนังสือ ด้วยความเชื่อว่าการรู้หนังสือคือประตูนำไปสู่โอกาส และการรู้หนังสือนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลที่ขาดโอกาส ประกอบกับความเข้าใจที่เปาโล แฟร์เร

มีต่อผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือและความเข้าใจที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม เปาโล แฟร์เร่ จึงสามารถเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่เข้ากับประสบการณ์ของผู้ใหญ่ เพื่อให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ และตระหนักถึงเสรีภาพของตนเอง ด้วยแนวคิดประกอบกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของเปาโล แฟร์เร่ นี้เอง ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนำรูปแบบการศึกษาตามแนวคิด เปาโล แฟร์เร่ มาใช้เพื่อช่วยให้สตรีที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและถูกเอารัดเอาเปรียบจากทั้งสังคมและครอบครัว กลุ่มสตรีที่ถูกต้องโทษจำคุกซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดกระบวนการทางการศึกษาให้เป็นพิเศษเพื่อช่วยเหลือและให้โอกาสสตรีที่ถูกต้องโทษได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองและเสริมพลังอำนาจและศักยภาพของสตรีเหล่านี้ การให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ต้องขังสตรีที่ขาดโอกาสและเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองจนสามารถอ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งในการที่จะช่วยแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในประเทศไทย ให้มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต และช่วยพัฒนาความสามารถในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรู้หนังสือที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังสตรีตระหนักถึงความรู้ความสามารถที่ตนมี และสามารถใช้ประโยชน์จากการรู้หนังสือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนผู้ต้องขังสตรีพร้อมทั้งพัฒนาคู่มือประกอบสำหรับสอนผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยเป้าหมายสำคัญของการพัฒนารูปแบบนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9

คำถามการวิจัย

รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย 1) แนวคิด และวิธีการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร่ 2) แนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ และ 3) แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องราชทัณฑ์ของกรมราชทัณฑ์

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเรือนจำ และทัณฑสถานหญิง จำนวน 7 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในเขต 9 ได้แก่ 1) เรือนจำกลางยะลา 2) เรือนจำกลางปัตตานี 3) เรือนจำจังหวัดสตูล 4) เรือนจำจังหวัดนราธิวาส 5) ทัณฑสถานหญิงสงขลา 6) เรือนจำอำเภอเบตง และ 7) เรือนจำอำเภอนาทวี และ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ทัณฑสถานหญิงสงขลา ตั้งอยู่เลขที่ 164 หมู่ 4 ถนนสงขลา-นาทวี ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 จำนวน 7 แห่ง จำนวน 14 คน
- 2) ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือ จำนวน 3 คน
- 3) เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานที่มีประสบการณ์การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จำนวน 5 คน
- 4) ครู กศน.ที่มีประสบการณ์และทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนให้กับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 5 คน และ
- 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 3 ท่าน

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือที่ต้องโทษคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงสงขลา ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่จะทำให้รู้หนังสือ โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนกับเนื้อหาการเรียนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตของผู้เรียน โดยใช้สื่อการเรียนที่มีเนื้อหาสอดคล้องวิถีชีวิตของผู้เรียน และใช้การเสวนาวิพากษ์เพื่อสะท้อนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ความสามารถในการอธิบาย และแสดงความคิดเห็น ความสามารถในการลงมือปฏิบัติทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ด้วยตัวเอง ความสามารถในการแสวงหาความรู้ และความสามารถในการปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติ

การรู้หนังสือ หมายถึง ความสามารถในการอ่าน และเขียนภาษาไทย และความสามารถในการนำทักษะการอ่านเขียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง

คู่มือประกอบการเรียนการสอนผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ หมายถึง คู่มือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามรูปแบบและแนวคิดของเปาโล แฟร์เร เพื่อให้ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการสอนผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ เนื้อหาภายในคู่มือประกอบด้วย คำอธิบายการใช้คู่มือ วิธีการสอน และตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ หมายถึง นักโทษสตรีหรือคนต้องขังที่เป็นสตรี ที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือไม่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ หรือมีภาวะของการลืมหนังสือ เป็นผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาเมื่อครั้งวัยเด็กและโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้

ทัณฑสถานหญิงสงขลา หมายถึง สถานที่สำหรับคุมขังหรือควบคุมนักโทษสตรีหรือคนต้องขังที่เป็นสตรี ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

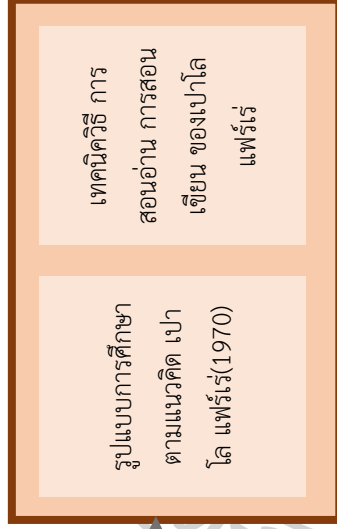
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีรู้หนังสือและได้พัฒนาศักยภาพตนเอง
2. รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีที่ได้จากการทำวิจัย สามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้รู้หนังสือและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้
3. ผลการศึกษาที่ได้จากการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาผู้ต้องขัง

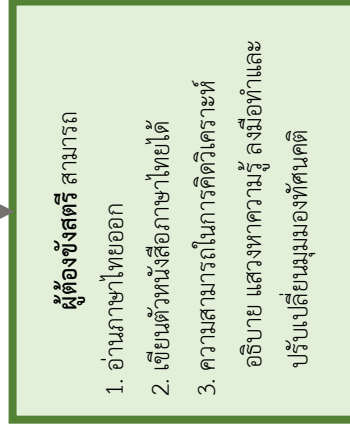
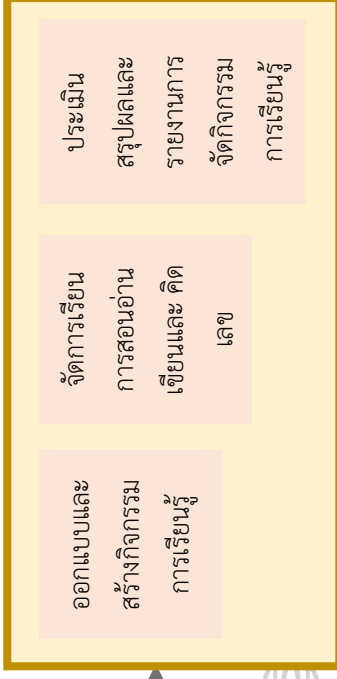
ปัจจัยนำเข้า

กระบวนการ

กระบวนการ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยระยะที่ 1

ศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- 1) เข้าพื้นที่ศึกษาภูมิหลัง สภาพปัญหา ศักยภาพและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ในเรือนจำ และทัณฑสถาน
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก วิธีการปฏิบัติงานประจำวันของผู้ต้องขัง สตรีด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนา และการสังเกต
- 3) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนา และการสังเกต

ดำเนินการวิจัยระยะที่ 2

พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- 1) ถอดรหัส (Code) หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา
- 2) สังเกตวิธีการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในช่วงเวลาต่างกันและรวบรวมข้อมูล
- 3) ประเมินข้อมูลที่ได้มา
- 4) คัดเลือกสถานการณ์หรือปัญหา
- 5) นำสถานการณ์ที่ได้คัดเลือกไปสร้างสื่อการเรียนการสอน
- 6) ถอดรหัส (Decoding) สถานการณ์ที่ได้คัดเลือก โดยการสอนทนา
- 7) ศึกษาผลการสนทนาเพื่อกำหนดประเด็น
- 8) จำแนกเป็นประเด็นย่อยและเข้ารหัสอีกครั้ง

พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

- 1) ออกแบบและจัดทำสื่อสำหรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 2) จัดทำแผนการเรียนรู้
- 3) จัดทำคู่มือการสอนผู้ใหญ่ในเรือนจำให้รู้หนังสือ

ดำเนินการวิจัยระยะที่ 3

ประยุกต์ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิด เปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

- 1) ปฏิบัติการสอนอ่านและสอนเขียนตามแผน กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย
- 2) ประเมินผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการศึกษา และคู่มือ
- 3) นำเสนอผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย และคู่มือการสอนผู้ใหญ่ในเรือนจำให้รู้หนังสือ

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนากระบวนการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.2 หลักการการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.3 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.4 การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาศึกษาผู้ใหญ่และการสอนอ่านออกเขียนได้ในประเทศไทย

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการรู้หนังสือ

- 3.1 ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่
- 3.2 การรู้หนังสือ
- 3.3 การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ
- 3.4 ปัจจัยที่สำคัญในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ
- 3.5 แนวคิดในการช่วยเสริมสร้างการศึกษาและการรู้หนังสือของไทย
  - 3.5.1 หลักเศรษฐกิจพอเพียง รากฐานของชีวิต
  - 3.5.2 แนวคิดเรื่องคิดเป็น

ตอนที่ 4 การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่

- 4.1 ปรัชญาการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ (The Freirean Philosophy)
- 4.2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปลุกมโนธรรมสำนึก (Concientization process) ของเปาโล แฟร์เร่
- 4.3 การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ (Freire' Literacy Model)

ตอนที่ 5 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขัง

- 5.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง
- 5.2 ความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง
- 5.3 โครงการกำลังใจกับการให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย
- 6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง
- 6.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่
- 6.4 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องของการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา อีกทั้งเนื้อหาและหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือการฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

อุ้นตา นพคุณ (2546: 10) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่าหมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาหรือโปรแกรมที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้นให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ ที่มีความประสงค์จะเรียนรู้และรับประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเองหรือการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มและในชุมชน โดยกิจกรรมดังกล่าวนั้นจัดให้แก่ประชากรทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี โดยใช้ระยะเวลาสั้น มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียน และสามารถแก้ปัญหาของกลุ่มและชุมชนได้

อุทัย ดุลยเกษม (2560: 34) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นเนื้อหาหรือทักษะตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ยึดโยงกับวัยของผู้เรียน เนืองด้วยในแต่ละหลักสูตรของการจัดการศึกษานั้นคนในวัยใดก็สามารถเข้าเรียนได้ และเป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มคน

ทุกวัย ทุกเพศ ที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียนและในการจัดการเรียนการสอนนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดการเรียนการสอนเพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น อีกทั้งยังไม่ได้กำหนดเวลาเรียนอย่างตายตัวด้วย

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาประเภทหนึ่งที่มีความยืดหยุ่นทางด้านหลักสูตรเนื้อหา โดยหลักสูตรและเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้นได้มาจากความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการจัดการเรียนการสอนมีความหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนที่แตกต่างกัน และการประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยรูปแบบวิธีการประเมินที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายให้ได้มีโอกาสศึกษา ฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนเอง และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตาม que ผู้เรียนต้องการ

1.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีโอกาสศึกษา ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ ให้ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความรู้ความสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงยึดหลักการสำคัญ (นฤมล ต้นธสุเรศรัษฎ์, (2557: 10 - 7) ดังต่อไปนี้

1. ความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นยึดหลักการสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
2. การพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนใช้หลักการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนของผู้เรียน เพื่อการบูรณาการวิถีจัดการเรียนการสอนอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นองค์รวม
4. ความสอดคล้องกับปัญหา การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นกระบวนการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ความต้องการของตนเอง ให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการศึกษาเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้
5. การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้งระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เพราะกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือของทุกคนทุกฝ่ายนั้นจะช่วยให้กระบวนการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ทุกคนมีส่วนร่วมกัน

หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าว ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษา ที่สร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและให้โอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดเพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งยังเป็นการศึกษา ที่ขยายโอกาสไปสู่บุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ทุรกันดารและห่างไกล เพื่อให้บุคคลทุกคนมีโอกาส ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และเนื่องจากการจัดการศึกษานอกระบบให้ความสำคัญกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล การจัดการเรียนการสอน จึงคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ สภาพวิถีการดำเนินชีวิต บริบททางสังคม และสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของผู้เรียน อีกทั้งยังคำนึงถึงเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละ กลุ่ม การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถ เลือกเรียนได้ตามความพร้อมและความต้องการของตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ อย่างเต็มที่ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันที่ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นชุมชน หน่วยงานในท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.3 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตามหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ยึดหลักการสร้างความเสมอภาคในโอกาส ทางการศึกษาแก่บุคคลทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม รวมถึงหลักการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความ ยืดหยุ่นเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน และบริบทสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันของผู้เรียน ประกอบกับหลักการจัดการศึกษาที่เน้น ให้บุคคล ชุมชน องค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ตามหลักการที่กำหนดไว้ คือการที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ และสามารถเรียนรู้ ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง จนมีทักษะความรู้ที่จะพึ่งพาตนเองและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับหลัก การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ครอบคลุมทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทุกกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กล้า สมตระกูล, 2557: 2 - 29) ได้ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้น การส่งเสริมและพัฒนาให้คนไทยมีความรู้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีความรู้ในการสื่อสาร และสาระที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว และเป็นสมาชิกที่ดี ของสังคม

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสแสวงหาความรู้เพิ่มเติมตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา ทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพที่ได้รับคุณวุฒิเท่ากับการศึกษา ในระบบโรงเรียน

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่จัดให้แก่ผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพ ทั้งความรู้ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมชุมชน หัตถกรรม คหกรรม ธุรกิจ การตลาด และช่างบริการชุมชนสาขาต่าง ๆ ด้วยหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

4. การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการพัฒนาทักษะชีวิต เป็นกิจกรรมการศึกษา นอกระบบที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของตนและครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัย การกีฬา การออกกำลังกาย การดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศิลปะ นาฏศิลป์ ดนตรี นันทนาการ เป็นต้น

5. การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการกิจกรรม การศึกษานอกระบบ ที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่จำเป็นต่อ การพัฒนาสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในระบบ การปกครอง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หลักธรรมศาสนา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ชุมชน ลูกเสือ เป็นต้น

จากความหมาย หลักการและประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถสรุป ได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ บริบทสภาพแวดล้อมของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักการสำคัญคือการสร้างความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษา การพึ่งตนเอง การบูรณาการ การเรียนรู้กับวิถีชีวิต ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน และมีการจัดประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการ รู้หนังสือเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ให้ได้เพิ่มพูนความรู้และมีโอกาสได้รับ การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพให้สามารถประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ และเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตลอดจนการเรียนรู้ที่จะอยู่ใน สังคมได้อย่างปกติสุข การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้กับ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้เรียนให้ดีขึ้นได้ต่อไปในอนาคต

1.4 การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีจุดเน้นอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเสรีนิยมและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคคลในภาพรวมทั้งด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ โดยเชื่อและยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตนและลักษณะเฉพาะของแต่ละคนนั้นมีคุณค่า จึงต้องส่งเสริมให้ลักษณะเฉพาะต่าง ๆ ของแต่ละคนนั้นเจริญงอกงาม อีกทั้งศักยภาพของแต่ละคนสามารถที่จะพัฒนาได้อย่างไม่จำกัด ด้วยเหตุนี้ความเชื่อตามปรัชญามนุษยนิยมจึงศรัทธาในความเป็นมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผล มีสติปัญญา มีพลังอำนาจในตนเองและมีศักยภาพที่จะพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้น มีความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ (สนอง โลหิตวิเศษ, 2554: 3 - 37, 3 - 38) ความเชื่อตามปรัชญามนุษยนิยมจึงสะท้อนให้เราได้ตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์แต่ละคนว่าศักยภาพของบุคคลนั้นมีลักษณะพิเศษ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันที่หากเมื่อใดได้รับการฝึกฝนแล้วย่อมที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยคำว่า ศักยภาพนั้นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่สอดคล้องตามปรัชญามนุษยนิยมดังนี้

สนอง วรอุไร (2555: 17) อธิบายว่า ศักยภาพหมายถึงพลังอำนาจที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ และสามารถแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ คนทุกคนเกิดมามีศักยภาพและแต่ละคนมีศักยภาพหลายอย่าง การพัฒนาศักยภาพจึงเป็นการทำให้บุคคลมีพลังอำนาจเพิ่มมากขึ้น ที่หมายถึงการเพิ่มเติมในสิ่งที่คน ๆ นั้นมีอยู่แล้วให้สามารถทำในสิ่งที่ตนเองมีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น และสิ่งใดใดที่บุคคลยังไม่มีก็เป็นการทำให้มีและพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546: 98 - 99) อธิบายว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และประเสริฐได้ด้วยการฝึก ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ทุกคนควรยึดเป็นเครื่องเตือนใจและมีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองว่าเราจะต้องมุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้เต็มที่ ด้วยการศึกษเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้มนุษย์ค้นพบศักยภาพและพลังอำนาจในตนและเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

การศึกษาจะทำให้มนุษย์สามารถเพิ่มพูนสติปัญญา และนำสติปัญญาที่มีอยู่ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ สติปัญญานี้สำคัญเพราะเป็นคุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น หากมนุษย์ไม่มีสติปัญญาและขาดการศึกษาแล้วชีวิตมนุษย์ก็จะถูกครอบงำอยู่ภายใต้ปัจจัยแวดล้อมทั้งหลายและหม่นเวียนอยู่ในวงจรชีวิตแคบ ๆ ซ้ำซากทั้งชีวิต แต่ความมีสติปัญญาและการศึกษาช่วยให้มนุษย์มีความเป็นใหญ่ในตนเองในการที่จะพ้นจากอำนาจครอบงำของปัจจัยแวดล้อมภายนอกสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตและสร้างสภาพที่เกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ของตนได้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการทำให้ชีวิตมนุษย์เข้าถึงอิสรภาพในการที่จะกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้ได้มากที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556: 3 - 4)

จากความเชื่อในเรื่องของศักยภาพมนุษย์ตามปรัชญามนุษย์นิยมและความหมายของ ศักยภาพสามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพหมายถึงพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวบุคคลและมีลักษณะเฉพาะ ของแต่ละคนและเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้มีเพิ่มมากขึ้นได้โดยการศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝน อบรม ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนจะส่งเสริมและ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพที่ผู้เรียนมีและเป็นการพัฒนา ผู้ในทุก ๆ ด้าน (ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล, 2556: 14 - 10) ดังนี้

1. ด้านความรู้และสติปัญญา ความรู้และสติปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ต่อไปทางการศึกษา การทำงานและการใช้ชีวิตได้อย่างมีเหตุผลและตรงกับสถานการณ์
2. การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจเป็นการจัดกระบวนการศึกษา ฝึกอบรม การจัด กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม
3. ด้านสุขภาพและร่างกาย เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีสุขภาพร่างกายและ จิตใจที่แข็งแรงเพื่อจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ด้านนิสัยและความสนใจ เป็นการจัดกระบวนการศึกษา ฝึกอบรม และจัดกระบวนการ เรียนรู้เพื่อพัฒนานิสัยและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งการพัฒนาให้ไปในทางบวกนั้นย่อมจะเป็น การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนไปในทางบวกด้วย
5. ด้านความถนัดและความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล คือการส่งเสริมให้ผู้เรียนพบความ สนใจและความถนัดของตนเองและให้ได้พัฒนาจนเกิดความชำนาญเชี่ยวชาญ สามารถลงมือปฏิบัติ ได้จนเป็นที่พอใจและเป็นที่ยอมรับ

โดยสรุปเป้าหมายทางการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพและเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุม รอบด้าน โดยใช้กระบวนการทางการศึกษาหลากหลายรูปแบบและมีความยืดหยุ่นที่สามารถตอบสนอง ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และศักยภาพที่แท้จริงของตน และเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ มาเพิ่มพูนศักยภาพ ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายสำคัญสูงสุดคือการทำให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองได้ทำ ตามความสามารถของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) และสามารถพึ่งพาตนเองได้

1.5 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของนักทฤษฎีและนักวิชาการที่มีแนวคิดสอดคล้องกับ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์พร้อมทั้งได้นำเสนอแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ศักยภาพผู้เรียน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ดังนี้

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) นักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยมนำเสนอทฤษฎีความต้องการของมนุษย์โดยอธิบายว่าเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นพื้นฐานต่าง ๆ แล้ว ขั้นต่อไปมนุษย์ย่อมจะแสวงหาและต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูงสุดในแบบของตน และมนุษย์จะตระหนักถึงศักยภาพที่ตนมีในความสามารถที่จะเป็นหรือทำได้ในสิ่งที่ตนเองมีศักยภาพ มาสโลว์เห็นว่าการศึกษาคควรทำหน้าที่ช่วยให้คนเป็นในสิ่งที่เขาสามารถเป็นได้ดีที่สุด โดยเสนอแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองต่อศักยภาพของบุคคล (ชิตชงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560: 11 - 12) ดังนี้

1. นักการศึกษาควรจะสอนให้บุคคลรู้จักยอมรับความจริง ตระหนักถึงตัวตนและความรู้สึกแท้จริงของตนว่าเป็นอย่างไร
2. ควรสอนให้บุคคลหลุดพ้นจากเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมของตนและประพฤติดนในฐานะเป็นพลเมืองของโลก
3. ช่วยให้ผู้คนค้นพบเป้าหมายในชีวิตและความต้องการภายในตนเอง โดยเฉพาะการช่วยให้บุคคลค้นพบอาชีพหรือเป้าหมายชีวิตที่เหมาะสม
4. ยอมรับผู้อื่นอย่างที่เขาเป็น รู้ว่าศักยภาพที่แท้จริงของคนคนนั้นคืออะไร
5. สนับสนุนให้ผู้คนเห็นคุณค่าของชีวิต ประสบการณ์ในชีวิตเป็นสิ่งที่ดีซึ่งบุคคลสามารถค้นหาหรือมองเห็นสิ่งดี ๆ จากประสบการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้
6. ช่วยให้ผู้คนได้รับการตอบสนองในความต้องการพื้นฐานของตนเองในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง
7. ช่วยให้ผู้คนมีสติอยู่เสมอและช่วยให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของความดีงามจากสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตน
8. นักการศึกษาควรช่วยให้บุคคลรู้จักวิธีการควบคุมและการจัดการที่ดี และทำให้เขาเห็นว่าการละเลยสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือการไม่ใส่ใจและละทิ้งโดยสิ้นเชิงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ คนเราต้องรู้จักการควบคุมและการจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองได้ในทุก ๆ เรื่อง
9. นักการศึกษาควรช่วยให้บุคคลสามารถจับประเด็นเกี่ยวกับปัญหาสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและลดความสนใจต่อประเด็นปลีกย่อย
10. นักการศึกษาควรช่วยให้บุคคลได้ฝึกทักษะการคิดและมีทักษะการคิดตัดสินใจที่ดีสามารถเลือกตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีเหตุผล

คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Ransom Rogers) นักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยมอีกท่านหนึ่งให้ความสำคัญต่อบุคคลในฐานะผู้กระทำ (Subject) มากกว่าที่จะเป็นผู้ถูกระทำ (Object) มนุษย์ทุกคนเป็นคนที่มีคุณค่าและมีความคิดสร้างสรรค์ โรเจอร์ส เน้นว่ามนุษย์มีศักยภาพในตนเองที่จะพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของศักยภาพ (Actualizing Tendency) ของตนได้โดยมีแรงผลักดันและมุ่งที่จะ

พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพที่ตนมีอยู่ โรเจอร์สยังเชื่อว่าเป้าหมายของมนุษย์คือการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติบทบาทของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ (Full-functioning Individual) และมุ่งสู่การดำรงชีวิตที่ดีและมีคุณค่าสูงสุด (the good life) ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาจึงควรช่วยให้บุคคลได้พัฒนาตนเองเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติบทบาทได้อย่างสมบูรณ์ โดยนักการศึกษาหรือผู้สอนอาจใช้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ให้ผู้เรียนมีบทบาทและเป็นผู้ริเริ่มที่จะเรียนรู้และให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

สำหรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น โรเจอร์สเน้นการใช้ประสบการณ์ การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Reflection) และศักยภาพของผู้เรียนในการพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยที่การเรียนรู้จากประสบการณ์มีลักษณะที่สำคัญคือ 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการที่ผู้เรียนเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 2) ในการเรียนรู้จากประสบการณ์ผู้เรียนจะเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง 3) ในการเรียนรู้จากประสบการณ์ผู้เรียนจะได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และ 4) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนและจะเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ครั้งต่อ ๆ ไปให้กับผู้เรียน (ซิดซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560: 21 - 23)

นอกจากแนวคิดของนักทฤษฎี นักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยมที่ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้ให้หลักการหรือแนวทางที่จะสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์ไว้เช่นเดียวกัน ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงบรรยายไว้ ณ วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2542 (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2544: 95 - 100) ว่าการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ประกอบด้วยการใช้ สุ จี ปุ ลิ และการศึกษาที่สมดุลอีก 4 แขนงได้แก่พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา หลักการทั้งหมดนี้เป็นหลักการที่สามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกลมกลืนกับทุกยุคทุกสมัยได้ และแต่ละหลักการสามารถอธิบายขยายความได้ดังนี้

สุ คือ สุตมยปัญญา หรือปัญญาที่เกิดจากการฟัง คือการรับสารหรือสาระทั้งปวงทั้งจากการได้รู้ได้เห็นและการอ่านหนังสือ

จี คือ จินตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการคิด การคิดที่เกิดจากการได้ฟัง ได้รู้ได้เห็น ได้อ่านมาก่อนแล้วจึงใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองว่าอะไรควรเป็นอะไร ถือเป็นกรกรองข้อมูลขั้นหนึ่งว่าสิ่งที่ได้ฟัง ได้รู้ได้เห็นได้อ่านมานั้นถูกหรือผิด ในขั้นนี้จึงเป็นการทำให้ใช้เหตุผลวิเคราะห์เพื่อให้มีปัญญาแหลมคมและเพิ่มพูนมากขึ้นทั้งยังช่วยให้เกิดจินตนาการและการสร้างสรรค์ใหม่ด้วย

ปุ คือ ปุจฉาแปลว่าถาม ถามเพื่อให้ได้คำตอบในสิ่งที่สงสัยจากการที่เราได้รู้ได้เห็นได้ฟัง และได้อ่านมาก่อนประกอบกรคิดใคร่ครวญเพื่อเพิ่มเติมให้ปัญญางอกเงยขึ้น บุคคลจึงต้องรู้จักถาม เพื่อให้ได้คำตอบเพิ่มเติมในเรื่องที่ตนสงสัย

ลิ คือ ลิขิตหรือการจดบันทึกเมื่อได้คำตอบหรือข้อมูลผ่านการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล การจดบันทึกข้อมูลจะทำให้ตัวเรารู้รวมทั้งคนอื่นก็จะสามารถเอาไปศึกษาแล้วได้รู้คำตอบนั้นด้วย

สำหรับการศึกษาที่สมดุลอีก 4 แขนง เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในทุก ๆ ด้านและเป็นวิธีการทำให้มนุษย์มีชีวิตที่มีคุณภาพ การศึกษาแต่ละแขนงสามารถอธิบายได้ดังนี้

พุทธิศึกษา หมายถึงการศึกษาเนื้อหาวิชาการที่มีอยู่หลากหลาย แต่ละสาขาวิชานั้นต่างก็ต้องใช้วิธีการ สุ จิ ปุ ลิ เพื่อทำให้เกิดความรู้ บุคคลจึงควรศึกษาให้รู้จักจริงในวิชาอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วให้รู้พอสมควรหรือรู้รอบอีกหลาย ๆ อย่าง โดยข้อสำคัญคือต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน ต้องรู้ว่าจักหาว่าความรู้ต่าง ๆ นั้นอยู่ในแหล่งความรู้ใดบ้างแล้วต้องรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้

จริยศึกษา หมายถึงการสอนให้มีคุณธรรม ปลูกฝังให้มีคุณธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น มีความซื่อตรง ความรับผิดชอบต่อตนเองสังคม การเอื้อเฟื้อตามสมควร มีระเบียบวินัย มีสำนึกต่อส่วนรวม ฯลฯ เพราะบุคคลต้องอาศัยอยู่ร่วมกันการเคารพในสิทธิและปัญญาของผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังให้มีในตน

พลศึกษา หมายถึงการกินอยู่ที่ถูกตามสุขบัญญัติเป็นการเสริมสร้างให้ร่างกายแข็งแรง สมองทำงานได้ดี ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้และมีกำลังพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ พลศึกษาจึงเป็นการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจให้พัฒนาไปพร้อมกัน

หัตถศึกษา หมายถึงความสามารถในการใช้มือทำ ประดิษฐ์สิ่งของ ในการทำนี้สมองก็ได้คิดไปด้วยดังนั้นสมองกับมือจึงต้องทำงานสัมพันธ์กันได้ดี หัตถศึกษาหรืองานช่าง หรืองานอาชีพนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลได้ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และเห็นคุณค่าของการทำงาน

ดังนั้น แนวทางทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ประกอบด้วยการใช้ สุ จิ ปุ ลิ และการศึกษาที่สมดุลอีก 4 แขนงได้แก่พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษานี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้บุคคลรู้จักค้นคว้าหาความรู้ เป็นหลักการที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองไปสู่ผู้ที่มีความรู้และสติปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคคลอย่างรอบด้านทั้งวิชาความรู้ คุณธรรมจริยธรรม สุขภาพอนามัยและงานอาชีพ แนวทางตามหลักพระพุทธศาสนาเรื่องนี้จึงสามารถประยุกต์ใช้เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลให้ไปสู่การเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุป จากจุดเน้นพื้นฐานความเชื่อที่มีต่อเสรีภาพ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ตามความเชื่อของปรัชญาการศึกษา มนุษย์นิยม ประกอบกับข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามแนวคิดทฤษฎีของนักทฤษฎี นักจิตวิทยา และหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักพระพุทธศาสนา ได้นำไปสู่วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเสรีภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีบทบาทในการวางแผนการเรียนด้วยตนเอง และมุ่งให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้ โดยอาศัยปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่และเต็มตามศักยภาพ ปัจจัย

ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นั้นได้แก่ บรรยากาศการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้สอนทำหน้าที่ดูแล ให้คำแนะนำ หรืออำนวยความสะดวกในส่วนที่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี บรรยากาศในที่นี้ รวมถึงความเข้าใจและการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีและเต็มที่ ซึ่งทั้งหมดนี้คือความมุ่งหมายในการจัดการเรียน การสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ สติปัญญา ทักษะการดำเนินชีวิต มีทักษะอาชีพที่จำเป็นมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งพาตนเองได้

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาศึกษาผู้ใหญ่และการสอนอ่านออกเขียนได้ในประเทศไทย

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นผลให้ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชากรในประเทศควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพราะประชากรคือทรัพยากรสำคัญของประเทศเปรียบเสมือน พันธ์พืชนึงที่จะช่วยขับเคลื่อนให้ประเทศพัฒนาไปได้ และการจะทำให้ประชากรในประเทศ มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถเป็นแรงและกำลังในการพัฒนาประเทศได้นั้นจำเป็นต้องมีการหาแนวทาง ในการพัฒนาและวางแผนพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศในระยะยาว การศึกษาเป็นวิธีการหนึ่ง ที่จะใช้ในการวางรากฐานคุณภาพของประชากร ด้วยการให้ความสำคัญในการวางแผนการเรียนรู้และ ตระหนักถึงการจัดการความรู้ที่ต้องให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของ ประชากรแต่ละกลุ่ม ดังนั้นประชากรวัยผู้ใหญ่ที่ถือเป็นกลุ่มกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงเป็น ประชากรที่อยู่ในช่วงวัยที่ควรได้รับการพัฒนาความรู้เพื่อเพิ่มพูนความสามารถ การเปลี่ยนแปลง พลวัตกรรมและทัศนคติให้เหมาะสมเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นกำลังในการพัฒนาชาติบ้านเมือง วิธีการจัดการศึกษาที่เรียกว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงเป็นแนวทางการจัดการศึกษา ที่เหมาะสมจะนำมาใช้เพื่อวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียน นั้นมีแนวคิดและพื้นฐานการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมการศึกษาผู้ใหญ่นั่นเอง ดังนั้นในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชากรวัยผู้ใหญ่ ด้วยการใ้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้ผู้ใหญ่ อ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้นั้น นอกจากจะเพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือแล้วยังเป็นการพัฒนา คุณภาพชีวิตให้กับประชากรผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือเหล่านั้น เพราะเมื่อรู้หนังสือผู้ใหญ่จะสามารถดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้มากขึ้น สามารถเข้าถึงบริการข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น ทำให้มีโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะดูแลตนเองได้

2.1 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของไทย

เป็นโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนามาจากการณรงค์การอ่านออกเขียนได้ที่เห็นว่าการณรงค์แก้ไขการไม่รู้หนังสือเพียงเพื่ออ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็นอย่างเดียว นั้นไม่พอ ควรจะฝึกอาชีพควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ประโยชน์ทั้งการรู้หนังสือและสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับปรุงชีวิตของตนเองในที่สุด การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จึงดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เพื่อแก้ไขความเชื่อและวิถีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ดีกินดี ซึ่งจะเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ในชนบท ให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการเตรียมชาวบ้านให้พร้อมจะพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์, 2554: 7 - 39)

โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เริ่มทดลองครั้งแรกที่จังหวัดลำปางและแพร่ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2514 กำหนดเป้าหมายว่าภายใน 6 เดือน หรือ 180 - 200 ชั่วโมง โดยมุ่งหวังว่า นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้ว ยังจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแก้ปัญหาจริงที่นำมาบรรจุลงในเนื้อหาแบบเรียนไปด้วยพร้อมกัน (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2529: 120 - 125) และรายละเอียดสำคัญของการดำเนินงานโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ มีดังนี้

2.1.1 หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำหลักสูตรโดยยึดถือความเชื่อเบื้องต้นว่าต้องตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจ เนื้อหาหลักสูตรให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาของประชาชนภายในชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่ศึกษาสภาพหรือปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น สืบหาพื้นฐานของประชาชน สภาพความเป็นอยู่ ความต้องการและภาษาที่ใช้ โดยมีบุคลากรและหน่วยงานในท้องถิ่นร่วมกันพิจารณาจัดทำหลักสูตร จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาเป็นพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

2.1.2 แบบเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ แบบเรียนเป็นแบบเรียนสำเร็จสำเร็จรูป (Programmed Text) มีลักษณะเป็นแผ่นปลิว ด้านหนึ่งจะมีภาพและคำหลักอยู่ใต้ภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านและทดสอบตัวเองได้ตามลำพัง ในบทเรียนแต่ละแผ่นจะเริ่มด้วยการพิจารณาภาพที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและนำไปสู่การอภิปราย ส่วนด้านหลังของแบบเรียนเป็นบทสรุปของเนื้อหา พร้อมกับมีช่องว่างสำหรับผู้เรียนเลือกเติมคำ เพื่อเป็นการทดสอบความสามารถในการอ่านและความเข้าใจ ซึ่งแบบเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จมีส่วนประกอบที่สำคัญ (วีระชัย มีชอบธรรม, 2519: 39 - 40) ได้แก่

2.1.2.1 ภาพ ภาพที่ใช้จะมีความสัมพันธ์กับคำหลักและข้อความเนื้อหาด้านหลัง มีไว้เพื่อช่วยผู้เรียนในการอภิปราย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนึกถึงสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ในชีวิตจริง

2.1.2.2 คำหลัก คำหลักจะเขียนไว้ได้ภาพ เป็นคำที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาต่าง ๆ เป็นคำที่ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดมโนภาพและเห็นสภาพปัญหา เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่ตนกำลังประสบอยู่ ทั้งนี้คำหลักที่ใช้สอนนั้นเป็นคำที่สมบูรณ์ตั้งแต่ต้น ไม่มีการเรียนพยัญชนะและสระก่อนแล้วเรียนผสมคำทีหลัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำคำได้ง่ายขึ้น เมื่อผู้เรียนเข้าใจและสามารถจำข้อความในบทเรียนได้แล้ว ครูจึงสอนอ่านและเขียนโดยใช้แบบฝึกหัดประกอบ

2.1.2.3 ข้อความเนื้อหา ข้อความที่เป็นเนื้อหาของแบบเรียนจะเขียนไว้ด้านหลังแผ่นเรียน มีไว้เพื่อเป็นแนวความคิดที่ควรจะเป็นของแต่ละเนื้อหา และเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการอ่านเขียน

2.1.3 วิธีการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนั้นจะฝึกการอภิปรายกลุ่มและสืบหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการคิดตัดสินใจที่เหมาะสม ผู้เรียนจะมีบทบาทในการเรียนโดยครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและทำให้การสนทนาอยู่ในเรื่องที่กำลังเป็นหัวข้อสนทนา ครูทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถหาข้อมูลและอภิปรายได้อย่างลึกซึ้ง โดยการอภิปรายนั้นเป็นการช่วยกันคิดพิจารณาปัญหา หาข้อเท็จจริง หาเหตุผล และหาคำตอบ และครูยังเป็นผู้ทำหน้าที่สรุปชี้แจงแหล่งความรู้เพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งครูก็ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ไปพร้อมกับผู้เรียนด้วย

แม้การดำเนินการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจะประสบความสำเร็จเป็นที่พอใจโดยสามารถลดจำนวนประชากรที่ไม่รู้หนังสือได้ แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ ปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียน ซึ่งสาเหตุของการออกกลางคันนั้นเนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและความยากจนประกอบกับการย้ายถิ่นฐานที่อยู่ออกจากภูมิลำเนาเดิม อุปสรรคในเรื่องของระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียนซึ่งอยู่ไกลกันทำให้ไปเรียนลำบาก ประกอบกับผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปประกอบอาชีพต่างจังหวัดเป็นเวลานานทำให้ไม่มีเวลาเรียนจนจบหลักสูตร ทำให้การรวมกลุ่มเพื่อให้ครบชั้นเรียนนั้นเป็นไปได้ยาก และปัญหาที่พบอีกประการหนึ่งคือปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วครูผู้สอนที่มาทำหน้าที่สอนผู้ใหญ่ในการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จนั้นมักใช้วิธีการสอนแบบที่เคยสอนเด็กมาใช้สอนกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ประกอบกับวิธีการที่ครูสอนนั้นยังไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนผู้ใหญ่กล้าพูดกล้าอภิปรายแสดงความคิดเห็นได้ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการอบรมและให้ความรู้แก่ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาให้มีความรู้เรื่องกระบวนการการศึกษาผู้ใหญ่ด้วยเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ (วิระชัย มีชอบธรรม, 2519: 93, 98)

2.2 โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ มีแนวคิดและวิธีการจัดทำโครงการที่ว่า การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและแสวงหาความรู้ เป็นสื่อสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนด้วยกัน และระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ด้วยความตระหนักว่าปัญหาการไม่รู้หนังสือ อาจเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพประชากรด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนอ่านและเขียนภาษาไทยได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตและแสวงหาความรู้ควบคู่กับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีการพัฒนาหลักสูตรและแบบเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มหมาย ฝึกอบรมครูและอาสาสมัครมาเป็นผู้ช่วยสอน

วิธีการเรียนการสอนมีหลากหลายรูปแบบและยืดหยุ่นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน แบบเรียนที่ใช้มีเนื้อหาและรูปภาพที่สอดคล้องกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและเป็นรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และมีการทดสอบประเมินผลตามเกณฑ์ที่โครงการกำหนด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2531: 1 - 27)

การดำเนินงานตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการรู้หนังสือของประชาชน และสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ด้วยการรู้หนังสือเป็นเครื่องมือให้ประชาชนอ่านออกเขียนภาษาไทยได้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นและเป็นกำลังในการพัฒนาชาติบ้านเมือง

2.3 การจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557

กระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2560: 1 - 5) ได้จัดทำหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ลืมนักหนังสือ และประชาชนทั่วไปที่สนใจจะเรียนภาษาไทย ได้เรียนรู้หนังสือไทยสามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดคำนวณเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจากการสำรวจประชากร ปี พ.ศ. 2557 พบว่า มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือประมาณ 2.7 ล้านคน ซึ่งถือว่า มีจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชากรรู้หนังสืออย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 มีหลักการคือจัดการศึกษาตามหลักการเรียนรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy) ที่เน้นการเรียนรู้หนังสือไทย และการคิดคำนวณเบื้องต้น ที่เชื่อมโยงกับความต้องการและสภาพปัญหาของสังคมที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้อาศัยความยืดหยุ่นและเน้นพัฒนาการเรียนรู้อ

ของผู้เรียนที่แตกต่างกันเป็นรายบุคคล และให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทย และการคิดคำนวณเบื้องต้น และเพื่อให้ผู้เรียนใช้การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผู้อื่นและสามารถแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

ทั้งนี้ หลักสูตรการจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 ประกอบด้วยความรู้และทักษะภาษาไทย ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน มีคำหลักที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่น้อยกว่า 800 คำ โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับวิถีชีวิตของผู้เรียน ประกอบการวัดและประเมินผลตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนดไว้

จากหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 จะเห็นว่าหลักสูตรการจัดการศึกษาหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 นี้ยังคงเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการอ่านออกเขียนได้ ที่ให้ความสำคัญกับความต้องการและบริบทสภาพแวดล้อมของผู้เรียน คำนึงถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งยังให้ความสำคัญกับการนำประสบการณ์ของผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน

จากโครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการสอนอ่านออกเขียนได้ในประเทศไทย ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่และการสอนอ่านออกเขียนได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันยังพบว่าผู้ใหญ่อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้หนังสือและผู้ใหญ่เหล่านั้นยังคงใช้ชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งหากไม่รู้หนังสือแล้วการใช้ชีวิตคงเป็นไปอย่างยากลำบาก หากไม่มีคนดูแลหรือเป็นที่พึ่ง การจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการอ่านออกเขียนได้จึงยังคงมีความจำเป็น และต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังหลักการของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ต้องเชื่อมโยงการเรียนรู้กับความต้องการของผู้เรียน และสภาพของสังคมที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน และให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยคำนึงถึงว่าประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนนั้นมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ ทำผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และเกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ร่วมกัน

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการรู้หนังสือ

3.1 ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่

การจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่สังคมถือว่าเป็นผู้ใหญ่ นั้น เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่ได้หาประสบการณ์และแสวงหาความรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นได้ ดังคำนิยามของการศึกษาผู้ใหญ่ที่ได้รับการยอมรับและเป็นสากลจากที่ประชุมใหญ่ของยูเนสโก เมื่อปี ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) ที่นิยามว่าการศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา ระดับ และวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มหรือทดแทนการศึกษาที่เริ่มต้นในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย หรือการช่างฝึกหัดก็ตาม ซึ่งบุคคลที่ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ได้พัฒนาความสามารถ เพิ่มพูนความรู้ ปรับปรุงคุณสมบัติทางวิชาการและวิชาชีพ หรือเปลี่ยนจุดหมายไปในทิศทางใหม่ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติ หรือพฤติกรรมในสองด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างสมดุลและมีอิสระ (กอร์ดอน จี ดาร์เกนวัลด์ และ ชาราน บี เมอร์เรียม, 1982: 20)

นอกจากนี้ยังมีองค์การและนักการศึกษาได้ให้คำนิยามของการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีความหมายสอดคล้องพ้องกับคำนิยามสากลข้างต้น ดังนี้

ปฏิญญาฮัมบูร์ก (สุวิทย์ พิชญสถิต, ผู้แปล, 2541: 1) ปฏิญญาฮัมบูร์กว่าด้วยการเรียนรู้ผู้ใหญ่กำหนดว่า การศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งปวงที่จัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบทางการหรือไม่เป็นทางการที่ผู้ใหญ่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถ หรือปรับปรุงพัฒนาความสามารถในวิชาชีพที่สนองต่อความต้องการของผู้ใหญ่และสังคมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ครอบคลุมถึงการศึกษารูปแบบเป็นทางการ การศึกษาต่อเนื่อง การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้โดยบังเอิญของผู้ใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

โนลส์ (Knowles, 1962: Preface vi) ให้นิยามว่า การศึกษาผู้ใหญ่ คือกระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อเนื่องไปภายหลังจากที่ออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้ว และเป็นกิจกรรมที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้น มีวิธีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบให้ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

ฮูล (Houle, 1996: 41) นักการศึกษาของอเมริกา ให้คำจำกัดความของการศึกษาผู้ใหญ่ว่า การศึกษาผู้ใหญ่หมายถึงกระบวนการซึ่งผู้ใหญ่พยายามที่จะปรับปรุงตนเองหรือสังคม โดยการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตและเป็นกระบวนการซึ่งบุคคล กลุ่มคนหรือหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใหญ่ได้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ดาร์เคนวัลด์ และ เมอร์เรียม (Darkenwald & Merriam, 1982) ศาสตราจารย์ทางการศึกษาผู้ใหญ่จากสหรัฐอเมริกา ให้คำนิยามของการศึกษาผู้ใหญ่ ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ใหญ่เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ทักษะคิด ค่านิยม หรือทักษะต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลให้บทบาทและฐานะทางสังคมของผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

คณะกรรมการอำนวยการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ (2514, อ้างถึงใน วีระชัย มีชอบธรรม, 2521) ได้กำหนดขอบเขตและความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่ว่าการศึกษาผู้ใหญ่ คือ ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่จัดขึ้นให้แก่ประชาชนที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา นอกกระบวนการเรียนในโรงเรียนปกติ

ชัยฤทธิ์ โปธิสุวรรณ (2557: 4 - 11) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาถึงภารกิจและหน้าที่ของการศึกษาผู้ใหญ่ หรือ Adult Education นั้นจะเห็นว่ากิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบ ที่รองรับบุคคลที่พ้นจากการศึกษาในห้องเรียน (schooling) ให้มีโอกาสพัฒนาตนเองโดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (continuously learn) ไปจนตลอดชีวิต (lifelong learning) และเสริมสร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society)

จากคำนิยามของการศึกษาผู้ใหญ่ที่องค์การต่าง ๆ รวมทั้งที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้สามารถสรุปได้ว่าการศึกษาผู้ใหญ่ คือกระบวนการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ที่รวมทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้แก่ผู้ซึ่งสังคมถือว่าเป็นผู้ใหญ่ โดยการจัดการศึกษาและการเรียนรู้นั้นมุ่งหวังให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง และการเรียนรู้นั้นทำให้ผู้ใหญ่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะคิดและพฤติกรรม ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมได้

ดังนั้น การศึกษาผู้ใหญ่จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญที่จะใช้พัฒนาสังคมและชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าไปในทิศทางที่เหมาะสม และบรรลุผลตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ สิ่งแวดล้อม องค์กร หรือ หน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกันจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลและหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การที่ประชาชนได้เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องนั้น เท่ากับการสนับสนุนให้ประชาชนในชาติรู้จักคิดและรู้จักแสวงหาความรู้มาเพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง ซึ่งจะยังผลให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดียิ่งขึ้นได้ในภายภาคหน้า การศึกษาผู้ใหญ่จึงเป็นกระบวนการทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาคนและชาติบ้านเมือง

3.2 การรู้หนังสือ

แนวคิดเรื่องการไม่รู้หนังสือ นั้น เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาจากขอบข่ายของความบกพร่องเกี่ยวกับปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ของประชากร ที่จะต้องมีการดำเนินการแก้ไข ประกอบการพิจารณาบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องตลอดเวลาต่อเนื่องมาทุกยุคสมัย นั้นหมายความว่านิยามของ คำว่าการรู้หนังสือจะต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตลอดเวลาด้วย (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2528)

ในปี พ.ศ. 2501 (ค.ศ.1958) ที่ประชุมสมัชชาสามัญของยูเนสโก เสนอคำนิยามของ ผู้ไม่รู้หนังสือว่าหมายถึง บุคคลผู้ซึ่งไม่สามารถอ่านหรือเขียนข้อความง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของตนเองได้ด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องจะถือว่าเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ

ปี 2521 ที่ประชุมสมัชชาสามัญของยูเนสโกได้แก้ไขปรับปรุงคำนิยามใหม่ โดยให้นิยามของ ผู้ไม่รู้หนังสือว่า หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทั้งปวง ซึ่งจำเป็นต้องใช้การอ่านและเขียนหนังสือเพื่อจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่หมู่คณะหรือชุมชนของตนได้ หรือเพื่อที่จะทำให้ตนสามารถ อ่าน เขียน และคิดคำนวณต่อไปอีกเพื่อพัฒนาตนเองได้ บุคคลดังกล่าวนี้ถือเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสืออย่างเป็นทางการเป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐาน

ในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) สหประชาชาติได้ประกาศให้ช่วงปี 2003 – 2012 (2546 – 2555) เป็นทศวรรษของการรู้หนังสือแห่งสหประชาชาติ (United Nations Literacy Decade) มติของสหประชาชาติยอมรับบทบาทของการรู้หนังสือว่าเป็นหัวใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวยืนยันว่า การรู้หนังสือมีความจำเป็นต่อเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ในการแสวงหาทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรับมือกับการท้าทายที่จะมีเข้ามาในชีวิต และเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมและเศรษฐกิจของศตวรรษที่ 21

มติดังกล่าว ถือเป็นการสร้างให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการรู้หนังสือที่มีความจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายด้านการจัดความยากจน การลดอัตราการตายของทารกแรกเกิด การควบคุมการเพิ่มประชากร การสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศ การประกันการพัฒนาที่ยั่งยืน การมีสันติภาพและประชาธิปไตย ซึ่งยูเนสโกได้เน้นเป้าหมายการรู้หนังสือของทุกคนภายใต้คำขวัญที่ว่า “การรู้หนังสือ คือเสรีภาพ”

เปาโล แฟร์เร่ (Paulo Freire) กล่าวว่า การอ่านไม่ใช่เพียงแค่การอ่านคำได้เท่านั้น หากแต่เป็นการทำความเข้าใจต่อความเป็นจริงของโลกที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งยังรวมถึงการเขียนซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากความใส่ใจที่จะลงมือปฏิบัติกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นการแสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านจากความใส่ใจไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งการเคลื่อนไหวแบบเป็นพลวัตนี้คือหัวใจสำคัญในการรู้หนังสือ เพราะเมื่อเราเข้าใจและค้นพบความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของโลกรอบตัวแล้ว จะนำไปสู่

การลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและเริ่มที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ต่อไป การอ่านจึงไม่ใช่การไล่ดูทีละคำหากแต่หมายถึงการเข้าใจคำเหล่านั้นด้วย (National Council of Teachers of English, 2014, Reading the World and Reading the Word: An Interview with Paulo Freire. หน้า 18 - 19: เข้าถึงข้อมูลจาก <https://serranovillageconversation.weebly.com>)

สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2545) ได้นิยามความหมายของการรู้หนังสือว่าหมายถึงการที่บุคคลสามารถอ่าน เขียนได้อย่างน้อยเป็นข้อความง่าย ๆ ด้วยภาษาใดภาษาหนึ่ง และถ้าอ่านออกอย่างเดียว แต่เขียนไม่ได้ ถือว่าเป็นผู้อ่านเขียนไม่ได้

ประเทศไทยนั้นเผชิญกับสถานการณ์การไม่รู้หนังสือและได้มีการรณรงค์ส่งเสริมการรู้หนังสือมานานแล้ว นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ เมื่อพุทธศักราช 2464 ในรัชสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเด็กและต่อมาได้จัดการรณรงค์เพื่อแก้ไขการไม่รู้หนังสือในช่วงปี พ.ศ. 2483 - 2488 ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งการดำเนินการทั้งสองครั้งข้างต้นนั้น ต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่รู้หนังสือ ซึ่งการรู้หนังสือนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศ (สุนทร สุนันท์ชัย, 2552: 3, 8 - 9)

ปัจจุบันการที่เทคโนโลยีเข้ามาส่วนทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสาธารณสุข ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลโดยตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม นิยามของผู้ไม่รู้หนังสือจึงมีใช้หมายถึงเพียงบุคคลที่ขาดทักษะหรือการไม่มีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ หรือคิดคำนวณเพียงเท่านั้น แต่การเป็นคนไม่รู้หนังสือนั้นจะส่งผลถึงการเป็นผู้ที่ขาดทักษะการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของคุณคนทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ ขาดความตระหนักและใส่ใจ จึงอาจตกเป็นเหยื่อของผู้ที่รู้ช่องทางในการแสวงหาความรู้และรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อหาผลประโยชน์แทน แสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือยังคงเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล และเป็นเครื่องมือที่จะช่วยผลักดันให้สังคมและโลกเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงให้นิยามการรู้หนังสือว่าหมายถึงการที่บุคคลนอกจากจะสามารถอ่านหนังสือออกเขียนหนังสือได้และคิดคำนวณได้แล้วนั้น ผู้ที่รู้หนังสือควรเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเข้าใจและลึกซึ้ง เข้าใจปรากฏการณ์ของเหตุการณ์เรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวและเมื่อเกิดความเข้าใจแล้วจะสามารถลงมือกระทำสิ่งใดก็ตามเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงตนเอง ตลอดจนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ต่อไปได้ด้วยตนเอง และรู้จักใช้ประโยชน์จากความรู้ความสามารถที่มีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเองและสังคมต่อไป

3.3 การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ

ประเทศไทยให้ความสำคัญและมีแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้หนังสือมาตั้งแต่อดีต ด้วยเห็นว่าการที่ประชาชนรู้หนังสือจะเป็นการช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และการติดต่อสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชนนั้นดียิ่งขึ้น ทั้งยังจะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ ความคิดเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น (ปฐม นิคมานนท์, 2528: 238) การทำให้ประชาชนรู้หนังสือสามารถอ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้จึงเป็นนโยบายที่ทุกยุคสมัยให้ความสำคัญและเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือให้แก่ประชาชนของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสและสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาให้แก่กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตของตนเองเท่าที่จะสามารถ จากอดีต ประชากรวัยเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด เช่น เด็กที่ประสบปัญหาความยากจนและขาดแคลนที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ทำให้ไม่มีโอกาสได้ศึกษาจนสำเร็จการศึกษาตามเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนด หรือเด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารทำให้ไม่สามารถเดินทางไปศึกษา ณ สถานที่ที่รัฐจัดให้ได้ ปัจจุบันเด็กเหล่านั้นเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ความรู้หรือทักษะที่เคยมีมาแต่อดีตจึงไม่เพียงพอหรือเป็นสิ่งที่ล้าสมัย การไม่รู้หนังสือและการไม่ได้รับการฝึกฝนทักษะเพิ่มเติมจึงถือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้นทักษะความสามารถของบุคคลจึงต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนได้ บุคคลซึ่งเป็นผู้ใหญ่จึงต้องหมั่นเรียนรู้และศึกษาหาความรู้อยู่เสมอเพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและเพื่อการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดและการที่จะพัฒนาทักษะต่าง ๆ สำหรับผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือนั้นมิได้มีความยุ่งยากมากนัก เพราะผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือ คือผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้ ถือเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตดีแล้วเพราะผู้ใหญ่เหล่านี้มีความเข้าใจ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองหาเหตุผล สามารถที่จะสื่อสาร ถ่ายทอดเรื่องราวความคิดของตนทั้งยังสามารถลงมือปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ทางสังคมได้อย่างเหมาะสมและความสามารถเหล่านี้ผู้ใหญ่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองในเวลาต่อ ๆ ไปได้ แต่สำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือนั้นการไม่รู้หนังสือนับเป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองในทุกด้าน เพราะการไม่รู้หนังสือทำให้ ขาดอำนาจในการต่อรองและการตัดสินใจถูกกลืนรอนสิทธิที่ตนพึงได้ ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือจึงมักถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกหลอกล่อ ช่มชู้ และท้ายที่สุดต้องตกเป็นเหยื่อของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า วิธีการที่จะทำให้ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมและไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตนนั้นคือการทำให้ผู้ใหญ่สามารถใช้การเรียนรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองนั่นเอง

การรู้หนังสือคือการสอนให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ รวมถึงการคิดเลขเป็นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรู้หนังสือ ดังนั้นการช่วยให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้และรู้จักการบวก ลบ คูณหาร อย่างง่าย ๆ ได้ตามมาตรฐานในการวัดการรู้หนังสือขององค์การยูเนสโก จึงหมายถึงความสามารถในการอ่านและมีความเข้าใจในเอกสารสิ่งพิมพ์บางประเภทที่อยู่ในประสบการณ์ของบุคคล และความสามารถในการเขียนข้อความเพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการ ดังนั้นบุคคลที่รู้หนังสือจึงต้องสามารถใช้ทักษะการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณให้เกิดประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์และรู้จักฝึกฝนทักษะเหล่านั้นเพิ่มพูนขึ้นด้วย

การสอนผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้เป็นการทำให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้และมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เป็นทักษะเพื่อเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น แม้ในสังคมบางส่วนยังคงมีความเชื่อและความคิดที่ว่าบุคคลไม่จำเป็นต้องรู้หนังสือก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยวิถีชีวิตตามที่เคยดำรงมาแต่อย่างไรก็ตาม การเป็นคนที่รู้หนังสือก็ย่อมที่จะเป็นคนที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ดี และมีทักษะการรับมือกับเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญชีวิตประจำวันได้ดีกว่าคนที่ไม่รู้หนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักตนเองและการรู้ว่าตนเองมีบทบาทใดในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ ดังนั้นคนที่รู้หนังสือจึงสามารถแสดงบทบาทของตนเองต่อกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังสามารถใช้ทักษะการอ่านและการเขียนในการสื่อสารเพื่อเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการนำพาชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นได้ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2524: 85) และเพื่อให้งานการสอนผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้เกิดผลตามที่มุ่งหวัง นักการศึกษาจึงพึงตระหนักถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ทั้งหลายเกิดความตระหนักเห็นถึงคุณค่าและความจำเป็นของการรู้หนังสือ และเกิดความต้องการที่จะรู้หนังสือและมีความพยายามที่จะเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะตนเอง ดังนั้นในการที่จะแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ให้ประสบความสำเร็จนักการศึกษาจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. แรงจูงใจและการสนับสนุนให้ผู้เรียนผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ (Motivation and sustaining student interest) ผู้ใหญ่ส่วนมากต้องการอ่านและเขียนเพื่อวัตถุประสงค์และความต้องการเฉพาะ นักการศึกษาจึงควรทำความเข้าใจสภาพปัญหาและศึกษาความต้องการเฉพาะของผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเตรียมเอกสารเพื่อการสอนอ่านในตอนแรก ๆ ซึ่งเอกสารเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในทันทีและยังสามารถทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาที่เรียนนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้นด้วย

2. จิตวิทยาของผลสัมฤทธิ์ (Psychology of achievement) ผู้ใหญ่มักจะขาดความอดทนต่อการเรียนและต้องการทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนของตนเอง ดังนั้นเอกสารและวิธีการสอนควรต้องนำไปสู่แนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้มีความก้าวหน้าทางการเรียนและได้รู้ว่าตนได้เรียนรู้สิ่งใดไปแล้วบ้าง และสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปนั้นมีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะทำให้ผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ทันที่หลังจากเรียนจบแล้ว

3. ความเร็วของการเรียนรู้ (Speed of learning) ผู้ใหญ่ต้องการเรียนอย่างรวดเร็ว การวางแผนโครงการหรือโปรแกรมเพื่อสอนให้รู้หนังสือจึงต้องวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ภายในระยะเวลาอันสั้น

ด้วยวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมผู้ใหญ่จะสามารถเรียนรู้หนังสือได้ภายในระยะเวลาประมาณหกเดือน โดยการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอหรือประมาณสามครั้งต่อสัปดาห์ เอกสารที่ใช้ในการเรียนการสอนจึงต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ วิธีการสอนโดยใช้ประโยคที่สมบูรณ์จะใช้ได้ผลมากกว่าเริ่มต้นสอนด้วยตัวอักษร พยัญชนะ วลี พยางค์ เพราะผู้เรียนผู้ใหญ่จะสามารถนำประโยคที่สมบูรณ์เหล่านั้นไปใช้ได้ทันที และโดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอน เนื้อหา และสื่อที่ใช้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือสามารถเรียนรู้ได้ดีและการเรียนนั้นบรรลุผลได้ตามที่ผู้เรียนต้องการ

ดังนั้นสิ่งที่นักการศึกษาจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเพื่อให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือนั้นประสบผลสำเร็จ นักการศึกษาจึงต้องรู้จักธรรมชาติของความเป็นผู้ใหญ่ รู้ว่าประสบการณ์ของผู้ใหญ่นั้นมีความสำคัญ และต้องรู้ถึงความต้องการของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ด้วยความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องเหล่านี้จะทำให้การศึกษาสามารถวางแผนจัดการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ได้

3.4 ปัจจัยที่สำคัญในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ

ในการสอนผู้ใหญ่สิ่งที่มีหน้าที่จัดการสอนเพื่อให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือจะต้องคำนึงถึงคือ ทำอย่างไรจึงจะให้ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเรียนนั้นมีโอกาสเรียนในสิ่งที่เขาสนใจและตรงกับความต้องการที่ผู้ใหญ่จะนำไปใช้ประโยชน์ เพราะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อสิ่งที่กำลังจะเรียนรู้นั้นตรงกับความต้องการและการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตน และสิ่งผู้ที่มีหน้าที่จัดการสอนเพื่อให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือควรคำนึงถึง มีดังต่อไปนี้

3.4.1 การเลือกภาษาสำหรับการเรียนรู้หนังสือ ภาษา คือเครื่องมือสื่อความหมายสำคัญของการติดต่อและสื่อสาร ตลอดจนค่านิยมของกลุ่มชนต่าง ๆ ดังนั้นการสอนให้รู้หนังสือจะประสบความสำเร็จได้ง่าย หากสอนโดยใช้ “ภาษาแม่” ของผู้ที่เรียนรู้ และการเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นสื่อในการสอนนั้นจะช่วยส่งเสริมพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนนั้น ๆ อย่างไรก็ตามในหลาย ๆ ประเทศที่มีการใช้ภาษาทางการร่วมกับภาษาแม่ที่มีมากกว่าหนึ่งหรือสองภาษานั้นย่อมทำให้เกิดปัญหาบางประการตามมา คือความจำเป็นของประชาชนที่ต้องใช้ภาษาอื่นในการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้มีโอกาสในการหางานทำ ในบางกรณีการดำเนินการเพื่อการสอนให้รู้หนังสือจึงได้มีการสอนสองภาษาควบคู่กันไปโดยสอนภาษาแม่ก่อนในขั้นแรกและต่อไปจึงให้เรียนภาษาที่ใช้ในทางราชการ

(สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2528: 13)

3.4.2 ครูผู้สอนการรู้หนังสือ นักการศึกษาต้องตระหนักว่าจุดประสงค์ของการดำเนินงานโครงการเพื่อการรู้หนังสือนั้นเป็นรากฐานของกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งบัณฑิตผู้เรียนไม่เพียงแต่จะอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเท่านั้น แต่ผู้เรียนจะต้องแสวงหาและเรียนรู้ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ผู้เรียนยังจะต้องเรียนรู้วิธีการที่จะเรียนรู้ต่อไป และจะต้องเรียนเพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่

งานของครูผู้สอนการรู้หนังสือจึงเป็นงานที่จะต้องอาศัยธรรมชาติของมนุษย์และเทคนิค ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อาชีพ และการดำเนินชีวิตของผู้ไม่รู้หนังสือ ทั้งนี้เพราะจะทำให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของการไม่รู้หนังสือได้มากและลึกซึ้ง ครูผู้สอนให้รู้หนังสือจึงต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ และสามารถจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการสอนให้รู้หนังสือ ไม่ว่าจะเป็น สื่อ เทคนิคการสอน การทำงานร่วมกับชุมชน ผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างบรรยากาศของการดึงดูดความสนใจและวางแผนอย่างชำนาญ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการเชื่อถือและชนะใจผู้เรียนได้ ด้วยความสามารถและพฤติกรรมที่ดีของผู้สอน ตลอดจนการได้รับความเชื่อถือไว้วางใจอย่างแท้จริงจากชุมชน (เลส์ตาซ, อังเดร, 2529: 46 -47) ครูผู้สอนการรู้หนังสือ จึงเปรียบเสมือน “ผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม” และบทบาทของครูผู้สอนการรู้หนังสือจึงสมควรเป็นบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้หากแต่ควรเป็นบทบาทของผู้ที่กำลังเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้กับผู้เรียนโดยใช้การอภิปรายถึงความเป็นจริงในชีวิตให้ผู้เรียนทำความเข้าใจชีวิตและความเป็นอยู่รอบตัวที่มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ร่วมกันหาเหตุผลและความจริงที่อยู่เบื้องหลังข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทั้งปวง และทำให้ผู้เรียนมีความพยายามที่ลุกขึ้นเปลี่ยนความเป็นจริงที่อยู่รอบตัวเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535: 18 - 19)

3.4.3 วิธีสอน วิธีที่จะสอนให้คนอ่านได้นั้นวัตถุประสงค์มิใช่เพียงเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนอย่างเดียว หากแต่ต้องสอนให้รู้เทคนิคในการเรียนรู้ด้วย องค์ประกอบการเรียนรู้อันได้จากหลักภาษาศาสตร์ คือโครงสร้างทางภาษาศาสตร์เพื่อสื่อความหมาย ได้แก่การเรียนพูดและเขียน จิตวิทยาการศึกษาคือการจัดการและการก้าวหน้าของการเรียนรู้ จิตวิทยาสังคมคือการเข้ากลุ่มของผู้ไม่รู้หนังสือ ซึ่งผลรวมขององค์ประกอบต่าง ๆ จะทำให้ได้วิธีการสอนที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางวิธีอาจเป็นการเชิญชวนให้ผู้เรียนนึกถึงจุดมุ่งหมายถึงสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของสังคม บางวิธีเน้นกระบวนการทางการศึกษา ก็จะต้องมีการกำหนดรูปแบบให้ผู้เรียนและกลุ่มได้แสดงออก วิธีที่เกี่ยวกับจิตวิทยาผู้ใหญ่ซึ่งจะต้องจัดให้เหมาะสมกับความรู้เดิมและแรงบันดาลใจ เพื่อว่ากระบวนการทางการศึกษาจะช่วยจุดไฟให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เป็นต้น (เลส์ตาซ, อังเดร, 2529: 43) ดังนั้นวิธีสอนจึงต้องสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของผู้เรียน โดยพิจารณาถึงแรงจูงใจของผู้เรียนและเข้าใจปัญหาของผู้เรียน และการที่ครูมีบทบาทคอยช่วยเหลือ สนับสนุนผู้เรียนอยู่ห่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลเป็นที่น่าพอใจและผู้เรียนจะสามารถค้นพบ วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

3.4.4 สื่อและแบบเรียน สื่อวัสดุเพื่อการอ่านหรืออาจจะเป็นแบบเรียนที่ใช้สำหรับ สอนอ่านนั้น ในการเตรียมการผู้สอนต้องเข้าใจสร้างเนื้อหาให้สนองต่อความต้องการของผู้ใช้ กล่าวคือ ต้องนึกถึงภาษาและสิ่งรอบ ๆ ตัวในหนังสือที่เริ่มเรียนอ่านในขั้นแรก เพราะถ้าภาษาที่ใช้สอนเป็น ภาษาที่ผู้เรียนเคยชินและใช้อยู่ในชุมชน เป็นตัวอักษรที่ใช้อยู่และพบในชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยตรง ผู้เรียนจะเกิดการยอมรับและการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว (เลส์ตาซ, อังเดร, 2529: 43 - 44) อีกทั้งเนื้อหาที่เรียบง่าย ที่ได้มาจากบทสนทนาของผู้เรียนเองซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นสถานการณ์จริง และเกิดขึ้นจากความรู้สึกจริง ๆ ของผู้เรียนนั้นเหมาะที่จะนำมาใช้ในการฝึกหัดอ่าน เพราะภาษาที่ใช้ นั้นเป็นภาษาง่าย ๆ ภาษาธรรมดาที่ผู้เรียนระดับเดียวกันย่อมจะอ่านได้ง่ายและเข้าใจได้ไม่ยาก (Freire, 1974: 45 - 46) อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรคำนึงในการนำสื่อ วัสดุและแบบเรียนเพื่อการรู้หนังสือมา ใช้ในการสอน คือการใช้สื่อ วัสดุให้เหมาะสมกับกระบวนการสอนและแบบเรียนมีภาษาและเนื้อหา ที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นจริงของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด

ปัจจัยที่กล่าวถึงในข้างต้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ไม่รู้หนังสือได้รับประโยชน์ จากการเรียนรู้หนังสือ เพราะการเรียนรู้หนังสือไม่ใช่เพียงการอ่านออกเขียนได้ หรือคิดเลขได้ หากการเรียนรู้หนังสือ ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะลุกขึ้นมาทำการเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองและโลก ที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการดำเนินชีวิต

3.5 แนวคิดในการช่วยเสริมสร้างการศึกษาและการรู้หนังสือของไทย

3.5.1 หลักเศรษฐกิจพอเพียงรากฐานของชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน ตลอดระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงครองราชย์ พระองค์ทรงทุ่มเทพระวรกายพระสติปัญญาเข้าแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ ประเทศไทยและคนไทยมาโดยตลอด ผลจากการพัฒนาตามแนวพระราชดำริที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้อยู่ได้โดยการพึ่งตนเองซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ช่วยให้สามารถยกฐานะ ความเป็นอยู่ของคนไทยโดยเฉพาะผู้ยากไร้ให้ดีขึ้นมาโดยลำดับซึ่งพระองค์ได้พระราชทานหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ความว่า

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง และสิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม...ชีวิตเราก็เหมือนสร้างบ้าน ชั้นแรกสุดนั้นต้องปักเสาเข็มก่อน ต้องสร้างรากฐานก่อนมิฉะนั้นบ้านก็อยู่ไม่ได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559: 127 - 129)

และการพัฒนานั้นต้องมีการพัฒนาไปตามขั้นตอนเป็นระยะ ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน และเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร จึงค่อยสร้างค่อยเสริมฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นต่อยอดมาเสริมฐานไปจึงจะยั่งยืน และหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) นั้นประกอบด้วย

1) การกระทำใด ๆ ให้ความพอเพียง หมายถึง ทำพอประมาณด้วยเหตุและผลการพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

2) ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันตัว เพื่อสามารถเผชิญและอยู่รอดจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

3) ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม

4) ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ

5) สร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียง จึงหมายถึงการที่บุคคลมีความพอเพียงสามารถอุ้มชูดูแลตัวเองได้อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน โดยการสร้างพื้นฐานชีวิตและเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอมีพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้ต่อไปตามลำดับ (อรลักษณ์ แพร่ตกุล, บรรณาธิการวิชาการ, 2551: 28 - 29)

การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานไว้ถือเป็นการนำพุทธธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มุ่งให้คนสามารถช่วยเหลือและดูแลตนเองได้สามารถพึ่งพาตนเองได้ จากนั้นจึงมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนเพื่อให้สามารถทำเรื่องต่าง ๆ ได้ครบวงจร และเมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้วจึงค่อย ๆ ขยายออกภายนอกชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่หลงไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก

กรอบความคิดของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้ถูกกำหนดเป็นนิยาม 3 ข้อ คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล และ 3) ความมีภูมิคุ้มกัน โดยความพอประมาณนั้น หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับกำลังฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ไม่ว่าจะคิดหรือลงมือปฏิบัติก็อยู่ในความพอดี ไม่ทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบรู้ และรอบคอบ และความมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญได้อย่างทันท่วงที (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559: 133 - 137) ภายใต้การดำเนินการที่ต้องอาศัยพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ ความรู้คู่คุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา, 2559: 7 - 8) โดยถือว่าความรู้นั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต้องใช้ประกอบกับคุณธรรมจึงจะสามารถทำให้บุคคลพิจารณาตัดสินใจคิดและปฏิบัติเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทำให้เกิดผลดีหรือสร้างผลเสียให้น้อยที่สุด และการฝึกตนให้มีความรอบรู้ทั้งความรู้ภายในซึ่งเป็นความรู้ทักษะความสามารถที่ตนมีประกอบกับความรู้ทางวิชาการทั้งภาคทฤษฎีและจากการฝึกฝนปฏิบัติ การแสวงหาและฝึกฝนจนสามารถตัดสินใจและให้เหตุผลกับสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าจะอะไรควรอะไรไม่ควร ย่อมที่จะสามารถนำความรู้ที่มีนั้นไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น (มูลนิธิมันพัฒนา, 2561: เข้าถึงข้อมูลจาก เฟซบุ๊ก มันพัฒนา)

ในเรื่องของความรู้นี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงชี้ให้เห็นว่าหากบุคคลได้ศึกษาฝึกฝนหาความรู้ให้แก่ตนอยู่เสมอย่อมที่จะทำให้บุคคลนั้นค้นพบว่าตนเองทำอะไรได้และทำอะไรไม่ได้บ้าง นั่นก็คือบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง (Self-knowledge) ซึ่งถือเป็นสุดยอดของความรู้ และเมื่อรู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้หรือไม่ได้แล้วก็จะสามารถนำเอาสิ่งที่ตนรับรู้จากผู้อื่นหรือจากประสบการณ์มาฝึกฝนด้วยตนเอง ก็จะทำให้เกิดความรู้แจ้งได้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะนำไปสู่ความเป็นผู้มีอิสระและพึ่งตนเองได้ ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2524 ความว่า

การหาโอกาสนำความรู้ภาคทฤษฎีมาปฏิบัติก็ดี การฝึกหัดงานเพื่อใช้แรงงานใช้ฝีมือ ใช้ความละเอียดถี่ถ้วนก็ดี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและจะต้องกระทำมิให้น้อยไปกว่าภาคทฤษฎี เพราะการศึกษาภาคนี้เป็ประโยชน์สร้างเสริมปัจจัยสำคัญของชีวิตในด้านความขยันขันแข็ง ความเข้มแข็งความอดทนพยายาม ความละเอียด

รอบคอบของบุคคลได้อย่างมากที่สุด ผู้ที่ปรกติจะทำอะไรด้วยตนเองจะเป็นผู้มีอิสระ ไม่ต้องพึ่งไม่ต้องอาศัยผู้ใด จะไม่ต้องรอคอย ไม่ต้องผัดหวังและจะได้รับผลสำเร็จ สมใจนึกเสมอไป... (ธารัง อุดมไพจิตรกุล, สุภาพรรณ สิริแพทย์พิสุทธิ์ และ ชลวิทย์ เจียรจิตร, 2542: 72 - 73)

และความซื่อสัตย์สุจริตนั้น คือการใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งในการใช้ชีวิตและการจะลงมือกระทำสิ่งใดก็ตามต้องไม่เบียดเบียนและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม

โดยสรุปหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ และสังคม มีกรอบแนวคิดที่ประกอบด้วยความพอประมาณ คือรู้จักความพอดี ความมีเหตุผล คือสามารถตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักการ ที่ถูกต้องอย่างรอบรู้และรอบคอบ และความมีภูมิคุ้มกัน คือมีความสามารถในการเตรียมตนเอง ให้พร้อมรับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ ที่ต้องเผชิญได้อย่างเหมาะสม โดยยึดถือความรู้ คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และถือประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการอ่านออกเขียนได้ ที่มีจุดมุ่งหมาย ในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้คนรู้หนังสือ สามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ โดยให้ ความสำคัญกับเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้เรียน และใช้ เทคนิควิธีการจัดการเรียนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ประโยชน์จากประสบการณ์มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์หาเหตุและปัจจัยของเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน เกิดความรู้แจ้งและสามารถนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนเองและที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ ของผู้อื่นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและสังคมที่อยู่อาศัยได้

3.5.2 แนวคิดเรื่องคิดเป็น

ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาในช่วงปี พ.ศ.2511-2518 ท่านได้ริเริ่มโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy) แบบไทยขึ้น โดยใช้แนวคิด คิดเป็น เป็นหลักในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้รับ การศึกษาในระดับชาวบ้านมีทักษะในการคิดแก้ไขปัญหาต่อสภาพการณ์และปัญหาความเป็นอยู่ที่ ตนเผชิญ แนวคิดดังกล่าวได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกและถูกนำไปเผยแพร่ต่อทั่วโลก โดยแนวคิดเรื่องคิดเป็นนี้มาจากหลักทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับฐานคิดที่ว่าชีวิตเป็นทุกข์ และการจะดับ ความทุกข์ต้องรู้จักสาเหตุของความทุกข์เสียก่อน ซึ่งการจะหาสาเหตุของการเกิดความทุกข์นั้นต้องอาศัย กระบวนการคิด เพื่อจะวิเคราะห์ที่มาที่ไปของปัญหาแล้วจึงค้นหาคำตอบเพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้นต่อไป (สุนทร สุนันท์ชัย และสนอง โลหิตวิเศษ, 2554: 4 - 27)

ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ได้อธิบายถึงลักษณะของคนคิดเป็นว่า บุคคลที่คิดเป็นนั้นจะเป็นคนที่สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ และเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์พิจารณาเรื่องราวเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนประสบได้โดยใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุและผล และเป็นผู้ที่สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ประกอบการพิจารณาหาเหตุผลประกอบการคิดตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งข้อมูลที่บุคคลนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อแก้ปัญหานั้นประกอบด้วยข้อมูล 3 ด้านประกอบด้วย 1) ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (Self) คือการรู้จักตนเอง สามารถพิจารณาตนได้ว่ามีความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ สถานภาพ เศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม (Society and environment) คือการพิจารณาถึงผู้อื่น สิ่งอื่นที่นอกเหนือจากตัวเอง เช่น คุณธรรม ศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม สภาพแวดล้อมของสังคม ชุมชนที่ตนอาศัย ฯลฯ และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ (Book Knowledge) คือ ความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชา บทเรียนในหลักสูตร สถิติ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตามแนวคิดเรื่องคิดเป็นนั้นเชื่อว่าหากบุคคลได้ใช้ข้อมูลทั้งสามด้านนี้มาประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำลังเผชิญย่อมถือว่าบุคคลนั้นคิดเป็น (อุ้นตา นพคุณ, 2528: 17 - 18)

จากพื้นฐานความเชื่อเรื่องการคิดเป็นที่มาจากหลักศาสนาพุทธ และลักษณะของผู้ที่คิดเป็นตามที่ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อธิบายไว้ อุ้นตา นพคุณ (2528: 28 - 36) ได้วิเคราะห์ว่าคิดเป็นนั้นประกอบด้วยความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการได้แก่

1. มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข คิดเป็นเชื่อว่าคนเราจะมีความสุขเมื่อเรา สังคม และสิ่งแวดล้อมประสานกันอย่างกลมกลืนราบรื่น ทั้งทางด้านวัตถุ ภายใจ มนุษย์จะไม่มีความสุขเมื่อมีปัญหา และปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย และคิดเป็นได้เสนอวิธีการคิดโดยการใช้ข้อมูล 3 ประเภท คือ ข้อมูลด้านตนเอง ข้อมูลด้านชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการ ประกอบการคิดเพื่อแก้ปัญหา การคิดเป็นจึงเป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหาเนื่องจากการคิดมีจุดเริ่มต้นที่ตัวปัญหาแล้วพิจารณาย้อนไตรตรงถึงข้อมูล เพื่อพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นประกอบการพิจารณาข้อมูลทั้งสามด้านอย่างถ่องแท้แล้ว ก็ตัดสินใจลงมือปฏิบัติ ซึ่งถ้าหากการลงมือปฏิบัติสามารถทำให้ปัญหาคเลี่ยหรือสามารถจัดความไม่พึงพอใจออกไปได้ กระบวนการคิดก็จะยุติ แต่หากว่าปัญหาและความไม่พึงพอใจยังคงอยู่บุคคลก็จะเริ่มกระบวนการคิดใหม่อีกครั้ง

2. การใช้ข้อมูล 3 ประเภทพร้อมกันประกอบการพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ต้องการกระตุ้นให้บุคคลใช้ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ในการหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบุคคลใช้ข้อมูลพิจารณาปัญหาในมิติเดียวแต่เป็นการกระตุ้นให้บุคคลได้คิดพิจารณาทุกเรื่องอย่างรอบด้าน

3. การคิดเพื่อแก้ปัญหา คิดเป็นมีลักษณะเด่นและสำคัญคือเป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาและดับทุกข์ไม่ใช่ว่าการหันหลังให้กับปัญหาหรือยอมจำนนต่อโชคชะตา

4. อิสระภาพและการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตตนเอง องค์ประกอบข้อนี้มาจากพื้นฐานทางพุทธศาสนาที่ว่าทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถแก้ไขได้ มนุษย์ มีความสามารถ มีอิสระในการคิดตัดสินใจและลงมือปฏิบัติเพื่อทำให้ตนมีชีวิตที่ดีงามและเป็นสุขโดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก

พื้นฐานความเชื่อเรื่องคิดเป็นและองค์ประกอบข้อมูลสามประเภทที่เป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้บุคคลมีข้อมูลใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา นั้น ได้นำสู่กระบวนการที่จะทำให้บุคคลเป็นคนคิดเป็น ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, ผู้รวบรวม, ม.ป.ป., 1 - 10) ได้กล่าวว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่อาศัยได้อย่างราบรื่นเป็นสุขนั้นบุคคลจะต้องได้รับการฝึกและเรียนรู้ให้เป็นคนคิดเป็น เพื่อจะได้สามารถปรับตัวเองปรับสภาพแวดล้อมและสังคม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างประสมกลมกลืน การศึกษาจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำหน้าที่ให้บุคคลได้รับการฝึกให้ใช้ความคิด เป็นคนคิดเป็น ซึ่งดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ได้เสนอวิธีการจัดการศึกษาเพื่อทำให้คนคิดเป็นไว้ดังนี้

1. เรียนรู้และศึกษาอดีต คือการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ ปัญหาหรืออุปสรรค ผู้เรียนได้ศึกษาบทเรียนที่เกิดขึ้นในอดีตและเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาจากตัวอย่างในอดีต ซึ่งสิ่งที่ผู้เรียนจะได้จากการเรียนรู้นี้จะเป็นกระบวนการสร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่ในการคิดแก้ปัญหาเมื่อตนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาในลักษณะทำนองเดียวกับที่เคยเกิดขึ้น หรือแม้แต่ในปัญหาที่แตกต่างกันหากผู้เรียนสามารถใช้ประสบการณ์ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ตัวอย่างจากในอดีตมาเป็นฐานในการคิดพิจารณา ย่อมที่จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและมีแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายขึ้น

2. เรียนรู้และศึกษาปัจจุบัน คือการให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพปัญหาทั้งของตนเอง ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ประสบอยู่และนำสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่นั้น มานำเสนอและร่วมคิดหาแนวทางเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาพร้อมกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการร่วมกันคิดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันจะทำให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลายวิธีมากขึ้น

3. ฝึกคิดเพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ในอนาคต เป็นการให้ผู้เรียนฝึกคิดแก้ปัญหาล่วงหน้าเพื่อเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับการต้องเผชิญกับเหตุการณ์หรืออุปสรรคปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

4. การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนคิดเป็นโดยนำวิธีการทั้งสามข้อข้างต้นคือการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่ได้จากบทเรียนในอดีต การเรียนรู้และแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน และการตั้งสมมติฐานเพื่อจะแก้ไขปัญหาในอนาคต มาจัดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิดให้กว้างขึ้นและรอบคอบขึ้น

และในการนำแนวคิดเรื่องคิดเป็นไปใช้กับการจัดการเรียนการสอนทั้งการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกระดับและการศึกษาทั่วไปในรูปแบบอื่น ๆ นั้นสามารถจัดกระบวนการได้ตามขั้นตอน (สุนทร สุนันท์ชัย และสนอง โลหิตวิเศษ, 2554: 4 - 45, 4 - 46) ดังต่อไปนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหาหรือระบุปัญหา พิจารณาสถานการณ์ สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ประกอบด้วยข้อมูลทางวิชาการที่สอดคล้องกันกับสถานการณ์ปัญหา และความต้องการของตนหรือของชุมชนที่เห็นว่าสถานการณ์นั้นควรเร่งแก้ไขปรับปรุงจากนั้นพิจารณาและกำหนดเป็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข

2. ขั้นหามูลเหตุของปัญหา แสวงหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับตนเองข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการประกอบกัน

3. ขั้นหาวิธีหรือทางเลือกในการแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาสาเหตุประกอบกับการพิจารณามูลทั้งสามด้านดีแล้วก็จะทำให้มองเห็นทางเลือกและวิธีการที่จะแก้ไขปัญหานั้น

4. ขั้นตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหา ในการเลือกตัดสินใจว่าจะแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีใดนั้นก็จำเป็นจะต้องพิจารณาเอาจากข้อมูลทั้งสามนั้นด้วยเพื่อที่จะได้วิธีการแก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

5. ขั้นปฏิบัติ ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ และเมื่อสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขได้แล้วจึงวางแผนงานและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานั้น

6. ขั้นประเมินผล เป็นการพิจารณาว่าสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นได้ผลเป็นอย่างไร ถ้าประสบผลตามความตั้งใจย่อมนับว่างานสำเร็จคนเป็นสุข แต่หากพบว่าผลที่ออกมาไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ก็ต้องเข้าสู่กระบวนการคิดใหม่และดำเนินการตามวิธีการที่เลือกใหม่

จากแนวคิดของการคิดเป็น ลักษณะของผู้ที่คิดเป็นและกระบวนการคิดที่จะทำให้เป็นคนคิดเป็นนั้น ทำให้สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการคิดเป็นที่จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, ม.ป.ป.: 46 - 47) ดังต่อไปนี้

1. คิดเป็น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การคิด การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ

2. ข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการคิดนั้นมีความหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลสามด้านคือ ข้อมูลด้านวิชาการ ข้อมูลด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง

3. กระบวนการคิดเป็นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้

4. เป็นการเรียนรู้จากวิถีชีวิต ประสบการณ์และการได้ลงมือปฏิบัติ

5. เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ที่จะทำให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นและยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

6. กระบวนการคิดเป็นเป็นกระบวนการฝึกให้คิดและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น กล่าวคือเมื่อได้คิดและตัดสินใจลงมือทำแล้วผู้เรียนจะเกิดความพึงพอใจยอมรับการคิดตัดสินใจของตัวเอง และหากพบว่าสิ่งที่ทำนั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ผู้เรียนก็จะพยายามคิดเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจลงมือทำเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไปจนเป็นที่พอใจ

โดยสรุป ความเชื่อพื้นฐานและกระบวนการของการทำให้คนคิดเป็นจึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้บุคคลเป็นผู้ที่มีอิสรภาพสามารถคิดตัดสินใจและลงมือปฏิบัติทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และการที่บุคคลจะสามารถคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลนั้นจำเป็นต้องอาศัยการทบทวนข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการคิดตัดสินใจซึ่งข้อมูลที่ว่าประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางด้านวิชาการ แล้วนำมาพิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบก่อนลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้อื่นเพิ่มเติมเพื่อที่จะช่วยให้บุคคลมีมุมมองที่กว้างขวาง และกระบวนการเรียนรู้ที่ว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีมุมมองที่หลากหลายต่อสถานการณ์และย่อมจะทำให้บุคคลสามารถแสวงหาแนวทางในการคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น และเมื่อบุคคลสามารถคิดและหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้แล้วบุคคลก็จะสามารถลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง และความสามารถในการคิดตัดสินใจและลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมทำให้บุคคลมีอิสระในการดำเนินชีวิต

ตอนที่ 4 การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่

พื้นฐานแนวคิดซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของเปาโล แฟร์เร่ เริ่มต้นจากความรักและความปรารถนาที่จะช่วยให้ทุกคนมีความรักต่อกัน เพราะความเป็นจริงแล้วคนทุกคนในโลกนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และในความเป็นจริงนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลล้วนแล้วแต่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่คนหนึ่งเป็นผู้กดขี่ (Oppressor) และไปกดขี่บุคคลอื่นซึ่งอาจเรียกว่าผู้ถูกกดขี่ (Oppressed) ซึ่งการที่บุคคลถูกกระทำเช่นนี้ เป็นการกระทำที่ลดความมีศักดิ์ศรีในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง เปาโล แฟร์เร่ เรียกว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของบุคคล (Dehumanization) นอกจากนี้ เปาโล แฟร์เร่ ยังเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนควรเป็นผู้กระทำ (Subject) ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ (Object) ผู้กระทำจะเป็นผู้รู้และปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้กระทำจะเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมและสร้างประวัติศาสตร์ของตนเองและโลกที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งหากคนสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้แล้ว ถือได้ว่าคุณคนนั้นมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Fully human) ดังนั้นถ้าหากบุคคลสามารถสร้างประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงมีความเข้าใจ ความแตกต่างระหว่างธรรมชาติ (Nature) และวัฒนธรรม (Culture) ดังกล่าวแล้วจะช่วยทำให้บุคคลเข้าใจโลกและพัฒนาความคิดของตนเอง ทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อเดิมที่เคย

ถูกครอบงำ ไปสู่การปฏิบัติตนตามแนวทางใหม่ที่เป็นการพัฒนาตนเองและกลายเป็นผู้กระทำที่มีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) เชื่อในตนเองว่าสามารถเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมต่าง ๆ ขึ้นได้เอง นั่นคือการตระหนักรู้ได้ด้วยว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ มีผลหรือส่งผลอย่างไรต่อตนเองบ้าง ซึ่งเปาโล แฟร์เร่ ได้แสดงความคิดพื้นฐานของตนเกี่ยวกับมนุษย์ (ซิดซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2549: 66 - 68) ไว้ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการที่จะเป็นผู้กระทำ (Subject) เป็นผู้ที่มีมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงโลกที่เขาอยู่อาศัย และจากการกระทำนี้มนุษย์ได้ทำให้ตนเองมีโอกาสที่จะเป็นบุคคลที่มีชีวิตที่สมบูรณ์

2. มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะวิเคราะห์โลกที่เขาอยู่อาศัยอย่างวิพากษ์วิจารณ์ได้ หากเขามีโอกาสได้เสวนากับผู้อื่น

3. หากบุคคลได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม บุคคลจะสามารถ “เสวนา” ได้ และค่อย ๆ มองเห็นความเป็นจริงของตนเองและสังคมรอบตัว ในขณะที่เดียวกันก็จะสามารถมองเห็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่ปรากฏ จากนั้นบุคคลจะมีความรู้สึกตระหนักรู้ถึงมโนทัศน์ที่ตนเองมีต่อความเป็นจริงต่าง ๆ นั้นและสามารถจัดการแก้ไขสถานการณ์ได้

จากฐานความคิดนี้เปาโล แฟร์เร่ได้นำเสนอแนวทางในการช่วยส่งเสริมให้คนเกิดการพัฒนา โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า “การปลุกมโนธรรมสำนึก” (Conscientization) เพื่อที่จะได้หลุดพ้นจากวัฒนธรรมเจียบหรือสถานการณ์ที่ถูกกดขี่ ความอยุติธรรม หรือการถูกเอาเปรียบจากผู้อื่น และกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้บุคคลเองจำเป็นต้องสลัดความคิด หรือความเชื่อเดิมที่เคยชินออกไป โดยพัฒนาความคิดเป็นตัวของตัวเองและมีความรับผิดชอบ จากแนวคิดนี้นำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงการดำรงอยู่ในฐานะมนุษย์ที่เป็นผู้กระทำ พยายามให้บุคคลพัฒนาตนเองและเข้าใจในพลังอำนาจของตนเอง ซึ่งความมีสติสัมปชัญญะ (Consciousness) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการที่จะทำให้มนุษย์มีความตระหนักรู้ตนเองและสามารถคิดวิเคราะห์ได้

4.1 ปรัชญาการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ (The Freirean Philosophy)

เปาโล แฟร์เร่ (Paulo Freire, 2012: 87 - 91) มีความเชื่อว่าหัวใจสำคัญของความเป็นมนุษย์ คือความสามารถในการเรียกชื่อหรือกำหนดชื่อสิ่งต่าง ๆ บนโลก (Naming the world) มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการที่จะกำหนดความเป็นไปหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ บนโลกได้ และมนุษย์สามารถใช้ความคิดและภาษาในการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ อย่างมีเหตุผล ด้วยกระบวนการวิพากษ์และเสวนา ซึ่งกระบวนการนี้จะนำไปสู่การแสวงหาความรู้และความจริง โดยที่บุคคลสามารถตระหนักรู้ถึงความรู้ความจริงที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการมองเห็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลได้

ปรัชญาการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ จึงเป็นความเชื่อต่อการศึกษาที่ว่าการศึกษา นั้นเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์มีอิสระ เสรี หลุดพ้นจากการเป็นผู้ถูกระงับหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ การศึกษาจะช่วยทำให้บุคคลสามารถตระหนักรู้ มีความคิดและมุมมองต่อชีวิต สังคมและโลกที่ตนอยู่อาศัยกว้างขวางขึ้น และเมื่อบุคคลมีมุมมองต่อโลกที่กว้างขึ้น บุคคลนั้นจะสามารถคิดทบทวนหาเหตุผลต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือเผชิญได้ และสามารถแสวงหาแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นด้วยตนเองได้ ดังนั้นการศึกษาจึงช่วยให้บุคคลตระหนักถึงพลังอำนาจในตนเองที่จะสามารถนำพาตนเองให้หลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบและการถูกกดขี่ครอบงำ กลายเป็นคนใหม่ที่มีอิสระ เสรีและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (จิตซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560: 94 - 95)

4.2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปลุกมโนธรรมสำนึก (Conscientization process) ของเปาโล แฟร์เร่

กระบวนการปลุกมโนธรรมสำนึก (Conscientization) เป็นกระบวนการที่บุคคลหรือสมาชิกกลุ่มถูกระงับให้เสาะแสวงหา “ความจริง” เกี่ยวกับตนเอง และตระหนักรู้ถึงความเป็นจริงเหล่านั้นผ่านกระบวนการสะท้อนคิดหรือวิพากษ์อดีตและการกระทำ (Reflection and Action) เป็นกระบวนการพัฒนาสติสัมปชัญญะที่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล และบุคคลสามารถลงมือปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเปาโล แฟร์เร่ อธิบายว่ามโนธรรมสำนึกหรือการตระหนักรู้ของบุคคลนั้น จะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีสติสัมปชัญญะ (Consciousness) และหากช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและมองเห็นความเชื่อมโยงของเหตุการณ์และความเป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้แล้ว บุคคลจะเกิดสติสัมปชัญญะ (Consciousness) ที่ชัดเจน และจะเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนแปลง (Praxis) โลกของตนเอง โดยใช้การเสวนา (Dialogue) และการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก ความมีเหตุผลและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งเปาโล แฟร์เร่ เชื่อว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้บุคคลหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ครอบงำ

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการปลุกมโนธรรมสำนึกของเปาโล แฟร์เร่ นั้นถือว่าสติสัมปชัญญะ (Consciousness) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นความสามารถในการตัดสินใจคุณค่า และเป็นการแสดงความตั้งใจของมนุษย์ สติสัมปชัญญะของมนุษย์เป็นความสามารถในการตระหนักรู้หรือคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะความตระหนักรู้ที่เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตรวมถึงการเกิดมโนทัศน์ใหม่จากมโนทัศน์เก่าและความรู้จากความรู้เดิม (จิตซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560: 87, 95 - 96)

เปาโล แฟร์เร่ อธิบายว่ามนุษย์มีระดับของสติสัมปชัญญะที่แตกต่างกัน (Level of Consciousness) (จิตซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560: 96-97) และระดับสติสัมปชัญญะ ของมนุษย์เป็นชั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. Magical Consciousness เป็นระดับสติสัมปชัญญะที่คนอยู่ภายใต้อำนาจเร้นลับหรือเวทย์มนต์ เช่น ภายใต้ความเชื่อต่าง ๆ หรือพระเจ้า ๆ ล ๆ

2. Transitive Stage ระยะของการเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อคนเรียนรู้ความจริงต่าง ๆ ในโลกมากขึ้น เริ่มรู้สึกว่ามีพลังอำนาจเหนือสถานการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น ระยะของการเปลี่ยนแปลงนี้มี 2 ช่วง คือ

2.1 Naïve Transitivity เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงเบื้องต้น บุคคลยังไม่มีความคิดที่ลึกซึ้งมากนัก บุคคลจะรับรู้ในสิ่งที่ตนเห็นเป็นรูปธรรม รับทราบและยอมรับความคิดต่าง ๆ โดยไม่มีการตั้งคำถามและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง บุคคลจะยอมรับว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นผลงานที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้น และมีความคาดหวังว่าสิ่งที่จะเกิดในอนาคตยังคงจะเหมือนกับสิ่งที่เกิดในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงในระดับนี้บุคคลจะยังไม่รู้สึกว่ามีสิ่งที่จะเกิดในอดีตนั้นเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของคนหรือของตนเอง

2.2 Critical Consciousness หรือ Critically transitive Consciousness ในขั้นนี้บุคคลมีสติสัมปชัญญะ มีวิจารณ์ญาณและมีเหตุผล มีความสามารถในการวิเคราะห์และแสวงหาเหตุผลเพื่อหาคำตอบของสิ่งที่เกิดขึ้น บุคคลจะสามารถใช้ความคิดพิจารณาตัดสินเพื่อทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาและหาทางพิสูจน์ในสิ่งที่ค้นพบ และในระดับนี้บุคคลจะเป็นคนใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและเปิดเผย มีความรับผิดชอบ และจะเป็นคนที่มองเห็นความสำคัญของการสื่อสารว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานร่วมกันเพื่อแสวงหาความเป็นจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

ดังนั้น กระบวนการปลุกมโนธรรมสำนึก หรือ Conscientization จึงเป็นกระบวนการศึกษาทำความเข้าใจ คน สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยการที่บุคคลตั้งตนเองออกมาจากสถานการณ์นั้น ๆ และมองอยู่อย่างห่าง ๆ เพื่อให้หลุดพ้นจากประสบการณ์เดิมที่ตนเคยถูกครอบงำหรือถูกสร้างมาแต่อดีต คือการที่บุคคลสามารถศึกษาสภาพความเป็นมาเป็นไปต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผลสามารถพัฒนาตนเองให้เกิดระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณและสามารถคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ได้

4.3 การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ (Freire' Literacy Model)

เปาโล แฟร์เร่ (1970) นำเสนอแนวทางและหลักการในการสอนให้ผู้ใหญ่ผู้รู้หนังสือได้ในระยะเวลาอันสั้น โดยใช้กระบวนการปลุกมโนธรรมสำนึกและประยุกต์กระบวนการดังกล่าวในการสอนคำศัพท์ต่าง ๆ โดยเน้นว่าการสอนให้คนรู้หนังสือนั้นมิใช่แค่การสอนให้เพียงอ่านออกเขียนได้หรือคิดเลขเป็นเท่านั้นแต่ควรเป็นปฏิบัติการที่ช่วยกระตุ้นการเพิ่มพลังอำนาจในตัวบุคคลและควรเป็นสิ่งที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเป็นไท ซึ่งหมายถึงรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียน การให้เกียรติผู้เรียนและการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

กระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ ของเปาโล แพร์เร่ นั้นเกิดจากการทำความเข้าใจ พื้นฐานภาษาและคำของมนุษย์ โดยเห็นว่าคำพูดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกเรียกเพื่อใช้แทนวัตถุสิ่งของ และจะไม่มีคำพูดหากไม่มีความคิด ดังนั้นคำพูดกับการกระทำจึงต้องทำไปพร้อม ๆ กัน การเรียนคำพูดจึงต้องเรียนด้วยการแสดงออก สร้างสรรค์ มีการตัดสินใจ และมีการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แพร์เร่ จึงให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เรียน เพราะเนื้อหา นั้นจะเป็นเหตุการณ์และสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเผชิญหรือ ให้ความสำคัญ โดยใช้การเสวนาเป็นเครื่องมือทำให้เกิดการสนทนาระหว่างผู้เรียนและผู้สอน นอกจากนี้เปาโล แพร์เร่ ยังให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาของสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น โดยใช้ ภาพหรือรูปภาพแทนเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการนำเสนอประเด็นเพื่อ เสวนา โดยผู้สอนจะใช้ภาพหรือรูปวาดนั้นแทนเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ต้องการนำเสนอ แล้วจึง นำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเสวนา เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นความเป็นจริงของสิ่งที่เกิดขึ้น ประกอบ การสอนอ่านและสอนเขียน ซึ่งการสอนอ่านและสอนเขียนที่ทำความเข้าใจกับการเสวนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นนี้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเริ่มตระหนักถึงความจริงที่เกิดขึ้น จนเริ่มเปลี่ยนแปลง ความคิดและทัศนคติของตนเอง มีมุมมองและทัศนคติที่แตกต่างไปจากเดิม และพร้อมที่จะลงมือทำ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดที่ว่ามานี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงตนเองจาก ผู้ที่ถูกครอบงำไปเป็นผู้ที่มีความกล้า และเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ (สุนทร สุนันท์ชัย, 2523: 48-49) ซึ่งกระบวนการที่เปาโล แพร์เร่ ใช้สอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ นั้น มีด้วยกัน 4 ขั้นตอน (ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560: 101 - 103) ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของผู้เรียน เพื่อหาคำศัพท์ ภาษาที่ใช้ หรือปัญหาที่เผชิญ อยู่ โดยใช้วิธีการสนทนา พูดคุยแบบไม่เป็นทางการและจดบันทึกไว้

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกคำเพื่อใช้เป็นคำหลัก (Generative word) โดยคัดเลือกคำที่ได้ จดบันทึกไว้เป็นคำที่ผู้เรียนใช้และมีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการสอนอ่าน สอนเขียน ในกระบวนการนี้จะประกอบด้วยกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ

1) การสร้างแรงจูงใจ ซึ่งสามารถใช้วิธีการให้ผู้เรียนดูสื่อรูปภาพ และอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นต่อรูปภาพนั้น

2) การพัฒนาสื่อการสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพปัญหา สื่อที่ใช้ อาจเป็นบัตรคำที่เกี่ยวกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ หรืออาจมีสไลด์ แสดงการแตกคำ

3) การสอนให้อ่านและเขียนคำ โดยใช้คำหลัก (Generative word) ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากภาพและคำที่ใช้ในการอภิปรายสถานการณ์หรือรูปภาพ หรือเกิดจากการเชื่อมโยงภาพและคำที่ใช้กับสถานการณ์จริง และใช้การแตกคำให้ได้คำที่ผู้เรียนคุ้นเคย เกี่ยวข้องผูกพันกับวัฒนธรรมการเมืองและวิถีชีวิตของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 หลังการอ่านออกเขียนได้ (Post literacy หรือ political literacy) ในขั้นนี้เน้นเรื่องการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจาร์ณญาณ (Critical Consciousness) สำหรับผู้ที่รู้หนังสือแล้วโดยการให้ความสำคัญต่อการค้นหาแนวทางหรือประเด็นหลัก (Generative theme) เพื่อเป็นฐานในการอภิปรายและนำไปสู่ประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาสังคมและพัฒนาสติสัมปชัญญะและจิตสำนึกที่เป็นปัญหาท้าทายในสังคม

โดยเปาโล แฟร์เร่ได้ให้หลักคิดในกระบวนการเรียนการสอนและการเลือกคำต่าง ๆ สำหรับผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ ที่เน้นหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

1. คำที่ใช้ในการเรียนนั้นจะต้องเป็นคำที่ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญ มองเห็นความหมาย และเป็นสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคย
2. คำนั้นควรเป็นคำที่สามารถออกเสียงได้อย่างมีความหมายในภาษานั้น ๆ
3. ถ้าเป็นไปได้ คำที่ใช้ควรมีตัวอักษรอย่างน้อย 3 ตัว

ในวิธีการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือในบราซิล เปาโล แฟร์เร่ เลือกคำในภาษาโปรตุเกสไว้ 17 คำ สำหรับใช้สอนในโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ ซึ่งเป็นคำที่สามารถนำมาแตกออกเป็นสระพยัญชนะ ได้ครบ ในการอ่านและการเขียนภาษาโปรตุเกสและภาษาสเปน คำทั้ง 17 คำนั้น เปาโล แฟร์เร่ เรียกว่า Generative Word หมายถึงคำที่งอกได้ คือตัวของคำนั้นสามารถแตกออกเป็นคำต่าง ๆ ได้อีกหลายคำ หรือบางคนอาจเรียกคำเหล่านั้นว่า คำหลัก (Key Word) (สุนทร สุนันท์ชัย, 2523: 49 - 50)

คำทั้ง 17 คำที่เปาโล แฟร์เร่ เลือกมานั้นเป็นคำธรรมดาที่ใช้อยู่ในวิถีชีวิตของผู้เรียนและมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของผู้เรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทิศทางของการอภิปรายจะดำเนินไปในแนวนั้น โดยเปาโล แฟร์เร่ (Paulo Freire, 1974: 85 - 88) มีวิธีในการสอนเป็นลำดับ ดังนี้

1. ภาพ หรือ รหัส ควรเป็นภาพที่แสดงแง่มุมสำคัญของวิถีชีวิต ซึ่งผู้เรียนเองรู้สึกว่าจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของตน

2. การอภิปราย ให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและให้เหตุผลเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนด การอภิปรายควรจะมีผลลึกลับซึ่งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เพราะยิ่งอภิปรายลึกซึ้งเพียงใดผู้เรียนก็จะสามารถมองเห็นทะลุผ่านสิ่งที่บดบังความเป็นจริงได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น ทักษะของผู้เรียนจะเปลี่ยนจากความคิดเห็นเดิม เนื่องจากการวิพากษ์วิจารณ์อย่างจริงจังนี้เอง การวิพากษ์วิจารณ์เป็นการวิเคราะห์หรือแบ่งแยกส่วนรวมที่เข้ารหัสไว้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ซึ่งแต่เดิมผู้เรียนยังมองไม่เห็น

3. การสอนอ่าน หลังจากอภิปรายในประเด็นหัวข้อที่เสนอขึ้นแล้ว ผู้สอนแสดงรูปคำที่จะสอนให้ผู้เรียนแลเห็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปคำกับรูปภาพ หลังจากแสดงภาพและคำอ่านคู่กันแล้วผู้สอนจะแสดงแต่เฉพาะคำอ่านและดำเนินการต่อดังนี้

3.1 แยกคำออกเป็นพยางค์

3.2 นำอักษรหน้าตัวเดียวมาแยกตามสระ โดยผู้สอนอาจถามผู้เรียนให้ผู้เรียนลองหาความแตกต่างของคำที่เขียนขึ้นมาใหม่แต่ละตัว ว่าแตกต่างกันอย่างไร หรือมีอะไรที่เหมือนกันบ้าง

3.3 ต่อไปนำอักษรตัวที่สองมาแยกตามตัวสระ แล้วให้ผู้เรียนอ่านทีละพยางค์

3.4 แยกตัวอักษรตามตัวสระจนครบทั้งคำ

3.5 นำพยางค์ที่แยกออกทั้งหมดมาเปรียบเทียบกัน และให้ผู้เรียนลองอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่าพยัญชนะและสระรูปเดียวกันอ่านออกเสียงเหมือนกัน และหากพยัญชนะและสระต่างรูปกันจะอ่านออกเสียงต่างกัน

3.6 จากนั้นให้ผู้เรียนทดลองนำตัวพยัญชนะและสระในคำอื่น ๆ ออกมาผสมเป็นคำอื่น ๆ

3.7 ผู้สอนจะสอนกระบวนการผสมคำ โดยใช้คำต่าง ๆ ที่แตกออกมาสวมเป็นคำใหม่ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักสระ พยัญชนะ และสามารถอ่านได้ครบทุกเสียง

วิธีการสอนคำหลักของเปาโล แฟร์เร่ นั้น สอนโดยมีความหมายและมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน เช่น คำว่า CHUVA (ฝน) สอนโดยวิธีการสนทนาให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ดินฟ้าอากาศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และยังมีความสัมพันธ์เศรษฐกิจและการเกษตรของประเทศอย่างไรบ้าง BATUQUE (การเดินร่ำ) คือวัฒนธรรมของกลุ่มชน วัฒนธรรมเชิงวิชาการ การแทรกแซงทางด้านวัฒนธรรม SARARIO (ค่าจ้าง) สอนโดยวิธีการสนทนาถึงตำแหน่งหน้าที่การงานของคน ค่าตอบแทนแรงงาน การมีค่าแรงกับไม่มีค่าแรง ค่าแรงขั้นต่ำ อัตราค่าแรง เป็นต้น (Paulo Freire, 1973: 82 - 84) ตามวิธีการสอนที่ยกตัวอย่างไปนั้นก็เพื่อต้องการให้ผู้เรียนรู้ความหมายของคำและรู้ว่าแต่ละคำอ่านออกเสียงอย่างไร ซึ่งเปาโล แฟร์เร่จะขยายความจากคำหลักนั้นไปสู่เรื่องอื่น ๆ อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนด้วยทุกคำ จากคำหลักแต่ละคำนี้ผู้เรียนจะสามารถนำมาประกอบเป็นประโยคต่อไปได้ และสามารถคิดริเริ่มเขียนข้อความต่าง ๆ ได้เองต่อไป

ดังนั้น ในกระบวนการเรียนการสอนอ่านและการสอนเขียน หรือกระบวนการพัฒนาสติสัมปชัญญะหรือการปลุกมโนธรรมสำนึก (Concientization process) ตามแนวคิดของ เปาโล แฟร์เร่ นั้น นักการศึกษาควรใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ การเสวนา (Dialogue) การหยิบยกประเด็นปัญหา (Problem-Posing) การปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง (Praxis) การวิพากษ์วิจารณ์อดีต (Reflection) โดยกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดนี้อยู่บนพื้นฐานความคิดการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Humanization) การมีอิสระเสรีภาพ (Liberalization)

และการหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ครอบงำ และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน นักการศึกษาสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ (ซิดซงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560:105)

1. เข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และปรับตัวให้เข้ากับสังคมและคนในชุมชน โดยการทำความรู้จักและทำความเข้าใจคำศัพท์และภาษาของคนในพื้นที่

2. ศึกษาค้นคว้าแสวงหาคำหลัก (Generative word) หรือคำสำคัญ เพื่อการแตกคำ แล้วเลือกคำมาทำเป็นสื่อรูปภาพหรือสื่อการเรียนรู้ ซึ่งสื่อรูปภาพนั้นจะต้องสามารถสะท้อนสถานการณ์ เหตุการณ์ในพื้นที่ที่ลงไปศึกษาสำรวจ หรือสะท้อนการดำเนินชีวิตของผู้เรียน เพื่อจะทำให้ผู้เรียน มองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ และสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์กับรูปภาพที่ใช้เป็นสื่อได้

3. การเข้าใจความหมายของสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ หรือการเข้ารหัสคำ (Codification) แล้วนำคำเหล่านั้นเข้าสู่สถานการณ์หรือระบบการคิด โดยอาจใช้รูปภาพหรือสื่ออื่น ๆ เป็นการกระตุ้นคนให้หลุดพ้นจากวัฒนธรรมเงียบ (Culture of Silence) เพื่อให้บุคคลตระหนักถึงคุณค่าและความสามารถของตน และเพื่อให้บุคคลสามารถทะลวงกำแพงการถูกกดขี่ครอบงำ แล้วลงมือสร้าง “วัฒนธรรม” ใหม่ของตนด้วยตัวเองผ่านการเสวนา

4. ทำการถอดรหัส (Decodification) ด้วยการทำความเข้าใจ แปลความหรือตีความ สถานการณ์ โดยใช้กลุ่มวัฒนธรรม “Culture Circle” โดยผู้สอนซึ่งเป็นทั้งผู้อำนวยความสะดวกและร่วมเรียนรู้ไปกับผู้เรียนด้วยนั้น จะเป็นคนคอยสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสวนา ให้ผู้เรียนสามารถตีความและวิเคราะห์ประสบการณ์ของตนโดยการวิพากษ์วิจารณ์ และใคร่ครวญ อย่างรอบด้าน จนสามารถเข้าใจความรู้สึกของตนเองและเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อม และสำหรับ ข้อมูลที่ได้จากปรากฏการณ์และการตีความหมายของสถานการณ์นั้น จะถูกนำไปศึกษาและแยกหมวดหมู่แล้วหาประเด็นที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อนำไปใช้เพิ่มเติมจากสิ่งที่ไม่ปรากฏในการสนทนา และนำไปพัฒนาสร้างเป็นสื่อที่สามารถสื่อสารกับผู้เรียนได้ดีที่สุด

5. การสร้างสรรค์และพัฒนาระบบคิดชุดใหม่ (New codification) กระบวนการนี้สามารถใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำเสนอให้เกิดการพัฒนากระบวนทัศน์ใหม่ได้ เช่น ภาพพร้อมผลงาน และคำบันทึกการสัมภาษณ์เพื่อเสนอแนวคิด การแสดงละคร การอ่านบทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์ หรือข้อความจากภาพยนตร์ แล้วนำมาร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหา อภิปราย และวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญและนำไปสู่การปฏิบัติ เมื่อถึงจุดนี้ผู้ที่เคยเป็นผู้ไม่รู้หนังสือจะไม่ยอมรับการตกเป็น “ผู้ถูกกระทำ” อีกต่อไป และจะเปลี่ยนตนเองเป็น “ผู้กระทำ” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง

จากแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ แสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือนั้นคือการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่บุคคลและแนวคิดนี้ได้ส่งผลทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างพลังอำนาจทางความคิดและจิตสำนึกสู่อิสระและเสรีภาพทางการคิด

และการกระทำโดยใช้กระบวนการสนทนาและวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งในการศึกษาผู้ใหญ่ นั้นถือว่าการกระบวนการสร้างจิตสำนึกเพื่อยกระดับความคิดด้วยกระบวนการสนทนาและวิพากษ์อย่างมีเหตุผลนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้ใหญ่บรรลุถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อปรากฏการณ์ทางสังคม สามารถยอมรับความคิดที่แตกต่างกันในทางสังคมและโลกร่วมสมัยได้ (Stromquist, 2014) แนวคิดและกระบวนการในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แพร์เร่ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงการดำรงอยู่ในฐานะมนุษย์ที่ เป็นผู้กระทำ พยายามให้บุคคลพัฒนาและเข้าใจในพลังอำนาจของตนเอง ซึ่งความมีสติสัมปชัญญะ (Consciousness) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการที่จะทำให้มนุษย์มีความตระหนักรู้ตนเองและสามารถคิดวิเคราะห์ได้ รวมทั้งกระบวนการจัดการศึกษาด้วยวิธีการเสวนา วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล จะสามารถทำให้บุคคลตระหนักถึงความสามารถในการแสดงออกของตน ตระหนักในสิทธิที่ตนพึงได้รับ และสามารถคิดวิเคราะห์ทบทวนสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง นั้นจึงเท่ากับว่าบุคคลสามารถหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ได้นั่นเอง

ดังนั้นแนวคิดในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แพร์เร่จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างมโนธรรมสำนึก (Conscientization) ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งหมายถึงการทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความขัดแย้ง (Contradiction) สภาพปัญหา หรือสถานการณ์ที่มีอยู่ในสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้บุคคลอ่านออกเขียนได้และในกระบวนการสอนให้บุคคลรู้หนังสือนั้น วิธีการเสวนาและการวิพากษ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อทำให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนและเชื่อมโยงประสบการณ์ตนเองกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ตนอยู่อาศัย ด้วยวิธีการนี้ผู้เรียนจะได้ใช้ความคิดและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล พร้อม ๆ กับการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ และในที่สุดผู้เรียนจะสามารถลงมือปฏิบัติหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือสังคมได้ และนั่นแสดงถึงการเป็นผู้ที่มีอิสระเสรีภาพ สามารถจะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้โดยไม่ถูกครอบงำหรือถูกชักจูงอีกต่อไป

ตอนที่ 5 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบาง

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นบริการทางการศึกษาที่จัดให้สำหรับ ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกอาชีพ ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน คือมีความครอบคลุมประชาชนทุกคน โดยจัดให้บริการตามความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาประเทศและที่ต้องเน้นเป็นพิเศษได้แก่ประชาชนที่เสียเปรียบและขาดโอกาสทางการศึกษา เช่น ผู้ที่ไม่เคยเข้าเรียน ผู้ที่มีฐานะยากจน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกล ชาวเขา ชนกลุ่มน้อย ผู้พิการ เป็นต้น และการให้โอกาสทางการศึกษาแก่กลุ่มผู้เสียเปรียบทางการศึกษานี้ จึงนับว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาประเทศ (ปฐม นิคมานนท์ และศุทธิโรไชยวสุ, 2543: 369 - 371) และการที่ประชาชนมีพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกันนี้เอง ย่อมทำให้มีความต้องการและความสนใจในกิจกรรมและเนื้อหาทางการศึกษาที่แตกต่างกันด้วย

ซึ่งจากความหลากหลายของกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนทำให้กลุ่มผู้เรียนมีลักษณะเฉพาะและมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความเป็นอยู่ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ตรงกับความต้องการในการนำไปใช้ประโยชน์ของกลุ่มผู้เรียน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มผู้เรียน ทั้งยังต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมของผู้เรียนให้มากที่สุด(สุมาลี สังข์ศรี, 2556: 12-11) การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการจัดการศึกษาที่ให้โอกาสบุคคลทุกกลุ่มได้พัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

กลุ่มผู้ต้องขังเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและควรได้รับโอกาสทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อเตรียมตัวเองให้พร้อมก่อนพ้นโทษ นโยบายการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังนี้จึงเป็นนโยบายความร่วมมือระหว่างสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและกรมราชทัณฑ์ โดยเชื่อว่าการให้โอกาสผู้ต้องขังได้ศึกษาเล่าเรียนจะเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนออกไปดำเนินชีวิตในสังคมและเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ เพราะความรู้และทักษะที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนและการฝึกอบรมจะทำให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้วมีแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้สามารถเลี้ยงดูแลตนเองและครอบครัว และดำรงชีวิตอย่างพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538: 41 - 42) โดยมีหลักการในการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนที่เป็นผู้ต้องขัง ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขัง เป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับกรมราชทัณฑ์ โดยสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีหน้าที่ในการกำหนดหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนและสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรในการจัดการศึกษากรมราชทัณฑ์มีหน้าที่บริหารและจัดการเรียนการสอนและสนับสนุนในด้านสถานที่ ครุภัณฑ์และบุคลากร

2. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังมีสมมติฐานที่เกิดขึ้นโดยเชื่อว่า การให้การศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะสามารถฟื้นฟู แก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และผู้ต้องขังสามารถเตรียมตนเองเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีหลังพ้นโทษได้

3. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง จะเป็นการให้การศึกษาด้วยความสมัครใจ จะไม่มีการบังคับ ทั้งนี้จะมีการชี้แจงแนวทางการศึกษาเพื่อให้ผู้ต้องขังเห็นประโยชน์และความจำเป็นในการที่จะต้องได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการทำงานและการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน โดยผู้จัดการศึกษาจะเสนอทางเลือกในการเข้ารับการศึกษารูปแบบ หลายวิธีการ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเข้ารับการศึกษได้ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง

4. กรมราชทัณฑ์ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษิตตามความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล โดยจัดเวลาให้ผู้ต้องขังได้เข้าเรียนในแต่ละระดับการศึกษา จัดบุคลากรและทรัพยากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ และกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษา

5. ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขัง ได้รับการยกเว้นการเก็บเงินค่าเล่าเรียนโดยเฉพาะในโปรแกรมการจัดการศึกษาของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งงบประมาณในส่วนนี้รัฐจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณสนับสนุน

ทั้งนี้ การดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สามารถนำวิชาความรู้ที่ได้รับไปใช้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนหลังพ้นโทษได้ และเพื่อเป็นการประสานความร่วมมือและบทบาทภารกิจระหว่างหน่วยงานในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีความเหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมาย

ภารกิจในส่วนของกรมราชทัณฑ์ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังหรือผู้ต้องโทษที่ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหนึ่งทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาผู้ต้องขังให้เป็นหลักในการพัฒนา แก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ให้มีความรู้ ทักษะ มีวิชาชีพติดตัว กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ โดยการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้มีความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยน แก้ไข พัฒนาพฤติกรรมนิสัยให้มีความพร้อมก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวไปสู่สังคม

กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในระดับต่าง ๆ (กรมราชทัณฑ์, 2560: 99 – 103) ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานในเรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่งมีการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ เพื่อสนองนโยบายรัฐและให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1.1 ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ เรียนแบบชั้นเรียนตามหลักสูตรกรมราชทัณฑ์ โดยมีกรอบเนื้อหาวิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอักษรไทย สระ วรรณยุกต์ การอ่านออกเสียง

วรรณยุกต์ และอักษร 3 หมู่ เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการอ่านและเขียนตัวเลข ค่าของตัวเลขและการนับจำนวน เครื่องหมายคณิตศาสตร์ การบวก การลบ การคูณ การหาร มาตราการวัด การชั่ง การตวง การดูเวลา การดูปฏิทิน การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และให้เรียนจำ/ ทัศนสถานจัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนหรือพบกลุ่มตามความเหมาะสม

1.2 ระดับประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนแบบชั้นเรียนหรือพบกลุ่ม ตามหลักสูตรสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีสาระวิชา ประกอบด้วย สาระทักษะการเรียนรู้ สาระความรู้พื้นฐาน ได้แก่ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สาระการประกอบอาชีพ ได้แก่ ช่องทางการเข้าสู่อาชีพ ทักษะการประกอบอาชีพ และการพัฒนาอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต ได้แก่ ศิลปะศึกษา เศรษฐกิจพอเพียง สุขศึกษาพลศึกษา สาระการพัฒนาสังคม ได้แก่ สังคมศึกษา ศาสนาและหน้าที่พลเมือง การพัฒนาตนเองชุมชนสังคม และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 200 ชั่วโมง โดยจัดในรูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น โครงการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากวิทยากรภายนอก โครงการพัฒนา ทักษะช่างด้านศิลปะ โครงการพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี โครงการพัฒนาทักษะ ด้านภาษา และให้เรียนจำ/ทัศนสถานจัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนหรือพบกลุ่มตามความเหมาะสม

2. การจัดการศึกษาวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้หลักสูตรวิชาชีพในหลักสูตร หรือสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ โดยให้เรียนจำ/ ทัศนสถานแต่ละแห่งได้สำรวจหลักสูตร/สาขาวิชาที่ผู้ต้องขังต้องการเรียนและประสานกับสถาบัน การศึกษาใกล้เคียงที่มีความพร้อมเข้ามาดำเนินการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถาบัน การศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) การจัดการศึกษามีทั้งหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น (30 ชั่วโมงขึ้นไป) นอกจากนี้ ยังมีการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ภายในเรือนจำเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือของ ผู้ต้องขังด้วย

3. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เพิ่มพูนความรู้ ของตนเองให้สูงขึ้น เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ต้องขังและเป็นการส่งเสริมการเรียน ด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นหน่วยงานหลักที่เข้าดำเนินการโดยจะจัดคณาจารย์ เข้าสอนเสริม อบรมเข้มหรือฝึกปฏิบัติเสริมทักษะชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ ในเรือนจำ/ทัศนสถาน ตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด

4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่ง ความรู้อื่น ๆ กรมราชทัณฑ์ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ผู้ต้องขังด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดบรรยายความรู้แก่ผู้ต้องขังโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก การจัดทำห้องสมุดที่ได้ มาตรฐาน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

5. นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ยังได้ดำเนินการจัดทำแผนการแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะทาง เพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ประเภทเรือนจำการศึกษา ด้วยเล็งเห็นถึงความสอดคล้องกับแนวนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล ในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานของประเทศ และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพิ่มโอกาสให้บุคคลได้เข้าถึงการศึกษามีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยโดยใช้กลไกด้านการศึกษาให้มีความคล่องตัว ซึ่งจะช่วยให้แนวทางการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังเป็นไปตามเป้าหมายและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

5.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขังโดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กรที่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกาย และจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักราชวิทยาลัย และหลักทัณฑ์วิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง
4. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

และจากภารกิจด้านการแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาผู้ต้องขังเพื่อเป็นหลักในการพัฒนา แก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้มีความรู้ ทักษะ มีวิชาชีพติดตัว กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ โดยการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยน แก้ไข พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีความพร้อมก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวกลับสู่สังคม (กรมราชทัณฑ์, เข้าถึงข้อมูลจาก <http://www.correct.go.th.>: เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2561)

พัฒนาการจัดการศึกษาของกรมราชทัณฑ์

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานตั้งแต่อดีตกาลที่ผ่านมาไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด หากแต่เมื่อสมัยรัตนโกสินทร์ศก 110 (พ.ศ.2434) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระนเรศวรฤทธิ เสนาบดีพระนครบาล ได้ยกร่างข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายต่อพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวินิจฉัยเพื่อมีพระบรมราชานุญาตให้ใช้ยกร่างข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาลนั้นต่อไป โดยพระองค์มีแนวคิดริเริ่มที่จะปลูกฝังการศึกษาแก่นักโทษในคุกในตาราง เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ตัวนักโทษเองและชาติบ้านเมือง ดังนั้นในข้อบังคับดังกล่าวจึงได้มีส่วนว่าด้วย “การเรียนวิชา” ของนักโทษ กล่าวคือ การเล่าเรียนในคุกนั้นถ้านักโทษคนใดอายุต่ำกว่า 15 ปีลงมา ต้องบังคับให้เล่าเรียนทุกคน นักโทษที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ถ้าสมัครจะขอเล่าเรียนให้อนุญาตให้เรียน แต่เฉพาะนักโทษที่เป็นคนประพฤติดี กิริยาเรียบร้อย โดยเวลาเล่าเรียนนั้น ให้แบ่งสอนนักโทษคนหนึ่งวันละ 2 ชั่วโมง เวลาเปิดห้องเรียนให้เปิดเวลาเช้าเริ่มตั้งแต่ 07.00-11.00 น. และเวลาเที่ยง ตั้งแต่เวลา 12.00-16.00 น. ให้เจ้ากรมกำหนดแบ่งเวลาให้นักโทษผ่อนเล่าเรียน ถ้านักโทษคนใดถึงเวลาเล่าเรียนแล้วให้งดการทำงานมาเล่าเรียนตามเวลาและกลับเข้าทำงานตามปกติหลังเรียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.: 2 - 3)

สำหรับการเล่าเรียนนั้นกำหนดให้สอนอ่านหนังสือ สอนการเขียนหนังสือ และสอนวิชาเลขให้รู้วิธีคิดและวิธีมาตราต่าง ๆ ในเรื่องของผู้สอนนั้นได้ให้แนวทางว่าสำหรับนักโทษระดับชั้นมัธยมขึ้นไป ถ้าเป็นคนดีที่รู้เลขรู้หนังสือ พอเป็นครูได้และเป็นคนประพฤติกิริยาดีเรียบร้อย ควรยกมาเป็นผู้ช่วยสอนเลข สอนหนังสือนักโทษ และถ้านักโทษคนใดได้มาเป็นผู้ช่วยครูสอนหนังสือสอนเลขแล้วก็ให้มีรางวัลคะแนนพิเศษเพิ่มขึ้นเดือนละ 1 คะแนน ซึ่งนักโทษที่เรียนหนังสือนั้นสามารถจะเอาหนังสือที่เรียนไปอ่านในห้องขังได้โดยต้องได้รับอนุญาตจากเจ้ากรมก่อน นับแต่นั้นมานักโทษก็ได้มีโอกาสเล่าเรียนเขียนอ่านหนังสือ เป็นการช่วยเสริมสร้างสติปัญญาให้แตกฉานยิ่งขึ้น

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2476 กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการให้การศึกษอบรมและสั่งสอนนักโทษ จึงได้วางระเบียบว่าด้วยการอบรมสั่งสอนนักโทษขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำและทัณฑสถานนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ และกำหนดระเบียบว่าด้วยการอบรมสั่งสอนนักโทษ โดยจัดให้มีการศึกษาอบรมสั่งสอนขึ้นใน 3 แผนก คือ

1) แผนกศีลและธรรมอันดี กิจกรรมที่จัดคือให้มีพระภิกษุเทศนาสั่งสอนในวันหยุด สัปดาห์ละครั้ง นักโทษที่นับถือศาสนาอื่นให้จัดหานักบวชหรือครูสอนศาสนานั้น ๆ มาสั่งสอน ในเวลา 19.00 น. ทุกวัน นักโทษเข้าห้องขังแล้ว ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผลัดเปลี่ยนกันทำการสั่งสอนศีลและธรรม และหน้าที่พลเมืองแก่นักโทษตามห้องขังทั่วทุกแห่งจนถึงเวลา 20.00 น. และเวลา 20.00 น. ให้นักโทษสวดมนต์ไหว้พระ สำหรับนักโทษที่นับถือศาสนาอื่นให้ปฏิบัติตามศาสนาดน และในเวลา

หยุดพักกลางวันให้เจ้าพนักงานผู้คุมสั่งสอนอบรมนักโทษอย่างน้อยคราวละ 30 นาที โดยพำมรงค์ หรือผู้ปกครองเรือนจำนั้นเป็นผู้อบรมสั่งสอนนักโทษด้วยตนเองอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง และในวันหยุดงานให้มีการประชุมรวม

2) แผนกวิชาสามัญ ให้จัดหาสถานที่สำหรับเป็นโรงเรียน และจัดหาเครื่องใช้สอยที่จำเป็น เช่น กระดานดำ โต๊ะครู สมุด หนังสือคู่มือครู ม้านั่งของนักเรียน และคัดเลือกนักโทษที่มีความรู้ขึ้นเป็นครู สำหรับเรือนจำใหญ่ให้มีเจ้าพนักงานเป็นครูใหญ่ วิชาที่สอนมุ่งเน้นตั้งแต่การอ่าน การเขียน การคิดเลข จรรยา สุขวิทยา ความรู้เรื่องเมืองไทย ฯลฯ ไปจนเข้าแบบประถมศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการ แยกเป็นชั้น ๆ ตามแต่จะสามารถจัดได้ และให้มีการสอบไปอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

3) แผนกวิชาชีพ การฝึกวิชาชีพนักโทษสมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงานนักโทษ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งควบคู่ไปกับโทษจำคุก กรมพระนเรศวรฤทธิ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในสมัยนั้น ได้มีแนวคิดที่จะปฏิรูปการใช้แรงงานนักโทษให้เป็นประโยชน์ต่อราชการแผ่นดิน โดยทรงมีพระราชดำริเห็นว่า ข้อพระราชบัญญัติการคุมขังนั้นยังไม่มีและทั้งยังไม่มีทำให้วิชาความรู้สำหรับตัวนักโทษหลังจากพ้นโทษไปแล้ว เพื่อเป็นวิชาสำหรับทำมาหาเลี้ยงชีพต่อไป ดังนั้นจึงได้ดำริที่จะสร้างโรงงานเพื่อให้นักโทษได้ทำงานช่างฝีมือต่าง ๆ การฝึกวิชาชีพกับการใช้แรงงานนักโทษจึงดำเนินควบคู่กันมา กระทั่งปี พ.ศ.2477 คณะรัฐบาลได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรในส่วนของทางราชทัณฑ์ว่า จะดำเนินการจัดให้มีการอบรมนักโทษในทางศิลปกรรม จรรยา และสั่งสอนวิชาชีพพร้อมการฝึกฝน และจัดให้มีงานทำที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสุขภาพ และปลูกฝังนิสัยตลอดจนส่งเสริมวิชาชีพแก่นักโทษ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.: 3 - 6) โดยดำเนินการดังนี้

1. ให้การอบรมสั่งสอนแก่นักโทษได้รับความรู้ประเภทวิชาที่นักโทษสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ และให้ฝึกฝนจนมีความชำนาญในงานประเภทนั้น ๆ
2. ให้ทำงานที่เป็นวิชาชีพในประเภทที่สร้างเสริมรายได้เศรษฐกิจของชาติ
3. ให้ทำงานที่เป็นการบริหารร่างกาย ให้มีอนามัยดีเพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านสุขภาพ
4. ให้ทำงานเช่นวิชาชีพที่เป็นการชักนำส่งเสริมให้ราษฎรทำตาม
5. ให้ทำงานในประเภทที่หนักไปในทางที่ทำงานง่าย ๆ โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญมากนักเป็นงานที่เหมาะสมกับบุคคล เช่น การทำกสิกรรม อุตสาหกรรม ประเภทเครื่องเรือน การโยธาภายนอกเรือนจำ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2479 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 บัญญัติให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ มีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ จึงได้วางระเบียบในการจัดการเรียนการสอนผู้ต้องขัง โดยจัดแบ่งเป็น 3 สาขา คือ

- 1) พุทธิศึกษา ได้แก่ วิชาสามัญและวิชาชีพ
- 2) จริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรมจรรยา และหน้าที่พลเมืองดี
- 3) พลศึกษา ได้แก่ การศึกษาการอนามัยและสุขาภิบาล ตลอดจนการออกกำลังกาย และการเล่นออกกำลังกายต่าง ๆ

การปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาของเรือนจำทั่วประเทศในอดีตนั้น พบว่านักโทษผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษมาอยู่ในเรือนจำนั้น เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในการศึกษา อ่านเขียนหนังสือไทย ซึ่งเป็นภาษาของตนเองไม่ได้ หรืออย่างที่เรียกว่า อ่านหนังสือไม่แตก จึงทำให้ถูกชักจูงไปในทางชั่วได้ง่าย และการศึกษาที่ได้อาจถือว่าเป็นเครื่องมือขั้นแรกในการขัดเกลานิสัยใจคอและความประพฤติของผู้ต้องขัง ให้เป็นไปตามแนวทางอันพึงประสงค์ ด้วยเหตุนี้กรมราชทัณฑ์จึงได้ให้เรือนจำทั่วประเทศจัดสอนวิชาสามัญแก่ผู้ต้องขัง โดยใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการชั้นมูลฐาน เป็นหลักการสอนการเรียนภายในเรือนจำ โดยถือหลักและแนวการศึกษาเช่นเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาวิชาสามัญ และการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังเริ่มดำเนินการเป็นรูปแบบครั้งแรกในปี พ.ศ. 2490 ที่จังหวัดน่าน และจากการดำเนินงานในจังหวัดนี้จึงได้ขยายผลไปยังเรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดอื่น ๆ โดยประสานงานกับแผนกศึกษาธิการจังหวัดในการขอความร่วมมือด้าน การเรียนการสอน ทั้งวิชาการ หลักสูตร และแบบเรียน โดยในระยะเริ่มแรกของการจัดการศึกษาสายสามัญสำหรับผู้ต้องขังนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้อย่างน้อยพออ่านออกเขียนได้ ส่วนการจัดการศึกษาสายอาชีพนั้นยังมุ่งเน้นการใช้แรงงานผู้ต้องขังเป็นหลัก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ในขณะนั้นได้ให้ความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์จัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรไว้เป็นหลักฐาน และจัดการเรียนการสอนสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จระดับ 1-2-3 ในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ที่มีความพร้อม

ปี พ.ศ. 2518 เปิดการเรียนการสอนระดับ 4 และหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ คือระดับประถมศึกษา เดิมเป็นหลักสูตรระดับ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 2) และ ระดับที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4) ซึ่งใช้เวลาเรียนประมาณระดับละ 6 เดือน กรมราชทัณฑ์จึงได้เปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้วย และต่อมากกรมราชทัณฑ์ได้ขยายการศึกษาสายสามัญในระดับที่สูงขึ้นไปอีก ได้แก่ระดับที่ 3 (ประถมศึกษาปีที่ 6) ระดับที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 3) ระดับที่ 5 (มัธยมศึกษาปีที่ 6)

ปี พ.ศ.2540 กรมราชทัณฑ์ได้ประสานขอความร่วมมือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในการสนับสนุนหลักสูตร วิทยาการ และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.: 2 - 6)

นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความสนใจศึกษาหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไปจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม โดยประสานงานกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (มสธ.) ให้ผู้ต้องขังสมัครเป็นนักศึกษา และลงทะเบียนเรียนได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 เป็นต้นมา และจัดสนามสอบให้ในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งยังได้มีการจัดสอนเสริมเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังให้มีโอกาสสอบผ่านได้มากขึ้นอีกด้วย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีความใฝ่รู้ และได้ฝึกฝนตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะของตนอยู่เสมอ นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังได้จัดให้มีห้องสมุดในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยจัดหาหนังสือแบบเรียน หนังสือที่มีเนื้อหาสาระ และความบันเทิงเข้ามาไว้ให้บริการภายในห้องสมุด เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้บริการหยิบยืมอ่านและค้นหาความรู้ และภายในห้องสมุดยังจัดให้มีบริการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบริการด้านสื่อสารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับความสนใจและการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้ต้องขัง สื่อสารสนเทศที่เกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ทั้งยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและบริการวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การซ่อมบำรุงหนังสือ การอบรมบรรณารักษ์และผู้ช่วยเหลืองานห้องสมุด ฝึกอบรมทักษะการเขียนเล่าเรื่อง โดยร่วมกับห้องสมุดประชาชนในท้องที่ สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ด้วยเล็งเห็นว่าความรู้หนังสือนั้นเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขัง ทั้งด้านการพัฒนาความคิดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เป็นผู้ที่รู้จักอ่าน รู้จักคิด รู้จักสื่อสาร และรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไปได้มีรู้จักสิ้น

ภารกิจด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยการศึกษาจึงเป็นแนวทางหนึ่ง ที่กรมราชทัณฑ์ใช้ในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่รัฐต้องจัดให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข การจัดการศึกษาในเรือนจำให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นประชากรที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ทั้งทางกายภาพร่างกาย อุปนิสัย ส่วนตัว ลักษณะการกระทำผิดแห่งคดี ระยะเวลาการต้องโทษ ตลอดจนความคิดและเจตคติเฉพาะบุคคล ภูมิหลัง ความสามารถความสนใจ ความหลากหลายแตกต่างเหล่านี้ ทำให้งานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยต้องมีการวางแผน จัดระบบบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากร ตลอดจนถึงเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปถึงที่สูงขึ้นตามความสนใจ เพื่อใช้การศึกษาในการปรับเปลี่ยนและสร้างโอกาสที่ดีต่อชีวิต เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษ

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นไปของพลวัตทางสังคม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ส่วนที่ 2 การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัย มาตรา 42 ได้กำหนดว่าเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้จัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา และเชื่อมโยงไปสู่หมวด 5 สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง ส่วนที่ 1 สิทธิของผู้ต้องขัง มาตรา 44 ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติ และต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรม และจริยธรรม และการฝึกอบรมเพื่อโอกาสการจ้างงาน ให้ผู้ต้องขังทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน โดยการขับเคลื่อนภาคปฏิบัติได้กำหนดใช้โปรแกรมและหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยเป็นเครื่องมือเพื่อการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาผู้ต้องขัง โดยในส่วนของหลักสูตรการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ประกอบด้วย การศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ ระดับอุดมศึกษาและการศึกษาตามอัธยาศัย (กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์, 2560: คำนำ) และเพื่อให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานการดำเนินการที่ถูกต้องในภาคปฏิบัติของเรือนจำและทัณฑสถาน ตลอดจนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดหลักการในการปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ดังนี้

1. มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้พัฒนาทักษะความรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต เพื่อให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีดำรงชีวิตอย่างสุจริตในสังคมได้ เมื่อพ้นโทษ และไม่กระทำความผิดซ้ำอีก
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทางการศึกษาทั้งภาครัฐ เอกชน และปราชญ์ท้องถิ่นในการดำเนินงานจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 นโยบาย และของกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม
4. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงความหลากหลายตามความต้องการของกลุ่มผู้ต้องขัง รวมทั้งบูรณาการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม
5. พัฒนาการจัดการเรียนการสอนผู้ต้องขังที่ยึดหลักความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัยและความเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามบริบทเฉพาะของแต่ละเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ดำเนินการจัดการศึกษาโดยเน้นวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อ

1. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560

2. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต และพัฒนาพฤติกรรมดี

3. ส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้ผู้ต้องขัง สามารถอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข และดำเนินชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีความตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ให้ผู้ต้องขังมีแนวทางการศึกษาและการประกอบอาชีพและมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดี

ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง ให้มีความหลากหลาย ทั้งเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนและวิธีการเรียน เพื่อให้ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ต้องขังและให้มีความเหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งรูปแบบการเรียนที่กรมราชทัณฑ์จัดให้มีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้ต้องขัง มีรูปแบบต่าง ๆ ที่แต่ละเรือนจำ / ทัณฑสถานสามารถนำไปใช้จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของแต่ละเรือนจำ / ทัณฑสถาน มีดังต่อไปนี้

1. แบบชั้นเรียนในหลักสูตรผู้ไม่รู้หนังสือ : ผู้ต้องขังที่คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พิจารณาและมีมติเห็นว่าเป็นผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเลขไม่เป็น ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานการศึกษาในเรือนจำ ทำการประเมินผลการรู้หนังสือของผู้ต้องขัง หากประเมินและพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้เรียนยังสามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นให้พิจารณาสมัครเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป แต่หากประเมินและพิจารณาแล้วผู้เรียนยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเลขไม่เป็น ให้จัดให้เรียนต่ออีก 1 ภาคเรียน และหากภายใน 2 ภาคเรียน ผู้เรียนยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเลขไม่เป็น ให้พิจารณาคัดแยกเข้าฝึกวิชาชีพยังกองงาน และให้โอกาสในการศึกษาเรียนรู้ในกลุ่มสนใจประเภทการฝึกวิชาชีพพระยะสั้นที่เน้นการปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเภทหาความรู้จากสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ที่มีจัดสรรให้ภายในเรือนจำ

แบบชั้นเรียนในหลักสูตรสายสามัญ (ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) : ตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีระยะเวลาเรียนในแต่ละระดับชั้น 4 ภาคเรียน ซึ่งเหมาะสำหรับเรือนจำที่มีความพร้อมด้านบุคลากร ห้องเรียน อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์การเรียน

แบบชั้นเรียนในหลักสูตรสายอาชีพ (ปวช./ปวส.) : เป็นไปตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง เรือนจำกับสถาบันอาชีวศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือตามที่สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมดำเนินการกำหนด

สำหรับในระดับปริญญาตรีนั้น กรมราชทัณฑ์ไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบชั้นเรียนแต่ให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบการศึกษาทางไกลแทน

แบบชั้นเรียนในหลักสูตรปริญญาโท ซึ่งเป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม : กลุ่มผู้เรียนต้องมีความสนใจและมีคุณสมบัติตามที่กำหนด หลักสูตร 4 ภาคเรียน ไม่รวมการทำวิทยานิพนธ์ โดยผู้ต้องขังเสียค่าเล่าเรียนเอง

2. รูปแบบการเรียนแบบพบกลุ่ม ของหลักสูตรสายสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นไปตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ระยะเวลาเรียนในแต่ละระดับชั้น 4 ภาคเรียน และเป็นการจัดสำหรับเรือนจำที่จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

3. รูปแบบการศึกษาทางไกล เป็นการจัดการศึกษาในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา : โครงการสัมฤทธิ์บัตรและปริญญาตรี (มสธ.) กลุ่มผู้เรียนต้องมีคุณสมบัติเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ เกี่ยวกับการให้ผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มสธ.) โดยไม่ได้กำหนดระยะเวลาเรียน ผู้ต้องขังต้องเสียค่าเล่าเรียนเอง

4. รูปแบบกลุ่มสนใจ การจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มผู้เรียนตามความสนใจและความพร้อมของเรือนจำ หลักสูตร 40 ชั่วโมงขึ้นไป

5. รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดสาขา ตามแดนควบคุม ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมเรียนรู้ จากสื่อการเรียนรู้ภายในเรือนจำ เช่น สื่อทรัพยากรสารสนเทศ สื่อ วิทยุทัศน์ รายการโทรทัศน์ภายในเรือนจำ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (เครื่องคอมพิวเตอร์) บอร์ดนิทรรศการ จากกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมเสียงตามสาย

ด้วยปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง เช่น บริบทและสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ความแตกต่างด้านอายุ เพศ คดี ภูมิหลังทางสังคมของผู้ต้องขัง การจำแนกผู้ต้องขังเพื่อเข้ารับโปรแกรมการแก้ไขแต่ละประเภท ความพร้อมด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ทัศนคติของบุคลากรทั้งจากหน่วยงานภายในและภายนอกต่อการดำเนินการ งบประมาณที่จำกัด การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับหลายฉบับซึ่งไม่สอดคล้องกัน กับภารกิจด้านการควบคุมและแก้ไข จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อลดปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2558 กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้ง “เรือนจำแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะทางด้านการศึกษา” เพื่อเป็นอีกหนึ่งแนวทางในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง

โดยเน้นหนักที่กระบวนการจัดการศึกษาให้มีความเข้มข้นมากขึ้น จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการ โดยกรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปรับปรุงโครงสร้างวงระบบการบริหารงานให้เหมาะสม จัดหางบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ประสานกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการ และจัดสรรปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน (ส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์, 2560: 1 - 2, 6 - 7, 24)

5.2 โครงการกำลังใจกับการให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้หนังสือของผู้ต้องขังหญิง

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงให้จัดตั้งโครงการกำลังใจ เพื่อประทานความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการโอกาสในสังคมไทย เนื่องด้วยทรงเห็นว่าทุกคนในสังคมจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขก็ต่อเมื่อรู้จักรักษาสีทิวของตนเอง โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น กระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกคนเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเมื่อกระบวนการยุติธรรมดำเนินไปจนถึงที่สุดแล้ว ผู้ได้รับผลทุกฝ่ายในสังคมก็จำเป็นต้องมีโอกาสอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอีกครั้ง แต่ในบางครั้งกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมบางกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็กลุ่มผู้ต้องขัง กลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติ หรือผู้ที่เป็นจำเลย กลับไม่ได้รับโอกาสเท่าที่ควรในการกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวม ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ขาดโอกาสดำเนินชีวิตดังที่ควร ซึ่งโครงการกำลังใจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่กลุ่มผู้ก้าวพลาดที่ชีวิต ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและผู้ขาดโอกาสกลุ่มอื่น ๆ ให้สามารถมีโอกาสเรียนรู้ที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่และกลับมาดำรงชีวิตเป็นคนดีของสังคม และนับตั้งแต่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จทัศนสถานหญิงกลางเป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2549 ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของโครงการกำลังใจในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ประทานความช่วยเหลือให้แก่ผู้ต้องขังสตรีตั้งครรภ์และเด็กติดผู้ต้องขัง ต่อมาได้ขยายไปยังเรือนจำและทัณฑสถานหญิงในพื้นที่ต่าง ๆ และจากความหลากหลายมิติทางการปฏิบัติของการประทานความช่วยเหลือนั้นได้พัฒนาขึ้นเป็น “ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders, the Bangkok Rules)” ซึ่งที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 (65th United Nations General Assembly, UNGA) ให้ความเห็นชอบข้อกำหนดนี้เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความตระหนักและความเข้าใจถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในกระบวนการทศน์ใหม่ (New Paradigm) ในระดับสากล ที่มีสาระสำคัญโดยรวมของข้อกำหนดกรุงเทพ 2 ประการ คือ 1) ทำอย่างไรที่จะส่งผู้หญิงที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งมิได้มีลักษณะของอาชญากรไปสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น และ 2) เมื่อผู้หญิงดังกล่าวต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ทำอย่างไรชีวิตของผู้หญิงคนนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลงหรือแตกต่าง

ไปจากสภาพที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน นอกเหนือจากอิสรภาพที่ต้องถูกจำกัดลง ในระหว่างนั้น โดยในข้อ 2 นี้เป็นหน้าที่หลักของกรมราชทัณฑ์ (สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559: 2 - 4, 71 - 73)

โครงการกำลังใจในพระดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา จึงเป็นโครงการที่มีส่วนผลักดันให้กรมราชทัณฑ์ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการให้โอกาสแก่ผู้ที่ก้าวพลาด และต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้ได้เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่มีความละเอียดอ่อนทางเพศ (Gender Sensitivity) ซึ่งแตกต่างจากผู้ต้องขังชายอย่างชัดเจน ทั้งลักษณะทางกายภาพ สภาวะทางอารมณ์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาท ภาระหน้าที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ยังถือว่ากลุ่มผู้ต้องขัง สตรีเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีบทบาทระดับล่างสุด (Lesser Role) ของการกระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการค้าสารกระตุ้นกลุ่มแอมเฟตามีน (ATS) เช่น เป็นผู้ค้าในฐานะรับจ้างขนหรือผู้จำหน่ายยาเสพติดรายย่อยที่เป็นเสมือนแรงงานหรือกลไกกระจายสินค้าในระบบตลาดยาเสพติดเท่านั้น กลุ่มดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่มีชีวิต ซึ่งให้เช่าร่างกาย อิสรภาพและชีวิต แก่เครือข่ายค้าสารกระตุ้นกลุ่มแอมเฟตามีน (ATS) หรือเป็นผู้เล่นที่เป็นตัวประกัน หรือเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างกระบวนการค้าสารกระตุ้นกลุ่มแอมเฟตามีน (ATS) กับผู้บังคับใช้กฎหมายที่ไม่อาจจับกุมตัวการใหญ่หรือผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลังมาดำเนินคดีได้ บุคคลกลุ่มนี้จึงมีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมดำเนินคดีสูง (สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559: 2 - 8, 71 - 73) ดังนั้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีได้มีโอกาสเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง สามารถ ที่จะดำเนินชีวิตด้วยดีภายหลังพ้นโทษ ไม่ตกเป็นเหยื่อหรือตกเป็นเครื่องมือรับใช้ผู้มีอำนาจหรือผู้ที่มีความรู้ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การถูกหลอกลวงให้กระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แนวทางหนึ่งที่กรมราชทัณฑ์ใช้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสให้แก่ผู้ต้องขัง สตรีภายใต้โครงการกำลังใจ ในพระดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา คือการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังสตรี โดยเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่สามารถทำให้ผู้ต้องขัง สตรีมีความรู้และมีความเข้าใจต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ต้องขัง สตรีสามารถแสวงหาความรู้และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ต้องขังสตรีตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถที่ตนมีและสามารถใช้ศักยภาพที่ตนมีเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้องและประกอบอาชีพสุจริตหาเลี้ยงตนเองเมื่อพ้นโทษได้

จากการดำเนินงานโครงการกำลังใจ ณ เรือนจำอำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ และ ณ เรือนจำอำเภอมะสอด จังหวัดตาก ซึ่งเรือนจำทั้งสองแห่งนั้นมีผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นชาวเขาและชาวพม่าที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย และเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการอาจตกเป็นเหยื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้โดยง่าย

กระทรวงยุติธรรมได้ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ เข้ามาสอนเขียนอ่านภาษาไทยให้แก่ผู้ต้องขังสตรี (สำนักกิจการในพระตำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559: 98 - 101) เพื่อให้อ่านภาษาไทยออกและสามารถหาความรู้อื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง และมีการสอนคณิตศาสตร์พื้นฐาน เพื่อให้เข้าใจการบวกเลข เข้าใจการใช้เงินของตัวเอง กระบวนการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้ต้องขังสตรีสามารถเข้าถึงสื่อ หนังสือ เพื่อให้ได้มีส่วนร่วมในการอ่านและคิดร่วมกันต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เป็นกระบวนการสอนที่ทำให้คนทุกกลุ่มเคารพกัน ทั้งในด้านศาสนาและความเชื่อที่แตกต่างกัน ตลอดจนการสอนเรื่องทักษะชีวิตเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ต้องขังรู้ว่าควรปรับตัวอย่างไรและมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง (อภิญา เวชชัย และคณะ, 2556: 586 - 587) ซึ่งนอกจากการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีรู้หนังสือภาษาไทยแล้ว ยังได้มีการจัดทำคู่มือการใช้ชีวิตในเรือนจำ เช่น คู่มือสิทธิของผู้ต้องขังเบื้องต้น และข้อมูลที่ควรรู้เมื่อต้องใช้ชีวิตในเรือนจำ โดยจัดทำเป็น 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาเมียนมา และภาษาอังกฤษ เพื่อความสะดวกในการอ่านทำความเข้าใจข้อมูลของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องขัง สตรีได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ ซึ่งจะมีบริการหนังสือไว้ให้บริการเพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีได้แสวงหาความรู้ (สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, เข้าถึงข้อมูลจาก www.moj.go.th: เข้าถึงข้อมูลวันที่ 18 ตุลาคม 2560) โดยจัดให้มีมุมปลูกกฎหมายใส่ปัญญา เพื่อรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับกฎหมายและเป็นแหล่งความรู้ให้กับผู้ต้องขังได้ประโยชน์ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยเล็งเห็นว่าความรู้เรื่องกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสตรี ทั้งในขณะที่ยังต้องโทษและภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพราะเนื่องมาจากการที่ผู้ต้องขังจำนวนไม่น้อยต้องเข้ามาสู่กำแพง เรือนจำนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะความไม่รู้กฎหมาย (สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2556: 57)

จากประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ และการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ตามโครงการกำลังใจในพระตำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา แสดงให้เห็นว่ากรมราชทัณฑ์ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ผู้ต้องขัง สตรีรู้หนังสือ ซึ่งเหตุผลและความจำเป็นที่ควรส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสตรีรู้หนังสือนั้นเนื่องมาจากปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดของผู้ต้องขังสตรีตั้งแต่ก่อนต้องโทษ ได้แก่ การขาดความรู้ การมีการศึกษาน้อยหรือไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน การเป็นคนชายขอบของชุมชนและสังคมซึ่งการส่งเสริมการศึกษาของผู้หญิงไม่เป็นลักษณะธรรมเนียมที่ปฏิบัติกัน ค่านิยมและความเชื่อบางประการเกี่ยวกับการศึกษาระหว่างชายและหญิง บทบาททางสังคมที่วางไว้ให้ผู้หญิง ทั้งเรื่องของหน้าที่และภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัว ตลอดจนเรื่องของความเชื่อทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม (สำนักวิจัยและพัฒนา

ระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2552: 163) และเมื่อต้องโทษคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาของผู้ต้องขังสตรี ได้แก่ ปัจจัยด้านจำนวนผู้ต้องขัง ปัจจัยด้านสถานที่สำหรับการควบคุมและสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ปัจจัยด้านกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติของเรือนจำและทัณฑสถาน อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้หญิงที่กระทำความผิดและเป็นผู้ต้องขังต่างด้าว หรือแม้แต่การที่ผู้ต้องขังชายมีจำนวนมากกว่าผู้ต้องขัง สตรีในทางปฏิบัติ ด้านการควบคุมดูแลรวมถึงโอกาสในการเรียนและการฝึกอบรม ผู้ต้องขังชายจึงมีโอกาเข้าถึงบริการทางการศึกษาและฝึกอบรมได้มากกว่าผู้ต้องขังสตรี ดังนั้นเพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีต้องตกอยู่ในภาวะที่ยากลำบาก อ่อนแอและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จากเหตุเพราะขาดโอกาสทางการศึกษาจึงทำให้กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ อ่านหนังสือไม่ออก ทำให้ไม่มีความรู้ในเรื่องสิทธิทางกฎหมายของตน สิ่งเหล่านี้คือปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ผู้หญิงอ่อนแอไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ยังผลต่ออนาคตที่อาจจะทำให้ขาดโอกาสในการหางานทำที่ดีและมีความมั่นคงในชีวิตและอาชีพ ซึ่งการขาดโอกาสในการมีงานทำนั้นถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้หญิงกระทำความผิด ดังนั้น การให้โอกาสทางการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีรูปแบบเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของผู้ต้องขังสตรีจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้ต้องขังสตรีสามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ทั้งขณะต้องโทษและเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย

ปัจจุบันประชากรผู้ต้องขังหญิงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก โดยจากรายงานสถานการณ์เรือนจำโลกล่าสุดของสถาบัน Penal Reform International (PRI) ระบุว่าผู้ต้องขังหญิงและเด็กเพิ่มจำนวนสูงขึ้น 53% ระหว่างปี 2543-2560 (กระทรวงยุติธรรม. “TJ ส่งต่อเรือนจำต้นแบบ รุกอาเซียน เริ่มประเทศแรกที่ยกมพูชา” ใน จดหมายข่าวกระทรวงยุติธรรม เผยแพร่วันที่ 29 สิงหาคม 2562. เข้าถึงข้อมูลจาก moj.go.th เข้าถึงข้อมูลวันที่ 4 พฤษภาคม 2563) โดยผู้ต้องขังหญิงร้อยละ 11 เข้าสู่เรือนจำเพราะความไร้เดียงสาและการถูกหลอกลวง...โดยทุกคนล้วนโตมาในครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง ไม่คบหากับกลุ่มเพื่อนที่เกเร และไม่เคยใช้ยาเสพติด...แต่เพราะความไม่รู้และไร้เดียงสา ซึ่งอาจมาจากการขาดประสบการณ์ชีวิตและการเรียนจบที่ไม่สูงนัก ทำให้ถูกหลอกและต้องเข้ามาใช้ชีวิตในเรือนจำ (กานต์ธีรา ภูริวิรัช และอดิสร เเด่นสุธรรม, 2561. “แลนด์มาร์คใหม่ หญิงไทยแท้เช็คอิน (เข้าคุก) จนล้น”. เผยแพร่วันที่ 26 ธันวาคม 2561. เข้าถึงข้อมูลจาก the 101.world .เข้าถึงข้อมูลวันที่ 4 พฤษภาคม 2563) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรือนจำจึงต้องมีกระบวนการและการปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐานโดยคำนึงถึงความอ่อนไหวทางเพศภาวะของผู้ต้องขังหญิง ซึ่ง

ข้อกำหนดกรุงเทพได้ถูกนำไปปรับใช้ในเรือนจำแถบภูมิภาคอาเซียน เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนสำคัญในการราชทัณฑ์หญิงของผู้หญิงที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเน้นการสร้าง ความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะด้านเพศสภาพของผู้หญิงและเด็กติดผู้ต้องขัง เพื่อสร้าง มาตรฐานที่ดีสำหรับการปฏิบัติต่อผู้หญิง (อรรถกฤษณ์ อองกุลนะ, 2560. “เรือนจำ เจน ๆ ใหม่”. ในกรุงเทพธุรกิจ เผยแพร่เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2560. เข้าถึงข้อมูลจาก bangkokbiznews.com. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 4 พฤษภาคม 2563) จากสถานการณ์ดังกล่าวมีงานวิจัยที่ทำการการศึกษาเพื่อหา แนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ ดังตัวอย่างงานวิจัยต่อไปนี้

พิสมัย รัตนโรจน์สกุล (2555) ทำการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในหัวข้อการสร้างชีวิตใหม่ในเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสร้างคุณค่าใหม่ให้เกิดขึ้นในตัวผู้ต้องขังหญิง งานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งด้านความคิด พื้นฐานชีวิต การศึกษาวิจัยมุ่งให้ความสนใจ ต่อผู้ต้องขังสตรีที่ใช้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในเรือนจำเป็นสิ่งขับเคลื่อนศักยภาพที่อยู่ในตน เพื่อนำไปสู่ คุณค่าของชีวิต จากการศึกษาวิจัยได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับ ผู้ต้องขังหญิง ดังนี้

1) การทำให้งานกลายเป็นสิ่งบ่งบอกคุณค่าในตัวเอง การได้ทำงานที่เหมาะสมกับศักยภาพ ที่แฝงเร้นอยู่ในตน หรืองานที่สามารถดึงเอาศักยภาพของผู้ต้องขังหญิงออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ จะทำให้มี ความสุขกับงานที่ทำ และการได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อาจทำให้เกิดความสนใจและต้องการพัฒนาทักษะ อาชีพเพื่อนำออกไปใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ

2) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในเรือนจำ การจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความ หลากหลายจะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในตนเองได้มากกว่าการทำงานในทักษะ ซ้ำ ๆ หรือการเรียนรู้ภายในกรอบที่ถูกกำหนด ความอิสระในการเรียนรู้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิด การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และอาจทำให้ผู้ต้องขังหญิงดึงเอาศักยภาพที่ซ่อนเร้นของตนออกมาผ่าน การทำกิจกรรมและค้นพบความถนัดของตนผ่านทักษะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้

3) ทำให้ “ห้องสมุด” เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ห้องสมุดในเรือนจำ กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างอิสระของผู้ต้องขัง เพราะเมื่อผู้ต้องขังสร้างเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ ขึ้นในตัวเองได้แล้ว ความต้องการในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมย่อมตามมา ห้องสมุดจึงควรมีหนังสือ หลากหลายที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของ ผู้ต้องขัง

4) เปลี่ยนมุมมองของสังคมต่อความรู้ความสามารถของผู้หญิงจากเรือนจำ เพื่อสร้าง ความเข้าใจของคนในสังคม

อภิญา เวชยชัย และคณะ (2559, 384 – 385) ทำการศึกษาวิจัยสถานการณ์ความผิดด้านยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงในมิติด้านจิตสังคม ฐานความผิดและผลที่ได้รับจากกระบวนการยุติธรรม ผลงานวิจัยสะท้อนภาพของผู้หญิงที่ยังคงตกเป็นพลเมืองชั้นสองในสังคมที่มีค่านิยมและวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ และผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมยังคงเผชิญกับมิติที่ซับซ้อนหลายด้านในพื้นที่ของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนในชั้นจับกุม การแจ้งฐานความผิดการส่งสัญญาณในการบอกเล่าและสรุปคดีและโทษที่ผู้หญิงไม่สามารถใช้ความรู้ใด ๆ มาตอบโต้ได้ ผู้หญิงที่กำลังตื่นกลัวในสถานการณ์ความผิดจึงมีลักษณะจำนน ผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมากจึงมีสถานะราวกับเป็น “เหยื่อ” ที่พร้อมจะถูกกดขี่ ตีกรอบ ครอบงำผ่านวิธีการหลายรูปแบบของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ทำให้ผู้ต้องขังหญิงเกือบทั้งหมดกลายเป็นจำเลยที่ถูกทำให้อ่อนด้อย เพราะบาง ช่วยตนเองไม่ได้และในที่สุดก็จำนนและรับสารภาพเพราะไม่มีทางเลือก จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาคณะวิจัยเสนอได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันการกลับเข้าสู่ขบวนการยาเสพติดของผู้ต้องขังว่า ผู้หญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือมีการศึกษาที่จำกัด เป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและมีโอกาสที่จะถูกล่อลวงโดยขบวนการยาเสพติด ประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่บีบคั้นให้ผู้หญิงบางส่วนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งการเป็นผู้เสพ หรือผู้ค้า ซึ่งหากขาดความรู้หรือวิจรรณญาณที่เหมาะสมแล้วโอกาสที่จะเข้าสู่ขบวนการและถูกจับกุมก็ยิ่งมีมากขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันระยะยาวจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้หญิงมีโอกาสได้เข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสมให้มากขึ้น ซึ่งนอกจากการส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาในระบบแล้ว การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีข้อมูลและความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาจทำให้ความเสี่ยงที่ผู้ต้องขังหญิงจะถูกชักนำไปสู่ขบวนการยาเสพติดลดน้อยลง

ธีรวัลย์ วรธโนทัย และนภภรณ์ หะวานนท์ (2560, 96 - 97) คณะทำงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิง ภายใต้ชุดโครงการปฏิรูปเรือนจำ: สร้างชุมชนแห่งความหวังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิง โครงการได้ชี้ให้เห็นว่าสุขภาวะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนต้องได้รับ และผู้ต้องขังไม่ควรถูกกันออกไปจากการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น แต่ควรพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทของเรือนจำในสังคมไทย รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพลังสร้างสรรค์ ความรู้และทักษะด้วยการเพิ่มทางเลือกในการทำงานในเรือนจำให้กับผู้ต้องขัง ลดการทำงานที่ซ้ำซากจำเจเพื่อฆ่าเวลา หรือเป็นงานที่บั่นทอนสุขภาพ นอกจากนี้ควรได้สื่อสารกับสังคมและภาครัฐถึงแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง และทำให้เรือนจำเป็นพื้นที่ที่เปิดเพื่อให้สังคมได้รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในเรือนจำให้มากขึ้น เพื่อทุกส่วนของสังคมจะเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ และผลการดำเนินงานของโครงการนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องขังมีศักยภาพที่จะสร้างพลังอำนาจของตนเองขึ้นมาได้ และสร้างเรือนจำให้เป็นพื้นที่ของการยอมรับ ในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกันระหว่างผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือและวิธีการในการปรับเปลี่ยน

จากงานวิจัยที่ยกมา ทำให้ทราบแนวทางที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรี เพื่อพัฒนาศักยภาพและการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการให้ผู้ต้องขังสตรีมีโอกาสดำเนินมือปฏิบัติทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งงานศิลปะ งานฝีมือ การทำอาหาร เพื่อให้ผู้ต้องขังสตรีค้นพบศักยภาพ ความชอบ และความถนัดของตนเองผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการจัดพื้นที่ภายในเรือนจำ ให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ของผู้ต้องขัง และมีแหล่งข้อมูลข่าวสาร ที่เพียงพอเหมาะสมให้ผู้ต้องขังเลือกค้นหาได้ตามความต้องการที่จะใช้ประโยชน์ เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่จะทำให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาศักยภาพตัวเองตามทางที่ตนถนัดหรือสนใจ และทำให้ผู้ต้องขังอยากแสวงหาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังอนาคตหลังพ้นโทษ

6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของผู้ต้องขังต่อไปนี้ กรมราชทัณฑ์ร่วมกับคณะทำงานศึกษา ด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ (2552: 271, 235 – 437, 556, 620, 732) ได้จัดทำขึ้นโดย รวบรวมข้อมูลจากศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ และได้รวบรวม ผลการศึกษาวิจัยไว้ในสารานุกรม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมและ สรุปลงผลการวิจัยข้างต้นไว้ดังนี้

พิมพ์พร เนตรพุกภณะ และคณะ (2552: 271) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีของประเทศมาเลเซีย โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีในด้านการศึกษานั้น พบว่ากรมราชทัณฑ์ประเทศมาเลเซียมีวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายในการยกระดับความสำเร็จ ทางทางการศึกษาของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือ ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่สำเร็จการศึกษา และต้องออกจากโรงเรียนกลางคันและผู้ต้องขังสตรีที่พลาดโอกาสทางการศึกษาจะต้องเข้ารับการ ศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้นได้หลังพ้นโทษ จุดมุ่งหมาย ของการปฏิบัติงานดังกล่าวจึงเป็นการทำให้ผู้ต้องขังสตรีในประเทศมาเลเซีย มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ในชั้นมัธยมศึกษาจนถึงระดับวิทยาลัย

วริศรา ศิริสุทธิเดชา และคณะ (2552: 435-437) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีของประเทศออสเตรเลีย โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีในด้านการศึกษานั้น พบว่าการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ผู้ต้องขังสตรีด้วยโปรแกรมทางการศึกษาของประเทศ ออสเตรเลียนั้น กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริม ให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาตนเองและสามารถประสบผลสำเร็จในชีวิตได้เมื่อพ้นโทษ โดยหลักสูตรการศึกษา นั้นมุ่งเน้นการทำให้ผู้ต้องขังรู้หนังสือ สามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้ และได้จัดหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้มีความสัมพันธ์กับการฝึกทักษะอาชีพด้วย โดยมีองค์กรการศึกษาผู้ใหญ่ และองค์กรฝึกวิชาชีพ (Adult Education and Vocational Training Institute: AEVTI) เป็นผู้ดูแล

รับผิดชอบ โดยมีการสอนภาษาอังกฤษให้กับผู้ต้องขังสตรีต่างชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรการใช้ภาษาอังกฤษเบื้องต้นทั้งการพูดและเขียน นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือด้วยภาษาพื้นเมืองด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาศักยภาพตนเองด้านการรู้หนังสือ การทำงาน และการมีทักษะอาชีพนั่นเอง

เกษมศานต์ บุญญจินดา นิลวงค์ และปัญญาชัย อิงคนินันท์ (2552: 556) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีในด้านการศึกษานั้นพบว่าเรือนจำทุกแห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา จัดให้มีบริการทางการศึกษาแก่ผู้ต้องขังทุกคน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานด้านการศึกษาในการจัดส่งวิทยากรเข้าไปให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน(Adult Basic Education) เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือสามารถอ่านเขียนและคิดคำนวณได้ ตลอดจนจัดการศึกษาให้ถึงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่า(High School equivalent examination) ซึ่งผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้เข้ารับการศึกษานี้ โดยหากผู้ต้องขังคนใดมีพื้นฐานการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมจะต้องได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษานี้จนสำเร็จขั้นมัธยมศึกษา หรือต้องเข้ารับการศึกษานี้เพื่อให้สามารถอ่านออกเขียนได้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 240 ชั่วโมง

สุวิมล แซ่อึ้ง และคณะ (2552 : 620) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีของประเทศแคนาดา โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีในด้านการศึกษานั้นพบว่าประเทศแคนาดาได้ใช้โปรแกรมทางการศึกษา(Education Program) เป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้ต้องขังสตรีได้พัฒนาตนเองเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม เรือนจำและทัณฑสถานจึงจัดการศึกษาและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสตรีได้เรียนจนจบการศึกษาชั้นสูงสุดในขณะที่ต้องโทษจำคุก นอกจากนี้ยังได้จัดทำโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเพื่อส่งเสริมให้เกิดตระหนักรู้ถึงบทบาทของการเป็นแม่ และเพิ่มทักษะการเลี้ยงดูบุตรให้แก่มารดาที่เป็นผู้ต้องขังและ เพื่อส่งเสริมทัศนคติและพฤติกรรมของการเป็นครอบครัวที่ดี

ปานทิพย์ บุญยะสุด และคณะ (2552: 732) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีของประเทศแอฟริกาใต้ โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสตรีในด้านการศึกษาพบว่าการจัดการศึกษาและฝึกอบรมแก่ผู้กระทำผิด (Education and Training of Offenders) ของประเทศแอฟริกาใต้นั้น พบว่าผู้ต้องขังทุกคนจะมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาและเพิ่มพูนทักษะตนเองสำหรับเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ โดยเน้นที่โปรแกรมการรู้หนังสือและการคิดคำนวณ รวมทั้งผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการฝึกอาชีพ ทักษะการค้า และการลงทุน เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเพื่อพ้นโทษและต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมทางการศึกษาและฝึกอบรมอื่น ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะสังคมและทักษะในการแก้ไขปัญหาให้กับผู้ต้องขัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการ

ให้ผู้ต้องขังสตรีสามารถปรับเปลี่ยนความคิดทัศนคติตนเองและมองเห็นคุณค่าในตนเอง และพัฒนา ศักยภาพตนเองให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ มีอาชีพและรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองและ ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ

อัมพร นิยมตรง และคณะ (2554) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการศึกษา มีผลเกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องขังสตรี กล่าวคือผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประสบปัญหาความล้มเหลว ด้านการเรียนเนื่องจากติดยาเสพติดส่งผลให้ขาดเรียนบ่อย โดนไล่ออก มีการย้ายโรงเรียนบ่อย นอกจากนี้ผู้ต้องขังสตรีบางส่วนมีฐานะยากจนทำให้ไม่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ การมีระดับการศึกษาน้อยของผู้ต้องขังทำให้ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือไม่ได้สนใจเกี่ยวกับโทษ ที่จะได้รับ ซึ่งส่วนใหญ่ระบุว่าทราบว่าการเสพยาเสพติดหรือการขายยาเสพติดเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ไม่คิดว่าโทษจะหนัก นอกจากนี้การมีระดับการศึกษาน้อยทำให้โอกาสในการที่จะหางานทำที่มี ความมั่นคงและมีรายได้สูงจึงลดลงไปด้วย ผู้ต้องขังสตรีเหล่านี้จึงอยู่ในภาวะที่ขาดความมั่นคงทาง อาชีพและมีรายได้น้อย

ฐิตยา เพชรมณี และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษารวบรวมและเปรียบเทียบกระบวนการ ควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในประเทศไทยและประเทศในกลุ่มภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา ประเทศมาเลเซีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐสิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาวิจัยไปใช้ในการจัดองค์ความรู้เรื่องแนวทางการบริหารงานราชทัณฑ์และการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขัง และในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังด้วย โปรแกรมต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะขอสรุปเฉพาะโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยฐิตยา เพชรมณี และคณะได้ทำการศึกษาข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ประเทศอินโดนีเซีย สรุปใจความสำคัญ ได้ว่าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังด้วยการจัดการเรียนรู้ของกรมราชทัณฑ์ประเทศอินโดนีเซีย เน้นยุทธศาสตร์สำคัญในการให้การฟื้นฟูเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของผู้ต้องขัง ใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือทำให้ผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติ มีการออกโปรแกรม ทางการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท โดยพิจารณาจากพฤติกรรมและภูมิหลัง ของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้โปรแกรมที่ออกแบบมานั้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของ ผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ประเทศอินโดนีเซียจึงได้มีการประเมินคุณลักษณะของผู้ต้องขังแต่ละคนก่อนเข้าร่วม โครงการ การประเมินนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อจำแนกคุณลักษณะผู้ต้องขัง และ ผลการประเมินจะนำไปใช้ให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องขังแต่ละคนเพื่อเข้าร่วมโปรแกรมการฟื้นฟูที่เหมาะสม

กับผู้ต้องขังแต่ละคนต่อไป เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติของผู้ต้องขัง และเป็นการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นและลดการกระทำผิดซ้ำ โปรแกรมทางการศึกษาของกรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยที่สาคัญมีดังนี้

1) การฝึกอบรมเพื่อจัดการความขัดแย้ง การฝึกอบรมนี้ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาผู้ใหญ่ คือให้ผู้เข้าฝึกอบรมร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น ภายใต้หัวข้อที่กำหนด กระบวนการนี้มีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังใช้ความคิดและแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ยังมีการใช้เกมเป็นเครื่องมือประกอบการฝึกอบรม ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังผู้ต้องขังผ่อนคลายและเกิดความคุ้นเคยระหว่างเพื่อนในกลุ่ม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นและยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และนำไปสู่การยอมรับด้านเชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลที่แตกต่างกัน ทั้งยังมีกระบวนการสอนและฝึกอบรมให้ผู้ต้องขังเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเข้าใจตนเองและมีมุมมองที่ดีต่อชีวิตและสังคม

2) การฝึกอบรมทักษะอาชีพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดความมุ่งมั่นและมีเป้าหมายในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง เนื้อหาโปรแกรมที่จัดจึงประกอบด้วย การวางแผนการทำธุรกิจ กลยุทธ์ทางการตลาด และความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีแรงจูงใจเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และมีความพร้อมที่จะออกไปเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจด้วยตนเองได้หลังพ้นโทษ

จิรทีปต์ ช่วยคง (2558) ทำการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสู่ความสำเร็จ การศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 อย่างเป็นรูปธรรม” งานวิจัยนี้ ทำการศึกษาในเขตพื้นที่เรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาตามหลักสูตรศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 2) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมความสำเร็จทางการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 อย่างเป็นรูปธรรม

โดยผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการกำกับตนเอง (Self-Regulation) เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษา ซึ่งการที่ผู้ต้องขังได้รับการอบรม ฝึกสมาธิ ฝึกระเบียบวินัยนั้นส่งผลให้ผู้ต้องขังรู้จักกำกับตนเองได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับการที่เรือนจำมีระเบียบวินัยที่เข้มงวดจึงมีส่วนทำให้ผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษามากขึ้น และจากการวิจัยยังพบว่าผู้ต้องขังได้ทำงาน ได้เรียนหนังสือและเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ นั้นสามารถช่วยคลายความเครียดให้แก่ผู้ต้องขังได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงได้เสนอแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมสู่ความสำเร็จในการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 ออกเป็นสองด้านที่สำคัญคือด้านการกำกับตนเอง และด้านสุขภาวะหรือการมีสุขภาพดี พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมโครงการที่เป็นปัจจัยประกอบยุทธศาสตร์แต่ละด้าน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและโครงการให้เกิดเป็นรูปธรรมต่อไป

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และทองใหญ่ อัยยะวรากุล (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพหุตินิสัยผู้กระทำความผิดของประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาพหุตินิสัยผู้กระทำความผิดแบบบูรณาการและครบวงจรสำหรับประเทศไทย พร้อมกับทั้งได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาพหุตินิสัยแบบครบวงจรตามที่นานาประเทศใช้อยู่ ได้แก่ การจำแนกประเภทของอาชญากร การจัดและประเมินผลกระทบของนโยบาย การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การกลับสู่สังคม และการติดตามประเมินผล ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยขอสรุปในส่วนของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เนื่องด้วยการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู และจากรายงานการวิจัยได้นำเสนอว่าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่นั้นเป็นไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละเรือนจำในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ทั้งยังพบว่าการพัฒนาด้านการศึกษาที่ประสบความสำเร็จโดยเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขังและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และผู้ต้องขังบางส่วนเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเรือนจำจัดขึ้นนั้นเป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ตามสิทธิที่ตนพึงได้คือ การได้เลื่อนชั้นหรือพักการลงโทษ มากกว่าการเห็นประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาพหุตินิสัยอย่างแท้จริง

โดยผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพหุตินิสัยที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังให้พร้อมกับความต้องการของสังคม ในด้านการศึกษาและให้ความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังระหว่างถูกคุมขังนั้นต้องดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเองเพื่อที่จะเป็นแรงงานที่ตรงตามความต้องการของตลาดและเพื่อจูงใจให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้วได้ประกอบอาชีพสุจริตและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งการดำเนินการนั้นควรวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำความผิดของผู้ต้องขังอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วจึงนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปแนะนำอาชีพหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังต่อไป ประกอบกับควรเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้ต้องขังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมความพร้อมหรือจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังและเพื่อประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับต่อไป

วันทนา เนื่องอนันต์ (2559) ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังวัยหนุ่ม” โดยมีจุดมุ่งหมายการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา พหุตินิสัยผู้ต้องขังวัยหนุ่ม 2) สร้างรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังวัยหนุ่ม และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุติ นิสัยผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งจากการวิจัยพบว่าหลักสูตรที่ใช้ในการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์นั้นยังคงใช้หลักสูตรของหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่อิงกับบริบทของผู้เรียนภายนอก ดังนั้นหลักสูตรการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังจึงควรเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ของผู้ต้องขังตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ภารกิจด้านการพัฒนาพฤตินิสัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไปว่าควรพัฒนางานวิจัยในการสร้างรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้ครอบคลุมตามบริบทผู้ต้องขังแต่ละประเภท เช่น ผู้ต้องขังแยกตามประเภทคดี ผู้ต้องขังต่างชาติ ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังหญิง และควรมีรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้นโยบายการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ส่งผลต่อการพัฒนาผู้ต้องขังตามจุดมุ่งหมาย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางการศึกษานั้นมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังนั้นจะต้องคำนึงถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับคุณลักษณะและความต้องการของผู้ต้องขัง และในขณะเดียวกันกระบวนการเรียนการสอนนี้ควรสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการคิด วิเคราะห์ การให้เหตุผล การลงมือปฏิบัติ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้สตรีด้วย ดังนั้นเพื่อที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง ผู้ที่มีส่วนร่วมและมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาภายในเรือนจำจึงควรใส่ใจและให้ความสำคัญกับการศึกษาทำความเข้าใจประวัติและภูมิหลังของผู้ต้องขังแต่ละคนเพื่อที่จะได้ประเมินความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษอบรมในแต่ละโปรแกรมการแก้ไข รวมถึงการให้ความสำคัญกับการประเมินความต้องการของผู้ต้องขังเพื่อจะให้ได้ทราบข้อมูลที่สำคัญในการที่จะนำไปใช้ออกแบบเนื้อหาหรือหลักสูตรในการศึกษาอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพื่อจะให้ผู้ต้องขังได้ประโยชน์มากที่สุดในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาและฝึกอบรมในแต่ละโปรแกรม และจากงานวิจัยข้างต้นยังพบว่าปัจจุบันการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังนั้นกรมราชทัณฑ์ไทยและต่างประเทศเน้นความสำคัญในเรื่องของกระบวนการปรับเปลี่ยนความคิด ทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อของผู้ต้องขัง ประกอบกับการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาศักยภาพตนเองในด้านทักษะอาชีพ ดังนั้นในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของผู้ต้องขัง ประกอบกับการคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ย่อมที่จะทำให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีแรงจูงใจที่จะออกไปประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองได้หลังพ้นโทษและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

6.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่

สำหรับในประเทศไทยมีการนำรูปแบบการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านเทคนิควิธีการเสวนาและการมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเองกับเหตุการณ์ที่เผชิญ เพื่อให้เกิดความตระหนักและ

สามารถมองหาคำเชื่อมโยงของของเหตุการณ์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผลและเสนอแนวทางเพื่อการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ และการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ ต่อไปนี้

ไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์ (2548) ทำการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ (Paulo Freire) และแพทริก จี บอยเออ์ล (Patrick G. Boyle) เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะคิด และมโนธรรมสำนึกเพื่อส่งเสริมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ชาวไทยกะเหรี่ยง” ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นมีขั้นตอนที่สังเคราะห์ขึ้นจากแนวความคิดในการพัฒนาโปรแกรมของเปาโล แฟร์เร่ และแพทริก จี บอยเออ์ล 15 ขั้นตอน โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นทำให้ผู้เรียนมีระดับความรู้ ทักษะคิด และมโนธรรมสำนึกด้านการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับภูมิหลังของผู้เรียน

ตฤณธวัช ชูระวร (2552) ทำการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยในครัวเรือนสำหรับสตรีกะเหรี่ยงไม่รู้หนังสือในชุมชนบนพื้นที่สูงเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยในครัวเรือนสำหรับสตรีกะเหรี่ยงไม่รู้หนังสือในชุมชนบนพื้นที่สูงเชียงใหม่มีองค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ 8 องค์ประกอบ สื่อที่ใช้ประกอบการจัดกระบวนการเรียนรู้มีรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยในครัวเรือนสำหรับสตรีกลุ่มเป้าหมายโดยผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้มีพฤติกรรมสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนเปลี่ยนแปลงดีขึ้นกว่าเดิม

ณัฐปภัสร วรฉันทย์ผาสุก (2558: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน 2) ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน และ 3) กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน โดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ ด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการประจำ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งหมด 3 กรณีศึกษา ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอนาทม จังหวัดนครราชสีมา 2) เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และ 3) เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนใน 3 ด้าน คือ 1) บทบาทในการเริ่มต้น 2) บทบาทในการส่งเสริมและ

สนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน และ3) บทบาทการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน มีปัจจัยเงื่อนไข ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การให้ข้อมูลข่าวสาร การเมืองท้องถิ่น ความเชื่อ ความเป็นเครือข่าย วัฒนธรรม สำหรับกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุข และความสมานฉันท์ของชุมชนตามแนวคิดของเปาโล แพร์ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การเสริมสร้างการรับรู้และความตระหนัก
- 2) การส่งเสริมการตั้งคำถามจากประเด็นปัญหาาร่วมกัน
- 3) การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน และ4) การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ ผลการดำเนินการ

ปิ่นททัย หนูนวล (2559: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องบทวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชน ในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์และนำเสนอแนวทาง ในการจัดกระบวนการ เรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ โดยใช้ วิธีการวิจัย 2 รูปแบบคือการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยกรณีศึกษาโดยศึกษาในพื้นที่ชุมชน 2 รูปแบบ คือ ชุมชนที่เป็นทางการที่เป็นชุมชนต้นทางและปลายทางของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และชุมชน ที่รวมตัวกันด้วยเป้าหมายและความต้องการร่วม ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประเมินสถานะ ชุมชนแบบเร่งด่วน (RRA) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ข้อค้นพบภาคสนามนำเสนอเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริม พลังอำนาจชุมชนในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจของชุมชน มีลักษณะ 4 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม 2) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ 3) การเรียนรู้เพื่อ แก้ปัญหาในชีวิตจริง และ 4) การเรียนรู้จากการเป็นเครือข่ายร่วมทำงาน โดย เกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ ประกอบด้วย 1) สมาชิกกลุ่มในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ต้องการร่วมแก้ไขปัญหา ด้วยประสบการณ์ชีวิตตนเอง 2) องค์กรภายนอกกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อมีส่วนร่วมในการทำงาน ด้วยความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน 3) เครือข่ายภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่นเข้าร่วมดำเนินงานโดยใช้ บทเรียนและแนวทางการทำงานของกลุ่มเป็นหลัก และมีขั้นตอนการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทาง ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชน ดังนี้ 1) การสร้างการรับรู้และความตระหนัก 2) การตั้งคำถามจากประเด็นปัญหาาร่วมกัน 3) การสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการร่วมกัน และ 4) การให้ชุมชนได้ร่วมวิพากษ์ผลการดำเนินงาน

จากงานวิจัยที่ยกมา ทำให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการสอนให้อ่านออก เขียนได้ ตามแนวคิดของเปาโล แพร์เร่ ถูกนำมาใช้เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนทางสังคม โดยการทำให้ คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาในชุมชน นำเสนอและการกำหนดประเด็นปัญหา และนำเสนอประสบการณ์ ของคนในชุมชนมาร่วมกันอภิปราย และนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วม

ของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมมือกันปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา และยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น วิพากษ์ การดำเนินงานอย่างมีเหตุผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับ จัดกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือได้

6.4 งานวิจัยต่างประเทศ

UESD (Unit of Environmental Science and Development, South Valley University, 2004: 16) ร่วมกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำรายงานโครงการพัฒนาสตรี กลุ่มชนพื้นเมืองเร่ร่อนในทะเลทรายของประเทศอียิปต์ โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมการรู้หนังสือให้เด็กและผู้หญิงชาวเบดูอิน ในประเทศอียิปต์ได้พัฒนาทักษะความรู้พื้นฐาน ด้านการรู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นซึ่งจะเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของพวกเขาเอง โครงการนี้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้กิจกรรมการวาดภาพประกอบการเขียนคำและ เล่าเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กและผู้หญิงในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและ ต้องการที่จะรู้หนังสือเพื่อให้พวกเขาไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายและสามารถดูแลตัวเองได้

กิจกรรมของโครงการใช้วิธีการให้ได้กวาดภาพเกี่ยวกับชุมชนและถิ่นที่อยู่ของตนเอง วาดภาพจากสิ่งที่ใกล้ตัว และทีมงานจะพูดคุยสนทนากับเด็กพร้อม ๆ กับการยกตัวอย่างคำ หรือ ตัวอักษรที่สอดคล้องกับภาพที่เด็ก ๆ วาด ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็น และเป็นกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถเขียนคำศัพท์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของพวกเขาได้มากขึ้น และสามารถ ใส่คำอธิบายประกอบภาพวาดของพวกเขาได้ด้วย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคระหว่างการจัด กิจกรรมนี้คือการสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่น ซึ่งโครงการได้ตระหนักถึงอุปสรรคในข้อนี้เป็นอย่างดี และ พยายามพัฒนาแก้ไข เพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ทั้งภาษาถิ่นและภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น

จากงานวิจัยและโครงการที่กล่าวถึงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานเพื่อการส่งเสริม การรู้หนังสือให้แก่สตรี โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายกำลังเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เป็นการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสพูดบอกเล่าประสบการณ์ ความต้อง และ ปัญหาของตนเอง เพื่อให้ปัญหานั้นได้รับการแก้ไขและช่วยเหลือ การร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ภายในกลุ่มทำให้สตรีกล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับนับถือตนเอง ตระหนักถึง คุณค่าและศักยภาพในตนเองมากยิ่งขึ้น โดยที่กิจกรรมที่ใช้นั้นเป็นกิจกรรมที่ออกแบบมาเพื่อให้สตรี ได้พัฒนาทักษะความรู้ ด้านการอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น กิจกรรมประกอบด้วยการพัฒนา

ทักษะการพูดและการฟัง ใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลาย ทั้งการวาดภาพ สื่อภาพแทนตัวอักษรและคำ ทั้งการแสดงละคร รวมทั้งการมีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมให้สตรีสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวก องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้สตรีมีโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถ และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองได้ ทั้งยังส่งผลให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การวิจัยและโครงการดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการรู้หนังสือที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีได้อย่างชัดเจน

ยูเนสโก (UNESCO, 2013: 35) ได้จัดทำโครงการฝึกทักษะการอ่าน การเขียนเพื่อเรียนรู้ และสร้างเสริมสุขภาพในประเทศบราซิล (Learning reading, writing and health in Brazil) เป็นโปรแกรมการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้และสุขภาพ โดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โปรแกรมส่งเสริมการรู้หนังสือและกำหนดนโยบายสุขภาพผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่สตรีและประชาชน เป็นการช่วยป้องกันการระบาดและการแพร่กระจายของโรคและลดการตายของทารก และเพื่อส่งเสริมให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือโดยใช้การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือเพิ่มขีดความสามารถและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

โปรแกรมออกแบบมาเพื่อให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงสุขภาพ สุขอนามัยของตนเองและคนในครอบครัว ให้คนในท้องถิ่นมีความรู้ด้านสุขภาพและโภชนาการ รู้จักวิธีการวางแผนครอบครัว และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน หลักสูตรจึงมีความหลากหลายและยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการดูแลสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย สื่อและวัสดุถูกออกแบบและผลิตโดยหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสุขภาพโดยตรง ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความรู้ของตนผ่านวิธีการดูแลสุขภาพและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้มีทั้งการแสดงละครเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์และความรู้ที่ตนมีอยู่มาถ่ายทอดซึ่งวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ (Freirean approaches) ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วย เช่น การวาดภาพตามประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งจะถูกนำมาใช้ติดตามและประเมินผล และจากผลการดำเนินโครงการพบว่าเกิด มีอัตราการลดลงของการใช้ยาเสพติดในหมู่ผู้หญิง ผู้ที่เคยประสบปัญหาสุขภาพจิตมีประสบการณ์ชีวิตที่ดีขึ้นและมีความเชื่อมั่นในตนเอง จากการดำเนินงานโครงการแสดงให้เห็นว่าสตรีและคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน และทำให้สตรีและคนในชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหากไม่ใส่ใจดูแลสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จากโครงการนี้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ (Freirean approaches) ถูกนำมาใช้เพื่อให้สตรีในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการบอกเล่า จากหัวข้อหรือประเด็นปัญหาที่คนในชุมชนเผชิญร่วมกัน ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถสะท้อนปัญหาและมีแนวทางแก้ไขร่วมกัน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวันเพื่อช่วยกันลดปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ยูเนสโก (UNESCO, 2013: 40-44) ได้จัดทำโครงการการรู้หนังสือผ่านบทกวี “Literacy Through Poetry: LTPP” เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้หนังสือผ่านวัฒนธรรมด้วยวิธีการบอกเล่าที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านและการเขียน และยังช่วยรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมสำคัญ โดยมีประเทศเยเมนดำเนินการจัดโครงการนำร่องนี้ในปี พ.ศ. 2545-2546 เพื่อช่วยสตรีที่ไม่รู้หนังสือได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะการอ่านและการเขียน ผ่านเรื่องราวของบทกวีและสุภาษิตท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเยเมน การริเริ่มโครงการอ่านออกเขียนได้ผ่านบทกวี (LTPP) เพื่อส่งเสริมและฝึกทักษะการอ่านโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนผ่านกิจกรรมการเล่าเรื่องและการแต่งกลอนและอ่านบทกวีท้องถิ่นที่ผู้ใหญ่คุ้นเคยและมีความสามารถอยู่แล้ว เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใหญ่อยากเรียนรู้ โดยโครงการมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาทักษะการรู้หนังสือของสตรี 2) เพื่อช่วยให้สตรีที่มีทักษะการอ่านออกเขียนได้แล้ว สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างอิสระมากขึ้น และ 3) เพื่อให้สตรีสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย

โครงการนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวทางและวิธีการสอนผู้ใหญ่ของเปาโล แฟร์เร่ โดยเริ่มจากสรรหาอาสาสมัครและฝึกอบรมครูผู้สอนให้มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ การสร้างบทเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วรรณกรรมและบทกวีท้องถิ่น ผ่านกระบวนการสนทนา การบอกเล่าเรื่อง ด้วยภาษาถิ่นและคำกลอนจากการเลือกหัวข้อการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การรู้หนังสือไปพร้อม ๆ กับการได้มีส่วนร่วมรับรู้เรื่องราวมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และเรื่องราวทั้งหมดจากการร่วมสนทนาของผู้เรียน จะถูกจดบันทึกไว้และใช้เป็นเครื่องมือในการสอนอ่านให้กับผู้เรียนในครั้งต่อไป และมีการรวบรวมตีพิมพ์ส่งคืนให้กับผู้เรียนแต่ละคนเพื่อใช้เป็นแบบฝึกอ่านด้วยตนเอง และเมื่อจบหลักสูตรผู้เรียนจะได้รับหนังสือที่ตนเองเขียนขึ้นเอง ซึ่งนั่นทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเพิ่มพูนความรู้ตนเองยิ่งขึ้น

ผลการดำเนินงานนี้ทำให้อัตราการรู้หนังสือของสตรีเพิ่มขึ้น ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถจดจำตัวอักษรได้ สามารถอ่านออกเสียงคำ ประโยค และคำสั่งทั่วไปได้ และสามารถอ่านเขียนข้อความใหม่ ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนสตรีที่สำเร็จการศึกษาได้รับการยกย่องจากคนภายในครอบครัวของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้สตรีที่เข้าร่วมโครงการได้เข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นทั้งเรื่องของการออกเสียงเลือกตั้ง หรือการมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ดีขึ้น และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้คือคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และสามารถนำไปใช้เพื่อการส่งเสริมให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังพบว่าทักษะในการรู้หนังสือของผู้ใหญ่จะคงทน หากกระบวนการเรียนรู้นั้นสามารถทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์กับสิ่งที่ เป็นบริบทใกล้ตัวได้ และการนำเอามรดกทางวัฒนธรรม

ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนเพื่อการเรียนรู้หนังสือของผู้ใหญ่ ย่อมที่จะกระตุ้นให้ผู้ใหญ่มีแรงจูงใจที่จะเพิ่มพูนความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความใส่ใจของ ครูผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน การให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนนำเสนอ เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการยอมรับนับถือและการเห็นคุณค่าในตัวผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ ยอมรับและรู้สึกถึงความมีคุณค่าของตนเอง

Gebre (2015: 78-101) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหลักสูตรโปรแกรม การรู้หนังสือและเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ผู้ใหญ่กรณีศึกษาในประเทศเอธิโอเปีย โดยมีวัตถุประสงค์ ของการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่กลุ่มประชากรวัยผู้ใหญ่ในเขตเมือง Oromiya ของประเทศเอธิโอเปีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเพาะปลูกกาแฟ และประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ มีรายได้จากการปลูกกาแฟเพื่อจำหน่าย โครงการจึงดำเนินการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ เพื่อให้ประชากรในพื้นที่ ที่เป็นผู้ผลิตกาแฟรายย่อยได้พัฒนาทักษะการรู้หนังสือของตนเองไปพร้อม ๆ ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตกาแฟ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำกาแฟเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมความเป็นผู้นำให้แก่สตรี สร้างความร่วมมือระหว่างองค์การภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการเพิ่มมูลค่าของสินค้า และผลิตภัณฑ์

โครงการวิจัยเริ่มดำเนินการด้วยการศึกษาบริบทและสภาพพื้นที่ นำเสนอข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและร่วมกันพิจารณาเนื้อหา แล้วนำเนื้อหาที่ผ่านการยอมรับ จากทุกฝ่ายไปพัฒนาเป็นหลักสูตรและสื่อที่จะใช้ในการเรียนการสอน โดยในเนื้อหาที่ใช้เรียนจะมีการ ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนคำหรือมีการให้ความหมายของคำ ทั้งนี้เพราะภูมิภาคต่าง ๆ ของแอฟริกา รวมทั้งประเทศเอธิโอเปีย ผู้คนส่วนใหญ่มักคุ้นเคยกับสัญลักษณ์และมักใช้สัญลักษณ์แทนการสื่อสาร ถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพราะการใช้สัญลักษณ์นั้นแม้แต่คนที่อ่านหนังสือไม่ออกก็ยังสามารถทำความเข้าใจ ข้อความได้ โดยรู้ความหมายของคำได้จากการดูเครื่องหมายและสัญลักษณ์นั่นเอง ดังนั้นในแบบเรียน จึงมีการรวบรวมสัญลักษณ์และเครื่องหมายที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของผู้คนในท้องถิ่นไว้ภายในเล่ม สำหรับเนื้อหาเรื่องการคิดคำนวณนั้นถูกออกแบบมาให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับตัวเลขจำนวนการผลิตกาแฟ การทำบัญชีค่าใช้จ่าย รายได้และค่าตอบแทนที่ได้จากการผลิตกาแฟ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม รวมถึงการนำสัญลักษณ์และเครื่องหมายที่ผู้คนคุ้นเคยมาใช้เชื่อมโยงเนื้อหาบทเรียนกับการใช้ ชีวิตประจำวันของผู้เรียนด้วย เช่น สัญลักษณ์ทางการเงิน บัญชีธนาคาร แบบฟอร์มการทำสัญญาต่าง ๆ บัตรเครดิต แบบชำระภาษี บัตรตรวจสุขภาพ ฯลฯ ซึ่งบทเรียนดังกล่าวสามารถกระตุ้นผู้เรียนให้เห็น ถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรู้หนังสือมากขึ้นเพราะเนื้อหาที่ได้เรียนรู้นั้นมีความสอดคล้อง กับความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเองและเมื่อเรียนแล้วยังสามารถนำไปใช้ได้ทันที

จากโครงการดังกล่าวทำให้เห็นถึงวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้การดำเนินงานตามโปรแกรมบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยสิ่งสำคัญที่ว่านั้นคือ การกำหนดหลักสูตรและเนื้อหาเพื่อการรู้หนังสือ การกำหนดหลักสูตรและเนื้อหาในบทเรียนและแบบฝึกหัดควรให้มีสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของผู้เรียน เพราะผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากบทเรียนที่ได้เรียนนั้น ผู้ใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน และจะทำให้ผู้ใหญ่เกิดแรงจูงใจที่จะรู้หนังสือมากขึ้น เพราะสิ่งเหล่านั้นทำให้ผู้ใหญ่เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์ และควรใช้ภาษาที่ผู้เรียนเข้าใจ เป็นภาษาที่ผู้เรียนใช้สื่อสารสนทนาในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะสะท้อนให้ผู้เรียนเห็นบริบทและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตนเองได้อย่างดีและ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและรวดเร็ว การออกแบบและพัฒนาสื่อควรให้มีความเหมาะสมทันยุคสมัยเพราะปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ของทั้งเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่และในการประเมินความต้องการของผู้ใหญ่นั้นเราควรจะต้องรู้ว่าผู้ใหญ่ขาดและต้องการอะไรเป็นอันดับแรก ซึ่งจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่จะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นหากนักการศึกษาและผู้มีทำหน้าที่ในการพัฒนาโปรแกรม รู้จักนำเอาจุดแข็งของผู้ใหญ่มาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อเพิ่มเติมทักษะและทดแทนในสิ่งที่ขาดหายไปให้แก่ผู้ใหญ่

ยูเนสโก (UNESCO, 2016) โปรแกรมเพื่อการรู้หนังสือและฝึกทักษะอาชีพให้แก่สตรีในประเทศปากีสถาน (Adult Female Functional Literacy Programme (AFFLP), Pakistan) โดยสถาบันเพื่อการพัฒนาชุมชน (BUNYAD Literacy Community Council: BLCC) ดำเนินการให้ความรู้ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ความรู้เรื่องเพศศึกษาเข้ากับการรณรงค์เรื่องการรู้หนังสือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของสตรีในชนบทของปากีสถาน และขจัดปัญหาความยากจนให้หมดไปด้วยการสนับสนุนให้สตรีและคนในชุมชนได้ประกอบอาชีพพร้อมกับส่งเสริมด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม โปรแกรมเพื่อการรู้หนังสือและฝึกทักษะอาชีพให้แก่สตรีในประเทศปากีสถานจึงเป็นโปรแกรมที่ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อให้ตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพของสตรีในชนบทของปากีสถาน โดยมีใช้การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือยกระดับความรู้ความสามารถการทำงานของสตรีและเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพและหารายได้เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

โปรแกรมเพื่อการรู้หนังสือและฝึกทักษะอาชีพให้แก่สตรีในประเทศปากีสถานเป็นโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่บูรณาการวิชาความรู้ที่มีเนื้อหาและหลักสูตรหลากหลาย ทั้งความรู้ด้านวิชาชีพ การทำธุรกิจ สิทธิหน้าที่พลเมือง สุขภาพอนามัย และเนื้อหาความรู้เรื่องโภชนาการและการเกษตร โดยเนื้อหาทั้งหมดถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการสอนให้รู้หนังสือและการฝึกอบรมอาชีพ มีวัตถุประสงค์ของโปรแกรม คือ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการรู้หนังสือและให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่สตรีในชนบทของประเทศปากีสถานที่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี 2) เพื่อขจัดปัญหาความยากจนด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในการรู้หนังสือ 3) เพื่อช่วยส่งเสริมและผลักดันให้

สตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย 4) สร้างความตระหนักด้านสุขภาพอนามัยสตรี และ 5) เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรู้หนังสือและตระหนักถึงบทบาทของสตรีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การดำเนินงานเริ่มจากเข้าชุมชนและขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน แล้วทำการสำรวจประเมินความต้องการและประเมินศักยภาพของคนในชุมชน สรรหาและคัดเลือกครูที่จะเข้าร่วมโครงการ และฝึกอบรมให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับจิตวิทยาและวิธีการสอนผู้ใหญ่ แนะนำครูให้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเนื้อหาที่จะใช้ในการเรียนการสอนตลอดจน การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียน จากผลการดำเนินงานพบว่าสตรีที่เข้าร่วมโครงการมีทักษะในการอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณเพิ่มมากขึ้น และ 86% ของผู้สำเร็จการศึกษาสามารถอ่านเขียนภาษา Urdu ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในพื้นที่และภาษาอังกฤษได้เพิ่มมากขึ้นด้วย และผลของการดำเนินงานยังแสดงให้เห็นว่าการมีทักษะทั้งการอ่านและเขียนทำให้สตรีสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สิ่งสำคัญที่แสดงถึงความสำเร็จของโครงการคือผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถอ่านคัมภีร์อัลกุรอานได้ ทั้งยังเป็นแรงจูงใจทำให้มีผู้สนใจอยากเข้าร่วมโครงการเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ประกอบกับการใช้หลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะอาชีพที่หลากหลายทำให้สตรีได้ฝึกอบรมทักษะการประกอบอาชีพที่ตนสนใจ ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้สามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สตรีได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสามารถของตนเอง รวมถึงได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย

ยูเนสโก (UNESCO, 2020) เนปาลได้รับการสนับสนุนจากยูเนสโกให้จัดทำโปรแกรมทางการศึกษา ชื่อ “ชั้นเรียนการรู้หนังสือขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุประเทศเนปาล” มีจุดมุ่งหมายของการดำเนินงานเพื่อเพิ่มพลังอำนาจให้ผู้สูงอายุด้วยทักษะพื้นฐานของการรู้หนังสือคือการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างอิสระ และใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการเรียนรู้เพื่อการอ่านออกเขียนได้ของผู้สูงอายุ เนื้อหาการเรียนรู้ได้มาจากประสบการณ์ของผู้เรียน และใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมในการคิด แสดงความคิดเห็น การบอกเล่า และการลงมือปฏิบัติฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เช่น การใช้โทรศัพท์ มือถือ ศึกษาและปฏิบัติการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า ภายในบ้าน และการฝึกทักษะการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณ จากการทำนิงานและติดตามประเมินความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ พบว่าชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และชั้นเรียนการรู้หนังสือขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุนี้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตในสังคมของผู้สูงอายุ โดยทั้งรัฐบาลและชุมชนต่างให้การยอมรับความสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการจัดชั้นเรียนการรู้หนังสือพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ

สรุปงานวิจัยและโครงการที่ยกตัวอย่างมานี้ มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยของผู้วิจัยที่ใช้รูปแบบการศึกษาและการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพ ทักษะการอ่านออกเขียนได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสตรีและตัวอย่างงานวิจัยและโครงการข้างต้นนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยของผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและทักษะการอ่านออกเขียนได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน และสามารถนำแนวทางนั้นไปออกแบบงานวิจัยโดยเริ่มจากการเข้าพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทสภาพแวดล้อม สภาพปัญหา เหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชุมชน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นหัวข้อในการจัดทำหลักสูตรที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อม สภาพปัญหา เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือเป็นประสบการณ์ตรงของผู้เรียนมาใช้กำหนดเป็นเนื้อหาสำหรับการสอน เพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้หนังสืออย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และใช้การสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ และมองเห็นสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล จนนำไปสู่การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อตนเองและสังคม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบคุณภาพ เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรม สภาพปัญหา วิธีการดำเนินชีวิต ช่องทางการเรียนรู้ของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามมาสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวคิดของเปาโล แฟร์เร่ และนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนา ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือจำนวน 1 กลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ที่มีความเป็นตัวแทนเฉพาะจากผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือทั้งหมดในทัณฑสถานหญิง แล้วจึงสรุปและวิเคราะห์ผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

กำหนดระยะเวลาการวิจัยไว้ 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีและเก็บ รวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้ หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้ หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังสตรีและศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ แบบสัมภาษณ์แบบมีจำนวน 5 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงและเรือนจำที่มีแดนหญิง ประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) ภูมิหลัง 2) สาเหตุการกระทำผิด 3) พฤติการณ์การกระทำผิด 4) ปัญหาการไม่รู้หนังสือที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตขณะต้องโทษจำคุก และ 5) ความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพและรู้หนังสือ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง มีประเด็นเกี่ยวกับ 1) วิธีการสอนและเทคนิคการสอนหนังสือให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ และ 2) คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือ

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง มีประเด็นเกี่ยวกับ 1) วิธีการสอนและเทคนิคการสอนหนังสือให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ 2) คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหนังสือหรือจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง และ 3) อุปสรรคหรือปัญหาในการจัดการเรียนการสอนผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ

ชุดที่ 4 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ ครู กศน. ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือ ครู กศน. ที่มีประสบการณ์ในการสอนหรือได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ไม่รู้หนังสือ หรือ ครู กศน. ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลศูนย์การเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานมีประเด็นเกี่ยวกับ 1) วิธีการสอนและเทคนิคการสอนหนังสือให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือ 2) คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหนังสือหรือจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ และ 3) อุปสรรคหรือปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ

ชุดที่ 5 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ มีประเด็นเกี่ยวกับ 1) วิธีการสอนและเทคนิคการสอนหนังสือให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือ 2) สื่อที่เหมาะสมสำหรับใช้สอนให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือ 3) คู่มือหรือแบบเรียนที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ และ 4) คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหนังสือหรือจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ

1. การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

1.1 ร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับใช้สัมภาษณ์ประชากรที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงและเรือนจำที่มีแดนหญิง จำนวน 14 คน
- 2) ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง จำนวน 3 คน
- 3) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานหญิง จำนวน แห่งละ 5 คน
- 4) ครู กศน. ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือครู กศน. ที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือครู กศน. ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวนแห่งละ 5 คน
- 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นประเด็นและตั้งข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และนำร่างแบบสัมภาษณ์ไปให้ประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาและให้คำแนะนำในเบื้องต้น และแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณา

1.3 นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้แก้ไขตามคำแนะนำเบื้องต้นของประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบการใช้ภาษาและความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ หรือมีประสบการณ์การสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ
- 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ หรือมีประสบการณ์ในการทำหลักสูตรหรือคู่มือสำหรับใช้สอนผู้ใหญ่ให้อ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น
- 3) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัย
- 4) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนหนังสือให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำหรือทัณฑสถาน
- 5) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำหรือทัณฑสถาน

2. ปรับปรุงแก้ไขภาษาและเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่

3.2.1 ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ในเรือนจำและทัณฑสถาน ในเขต 9 จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดสตูล ทัณฑสถานหญิงสงขลา เรือนจำอำเภอนาทวี เรือนจำกลางยะลา เรือนจำอำเภอเบตง เรือนจำกลางปัตตานี และเรือนจำจังหวัดนราธิวาส รวมจำนวน 14 คน และผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเพื่อสัมภาษณ์ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1) ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่ได้เรียนหนังสือ หรือเรียนได้เพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2) ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือไทย หรือลี้มหนังสือ หรือ ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน

3) มีอายุระหว่าง 20-50 ปี

4) มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป

5) เป็นผู้ที่สมัครใจให้ข้อมูลสัมภาษณ์

3.2.2 ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานหญิงจำนวน 3 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1) เป็นผู้ที่ได้การวางใจไว้และได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำหรือทัณฑสถาน

2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป

3) เป็นผู้ที่สมัครใจให้สัมภาษณ์

3.2.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานหญิงจำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1) เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์การสอนกลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ

2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานการศึกษาและจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำหรือทัณฑสถาน

3) เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบดูแลผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสือ หรือมีประสบการณ์การทำงานในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสืออย่างน้อย 3 ปี

3.2.4 ครู กศน. ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือ ครู กศน. ที่มีประสบการณ์ในการสอนหรือได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้แก่ ผู้ไม่รู้หนังสือ หรือ ครู กศน. ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและ ทัณฑสถาน จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนด คุณสมบัติ ดังนี้

- 1) ครู กศน. ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือมีประสบการณ์ในการสอนผู้ไม่รู้หนังสืออย่างน้อย 3 ปี
- 2) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน
- 3) หรือเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้แก่ ผู้ไม่รู้หนังสือ

3.2.5 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เป็นที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ อย่างน้อย 5 ปี
- 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำคู่มือและสื่อที่ใช้สำหรับสอนผู้ใหญ่ ให้รู้หนังสือ
- 3) หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสืออย่างน้อย 5 ปี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและ ความต้องการในการจัดการเรียนการสอน สำหรับนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการศึกษา ตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยาย ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) ที่ความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากปรากฏการณ์ ที่มองเห็น (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 131 - 133) โดยผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ ภาคสนาม ศึกษาและสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ในทัณฑสถานหญิง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้แล้วสร้างข้อสรุปเป็นระยะ ๆ ตลอดระยะเวลาที่ลงพื้นที่ สัมภาษณ์

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ผู้วิจัยจะนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาเป็นรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขัง สตรีในเรือนจำเขต 9 ในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือและศึกษาวิธีการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือตามรูปแบบการศึกษาของเปาโล แฟร์เร่ (Freire' Literacy Model) นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน สำหรับนำไปทดลองใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

2. จัดทำโครงร่างรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ โดยใช้องค์ประกอบ 4 อย่างตามแนวทางการสอนผู้ใหญ่ของเปาโล แฟร์เร่ และเมื่อได้ร่างรูปแบบแล้ว ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9 และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้

มีขั้นตอนการสร้างรูปแบบดังนี้

1) การสร้างแรงจูงใจ โดยใช้สื่อรูปภาพหรือวิดีโอที่สะท้อนและแสดงแง่มุมสำคัญของวิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา สถานการณ์สิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความเป็นจริงของปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้มากยิ่งขึ้น

2) การพัฒนาสื่อรูปภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพปัญหาเพื่อนำไปใช้ในการเสวนากระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันคิดและร่วมกันสนทนาวิพากษ์ พร้อมกับการนำเสนอสื่อรูปภาพแสดงการแตกคำ

3) สอนให้ผู้เรียนอ่านและเขียนคำโดยใช้คำหลัก (Generative Word) ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากภาพและคำที่ได้มาจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นคำที่ได้มาจากการเชื่อมโยงภาพและคำที่ใช้กับสถานการณ์จริง นำมาแตกเป็นคำใหม่เป็นคำที่ผู้เรียนคุ้นเคย เป็นคำที่เกี่ยวข้องผูกพันกับวัฒนธรรม สังคมและวิถีชีวิตของผู้เรียน

4) ให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและนำเสนอประเด็นสถานการณ์อื่น ๆ ที่ผู้เรียนเห็นว่าสอดคล้องกับสภาพบริบทและวิถีชีวิตที่เป็นอยู่หรือที่ผู้เรียนเห็นว่ามีสำคัญต่อวิถีชีวิต พร้อมกับนำเสนอแนวทางวิธีการแก้ไขหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อหาทางออกต่อสถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ (Critical Consciousness) และมีเหตุผล

3. การสร้างสื่อการเรียนการสอนประกอบการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้วิจัยถอดบทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือและผู้ที่เกี่ยวข้องจากการเก็บรวมข้อมูลในระยะที่ 1 แล้วนำข้อมูลและคำที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือและเป็นคำที่ผู้ต้องขังสตรีมีความคุ้นเคย มาถอดความเพื่อหาประเด็นสำคัญและคำสำคัญสำหรับนำไปใช้กำหนดเป็นเนื้อหาที่จะใช้ในการเรียนการสอน

3.2 นำประเด็นเนื้อหาและคำหลักที่ได้จากคำที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์แนะนำ และเห็นว่ามีความสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน มาใช้ออกแบบสร้างเป็นสื่อรูปภาพที่ทั้งรูปภาพและเนื้อหา มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งเนื้อหาและคำหลักที่กำหนดขึ้นนั้นจะมีความเชื่อมโยงกับสภาพบริบท สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังสตรีและมีเนื้อหาที่ผู้ต้องขังสตรีสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันของตนเอง

3.3 ประเด็นหัวข้อหลักของเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนจะเป็นการบูรณาการเนื้อหาทั้ง 4 ด้านในกระบวนการเรียนการสอนให้รู้หนังสือ คือ 1) ด้านการอ่าน 2) ด้านการเขียน 3) ด้านการคิดคำนวณ และ 4) ด้านความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

3.4 กำหนดใช้สื่อรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว สื่อเพลงประกอบเนื้อร้อง และเกมการเรียนรู้ ซึ่งได้รับคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ มาใช้จัดการเรียนการสอน

3.5 วิธีการเรียนการสอน ประกอบด้วย การอภิปราย การเสวนาและวิพากษ์ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และการฝึกปฏิบัติอ่าน เขียน คิดคำนวณ และการฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัด

4. การพัฒนาคู่มือการสอนผู้ต้องขังสตรีให้รู้หนังสือ มีส่วนประกอบดังนี้

4.1 เขียนคำอธิบายรายละเอียดการใช้สื่อการเรียนการสอนและคำอธิบายการใช้คู่มือการสอนผู้ต้องขังสตรีให้รู้หนังสือ พร้อมอธิบายแนวคิดพื้นฐานรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ และเขียนอธิบายคุณลักษณะของผู้ที่จะมาทำหน้าที่สอนผู้ใหญ่

4.2 วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่ออธิบายความมุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ต้องขังสตรีได้เรียนรู้เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้

4.3 เนื้อหาการเรียนรู้ ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดให้มีเนื้อหาการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการอ่าน 2) ด้านการเขียน และ 3) ด้านความรู้และทักษะในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ

4.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

4.5 สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี การพัฒนาสื่อมีขั้นตอนดังนี้

4.5.1 ออกแบบสื่อการเรียนการสอน นำสื่อที่ออกแบบไปให้ประธานและกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาให้คำแนะนำในเบื้องต้นเพื่อปรับปรุงแก้ไข

4.5.2 นำสื่อการเรียนการสอนและคู่มือการสอนผู้ต้องขังสตรีให้รู้หนังสือ ที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามคำแนะนำของประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ได้แก่

- 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 1 ท่าน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาผู้ใหญ่ จำนวน 1 ท่าน
- 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำสื่อเพื่อการรู้หนังสือ จำนวน 1 ท่าน

4.6 การวัดและประเมินผลการ วัดและประเมินผลเป็นส่วนที่ผู้สอนจะใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความรู้ความสามารถและพัฒนาการการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีเป็นรายบุคคล และผู้เรียนจะได้ประเมินความรู้ความสามารถและพัฒนาการการรู้หนังสือของตนเองจากการทำแบบฝึกปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

4.6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการรู้หนังสือของผู้เรียน มี 3 ชุด ได้แก่

- 1) แบบประเมินการรู้หนังสือของผู้เรียนก่อนเรียน (Pre-test)
- 2) แบบประเมินการรู้หนังสือของผู้เรียนหลังการเรียน (Post-test)
- 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล

4.6.2 ผู้วิจัยนำแบบวัดและประเมินผลการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีให้รู้หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาให้คำแนะนำในเบื้องต้นเพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

4.6.3 นำแบบวัดและประเมินผลการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีให้รู้หนังสือที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามคำแนะนำของประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ได้แก่

- 1) ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการทำวิจัย จำนวน 1 ท่าน
- 2) ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการทำหลักสูตรและการสอนผู้ใหญ่ จำนวน 1 ท่าน
- 3) ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการวัดและประเมินผลจำนวน 1 ท่าน

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร็วเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

มีขั้นตอนดังนี้

ผู้วิจัยนำรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร็วเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9 ที่ออกแบบขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร็วเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ไปจัดการเรียนการสอนกับ

กลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือจำนวน 1 กลุ่ม ที่มีความเป็นตัวแทนเฉพาะจากผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือทั้งหมดในทัณฑสถานหญิงที่เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เข้าร่วมกระบวนการเรียนการสอนตามที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ และประเมินการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีหลังเข้าร่วม กระบวนการเรียนการสอน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ในการวิจัยนี้กลุ่มผู้เข้าร่วม คือ ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในทัณฑสถานหญิง ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 เป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ที่ได้รายชื่อมาจากการคัดทะเบียนประวัติผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิง

1.2 มีอายุระหว่าง 20-50 ปี

1.3 เป็นนักโทษเด็ดขาด

1.4 มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป

1.5 ไม่มีโรคประจำตัว โดยถือตามข้อมูลประวัติสุขภาพและประวัติการออกรักษาตัวของผู้ต้องขังตามที่สถานพยาบาลภายในทัณฑสถานหญิงได้รับรองและมีการบันทึกข้อมูลไว้

1.6 สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง

1.7 เป็นผู้ที่มีสมาธิเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

2. การกำหนดพื้นที่ในการทดลองจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ คือ ทัณฑสถานหญิงสงขลา จังหวัดสงขลา โดยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

2.1 มีผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และผู้ต้องขังสตรีจำนวนหนึ่งไม่ได้ใช้ภาษาราชการไทยในการสื่อสารสนทนา

2.2 เป็นพื้นที่ที่กรมราชทัณฑ์ให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้อาจารย์ผู้ต้องขังรู้หนังสือ สามารถอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณได้

3. วิธีดำเนินการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ สำหรับผู้ต้องขังสตรีในทัณฑสถานหญิงด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ กรมราชทัณฑ์และทัณฑสถานหญิง เพื่อขออนุญาตลงพื้นที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และแจ้งรายละเอียดกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการประเมินการรู้หนังสือผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ (Pre-test) แต่ละคนก่อนจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ด้วยแบบประเมินการรู้หนังสือ (Pre-test) ก่อนเข้าร่วมกระบวนการเรียนการสอน

3.3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือตามรูปแบบการศึกษาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีรายละเอียดของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

3.3.1 จัดการเรียนการสอนภายในห้องเรียน อาคารที่ทำการฝ่ายการและพัฒนาจิตใจ จัดการเรียนรู้อันจันทร์ ถึง วันศุกร์ วันละ 5 ชั่วโมง จำนวน 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมง กิจกรรมการเรียนเพื่อการเรียนรู้หนังสือประกอบด้วยกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ การวิพากษ์อย่างมีเหตุผล การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกปฏิบัติการอ่านภาษาไทย การเขียนภาษาไทย การฝึกปฏิบัติการทำงานอาชีพตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน และการทำงานกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และในระหว่างที่ผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะทำการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล ประกอบการจดบันทึกและการสนทนา

3.3.2 หลังจากจัดการเรียนการสอน 160 ชั่วโมง แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการประเมินการเรียนรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือกลุ่มเป้าหมาย ด้วยแบบประเมินการเรียนรู้หนังสือ (Post-test) หลังเข้าร่วมกระบวนการเรียนการสอน ประกอบการประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้หนังสือของผู้เรียนแต่ละคนจากการทำแบบฝึกปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนรายบุคคล ประกอบการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4. สรุปและนำเสนอผลการนำรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสือ

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 เพื่อตอบคำถามการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แพร่เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 และ 3) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิด เปาโล แพร่เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือ ของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ผู้วิจัยพบ ผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

1.1 สภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและ ทัณฑสถานเขต 9 จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดสตูล ทัณฑสถานหญิงสงขลา เรือนจำอำเภอนาทวี เรือนจำกลางยะลา เรือนจำอำเภอบางเต่าง เรือนจำกลางปัตตานี และเรือนจำจังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 พบว่าเมื่อวัยเด็กผู้ให้ สัมภาษณ์ไม่เคยเรียนหนังสือ ครอบครัวมีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้ ไม่พอใช้ ทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัจจุบันดังกล่าวส่งผลให้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จึงเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ให้สัมภาษณ์ บางคนกล่าวว่า ตนรู้สึก มีปมด้อยเพราะการไม่รู้หนังสือทำให้รู้สึกอับอาย และเมื่อไม่รู้หนังสือจึงต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวถึงปัญหาการไม่ รู้หนังสือของตนเองว่า

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่หนึ่ง “ หนูไม่เคยเรียนหนังสือ หนูอยากเรียนหนังสือ แต่เพราะหนูไม่มี ใบบ้างเกิด หนูเลยสมัครเรียนไม่ได้ จะไปสมัครทำงานก็ไม่ได้ เดียวนี้จะไปติดต่อดีอะไรที่ไหนจะทำอะไร เขาก็ต้องใช้เอกสารทั้งนั้น แต่หนูไม่มีเอกสารอะไรเลย หนูเลยไม่ได้เรียนหนังสือ และหนูก็คิดว่าไม่รู้ หนังสือนั้นเป็นปมด้อย ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สอง “ ฐานะทางบ้านค่อนข้างลำบากทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือ ฉันทอยากรู้ หนังสือนภาษาไทย อยากอ่านหนังสือออก ฉันทเคยเรียนตลอด (โครงการรณรงค์ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือ

ในเรือนจำ) แต่ฉันจำไม่ค่อยได้ เรียนวันนี้พุงนี้ก็ลืม บางครั้งรู้สึกขี้ใจ เพราะตอนที่นายมาแจ้งข่าวหรือติดประกาศให้อ่านฉันอ่านไม่ออก ต้องถามเพื่อนหรือแม่ก็ให้เพื่อนอ่านให้ฟัง อย่างเรื่องป้ายต่าง ๆ ที่ติดตามอาคาร ฉันก็ต้องขอให้เพื่อนอ่านให้ฟัง แล้วจำคำเอาเอง”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สาม “ฉันใกล้จะได้กลับบ้านแล้ว และฉันจะออกไปขายของ รู้มาว่าตอนนี้เรือนจำเขามีโครงการให้ทุนไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และเขาให้เขียนแผนโครงการว่าจะออกไปทำอาชีพอะไร เรื่องนี้ฉันก็รู้สึกกังวลใจอยู่เหมือนกันว่าจะทำอย่างไร ฉันคงต้องให้เพื่อนที่รู้จักและสนิทกันเขียนให้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สี่ “เพราะพ่อกับแม่แยกทางกัน หนูจึงอยู่กับยายมาตั้งแต่เด็ก เรียนหนังสือได้แค่ชั้น ป.4 แล้วก็ย้ายไปอยู่มหาวิทยาลัย อยู่ในเรือนจำอ่านหนังสือไม่ออกก็ขอช่วยให้เพื่อนอ่านให้ค่ะ ให้เพื่อนอ่านข้อความให้ฟังแล้วก็จำคำจำข้อความที่เพื่อนอ่าน แล้วก็ให้เพื่อนช่วยสอนภาษาไทยบ้าง ถ้าอยากเขียนหนูก็จะพูดให้เพื่อนฟังก่อนแล้วให้เพื่อนเขียนให้ อย่างตอนที่เรียนธรรมตรี หนูอ่านภาษาไทยไม่ออกหนูก็ฟังที่พระอาจารย์สอนแล้วจำประโยคที่พระอาจารย์พูด พอถึงเวลาสอบ หนูขอให้เพื่อนช่วยอ่านคำถามคำตอบให้ฟัง แล้วหนูก็จะเลือกคำตอบที่คิดว่าถูกต้องเอง ส่วนสอบข้อเขียนหนูจะพูดคำตอบให้เพื่อนฟังแล้วให้เพื่อนเขียนคำตอบลงในกระดาษคำตอบของตัวเองอีกที”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ห้า “จำความได้ก็ช่วยแม่กับพ่อรับจ้างตัดยางตั้งแต่เล็ก ๆ ฉันไม่เคยเรียนหนังสือ ตอนอยู่ข้างนอกเวลาจะไปไหนมาไหนหรือจะทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องเอกสารก็จะใช้วิธีประทับลายนิ้วมือ เพราะเขียนหนังสือไม่เป็น เวลาจะไปไหนมาไหน ฉันก็ต้องอาศัยคนอื่นให้ช่วยพาไป”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่หก “ตอนเด็ก ๆ หนูขี้เกียจไปโรงเรียน หนูเรียนแค่ชั้น ป. 2 ติดเพื่อนชอบเที่ยว หนูเลยไม่ไปโรงเรียน ตอนนั้นคิดว่าไปช่วยแม่ขายของสนุกกว่าเยอะ ตอนนี้อยากเขียนหนังสือได้ เพราะถ้าเขียนหนังสือได้อ่านหนังสือออก หนูก็ไม่ต้องขอให้เพื่อนช่วย หนูจำแนกเข้าหน่วยงานตัดเย็บ งานตัดเย็บมีอะไรต้องจำเยอะบางอย่างก็ต้องเขียนต้องจด และเพราะอ่านไม่ออก หนูจึงต้องตั้งใจฟังที่พี่เขาอธิบายและจำให้ได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่เจ็ด “อยากเรียนหนังสือ อยากฟังภาษาไทยออก อยากพูดภาษาไทยได้ เวลาใครพูดอะไรจะได้เข้าใจ บางทีโดนเพื่อนว่าเพื่อนดู เขาบอกว่าเราพูดไม่รู้เรื่อง บอกแล้วไม่ทำตามก็เพราะเราไม่รู้ภาษาไทย จะอธิบายให้เขาเข้าใจเราก็พูดก็เขียนภาษาไทยไม่ได้ พอเราพูดออกไปเป็นภาษาเราเขาก็ไม่เข้าใจอีก โต้ตอบก็ไม่ได้ อธิบายอะไรก็ไม่ได้ เราเลยรู้สึกอึดอัดใจ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่แปด “ครอบครัวทำอาชีพรับจ้างทั่วไป มีพี่น้องห้าคน ฐานะยากจน จึงไม่ได้เรียนหนังสือ...ในเรือนจำนี้เวลาจะทำอะไรก็ต้องเขียนชื่อ เราเลยให้เพื่อนสอนให้หัดเขียนชื่อตัวเอง อยู่ในนี้มาสี่ปีกว่าแล้วเรารู้จัก ก ไก่ ถึง ฮ นกฮูก แต่เรายังอ่านและเขียนเป็นคำไม่ได้ เราอยากเรียนหนังสือ อยากเขียนจดหมายได้ ถึงจะแก่แล้วแต่ก็คิดว่ายังเรียนไหวอยู่ ตอนนี้เวลาจะเขียนจดหมายหาที่บ้านมันลำบาก เราต้องนั่งพูดให้เพื่อนฟังแล้วให้เพื่อนเขียนตามที่เรารู้แล้วพอแฟนเขียน

จดหมายมาหาเราก็ต้องขอให้เพื่อนมาอ่านให้ฟังอีก เพื่อนบางคนเขาก็ไม่ค่อยว่างแล้วเราก็เกรงใจเขาด้วย ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่เก้า “เราไม่เคยเรียนหนังสือ ไปใช้ชีวิตอยู่ในมาเลเซียตั้งแต่เด็ก ๆ กลับมาไทยตอนอายุสิบสามปี ชีวิตประจำวันก็ใช้แต่ภาษามลายู และใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ฝั่งมาเลเซีย ครอบครัวเปิดร้านอาหารที่มาเลเซีย เราทำหน้าที่ช่วยเสิร์ฟอาหาร เราอยากอ่านออกเขียนได้ อยากเรียนหนังสือ อยู่ในเรือนจำพอพูดภาษาไทยไม่ได้ชีวิตลำบาก โดยเฉพาะเวลาไม่สบาย จะบอกเพื่อนว่าเป็นอะไรปวดตรงไหนก็บอกไม่ถูก เพราะพูดไทยไม่ได้ พอพูดไปเขาก็ไม่ค่อยเข้าใจ ลำบากมาก และเวลาจะถามอะไรจากเจ้าหน้าที่ก็ต้องบอกผ่านเพื่อนให้เพื่อนคุยให้ แต่เราอยากสื่อสารด้วยตัวเองมากกว่า เพราะพอเพื่อนพูดบางทีก็เข้าใจกันไปคนละแบบ ฟังกันไม่รู้เรื่อง อยู่ในนี้ที่กลัวที่สุดคือกลัวเจ็บป่วย เพราะเวลาไม่สบายขึ้นมาแล้วเจ้าหน้าที่ถามว่าเป็นอะไรเราจะตอบไม่ถูก สื่อสารกันไม่เข้าใจ แล้วเราก็ไม่เข้าใจที่เจ้าหน้าที่ถาม เราเลยตอบไม่ได้ เราอยากรู้ภาษาไทย อยากอ่านหนังสือออก อยากเขียนชื่อตัวเองได้ อยากเขียนจดหมายหาที่บ้าน...เข้ามาได้เจ็ดเดือน เราพยายามจำคำต่าง ๆ ที่จำเป็น คำที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างคำว่า ไปกินข้าว ไปสแกนนิ้ว ญาติเยี่ยม จ่ายเงิน คำพวกนี้เราต้องพยายามจำแล้วพูดตามเพื่อนบ่อย ๆ ฟังจากที่เพื่อนพูดแล้วจำเอา จำคำที่เป็นประโยคด้วย แล้วพูดตาม อยากรู้คำไหนก็จะถามเพื่อนให้เพื่อนพูดให้ฟัง”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบ “ฉันหาเช่ากินค่า เก็บผักเก็บหญ้าขาย รายได้ที่ได้มาในแต่ละวันไม่พอเก็บ ได้มาก็ใช้ไป บางวันไม่มีข้าวกินต้องไปขอข้าววัดแลกกับการช่วยทำความสะอาดวัด ฉันเป็นคนโตะ ไม่ได้เรียนหนังสือเพราะต้องช่วยเลี้ยงน้อง พ่อเสียชีวิตตั้งแต่ฉันยังเด็ก ฉันจึงต้องช่วยแม่ทำงานหาเงินส่งให้น้องได้เรียนก่อน...ที่โดนจับก็เพราะรับฝากยาของคนอื่นไว้ ตอนตำรวจเข้ามาจับเจ้าของยาหนีทันเลยไม่โดนตำรวจจับ ชีวิตค่อนข้างลำบาก ไม่ค่อยมีใครมาเยี่ยม อยู่ในนี้ฉันก็รับจ้างปีบวนวดให้พวกนักโทษด้วยกันแลกกับของใช้พวกแป็บ ยาสีฟัน กาแฟแล้วก็ของกิน ในนี้ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีใครสนใจใคร ตอนนี้ฉันก็กังวลใจว่าถ้าพ้นโทษออกไปแล้วฉันจะกลับบ้านยังไง อ่านหนังสือก็ไม่ออกไม่รู้จักกลับบ้านยังไง บ้านอยู่ไกล จำได้แต่ชื่อหมู่บ้าน แต่ไม่รู้ตำบล อย่างอื่นก็ไม่รู้เลย เพราะความที่ฉันอ่านหนังสือไม่ออก เมื่อก่อนตอนก่อนเข้ามาในเรือนจำ ตอนนั้นฉันขึ้นรถผิดคันจะกลับบ้านแต่อ่านป้ายข้างรถไปไม่ออก เลยไปขึ้นรถคันที่จะไปเพชรบูรณ์แทน ดีที่ว่ายังพอนึกอะใจ ฉันเลยถามคนแถวนั้นจิงรู้ว่าขึ้นรถผิดคัน แล้วฉันก็รีบเดินลงจากรถ...ฉันเลยอยากเรียนเพื่อจะให้รู้หนังสือ อย่างน้อยก็จะได้รู้จักป้ายบอกทาง”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบเอ็ด “พ่อกับแม่มีปัญหาและแยกกันอยู่ หนูไปอยู่กับพ่อ พ่อมีอาชีพซักรีดเครื่องรับจ้างไม่ค่อยมีเวลาให้ หนูเรียนแค่ชั้นป.1 พออายุได้สิบสามปี ก็ไปอยู่มาเลเซีย ตอนไปอยู่มาเลหนูเป็นลูกจ้างรับจ้างล้างจานที่ร้านอาหารของป้า ค่าจ้างแล้วแต่เขาจะให้ หนูเปลี่ยนอาชีพไปเรื่อย พอมาฝั่งไทยก็ไปรับจ้างล้างจานในร้านอาหารอีก รับจ้างทำข้าวยาบ่าง ไปเป็นลูกจ้าง

บริษัทขายน้ำบ้าง รับจ้างกรอกน้ำลงขวดบ้าง หนูอยากทำงานอย่างอื่นเหมือนกัน แต่หนูไม่รู้หนังสือ ไปสมัครงานที่ไหนเขาก็ไม่รับ หนูเคยไปทำงานโรงแรมอยู่พักหนึ่ง เขาให้หนูเป็นแม่บ้าน เขาบอกว่า เป็นแม่บ้านก็ต้องรู้หนังสือ ต้องหัดเขียนภาษาไทยให้ได้ เพราะแม่บ้านต้องจดยรายการของที่อยู่ในห้อง ของในตู้เย็นที่แช่กิน จดพวกของใช้ในห้องพัก เป็นแม่บ้านต้องรู้และจดยรายการได้ พอเขาบอกแบบนี้ หนูก็ลาออกไม่ทำต่อเพราะหนูเขียนหนังสือไม่เป็น ภาษาไทยจำยาก หนูเลยกังวลใจ เพราะตอนเด็ก ๆ หนูเคยโดนแม่ดุ แม่ตีเวลาทำการบ้านไม่ได้ ถ้าเขียนไม่ได้แม่ก็จะดุ หนูเลยรู้สึกกลัว หนูเคยคิดจะเรียนต่อ เหมือนกันแต่ติดตรงที่ไม่มีเงิน ต้องทำงานช่วยครอบครัวหาเงินก่อน แล้วอีกอย่างคนในครอบครัวเขาก็ บอกว่ายังไม่ต้องรีบเรียนให้ทำงานมีเงินก่อนค่อยเรียน หนูเลยไม่เรียนและต้องไปทำงาน ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบสอง “เรารู้สึกไม่อยากเรียน เลยไม่ไปโรงเรียน ออกจากโรงเรียน ตั้งแต่ชั้น ป.1 ออกมาก็ช่วยพ่อแม่ทำประมงและรับจ้างทั่วไป พอโตเราไปอยู่มาเลเซีย ไปรับจ้างทำงาน ในร้านอาหารตามสั่ง เป็นลูกมือผู้ช่วยก็ทำอาหาร...เราเข้ามาในนี้ได้ห้าเดือนแล้ว ตอนนี้รู้สึกว่ายาก อ่านหนังสือออกเหมือนเพื่อน อยากเขียนจดหมายได้ เราไม่กล้าเขียนหนังสือเพราะกลัวเขียนผิด กลัวเพื่อนรู้ว่าเราไม่รู้หนังสือ เพราะเราไม่รู้หนังสือเวลาไปสอบเลื่อนชั้นเราจะลำบาก เพราะสอบเลื่อนชั้น เขาจะให้ท่องกฎระเบียบให้ได้ เราอ่านหนังสือไม่ออกเลยท่องกฎไม่เป็น มันลำบาก ส่วนเรื่องเขียน จดหมายเราให้เพื่อนเขียนให้ เขียนเสร็จจะให้เขาอ่านทวนให้เราฟัง เวลาที่ขอให้เพื่อนช่วย เราก็กินใจของเขาเพื่อตอบแทนน้ำใจที่เพื่อนช่วย บางทีก็ทำงานแทนบ้าง นั่งเวร ๆ แทนบ้าง แลกกับที่เขาเขียน จดหมายให้”

จากปัจจัยต่าง ๆ เมื่อวัยเด็กที่ทำให้ผู้ต้องขังสตรีไม่ได้เรียนหนังสือ และโตมาเป็นผู้ใหญ่ ที่ไม่รู้หนังสือนั้น ส่งผลให้ผู้ต้องขังสตรีประสบปัญหาในการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ และการหา รายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว จนนำไปสู่การตัดสินใจกระทำความผิด และต้องเจอกับปัญหาการใช้ ชีวิตต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องขังสตรีที่ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนจึงอยากใช้เวลาที่อยู่ในเรือนจำให้เกิด ประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด และเพื่อต้องการให้เวลาในแต่ละวันผ่านไปโดยเร็ว ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน อยากมีโอกาสดูเรียนหนังสือเพื่อที่อย่างน้อยจะได้ใช้เวลาว่างอ่านหนังสือและเขียนจดหมายด้วยลายมือ ของตัวเอง ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญทำให้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบ และพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวคิดเปปาล์ แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขัง สตรีในเรือนจำ เขต 9 ต่อไป

1.2 ความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ เขต 9

ผลการศึกษาความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการที่จะเรียนหนังสือเพื่อให้อ่านและเขียนภาษาไทยได้ และมีความ ต้องการเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อที่หลังพ้นโทษจะได้มีโอกาสหางานดี ๆ ทำ และมีรายได้

เลี้ยงตนเองและครอบครัว ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวถึงความต้องการของตนเอง ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่หนึ่ง “หนูไม่อยากอยู่เฉย ๆ เพราะอยู่เฉย ๆ แล้วมันเบื่อ พอได้ทำงาน เวลาแต่ละวันมันก็จะหมดไปเร็ว หากมีโอกาสหนูอยากจะเรียนหนังสือ เพราะถ้าหนูรู้หนังสือ หนูจะได้มีความรู้แล้วเอาความรู้ที่มีไปใช้ทำอะไรก็ได้ หนูอยากลองทำอะไรที่ไม่เคยทำดูบ้าง ที่ผ่านมา หนูคิดไม่ออกว่าอยากจะทำอะไร เพราะตั้งแต่จำความได้ หนูก็อยู่แต่กับบ้าน ช่วยงานบ้าน ชายของ แล้วก็เลี้ยงน้อง แต่ตอนนี้หนูอยากจะทำอะไรก็ได้ที่ไม่เคยทำ เช่น ทำกับข้าว ทำพวงงานเกษตร ปลูกผักปลูกหญ้า หนูคิดว่าไม่น่าจะยาก หนูน่าจะทำได้ ส่วนเรื่องความชอบหนูชอบฟังเพลง หนูชอบเพลงเงา ของวงกางเกง มันเป็นเพลงที่เกี่ยวกับเรื่องจำตรงกับชีวิตหนูตอนนี้พอดี”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สอง “อยู่ในนี้เคยได้เรียนทำขนมกับงานผ้า คิดว่าออกไปก็อยากทำขาย ฉันชอบทำขนม ทำขนมแบบบ้าน ๆ อย่างขนมไข่ เพราะทำแล้วมีคนกินขายได้ แล้วก็อยากทำตุ๊กตาหมี ฉันชอบเย็บตุ๊กตา ก็มีสองอย่างนี้แหละที่อยากทำ ถ้าออกไปข้างนอกก็อยากจะทำขนมกับตุ๊กตาขาย แต่ว่าไม่มีทุน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สาม “ฉันอยากขายของ ชอบขายของเพราะได้เงินเลย ขายไปปุ๊บ ก็รับเงินมาเลยปั๊บ ไม่ต้องรอเงินเดือนออก ฉันจะขายพวกของกินเพราะขายง่าย และฉันก็ทำกับข้าว เป็นอยู่แล้ว คิดว่าถ้าออกไปก็จะขอเงินทุนจากเรือนจำเอาไปเป็นทุนทำอาชีพขายอาหารที่บ้าน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สี่ “หนูชอบเรียนหนังสือ ชอบเรียนธรรมศรกับพระอาจารย์ เรียนแล้วสนุกเพราะพระอาจารย์มีเรื่องตลก ๆ มาเล่ามาสอน บางเรื่องตรงกับใจ อย่างเรื่องความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว มีอะไรต้องช่วยกัน เราต้องไม่เกียจงานไม่เกียจหน้าที่ หนูได้ทำงานแล้วหนูมีความสุข นึกถึงตอนช่วยยายทำงาน เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่กินใจหนูมาก และถ้าได้เรียนหนังสือภาษาไทยด้วย ก็จะได้ เพราะจะได้อ่านเองเขียนเอง ไม่ต้องรบกวนเพื่อน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ห้า “อยากรู้หนังสือ จะได้อ่านหนังสือออก ไม่ต้องขอให้คนอื่นช่วย อยู่บ่อย ๆ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่หก “ตอนถูกจับเข้ามาในเรือนจำ หนูรู้สึกว่าอยากใช้เวลาว่างอยู่ในนี้เรียนหนังสือ เพราะคิดว่ามันเป็นวิธีฆ่าเวลาที่ดีวิธีหนึ่ง และถ้าหนูอ่านหนังสือออกหรือมีความรู้ หนูก็น่าจะมีโอกาสหางานดี ๆ ทำได้ หนูอยากได้ความรู้ที่เอาไปใช้ได้ อยากรู้หนังสือออก จะได้มีโอกาสหางานดี ๆ ทำ จะได้มีรายได้ แล้วก็ยังมีโอกาสอื่น ๆ มากขึ้น ถ้าเขียนหนังสือได้อ่านหนังสือออก หนูก็ไม่ต้องขอให้เพื่อนช่วย ถ้าอ่านหนังสือออกเขียนหนังสือได้ หนูคงดีใจมาก หนูชอบวาดรูป ถ้ามีโอกาสได้เรียน เวลาครูสอนหนูอยากให้มีการวาดรูปกับเล่นเกม เวลาเรียนจะได้ไม่เบื่อ และอยากให้ครูสอนใจดี คุยสนุก หนูไม่ชอบครูดุเพราะหนูกลัว พอกลัวก็ทำให้เรียนไม่สนุก ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่เจ็ด “อยากเรียนหนังสือ อยากฟังภาษาไทยออกถ้ามีโอกาสได้เรียน ก็อยากจะให้ครูกับคนที่เรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน อยากให้ครูพูดจาดี ๆ ชอบครูที่เป็นเหมือนเพื่อน ไม่ใช่ครูที่ดุ ๆ และจู้จี้ขี้บ่น เพราะถ้าครูดุจู้จี้จะทำให้ไม่อยากเรียน อยากเรียนแบบสนุก ๆ มากกว่า และเราชอบทำงานประดิษฐ์ ชอบทำตุ๊กตา เราอยากจะทำขนมเค้ก เย็บกระเป๋าเป็น เพราะงานสานตะกร้า กับเย็บกระเป๋าทำแล้วมีรายได้ ถ้ากลับไปมาเลเซียจะได้ทำเป็นอาชีพ แล้วยังได้รู้สองภาษาก็จะยิ่งได้เปรียบ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่แปด “เราอยากเปิดร้านขายขนม ขายซาลาเปา น้ำชา หรือไม่ก็รับจ้างนวด จะได้มีเงินให้แม่ใช้ เราสงสารแม่ แม่ลำบาก ออกไปก็จะไปช่วยแม่หาเงิน ไม่อยากให้แม่ลำบากและเสียใจอีกแล้ว เราจะพยายามทำแต่สิ่งดี ๆ จะไม่ทำให้แม่ไม่สบายใจ เราอยากเรียนหนังสือ เราเลยให้เพื่อนสอนให้ท่องจำ ก ไก่ ถึง ฮ นกฮูก ให้เพื่อนสอนให้อาติดย่ละครั้ง เจ้าหน้าที่เห็นว่าเราอยากเรียนหนังสือเขาก็เอาสมุดกับดินสอมาให้ เราเรียนได้สี่เดือนและไม่ได้เรียนต่อแล้ว ตอนนี้เลยอาศัยจำสระกับคำที่เพื่อนเคยสอน แต่ก็พอจำได้ว่าตัวอะไรเขียนอย่างไร”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่เก้า “เราอยากรู้ภาษาไทย อยากอ่านหนังสือออก อยากเขียนชื่อตัวเองได้ อยากเขียนจดหมายหาที่บ้านได้ และถ้าถามว่าเราชอบอะไร อยากเรียนแบบไหน เราเรียนแบบไหนก็ได้ที่ทำให้เราอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ ตอนนี้อยู่ไม่เคยเรียนเลยยังบอกไม่ได้ว่าชอบอะไรแบบไหน แคะให้ได้เรียนหนังสือก็พอแล้ว แต่ถ้าได้เรียนเวลาครูสอนครูก็ต้องไม่ดุ ถ้าครูดุเราจะรู้สึกอึดอัดไม่กล้าถามไม่กล้าพูด ถ้าเขียนผิดแล้วโดนครูดุเราจะยังไม่กล้าเรียนไม่กล้าพูดเลย แล้วอีกอย่างอยู่ในแดนหญิงนี้มีกองงานทำขนม เราเลยสนใจอยากเรียนทำขนม ออกไปจะได้มีความรู้แล้วเอาไปทำขาย”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบ “ฉันอยากเรียนหนังสือ ชีวิตลำบากมากเพราะไม่รู้หนังสือแล้วยิ่งอายุมากความจำก็ไม่ค่อยดี จำอะไรไม่ค่อยได้อีก ชีวิตยิ่งลำบากไปกันใหญ่”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบเอ็ด “หนูอยากอ่านหนังสือออก เพราะมันจะช่วยให้เวลาผ่านไปเร็ว เห็นเพื่อนนั่งอ่านหนังสือหนูก็อยากจะอ่านบ้างแต่นี้อ่านไม่ออก อ่านหนังสือไม่ออกก็ได้แต่นั่งเฉย ๆ เปื่อ ๆ แล้วทีนี้จะคิดถึงบ้าน ถ้าได้อ่านหนังสือจะได้ไม่ต้องคิดมาก พอแฟนเขียนจดหมายมาหาหนูก็อยากจะอ่านจดหมายแฟน ไม่อยากให้เพื่อนอ่านให้ หนูอยากอ่านเอง ถ้าอ่านออกจะดีใจมาก ๆ เลยตอนนี้หนูขอให้เพื่อนเขียนจดหมายให้ พอเพื่อนเขียนเสร็จจะให้เขาอ่านทวนให้ฟังก่อนส่งให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบอีกที แต่ถ้าหนูเขียนจดหมายเองได้มันจะดีกว่ามากและถ้าหนูอ่านหนังสือออก เวลาพันโทษหนูจะได้ทำงานดี ๆ หางานดี ๆ ทำ จะได้มีรายได้เยอะขึ้น แล้วก็จะมีสวัสดิการดี ๆ เพราะคนที่อ่านหนังสือออกและรู้หนังสือจะได้งานที่มั่นคงกว่าคนที่อ่านหนังสือไม่ออก และถ้าเขียนหนังสือได้ก็จะหางานได้ หนูก็จะภูมิใจด้วยว่าเมื่อเราพันโทษออกไปเราก็มี่วิชาความรู้ติดตัว อ่านหนังสือออกเขียนหนังสือได้คนอื่นจะได้ไม่ว่าเราโง่ เราจะไม่โดนดูถูก เพราะอย่างน้อยเรามีความรู้ติดตัวออกไป เวลาที่คนอื่นเขารู้

ว่าหนูไม่รู้หนังสือ หนูรู้สึกอาย หนูไม่ยอมอายคน ถ้าหนูรู้หนังสือหนูก็จะภูมิใจในตัวเอง หนูไม่ยอมถูกมองว่าโง่ พอได้ยินคนอื่นบอกว่าหนูโง่ มันรู้สึกเสียใจ คนที่ว่าเราเขาไม่รู้หรือกว่าเราเป็นยังไง หนูเลยอยากอ่านหนังสือออก พอหนูเห็นเพื่อนอ่านหนังสือก็อยากอ่านเองบ้าง เพื่อนบางคนก็หนูคุยได้หนูจะขอให้เขาอ่านออกเสียงดัง ๆ หนูจะได้ฟังด้วย แต่กับเพื่อนบางคนเราไม่สนิทแล้วเขาอ่านในใจ หนูก็ไม่กล้าบอกให้เขาอ่านดัง ๆ สำหรับกิจกรรมที่หนูชอบ หนูชอบวาดรูป ชอบพับกระดาษ ทำแล้วมันรู้สึกเพลินทำให้ลืมเวลา เพราะคิดยังไม่ตัดสินใจหนูเลยรู้สึกกังวลใจ เครียด จะทำอะไรก็ทำไม่ได้ ไม่มีใจจะทำอะไร ถ้าตัดสินใจแล้วก็ได้อยู่ต่อ ตอนนี้หนูเลยอยากเรียนทำขนมด้วย เวลาออกไปจะได้ทำขายตามบ้าน ขายราคาถูก ๆ ที่บ้านพอมีอุปกรณ์ทำขนมอยู่บ้างแล้วเพราะแม่ทำขนมขาย หนูก็อยากลองทำเค้กสวย ๆ ให้เป็นบ้าง และถ้าหนูมีโอกาสได้เรียนหนังสือในนี้ หนูอยากให้เขาสอนให้หนูอ่านออกสะกดคำ พยัญชนะ แคะให้ได้รู้ว่าคำอะไรอ่านว่าอะไร ผสมคำได้ แค่นี้หนูก็ภูมิใจแล้ว จะได้ไม่มีใครว่าหนูโง่ ไม่รู้เรื่อง ถ้าเรื่องครูหนูอยากได้ครูที่ใจเย็น ๆ เพราะภาษาไทยจำยาก ถ้าสอนแบบแม่ หนูไม่ชอบเพราะแม่ดุ ยิ่งดุหนูยิ่งคิดไม่ออก”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่สิบสอง “เราอยากเรียนหนังสือด้วยและอยากทำขนมด้วย ตอนนี้อยู่ในกองงานทำขนม เราได้คุยกับเพื่อนหลาย ๆ คนเราก็ได้รู้ภาษาไทยแล้วก็จะได้ทำขนมไปด้วย และถ้ามีโอกาสได้เรียนหนังสือเราอยากให้ครูสอนให้รู้ภาษาไทยเร็ว ๆ เราไม่ชอบครูดุ อยากให้ครูยิ้มแย้ม ถ้าเจอครูดุ ๆ เวลาที่เราไม่เข้าใจเราก็จะไม่กล้าถามครู เราอยากได้ครูสอนที่หน้าตาดี ๆ และเป็นกันเอง คุยได้ คุยสนุก ไม่ชอบครูที่ใช้อารมณ์ และเราเป็นคนชอบคุย ชอบหัวเราะ ชอบร้องเพลง แต่ไม่ชอบวาดรูป เราก็เลยอยากให้เรียนแบบไม่เครียดและถ้าเวลาเรียนมีกิจกรรมพวกนี้ให้ทำด้วยก็จะดี”

จากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ การของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนอยากมีโอกาสได้พัฒนาตนเองในเรื่องของการรู้หนังสือ 2) ผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการจะฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัด และ 3) ผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยด้านการรู้หนังสือนั้นทุกคนต้องการเรียนเพื่อให้อ่านและเขียนภาษาไทยได้ เพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งเรื่องของสุขภาพ กิจกรรมประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การซื้อสินค้า การทำงานในกองงาน และการทำกิจกรรมตัว เช่น การเขียนจดหมาย และการอ่านหนังสือ สำหรับด้านการฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัด ผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการจะเรียนรู้และฝึกฝนอาชีพการทำขนมและอาหาร งานอาชีพประเภทงานผ้า จักสาน วิชาชีพการนวดแผนไทย การทำงานประดิษฐ์ และงานศิลปะ โดยมีเหตุผลคือต้องการนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ หารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว และต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้นโดยใช้เวลาขณะที่อยู่ในเรือนจำให้เป็นประโยชน์ และด้านความต้องการต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการให้จัดการเรียนการสอนโดยมีกิจกรรมอื่น ๆ เสริมระหว่างเรียน เช่น การทำกิจกรรมศิลปะ หรือเกม เพื่อให้บรรยากาศในการเรียน

การสอนไม่น่าเบื่อ ความต้องการด้านครูผู้สอน ผู้ให้สัมภาษณ์อยากให้ครูผู้สอนมีคุณลักษณะที่เป็นมิตร สามารถพูดคุยสอบถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีข้อมูลที่จะนำไปใช้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน และจัดทำสื่อสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ ให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือได้ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาศาสนาปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 25 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 3 ปี 6 เดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีใบแจ้งเกิด และไม่เคยเรียนหนังสือ - อยู่บ้านช่วยแม่ขายของและเลี้ยงหลาน - ขายยาเพราะอยากได้เงินไปใช้จ่ายในครอบครัว เพื่อจะช่วยแบ่งเบามารแม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การไม่รู้หนังสือคือบมต่อย - อยู่กองงานซักรีดเสื้อผ้า ทำหน้าที่ซักผ้าเจ้าหน้าที่ - อยากให้เวลาผ่านไปเร็วๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่ผ่านมามีเคยมีความคิดว่าตัวเองอยากทำอะไร - ตอนนี้มีเริ่มสนใจการทำเกษตรการปลูกผัก - หากมีโอกาสอยากจะเรียนหนังสือจะได้มีความรู้ - ชอบเพลงเพื่อชีวิต เช่น เพลงเงาของวงกางเกง เพราะตรงกับชีวิตตัวเอง - เรียนรู้วิธีการทำงานจากการสังเกตและจดจำ - เรียนรู้คำและประโยคภาษาไทยจากการจำสิ่งที่เพื่อนพูด

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาศาษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 2 - อายุ 53 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 2 ปี	- ไม่เคยเรียนหนังสือ - ทำอาชีพรับจ้าง - ฐานะยากจนรายได้ไม่พอกิน - จึงตัดสินใจไปขายยา	- อายุมาก ความจำไม่ค่อยดี - เรียนวันนั้นฟังงั้นลืม - อ่านหนังสือไม่ออกต้องให้เพื่อนคอยช่วยเหลือ เช่น เวลาที่มีการติดประกาศแจ้งข่าวสาร ต้องให้เพื่อนอ่านให้ฟัง เพราะอ่านไม่ออก	- หากมีโอกาสอยากเรียนทำขนม - อยากรับตุ๊กตา - เมื่อพ้นโทษอยากออกไปทำงานและรับตุ๊กตา แต่ไม่มีทุน - เรียนรู้ค่าและประโยชน์ภาษาไทยจากการจำสิ่งที่เป็นอนุเทศกตาขาย	- เมื่อได้กลับบ้านจะออกไปขายของกิน ขายลูกชิ้น
คนที่ 3 - อายุ 48 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 2 ปี	- ไม่เคยเรียนหนังสือ - มีรายได้จากการหาหอยขาย - มาขาย รายได้ประมาณวันละ 200-300 บาท - ฐานะยากจนรายได้ไม่พอกิน - จึงตัดสินใจไปขายยา	- อยากรู้อะไรก็ไปหาความรู้ - ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษแต่กังวลใจเพราะเขียนหนังสือไม่เป็น - เคยเรียนโครงการสอนผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ มีนักโทษชายเป็นครูสอน	- อยากรู้อะไรก็ไปหาความรู้ - ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษแต่กังวลใจเพราะเขียนหนังสือไม่เป็น - เคยเรียนโครงการสอนผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ มีนักโทษชายเป็นครูสอน	- เมื่อได้กลับบ้านจะออกไปขายของกิน ขายลูกชิ้น

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 4	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 37 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - คติยาเสพติด - ฟังและพูดภาษาไทยได้ แต่อ่านเขียนไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนหนังสือถึงชั้น ป.4 แล้วย้ายไปมาเลเซีย - บ้านยากจน ต้องช่วยทำงานหาเงิน ไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะเป็นพี่จึงต้องช่วยทำงานทั้งงานและให้น้องได้เรียนก่อน - อยู่กับยายช่วยยายทำงานรับจ้างทุกประเภท เช่น ถอนหญ้า เก็บผักไปขายหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว 	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านหนังสือไม่ออก ต้องขอช่วยให้เพื่อนอ่านให้ฟัง และอาศัยถามและจำสิ่งที่เพื่อนบอก - เคยเรียนนักรรรมตรีแต่เขียนไม่เป็น คำถามที่ให้เลือกตอบ ต้องให้เพื่อนอ่านคำถามให้ฟัง แล้วจึงกล้าตอบ ส่วนคำถามที่ต้องเขียนตอบจะใช้วิธีพูดให้ฟัง แล้วให้เพื่อนเขียนให้ - มีหน้าที่ช่วยงานทั่วไป เช่น ดูแลความสะอาดในแดนหญิง และช่วยงานอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่มอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบทำขนม อยากเรียนทำขนม - ชอบร้องเพลงและชอบฟังเพลง โดยเฉพาะเพลง 18 ผน กับ เพลง แม่ เพราะเนื้อหาตรงกับชีวิตจริงของตัวเอง - ไม่อยากอยู่เฉย ๆ อยากทำงาน อยากเรียนหนังสือ เวลาจะได้ผ่านไปเร็ว ๆ

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 5 - อายุ 33 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - คิดตั้มน้ำกระพอนขาย - อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ ฟังพูดภาษาไทยไม่ค่อยเข้าใจ	- ครอบครัวมีอาชีพรับจ้างตัดยาง - ช่วยพ่อแม่ตัดยางตั้งแต่ยังเด็ก - ไม่เคยเรียนหนังสือ	- ประทับใจหนังสือ - ประทับใจการเขียนเพราะเขียนไม่เป็น - จะทำอะไร จะไปไหน ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนอื่น	- อยากรอ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้	
คนที่ 6 - อายุ 27 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 5 ปี - คดียาเสพติด - ฟังและพูดภาษาไทยได้แต่อ่านเขียนไม่ได้	- ตอนเด็ก ๆ ไม่ชอบไปโรงเรียน ชอบตามแม่ไปขายของ - จึงออกจากโรงเรียน	- เมื่อต้องอ่านหรือเขียนมักจะขอร้องให้เพื่อนช่วยเหลือทุกครั้ง - เพราะอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้จึงต้องตั้งใจและพยายามจำเวลาเพื่อนสอนงานต้องตั้งใจฟังและจำ	- ถ้าได้เรียนหนังสือคงจะมีโอกาสหางานดี ๆ ทำได้ และถ้าอ่านหนังสือออกเขียนเองได้คงจะรู้สึกภูมิใจ - ชอบวาดรูป ชอบทำขนม	

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 7 - อายุ 22 ปี - สัญชาติมาเลเซีย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 25 ปี - พอดีฟังภาษาไทยออกแต่พูดและ	- กระทำความผิดและถูกจับดำเนินคดีในประเทศไทย - ทำให้ทำงานลำบาก	- มีปัญหาในการสื่อสาร ไม่เข้าใจสิ่งที่เจ้าหน้าที่และเพื่อนพูด	- อยากฟังภาษาไทยออก เวลามีใครมาบอกให้ทำอะไรจะไม่ได้เข้าใจและทำไม่ได้ถูกต้อง - การรู้สองภาษาทำให้ได้เปรียบ - ชอบทำงานประดิษฐ์ ของเย็บตุ๊กตา เพราะงานพวกนี้ทำมาแล้วขายได้ ทำเป็นอาชีพได้	
คนที่ 8 - อายุ 40 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - จำมาแล้ว 4 ปี 3 เดือน เหลืออีก 2 ปี 9 เดือน	- บ้านยกจน มีพี่น้องทำคนฐานะยากจนจึงไม่ได้เรียนหนังสือ ที่บ้านมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างทำปลาแห้ง รับจ้างแกะปู รับขนมมาขาย ต่อ รับจ้างซักผ้า - อยู่ที่บ้านจะใช้ภาษามลายูในการพูดคุย	- อยู่ในเรือนจำมีเพื่อนช่วยแนะนำให้เขียนชื่อนามสกุลเป็นภาษาไทย - ในนี้เวลาจะทำอะไรก็ต้องเขียนชื่อเลยต้องหัดเขียนไว้ ถ้าเราไม่รู้ไม่เข้าใจเราก็จะขอให้เพื่อนช่วย	- อยากเขียนจดหมายได้ ถ้ามีโอกาสก็อยากจะเรียน - อยากเปิดร้านขายขนม ขายน้ำชา ชาลาเปา หรือไม่รับจ้างงวดจะได้มีเงินให้แม่ใช้ - เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในเรือนจำ - มีทักษะการวาด	

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาศาษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 9	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 27 ปี - สัญชาติไทย - นับถือศาสนาอิสลาม - กำหนดโทษจำคุก 5 ปี - คดียาเสพติด - ฟังและพูดภาษาไทยได้ แต่อ่านเขียนไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้ภาษาไทยฟังภาษาไทยออก เพราะดูละครทีวี - เขียนนามสกุลได้เพราะเพื่อนในเรือนจำสอนให้เขียน 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากเขียนจดหมายได้ ตอนนั้นเวลาจะเขียนหาที่บ้านมันลำบาก เราต้องนั่งพูดให้เพื่อนฟังแล้วให้เพื่อนเขียนตามที่เราพูด แล้วพอเพื่อนเขียนจดหมายมาหาเราก็ดูใจให้เพื่อนมาอ่านให้ฟังอีก เพื่อนบางคนเขาก็ไม่ค่อยวางแล้วเราก็กังกรใจเขาดูด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากรู้ภาษาไทย อยากรอ่านหนังสือออก อยากรเขียนชื่อตัวเองได้ อยากรเขียนจดหมายหาที่บ้าน

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 10	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 55 ปี - กำหนดโทษจำคุก 2 ปี 	<ul style="list-style-type: none"> - เดิมมีอาชีพทำเข้ากินค่า เก็บผัก เก็บหญ้าขาย รายได้น้อย บางวันไม่มีข้าวกินต้องไปขอข้าววัดแลกกับการช่วยทำความสะอาดวัด - เป็นพีคนโต ไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะต้องช่วยเลี้ยงน้อง พ่อเสียชีวิตตั้งแต่ฉันยังเด็ก จึงต้องช่วยแม่ทำงานหาเงินส่งให้น้องได้เรียนก่อน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ค่อยมีญาติมาเยี่ยม รับจ้างปับนวด แลกกับของใช้ ที่จำเป็น - มีความกังวลใจว่าถ้าพ้นโทษออกไปแล้วจะกลับบ้านไม่ถูก กลัวหลงไป ออกที่อื่น เคยหลงมาแล้วเพราะอ่านหนังสือไม่ออกจึงทำให้ชินรถผิดคัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ชีวิตลำบากมากเพราะไม่รู้หนังสือ จึงอยากจะเรียนหนังสือ

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาศาภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรื่องจำและทันสถานการณ์ เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรื่องจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 11	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 36 ปี - ศติยาเสพติด - อยู่ระหว่างพิจารณาคดี - เรียนแค่ชั้นประถมหนึ่ง <p>เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พ่อกับแม่แยกกันอยู่ อายุสิบสามปี ย้ายไปอยู่มาเล ทำงานรับจ้างเกือบทุกประเภท - “อยากหางานที่มีรายได้ดี ๆ ทำ แต่เพราะไม่รู้หนังสือ ไปสมัครงานที่ไหนก็ไม่มีที่ไหนรับ” 	<ul style="list-style-type: none"> - เวลาจะสอบเลื่อนชั้น ต้องรอสอบพร้อมเพื่อน จะได้ท่องพร้อม ๆ กัน เพราะถ้าให้ท่องคนเดียวจะท่องไม่ได้ - ไม่อยากถูกมองว่าโง่ พอได้ยินคนอื่นบอกว่าตนเองโง่ รู้สึกเสียใจ “คนที่ว่าเราเขาไม่รู้หรอกว่าเรา รู้สึกอย่างไร” 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ้าอ่านหนังสือออกเวลาพินโทษจะได้ทำงานดี ๆ ทำ จะได้มีรายได้เยอะขึ้น เพราะคนที่อ่านหนังสือออก รู้หนังสือจะได้งานที่ดีกว่าคนที่อ่านหนังสือไม่ออก ถ้าเขียนหนังสือได้ก็จะหางานได้ จะรู้สึกภูมิใจในตัวว่ามีความรู้ติดตัว อ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ คนอื่นจะได้เห็นว่าเราจะไม่โดนดูถูก - อยากทำขนม อยากลองทำเค้ก

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาระดับปริญญาโทปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 12	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 33 ปี - กำหนดโทษจำคุก 22 ปี 10 เดือน - เรียนแค่ชั้นประถมศึกษาเขียนชื่อและนามสกุลตัวเองไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่อยากเรียน จึงไม่ไปโรงเรียน ออกจากโรงเรียนมาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ออกไปช่วยพ่อแม่ทำประมง และรับจ้างทั่วไป พอโตย้ายไปอยู่มาเลเซียรับจ้างทำงานในร้านอาหารตามสั่ง เป็นลูกมือผู้ช่วยกึ่งทำอาหารรายได้ดีได้วันละสามร้อยบาท 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากรอ่านหนังสือออก อยากรเขียนจดหมายได้ แม่กล้าเขียนเอง เพราะกลัวเขียนผิด - เวลาสอบเลื่อนชั้นจะลำบาก เพราะไม่รู้หนังสือ - สอบเลื่อนชั้นเขาจะให้ท่องกฎระเบียบ อ่านหนังสือไม่ออกก็ท่องไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบร้องเพลง แต่ไม่ชอบวาดรูป ชอบเพลงตลอดชีวิตของวงวงกลม เพราะชื่อเพลงตรงกับชีวิตจริงของตัวเอง
คนที่ 13	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 49 ปี - กำหนดโทษจำคุก 3 ปี 9 เดือน - ศติยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยเรียนหนังสือ 	<ul style="list-style-type: none"> - เวลาจะเขียนจดหมาย หรืออ่านจดหมายก็จะขอให้คนอื่นช่วยเขียน ช่วยอ่านให้ สายตาไม่ค่อยดี อ่านเขียนลำบาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบทำอาหาร ทำขนม มีความสุขเวลาเห็นคนอื่นกินขนมที่ตนเองทำ

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ผลการศึกษาระดับปริญญาโทปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 9 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์	ภูมิหลัง	การไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ	ความชอบ/ ความสนใจ/ ความถนัด
คนที่ 14	<ul style="list-style-type: none"> - อายุ 55 ปี - กำหนดโทษจำคุก 3 ปี 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เคยเรียนหนังสือ - ช่วยที่บ้านทำงานหาเงินตั้งแต่ยังเล็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - เขียนชื่อนามสกุลตัวเองไม่ได้ - พูดภาษาไทยไม่ค่อยชัด ทำให้สื่อสารลำบาก ประกอบกับอายุมากและสายตาไม่ค่อยดี - เพื่อนที่อยู่ด้วยกันในทัณฑสถานออกไปก่อน ทำให้ใช้ชีวิตค่อนข้างลำบาก เพราะไม่มีคนคอยช่วยเหลือ 	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบอยู่คนเดียวและทำงานไปเรื่อย ๆ งานที่ทำอยู่ประจำในหน่วยงานคือจัดทำความสะอาดกระทรวง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนา รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนา รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 ตามกระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร่ (Freire Literacy Model) (ชิตชงค์ นันทนาเนตร, 2560) ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนา รูปแบบ ตามลำดับขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของผู้เรียนเพื่อหาคำศัพท์ ภาษาที่ใช้หรือปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยใช้วิธีการสนทนา พูดคุยแบบไม่เป็นทางการและจดบันทึกไว้

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกคำเพื่อใช้เป็นคำหลัก (Generative word) โดยคัดเลือกคำที่ได้จดบันทึกไว้ เป็นคำที่ผู้เรียนใช้และมีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการสอนอ่านสอนเขียน กระบวนการนี้ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ

1) การสร้างแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อรูปภาพ วิดีทัศน์ เพลง การทำกิจกรรมศิลปะและงานฝีมือ รวมถึงการอภิปราย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อรูปภาพ สื่อ หรือกิจกรรมนั้น

2) การพัฒนาสื่อการสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพปัญหา เช่น เพลง สื่อวีดิทัศน์ สารคดี รูปภาพ และการใช้เรื่องเล่าของผู้เรียนมาเป็นสื่อ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนแตกคำ

3) การสอนให้อ่านและเขียนคำโดยใช้คำหลัก (Generative word) ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากภาพ และคำที่ใช้ในการอภิปรายสถานการณ์ เหตุการณ์ รูปภาพ สื่อวีดิทัศน์ หรือเกิดจากการเชื่อมโยงภาพ และคำที่ใช้กับสถานการณ์ และแสดงการแตกคำให้ได้คำที่ผู้เรียนคุ้นเคย ผูกพันเกี่ยวข้องกับชีวิต กิจวัตรประจำวัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม กฎระเบียบ หรือประสบการณ์ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 หลังการอ่านออกเขียนได้ (Post literacy หรือ political literacy) ผู้สอนเน้น เรื่องการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ (Critical Consciousness) ได้ผลการพัฒนา รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในประเทศไทย ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของผู้เรียนเพื่อหาคำศัพท์ ภาษาที่ใช้หรือปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยใช้วิธีการสนทนา พูดคุยแบบไม่เป็นทางการและจดบันทึกไว้

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดสตูล เรือนจำอำเภอนาทวี ทัณฑสถานหญิงสงขลา เรือนจำจังหวัดปัตตานี เรือนจำกลางยะลา เรือนจำอำเภอบางตอง และเรือนจำจังหวัดนราธิวาส ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ สนทนาพูดคุยแบบไม่เป็นทางการและจดบันทึกข้อมูลการสนทนา และจากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้ผลของข้อมูลเพื่อนำวิเคราะห์หาคำหลักตามประเด็นที่เก็บข้อมูล 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ภูมิหลังและการดำเนินชีวิต 2) ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และ 3) ความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ โดยแต่ละประเด็นสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ภูมิหลังและการดำเนินชีวิต จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกคนไม่เคยเรียนหนังสือ มีเพียงไม่กี่คนที่เคยเรียนแต่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะครอบครัวมีฐานะยากจน ต้องหาเข้ากินค่า ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่พอใช้ ทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือ ออกจากโรงเรียนกลางคัน ทำให้ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ

2. ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกอายหากคนอื่นรู้ว่าตนเองไม่รู้หนังสือ กลัวถูกมองว่าโง่ และรู้สึกมีปมด้อย การไม่รู้หนังสือทำให้ไม่มีอิสระในการที่จะทำอะไรด้วยตัวเอง และต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

3. ความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีความต้องการอยากจะเรียนหนังสือ เพื่อให้อ่านและเขียนภาษาไทยได้ และมีความต้องการจะเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพ เพื่อที่หลังพ้นโทษจะได้มีโอกาสหางานดี ๆ ทำ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว ต้องการให้มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และต้องการให้มีกิจกรรมเสริมระหว่างเรียน เช่น ฟังเพลง ทำงานศิลปะ และงานประดิษฐ์ เพื่อให้รู้สึกผ่อนคลายไม่เครียดขณะเรียน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำที่ได้จากการศึกษาภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 7 แห่ง ทำให้ได้คำหลักมาจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยแบ่งคำหลักที่ได้ตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงคำหลักแบ่งตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ

พยัญชนะไทย	คำที่ได้
ก	กรีดยาง กุ้ง กีบข้าว แกง กังวล กอด กระบอง กี่ทอผ้า การศึกษา เกรงใจ กฎหมาย กุญแจ กักขัง เก็บขัง กาแฟ กลับบ้าน กลัว แก้วน้ำ เกม กองกลาง
ข	ข้องใจ ขอโทษ ขายของ ไชขัง ขนม ข้าว เข้าใหม่ ชั้นน้ำ ชัดคุ ขังขอย เขียน เข็ม เข้าแถว
ค	คึกคะนอง ค้าขาย ครอบครั้ว คั้นตัว คอย คิดถึง ค้างยอด
ฅ	ฆ่า
ง	โง่ งาน เงิน
จ	จน โจรทัก จำเลย จำใจ จำยอม จับ เจ้าหน้าที่ จดหมาย จอง จูโจม จำแนก จ้าง จ่ายนอก จ่ายยา จริงใจ จับจอง
ช	ช่วยเหลือ เชื่อ ชาย เชือกฟาง ชอบ ชุดนอน ชุดหลวง ชั้นเลว ชั้นดี ชั้นเยี่ยม
ซ	โซ่ ซวย ซักรีด ซักผ้า
ญ	ญาติ ญาติเยี่ยม
ด	ด้านนอก ดูดำ ดูแล เด็กเก๋า เด็กนาย ดอกเบี้ย
ต	ตำรวจ ตัวเอง ตักเม ตากแดด ตีโบก ตีเยี่ยม ตรวจ ตัดเย็บ ตัดเล็บ ตากผ้า ตลาด มีด ติดหนี้
ถ	ถาดหลุม ถาม ถอนหญ้า ถักอวน ถุง ถักไหม ถอนปัก
ท	ทำสวน ทำกับข้าว ทำศาล ท่อง ท้อแท้ ทน ทุกข์ ท้อง ที่นอน ทำขนม ทำอาหาร แทงก์น้ำ ทอผ้า
ธ	ธนาณัติ ธงชาติ
น	น้อง นกหวีด นับยอด นั่งเวร นวด นักโทษ นาย นอน
บ	บ่อน้ำ เบาละ บอก บทเรียน บ้าน บุก บำบัด เปื่อ บ่น บุญ บาป บำบัด
ป	ปลา ปาดังเบซาร์ เปิดร้าน ปิด เปิด ปลอดภัย ปักเสื่อ ปักชื่อ แปรงสีฟัน ปลากระป๋อง ปฎิญาณข้าว ปกครอง ปากกา
ผ	ผ่อนผัน ผู้ชาย ผ่าน ผัว ผ่าถุง ผ่าห่ม ผิด ผลัด ผู้ช่วยงาน
ฝ	ฝืนดี ฝนตก

ตารางที่ 2 แสดงคำหลักแบ่งตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ (ต่อ)

พยัญชนะไทย	คำที่ได้
พ	พอเพียง พี่เลี้ยง พันเพ พลาสติก พัสตุ แพ็คดี พ่อ พี่ เพื่อน พี่นาย พัสดี โภย เพลง พยาบาล พระ พบญาติ พักโทษ พยาน พรรคพวก
ฟ	ฟันปลอม ฟ้อง
ภ	โภชนาการ ภูมิใจ
ม	ไม่มีจะกิน ไม่รู้ แม่ครัว แม่ มาเลเซีย มาฆ่า มั่งลวด ไม้แขวนเสื้อ แมน มิตร
ย	ยอม ยางพารา ยากจน ยา ยาย ยาเสพติด ยาสีฟัน ยาพารา เย็บผ้า ยืมเงิน เยี่ยม ญาติ
ร	รายได้น้อย รับจ้าง รายจ่าย โรงงาน เรียนหนังสือ โรงเรียน ระฆัง เรือนนอน เรือนพยาบาล รอบสอง ร้านค้า รองเท้าแตะ โรงเลี้ยง รอ เรือนจำ ร้องไห้
ล	ลืม เลิก ลูกมือ เลี้ยงน้อง ลวดหนาม ลูก ลูกกรง ลายนิ้วมือ เลื่อนชั้น ลดโทษ ลำบาก
ว	เวร วัน เวลา แวนตา วันลด
ศ	ศาลา ศาลเบิก ศาล
ส	เสื้อ สมุด สอบชั้น สบู่ เสริมสวย สูทกรรม สอบ เสียใจ เสียตาย สามี่ สนุก เสื้อ หลวง
ห	หลง หลอก หลาบจำ หลวง หลายรอบ ห้องซอย หัวจุก หัวหน้าห้อง
อ	อาหาร อวน อ่านออก อดทน อภัยโทษ โอกาส อาชีพ आय อีสรภาพ

ตารางที่ 2 แสดงคำหลักแบ่งตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ (ต่อ)

สระ	คำที่ได้
สระ อะ	มะเร็ง ระวัง สระผม ประวัติ สะอาด หนึ่งตะลุง ละหมาด ประกาศ ประดิษฐ์ กระจดาษ พระ
สระ อิ	ที่ดิน อิทธิพล ไลยนิ้วมือ ติดตาม หิวข้าว ฮีญาบ ตัดสิน สิทธิ กิน ลิปสติค ทรัพย์สิน
สระ อี	หนึ่งในสาม หิงหวง มินหัว สะอึก สำนึก นั่งซิม มีดทาบ คิดถึง บันทึก ฝึกวิชาชีพ
สระ อุ	คูอาร์ หุงข้าว สิ้นสุด อบอุน มั่งลวด ภูญแจ พัสดู ผ้าถุง สมุด หัวจุก
สระ เอะ	เตะ เละเตะ สะเปะสะปะ เช็ด ไลยเซ็น สำเร็จ เข้ม เย็บ เอะอะ เกะกะ
สระ แอะ	จัดแจง จับแพะ ติดแปะ กระจแตะ แนะนำ แคะหู แยกแยะ แวะทัก แกะสิ่ว รองเท้าแตะ
สระ โอะ	โต๊ะ โปะ อาโห๊ะ อยู่โม๊ะ แน่นอก นมสด วันลต ธงชาติ ผม ฝนตก
สระ เอาะ	เปราะ เคะ เจาะหู ปอเนาะ มะเขือเปาะ ลูกเงาะ เบาะ หัวเราะ ทะเลาะ
สระ เออะ	เลิกเถอะ บานเบอะ พอเถอะ สะเออะ เฉอะแฉะ เจอะเจอ เลอะเลือน เลอะเทอะ เยอะแยะ
สระ เอียะ	ยัวะเยียะ ดึงเปริยะ เพียะ เฝียะ ขนมเปียะ
สระ อัวะ	ยัวะ
ตัว ฤ (รี)	ฤดู ฤตี ฤกษ์ พฤษา คุมประพฤติ พฤษภาคม พฤศจิกายน พฤติกรรม
สระ อำ	ข้าวอำ ขำ ผีอำ คลำ ส้มตำ ถังน้ำ นำเข้า กำแพง จำหน่าย จำแนก เรือนจำ
สระ ไ (ไม่ม่วง)	ใกล้ตัว ไต้ถุน ไบกระท่อม หลงไหล สะเก้ หัวใจ ห่วงใย เข้าใหม่ ชุดชั้นใน ใปากคำ
สระ ไ (ไม่มลาย)	น้ำมูกไหล ผัดไทย น้ำแข็งใส ลำไย ไตวาย ไชกุญแจ บันได ภาษาไทย กำไร หลอดไฟ
สระ เอา	เข้า สำเนา เด็กเก่า งานเข้า โทษเบา ข้าวเปล่า เบาหวาน เมามัน เหงา วันเสาร์ เจ้าของ
สระ อา	จดหมาย ธนาณัติ ศาล ทนาย พยาบาล มาม่า ร้านค้า ผ่าอนามัย รวดตากผ้า รายงานตัว

ตารางที่ 2 แสดงคำหลักแบ่งตามพยัญชนะและสระภาษาไทย ที่เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ (ต่อ)

สระ	คำที่ได้
สระ อี	บัญญัติ กริทยาง ของฟรี ติดหนี้ สู้คดี ดีเยี่ยม พี่นาย ปี ชั้นดี พักดี ชักกรีด
สระ อือ	ห้องอืด มะริน เจ้ามือ หนังสือ ฝ่าฝืน ตื่นนอน สืบพยาน ยืมเงิน ตลาดมืด กลางคืน
สระ อุ	ลบหลู่ ปลาทุ แม่ลูกอ่อน ประตุ ถ่ายรูป สบู่ หนู จูโจม คู่คดี
สระ เอ	บริเวณ สาเหตุ โรคเอดส์ เขตอันตราย ฟังเพลง เอกสาร นั่งเวร เกม เข้าเกณฑ์ ชั้นแถว
สระ แอ	แสงแดด แพทย์ แป้ง แวนตา แม่ แมว กาแฟ แหนบ แมน แป็บ
สระ โอ	โสด โสร่ง กระจงมอก โจทก์ ขโมย อภัยโทษ พันโทษ โรงเรียน โภชนาการ โกรธ
สระ ออ	ครอบครอง กระจบอง ลอกคู ฟ้องร้อง ฟันปลอม ห้องซอย นับยอด สอบชั้น ทอผ้า จำยนอก ปกครอง
สระ เออ	เปลอ ละเมิด เจริญพร เสริมสวย จำเลย วันเกิด
สระ เอีย	เวียนหัว พอเพียงโรงเลี้ยง ดอกเบียร์ เคลียหนี เยี่ยมญาติ เปียแซร์ เสียใจ ทะเบียนบ้าน เครียด
สระ เอือ	เกลือ เลือด เหี่ยว เหลือโทษ เสื่อหลวง เลื่อนชั้น เรือนนอน เดือน ตักเตือน เพื่อน
สระ อัว	มีดมีว เดามัว ถั่วต้ม ครอบคร้ว กลัว ผัว คดีทั่วไป ริว

ผู้วิจัยนำคำหลักที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญคือเจ้าหน้าที่ทัศนสถานหญิงผู้มีประสบการณ์ในการทำงานควบคุมดูแลผู้ต้องขัง ช่วยตรวจสอบความเหมาะสมของคำ และได้นำคำหลักที่ได้ซึ่งเป็นคำชุดเดียวกับที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบไปให้ตัวแทนผู้ต้องขังสตรีพิจารณา และให้คำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนผู้ต้องขังสตรีได้แนะนำคำหลักเพิ่มเติม จากนั้นผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ชุดของคำหลัก คัดเลือกคำจากคำที่จดบันทึกไว้และคำที่ผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนผู้ต้องขังสตรีแนะนำเพิ่มเติม ไปออกแบบ และจัดทำสื่อรูปภาพที่มีความหมายต่อผู้ต้องขัง เป็นคำที่สะท้อนปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ เป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์ และความรู้สึกของผู้ต้องขัง และสอดคล้องเกี่ยวพันกับการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกคำเพื่อใช้เป็นคำหลัก (Generative word) โดยคัดเลือกคำที่ได้จดบันทึกไว้ เป็นคำที่ผู้เรียนใช้และมีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำที่ได้จากการศึกษาภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้จดบันทึก และจัดหมวดหมู่ของคำที่ได้ตามตัวพยัญชนะและ สระในภาษาไทย แล้วนำคำที่ได้ทั้งหมดไปให้ผู้เชี่ยวชาญคือเจ้าหน้าที่ทัณฑสถานหญิงผู้มีประสบการณ์การทำงานควบคุมดูแลผู้ต้องขังพิจารณาความเหมาะสมของคำ และได้นำคำทั้งหมดไปให้ตัวแทนผู้ต้องขังสตรีในทัณฑสถานหญิงช่วยพิจารณาตรวจสอบ และแนะนำคำที่มีผู้ต้องขังส่วนใหญ่มักใช้ร่วมกัน เป็นคำที่มีความหมายต่อผู้ต้องขัง สะท้อนปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ เป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้ต้องขัง และสอดคล้องเกี่ยวพันกับการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยแบ่งคำหลักที่ได้ตามพยัญชนะและสระภาษาไทย โดยคำหลักที่ได้มีดังนี้

1. คำหลักที่เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ แบ่งตามพยัญชนะไทย ได้แก่

การศึกษา เกรงใจ กฎหมาย ญุญแจ กักขัง เกือบขัง กาแฟ กลับบ้าน กลัว แก้วน้ำ เกม กองกลาง ขนมห ข้าว เข้าใหม่ ขันน้ำ ขัดคุ ขังขอย เขียน เข็ม เข้าแถว ครอบคร้ว คั่นตัว คอย คิดถึง ค้างยอด งาน เงิน เจ้าหน้าที่ จดหมาย จอง จูโจม จำแนก จ้าง จ่ายนอก จ่ายยา จริงใจ จับจองชอบ ชุดนอน ชุดหลวง ชั้นเลว ชั้นดี ชั้นเยี่ยม ช่วย ชักกริด ชักผ้า ญาติ ญาติเยี่ยม เด็กเก่า เด็กนาย ดอกเบี้ย ดีโบก ดีเยี่ยม ตรวจ ตัดเย็บ ตัดเล็บ ตากผ้า ตลาดมิด ติดหนี้ ถักอวน ถุง ถักไหม ถอนบัก ที่นอน ทำขนม ทำอาหาร แท็งก์น้ำ ทอผ้า ธนาณัติ ธงชาติ นัยยอด นิ่งเวร นวด นักโทษ นาย นอน บ้าน บุก บำบัด เปื้อ บ่น บุญ บาป บำบัด ปักเสื้อ ปักชื้อ แปรงสีฟัน ปลากระป๋อง ปฎิญาณข้าว ปกครอง ปากกา ผู้ชาย ผ่าน ผัว ผ้าถุง ผ้าห่ม ผิด ผลัด ผู้ช่วยงาน ผืนดี ผนตก พ่อ พี่ เพื่อน พี่นาย พศดี โปย เพลง พยาบาล พระ พบญาติ พักโทษ พยาน พรรคพวก ฟันปลอม ฟ้อง โภชนาการ ภูมิใจ มาเลเชีย มามา มั่งลวด ไม้แขวนเสื้อ แมน มิตร ยา ยาย ยาเสพติด ยาสีฟัน ยาพารา เย็บผ้า ยืมเงิน เยี่ยมญาติ โรงงาน เรียนหนังสือ โรงเรียน ระฆัง เรือนนอน เรือนพยาบาล รอบสอง ร้านค้า รองเท้าแตะ โรงเลี้ยง รอ เรือนจำ ร้องไห้ ลูก ลูกกรง ลายนิ้วมือ เลื่อนชั้น ลดโทษ ลำบาก เวร วัน เวลา แวนตา วันลต ศาลา ศาลเล็ก ศาล สอบชั้น สบู่ เสริมสวย สูทกรรม สอบ เสียใจ เสียตาย สามี่ สนุก เสื้อหลวง หลายรอบ ห้องขอย หัวจุก หัวหน้าห้อง อวน อ่านออก อดทน อภัยโทษ โอกาส อาชีพ อาย อีสรภาพ

2. คำหลักเกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินชีวิต ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ แบ่งตามสระภาษาไทย ได้แก่

ละหมาด ประกาศ ประดิษฐ์ กระจดาช พระ ตัดสิน สิทธิ กิน ลิปสติก ทรัพย์สิน คิดถึง
 บันทีก ฝักวิชาชีพ มั่งลวด กุญแจ พัสตุ ผ้าถุง สมุด หัวจุก เข็ม เย็บ เอะอะ เกะกะ รองเท้าแตะ วันลต
 ธงชาติ ผม ผนตก หัวเราะ ทะเลาะ เลอะเทอะ เยอะแยะ ขนมเปื้อนยะ คุมประพฤติ พฤษภาคม
 พฤษจิกายน พฤษจิกกรรม ส้มตำ ถังน้ำ นำเข้า กำแพง จำหน่าย จำเนก เรือนจำ หัวใจ ห่วงใย เข้าใหม่
 ชุดชั้นใน ใ้ปากคำ ไ้กุญแจ ลูก บันได ภาษาไทย กำไร หลอดไฟ เหงา วันเสาร์ เจ้าของ จดหมาย
 ธนาณัติ ศาล ทนาย พยาบาล มาม่า ร้านค้า ผ่าอนามัย รวตากผ้า รายงานตัว ของฟรี ดิดหนี สู้คดี
 ตีเยียม พี่นาย ปี ชั้นดี พัสติ ซักกริต หนังสือ ผ่าฝืน ตื่นนอน สืบพยาน ยืมเงิน ตลาดมืด กลางคืน
 แม่ลูกอ่อน ประตุ ถ่ายรูป สบู่ หนู จูโจม คู่คดี ฟังเพลง เอกสาร นังเวร เกม เข้าเกณฑ์ ชั้นเลว แป้ง
 แ้วนตา แม่ แมว กาแฟ แหนบ แมน แพ้บ โจทก์ ขโมย อภัยโทษ พันโทษ โรงเรียน โภชนาการ โกรธ
 ฟันปลอม ห้องซอย นับยอด สอบชั้น ทอผ้า จำยนอก ปกครอง เสริมสวย จำเลย วันเกิด โรงเลี้ยง
 ดอกเบ๊ย เคลียหนี เยี่ยมญาติ เปี้ยแซร์ เสียใจ ทะเปียนบ้าน เครียด เหี่ยว เหลือโทษ เสื่อหลวง
 เลื่อนชั้น เรือนนอน เตือน ตักเตือน เพื่อน ครอบครัว กลัว ผัว คดีทั่วไป รั้ว

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญทั้งเจ้าหน้าที่ และตัวแทนผู้ต้องขังสตรีได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม
 โดยให้ผู้วิจัยจัดหมวดหมู่คำหลัก และแบ่งคำหลักออกเป็น 3 ชุด ได้แก่ 1) คำหลักที่สื่อถึงภูมิหลัง
 2) คำหลักสื่อถึงการใช้ชีวิตภายในทัณฑสถาน และ 3) คำหลักสื่อถึงการพ้นโทษและการประกอบ
 อาชีพ ดังตารางที่ 3 แสดงชุดคำหลัก ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงชุดคำหลัก

ชุดคำหลัก	คำหลัก
ชุดที่ 1 คำหลักที่สื่อถึงภูมิหลัง	การศึกษา เกม ครอบครัว ผิด พ่อ พี่ เพลง แม่ มาเลเซีย ย่า ยาย ยาเสพติด โรงเรียน ลูก ลำบาก สามี สนุก อาย ฟังเพลง ผัว
ชุดที่ 2 คำหลักสื่อถึงการใช้ชีวิต ภายในทัศนสถาน	กฎหมาย กุญแจ กักขัง เก็บขัง กาแฟ แก้วน้ำ กองกลาง ข้าว เข้าใหม่ ชันน้ำ ชัดคู่ ชังชอย เขียน เข้ม เข้าแถว คั่นตัว คอย คิดถึง ค้างยอด เจ้าหน้าที่ จดหมาย จอง จูโจม จำแนก จำง จำยนอก จำยยา จริ่งใจ จับจอง ชอบ ชุดนอน ชุดหลวง ชั้นเลว ชั้นดี ชั้นเยี่ยม ช่วย ชักกรีด ชักผ้า ญาติ ญาติเยี่ยม เด็กเก่า เด็กนาย ดอกเบียร์ ดีโปก ดีเยี่ยม ตรวจ ตัดเย็บ ตัดเล็บ ตากผ้า ตลาดมืด ติดหนี้ ถักอวน ถู ถักไหม ถอนบู้ก ที่นอน แท็งก์น้ำ ทอผ้า ธนาณัติ ธงชาติ นัยยอด นั่งเวร นวด นักโทษ นาย นอน บ้าน บู้ก บำบัด เปื่อ บ่น บุญ บาป บำบัด ปักเสื้อ ปักชื่อ แปรงสีฟัน ปลากะป๋อง ปฏิญาณข้าว ปกครอง ปากกา ผู้ชาย ผ่าน ผัว ผ่าถุง ผ่าห่ม ผลัด ผู้ช่วยงาน ฝันดี ฝนตก เพื่อน พี่นาย พิศดี โปย พยาบาล พระ พบญาติ พักโทษ พยาน พรรคพวก ฟันปลอม ฟ้อง โฆษณาการ มาม่า มั่งลวด ไม้แขวนเสื้อ แมน มิตร ยาสีฟัน ยาพารา เย็บผ้า ยืมเงิน เยี่ยมญาติ โรงงาน เรียนหนังสือ ระฆัง เรือนนอน เรือนพยาบาล รอบสอง ร้านค้า รองเท้าแตะ โรงเลี้ยง รอ เรือนจำ ร้องไห้ ลูกกรง ไลยนิ้วมือ เลื่อนชั้น ลดโทษ เวร วัน เวลา แวนตา วันลต ศาลา ศาลเบิก ศาล สอบชั้น สบู่ เสริมสวย สูทกรรม สอบ เสียใจ เสียตาย เสื้อหลวง หลายรอบ ห้องชอย หัวจุก หัวหน้าห้อง อวน อ่านออก อดทน ละหมาด ประกาศ ประดิษฐ์ กระจดาช ตัดสิน สิทธิ กิน ลิปสติค ทรัพย์สิน บันทีก ฝักวิชาชีพ พัสตุ สมุด เออะอะ เกะกะ วันลต ผม ทะเลาะ

ตารางที่ 3 แสดงชุดคำหลัก (ต่อ)

ชุดคำหลัก	คำหลัก
ชุดที่ 2 คำหลักสื่อถึงการใช้ชีวิต ภายในทัศนสถาน	เลอะเทอะ เยอะแยะ ขนมเปียะ พฤษภาคม พฤศจิกายน พฤศจิกายน ส้มตำ ถังน้ำ นำเข้า กำแพง จำหน่าย เรือนจำ หัวใจ ชุดชั้นใน ให้ปากคำ ไชยภูญแจ บันได หลอดไฟ เหงา วันเสาร์ เจ้าของ ทนาย ผ่าอนามัย ราวตากผ้า รายงานตัว ของฟรี สู้คดี ปี หนังสือ ผ่าฟัน ตื่นนอน สืบพยาน ยืมเงิน กลางคืน แม่ลูกอ่อน ประตุ ถ่ายรูป หนู คู่คดี เอกสาร เข้าเกณฑ์ ชั้นเลข แป้ง แมว แห่นบ แพ้บ โจทก์ ขโมย โกรธ จำเลย วันเกิด โรงเลี้ยง เคลียหนี เปียแซร์ ทะเบียนบ้าน เครียด เหลือโทษ เดือน ตักเตือน คดีทั่วไป รั้ว หัวเราะ ห่วงใย ภาษาไทย กำไร เสียใจ เหี่ยว กลัว
ชุดที่ 3 คำหลักสื่อถึงการพันโทษและ การประกอบอาชีพ	ขนม งาน เงิน ทำขนม ทำอาหาร ภูมิใจ อภัยโทษ โอกาส อาชีพ อีสราภาพ คุมประพุดติ อภัยโทษ พันโทษ

ซึ่งชุดคำหลักในแต่ละชุดจะมีทั้งคำหลักที่สามารถนำไปแตกเป็นคำใหม่ได้ และแตกคำใหม่ไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “เข้าใหม่” สามารถแยกคำออกได้เป็นสองคำ คือ คำว่า เข้า กับคำว่า ใหม่ คำว่า เข้า สามารถแตกคำ ออกได้เป็นคำอื่น ๆ ได้ เช่น เขา เข้า คำว่าใหม่ แตกคำ ออกได้เป็นใหม่ ใหม่ ซึ่งหากเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปและเสียงของสระที่ใช้ด้วยว่าแตกต่างกันอย่างไร สำหรับคำที่แตกเป็นคำใหม่ไม่ได้ เช่น “ลตโทษ” คำนี้เมื่อแยกคำออกเป็นสองคำ จะได้คำว่า ลต กับคำว่า โทษ แต่แตกออกเป็นคำอื่นไม่ได้ ในกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนจึงต้องอธิบายความหมายของคำแต่ละคำแทน หรือให้ผู้เรียนช่วยกันยกตัวอย่างคำอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกันแทนได้ และเมื่อผู้วิจัยได้ชุดคำหลักทั้งสามชุดแล้ว ผู้วิจัยได้ออกแบบและจัดทำสื่อรูปภาพที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชุดคำหลักทั้งสามชุด สำหรับใช้เป็นสื่อเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน และปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการสอนอ่านสอนเขียน มีขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจ โดยใช้สื่อรูปภาพ การลงมือปฏิบัติ การอภิปรายสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผู้วิจัยได้ออกแบบและจัดทำสื่อรูปวาดที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชุดคำหลัก ซึ่งเป็นคำที่ผู้เรียนใช้ มีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน สื่อรูปวาดที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชุดคำหลักทั้ง 3 ชุด ได้แก่ 1) รูปวาดที่มีเนื้อหาสื่อถึงภูมิหลังการชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังสตรี 2) รูปวาดที่มีเนื้อหาสื่อถึงสภาพแวดล้อมและการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ กิจวัตรประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเรือนจำ และ 3) รูปวาดที่มีเนื้อหาสื่อถึงโอกาส การฟื้นฟู และการประกอบอาชีพต่าง ๆ หลังพ้นโทษ โดยรายละเอียดของสื่อทั้ง 3 ชุด มีดังนี้

1) สื่อรูปวาดชุดที่ 1 เป็นรูปวาดสีน้ำบนกระดาษ ขนาดเอสาม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิหลังการใช้ชีวิต และการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังสตรี ได้แก่ ภาพครอบครัว สมาชิกของครอบครัว ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ภาพการประกอบอาชีพและการหารายได้ เช่น ทำสวนยาง แกะเนื้อปู รับจ้างหาและเก็บของเก่าขาย

2) สื่อรูปวาดชุดที่ 2 เป็นรูปวาดสีน้ำบนกระดาษ ขนาดเอสาม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ กิจวัตรประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเรือนจำ ได้แก่ รูปผู้ต้องขังเข้าใหม่เดินเข้าประตูเรือนจำ กำแพงเรือนจำ ราวตากผ้า การนอน การอาบน้ำ การเข้าห้องน้ำ การแต่งตัว การเข้าแถวกินข้าว การทำงาน การใช้ชีวิตช่วงวันหยุด การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเรือนจำจัดขึ้น เช่น การเรียนหนังสือ การฝึกทักษะอาชีพ การเข้าร่วมพิธีสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันพบญาติใกล้ชิด

3) สื่อรูปวาดชุดที่ 3 เป็นรูปวาดสีน้ำบนกระดาษ ขนาดเอสาม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโอกาสการพ้นโทษ ได้แก่ รูปการเข้าคณะกรรมการพักโทษ การปล่อยตัว และรูปการประกอบอาชีพต่าง ๆ หลังพ้นโทษ เช่น การประกอบอาชีพค้าขายอาหารทะเล พนักงานร้านอาหาร การเย็บเสื้อผ้า การทำสวน การขายอาหารและเครื่องดื่ม การศึกษาต่อ

ผู้วิจัยได้นำสื่อรูปวาดที่ออกแบบและจัดทำขึ้นไปใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน โดยให้กลุ่มผู้เรียนร่วมกันคัดเลือกรูปภาพหนึ่งรูปที่แสดงเนื้อหาที่ผู้เรียนอยากพูดอภิปราย เมื่อได้รูปภาพที่ผู้เรียนทุกคนต้องการแล้ว ผู้สอนนำเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนอ่านและเขียนคำ โดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกสิ่งที่เห็นในภาพ แล้วผู้สอนจดคำต่าง ๆ ที่ผู้เรียนพูดบนกระดาน และให้ผู้เรียนคัดคำเหล่านั้นลงในสมุด จากนั้นผู้สอนจะนำให้ผู้เรียนสะกดและอ่านคำเหล่านั้น และหากมีรูปภาพใดที่มีเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจร่วมกันมาก ๆ เช่น รูปภาพกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน เช่น รูปบนเรือนนอน ผู้สอนจะใช้รูปภาพนั้นนำไปสู่การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยผู้สอนจะเริ่มกระบวนการ

จากการถามผู้เรียนว่าเห็นอะไรในภาพบ้าง และให้ผู้เรียนแต่ละคนช่วยกันบอกสิ่งที่เห็นในภาพ เช่น เห็นคน เห็นสิ่งของ เห็นการกระทำ แล้วจึงให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวในภาพ และเมื่อผู้สอนพบว่ามีความน่าสนใจ เช่น ประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนมีร่วมกัน และเป็นประเด็นที่ควรจะมีการหาทางแก้ไขหรือหาทางออกร่วมกัน ผู้สอนจะให้ผู้เรียนแต่ละคนช่วยกันบอกประเด็นปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน และสรุปเนื้อหาของการเรียนก่อนหมดคาบเรียน

2. ผู้วิจัยพัฒนาสื่อการสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของผู้เรียนหรือสภาพปัญหาที่ผู้เรียนประสบ โดยใช้เพลง วิดีทัศน์สารคดี รูปภาพ และการใช้เรื่องเล่าและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรือนจำ เป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเชิงวิพากษ์พร้อมกับการสอนแตกคำ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีเกี่ยวกับความสนใจและความถนัด มาพัฒนาออกแบบจัดทำเป็นสื่อวีดิทัศน์ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยว่า “นอกจากสื่อรูปภาพแล้วผู้วิจัยควรใช้สื่อที่มีทันสมัยและมีเนื้อหาหลากหลาย เพื่อช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีส่วนร่วม กับกิจกรรมการเรียน และสื่อที่ใช้นอกจากจะมีเนื้อหาสะท้อนสภาพปัญหาชีวิตแล้วควรเสริมด้วยสื่อที่มีเนื้อห่ากำลังใจ โดยผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า “จริงอยู่ที่ว่าเนื้อหาสะท้อนใจสามารถเข้าถึงอารมณ์ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนคล้อยตามได้ง่าย หากแต่ความจริงแล้วเนื้อหาที่จรรโลงใจ บั่นทึงใจ และสร้างกำลังใจนั้นก็สามารทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วมกับการเรียนได้เช่นเดียวกัน มีหน้าซ้ำเนื้อหาเหล่านั้นอาจจะช่วยให้ผู้เรียนมีความหวังและกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองเพิ่มมากขึ้นด้วย” และผู้วิจัยยังได้รับข้อมูลและคำแนะนำจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยสอนว่า “ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เมื่อตีตมเรื่องราวที่บ้านทอนจิตใจ และส่วนใหญ่เป็นกังวลกับเรื่องทางบ้านและคดีของตัวเอง บางคนญาติไม่มาเยี่ยมก็รู้สึกเครียด บางคนที่บ้านไม่ติดต่อไม่ส่งจดหมายมาหาเลยก็รู้สึกกังวลใจ สารพัดเรื่องราวที่ทำให้ผู้ต้องขังกังวลและไม่สบายใจ นั่นจึงทำให้เขาไม่อยากเรียน เพราะเขาคิดว่าการเรียนจะเพิ่มความเครียดให้กับเขาอีก เวลาสอนเราจึงไม่ควรไปเพิ่มความเครียดให้กับเขา” จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลที่ได้จากผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่ช่วยสอนหนังสือในเรือนจำ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำสื่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์สารคดี สื่อรูปภาพประกอบเพลง และออกแบบกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์สถานการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ในเรือนจำเพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เมื่อผู้วิจัยพัฒนาและออกแบบสื่อชุดใหม่แล้วผู้วิจัยได้นำสื่อไปให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยสอนทดลองใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสืออีกกลุ่มหนึ่ง จากการสังเกตพบว่าผู้ต้องขังสตรีกลุ่มที่ได้ทดลองใช้สื่อมีความสนใจและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น เช่น มาเข้าเรียนตรงเวลา ผู้เรียนมาเรียนกันครบทุกคนไม่ขาดเรียน ยกมือแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่ได้ชมได้ดู มีการอภิปรายปัญหาและหาทางแก้ไขร่วมกัน โดยมีรายละเอียดของสื่อที่พัฒนา ดังนี้

1) สื่อวีดิทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตและอาชีพ เช่น สารคดีของบุคคลที่ไม่ย่อท้อต่อโชคชะตา บุคคลที่มีมานะขยันอดทนทำงานแม้ชีวิตจะยากลำบาก บุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต แม้จะมีรายได้น้อยแต่ก็มีความสุข และบุคคลที่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยสื่อนี้ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเองและรู้จักแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตนเอง

2) สื่อวีดิทัศน์รูปประกอบเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนชีวิต และการให้กำลังใจ เช่น เพลง และรูปภาพประกอบเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนชีวิตของผู้เรียนทั้งที่มีเนื้อหาขมขื่นและมีความสุข และเพลง และรูปภาพประกอบเพลงที่มีเนื้อหาให้กำลังใจ ฟังแล้วรู้สึกมีพลังแรงใจและมีความหวัง โดยสื่อที่จัดทำขึ้นนี้ผู้สอนได้พิมพ์เนื้อหาเพลงตามคำขอของผู้เรียนที่ต้องการจะได้เนื้อไว้ฝึกร้องเพลง และได้นำเนื้อเพลงจัดพิมพ์ทำเป็นแบบสำหรับคัดลายมือให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดคัดลายมือตามเนื้อเพลงด้วย

3) ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ เกมบิงโกพยัญชนะไทย การทำกิจกรรมศิลปะ ตัดแปะกระดาษและระบายสี สร้างรูปแล้วเขียนคำ การระบายสีตกแต่งกระเป๋าผ้า การทำงานอาสาสมัคร เย็บตุ๊กตาช้างจับมือ กิจกรรมการทำขนมสร้างอาชีพ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน พร้อมกับการสอนอ่าน การเขียนและการแตกคำ

4) สื่อรูปภาพที่แสดงเนื้อหาการพบญาติ ทักทูลสถานจะจัดกิจกรรมนี้ขึ้นทุกปี ผู้วิจัยใช้สื่อรูปภาพและประเด็นเรื่องการพบญาติเป็นหัวข้อการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนคำและการแตกคำ

5) สื่อรูปภาพแสดงเนื้อหาการเข้าพบคณะกรรมการพักการลงโทษ การพักและการลดวันต้องโทษเป็นสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับเมื่อเข้าข่ายเกณฑ์ที่กำหนดจะได้เข้ารับการพิจารณาพักโทษหรือลดวันต้องโทษจากคณะกรรมการ ผู้วิจัยใช้สื่อรูปภาพ และประเด็นเรื่องการพักโทษและการลดวันต้องโทษเป็นหัวข้อการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนคำและการแตกคำ โดยเนื้อหาของสื่อชุดนี้มาจากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ต้องขังสตรีที่มักจะถูกถึงโอกาสที่ได้รับขณะต้องโทษ คือโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน และการฝึกอาชีพ ซึ่งโอกาสที่ผู้ต้องขังได้รับจะนำไปสู่สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับต่อไปในอนาคต คือได้เข้ารับการพิจารณาพักการลงโทษจากคณะกรรมการเมื่อเข้าเกณฑ์ที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

6) สื่อรูปภาพแสดงการพ้นโทษ การได้ออกไปใช้ชีวิตข้างนอกคืออิสรภาพที่ทุกคนรอคอย ผู้วิจัยใช้สื่อรูปภาพและประเด็นเรื่องการพ้นโทษเป็นหัวข้อการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนคำและการแตกคำ

7) ผู้วิจัยใช้เรื่องเล่าและประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนทุกคนมาสร้างเนื้อหาสำหรับการอ่าน และการเขียนคำ ผ่านการทำกิจกรรมศิลปะสร้างรูปแล้วเขียนคำ โดยให้ผู้เรียนทุกคนต่อเติมตัดแปะกระดาษสีที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ให้ ตั้งชื่อภาพและให้ผู้เรียนออกไปเล่าเรื่องราวของแต่ละคนจนครบ ผู้วิจัยสรุปเรื่องให้ผู้เรียนเล่าด้วยคำและประโยคที่ผู้เรียนเข้าใจง่าย เขียนเรื่องของผู้เรียนแต่ละคนลงในกระดาษแผ่นใหญ่และใช้รูปภาพที่ผู้เรียนออกแบบเองจากกิจกรรมศิลปะจัดทำสื่อสำหรับอ่านเขียนคำ

8) ผู้วิจัยจัดกิจกรรมอวยพรวันเกิดให้แก่ผู้เรียนที่มีวันคล้ายวันเกิดในช่วงระยะเวลาที่ทำการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความมีคุณค่าในตัวเองและสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้

9) ผู้วิจัยใช้กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในทัศนสถาน เช่น กิจกรรมกีฬาในเรือ่นจำ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ การฝึกอบรมอาชีพ การเรียนหนังสือ การใช้ห้องสมุด เป็นหัวข้อการสนทนา เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนคำและการแตกคำ

10) ผู้วิจัยใช้กิจกรรมประจำวันของผู้เรียน เช่น การนบยอด การอาบน้ำ การขึ้นเรือนนอน การใช้ชีวิตในวันหยุด มาใช้กำหนดประเด็นการสนทนาเพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเชิงวิพากษ์ พร้อมกับการสอนคำและการแตกคำ

3. การสอนให้อ่านและเขียนคำโดยใช้คำหลัก (Generative word) ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากภาพและคำที่ใช้ในการอธิบายสถานการณ์ เหตุการณ์ รูปภาพ สื่อวีดิทัศน์ เกิดจากการเชื่อมโยงภาพและคำที่ใช้กับสถานการณ์ และแสดงการแตกคำให้ได้คำที่ผู้เรียนคุ้นเคยผูกพันเกี่ยวข้องกับชีวิต กิจกรรมประจำวัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม ภาวะเบียบ และประสบการณ์ของผู้เรียน

3.1 กิจกรรม ระยะเวลา จัดกระบวนการเรียนรู้

3.1.1 ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 ณ ทัศนสถานหญิงสงขลา นำแผนการจัดการเรียนการสอนที่จัดทำขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม และได้จัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมง โดยการสอนแต่ละครั้งใช้เวลาสอนวันละ 5 ชั่วโมง แบ่งเป็นช่วงเช้า 3 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา และ ช่วงบ่าย 2 ชั่วโมง และผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น เกม กิจกรรมศิลปะ งานฝีมือ การลงมือปฏิบัติทำอาหาร การดูสื่อวีดิทัศน์สอดแทรกระหว่างทำการเรียนการสอน เพื่อไม่ให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกเหนื่อยล้าจากการเรียนเนื้อหาหลักมากเกินไป โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา กิจกรรม และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. เนื้อหาที่ใช้สอน ประกอบด้วย 1) รู้จักพยัญชนะและสระภาษาไทย 2) เรียนรู้คำศัพท์ในชีวิตประจำวัน 3) เรียนรู้คำศัพท์จากเรื่องเล่าและประสบการณ์ชีวิต และ 4) เรียนรู้คำศัพท์จากงานอาชีพ

2. กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการสอนอ่าน เขียน และสะกดคำ 2) กิจกรรมการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3) กิจกรรมศิลปะ เช่น ตกแต่งกระเป๋า การตัดปะและพับกระดาษ และ 4) กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เช่น ทำขนม เย็บตุ๊กตาช้าง

3. สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1) สื่อรูปภาพจำนวน 3 ชุด ได้แก่สื่อรูปภาพแสดงชีวิตและเรื่องราวในอดีตของผู้เรียน สื่อรูปภาพแสดงชีวิตและเรื่องราวในเรือ่นจำ และสื่อรูปภาพแสดงถึงโอกาส การพักผ่อน และอาชีพ สื่อรูปภาพเหล่านี้ใช้เพื่อการสอนคิดคำ แยกคำ และฝึกหัดคัด เขียน อ่าน คำภาษาไทย

2) เกมบิงโกพยัญชนะไทย เพื่อใช้เป็นกิจกรรมสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน กระตือรือร้นในการเรียน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เบื่อ และจำ พยัญชนะไทยได้เร็วขึ้น

3) สื่อวีดิทัศน์เพลงประกอบรูป จำนวน 5 เพลง พร้อมแบบฝึกหัดคัดลายมือ ตามเนื้อเพลง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศทำให้ผู้เรียน ผ่อนคลาย ขณะเดียวกันผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยากรู้จำคำภาษาไทยเพิ่มขึ้นผ่านเนื้อเพลง

4) สื่อวีดิทัศน์สารคดีชีวิตและงานอาชีพ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความหวัง และได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลอื่น และมีกำลังใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง

4. ประเด็นและเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน มีดังนี้

1) ประเด็นและเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ด้านการสื่อสาร การพูด การอธิบาย และการเล่าเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารนี้ ผู้วิจัยใช้กิจกรรมการสนทนาและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เรียนต่อเรื่องเล่าและประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ร่วมกับการใช้สื่อ วีดิทัศน์เรื่องราวชีวิตของผู้คนในสังคม และรูปภาพที่สื่อถึงการใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้เรียน เพื่อให้ ผู้เรียนแต่ละคนบอกเล่าประสบการณ์ เหตุการณ์ เรื่องราว และปัญหาที่ตนประสบ เมื่อเจอประเด็น ปัญหาที่ต้องช่วยกันแก้ไข เช่น ปัญหาความแออัดบนเรือนที่มักจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งมีปากเสียง ผู้เรียนจะได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

2) ประเด็นและเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ด้านการทำกิจกรรมและ งานต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ประณีต และยืดหยุ่น ผู้วิจัยใช้กิจกรรมศิลปะ งานฝีมือ โดยให้ผู้เรียน ได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตัวเอง เช่น ระบายสีกระเป่า เย็บตุ๊กตาช้าง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน และทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือกันทำงาน ให้คำแนะนำในการ ทำงาน การแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งจะให้เห็นว่าผู้เรียนเห็นว่าตนมีลักษณะนิสัยในการทำงาน อย่างไร เช่น มีความละเอียดรอบคอบ ทำงานประณีต สะอาดเรียบร้อย หรือ ทำงานแบบรีบ ๆ อยากให้ เสร็จเร็ว ๆ หรือเมื่อเกิดความผิดพลาดก็สามารถหาทางแก้ไขได้สำเร็จ

3) ประเด็นและเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ด้านการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและเจตนาของผู้อื่น และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยใช้กิจกรรม การสนทนา โดยใช้สื่อรูปภาพที่มีเนื้อหาแสดงถึงโอกาส การพนันโทษ และอาชีพ และ สื่อวีดิทัศน์ เพลง พร้อมรูปประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้เล่าประสบการณ์ แสดงความความรู้สึกต่อสิ่งที่ได้ยิน ได้เห็น ได้ฟัง กิจกรรมนี้ทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ เป็นผู้ฟังที่ดี เข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการจะสื่อสาร สามารถแนะนำและให้เหตุผลที่เหมาะสม

4) ประเด็นและเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ด้านการรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ผู้วิจัยใช้กิจกรรมศิลปะ งานฝีมือ และการลงมือทำขนม โดยใช้สื่อรูปภาพที่แสดงอาชีพต่าง ๆ สื่อวีดิทัศน์การทำขนม โดยผู้วิจัยจะเลือกสื่อที่อธิบายและให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการขนมที่ละเอียดชัดเจน วัสดุอุปกรณ์ในการทำง่าย และราคาไม่แพง มีการบอกราคาต้นทุนในการขาย เมื่อผู้เรียนดูวีดิทัศน์ จบและได้ลงมือทำขนมด้วยตัวเอง ผู้เรียนจะมีประสบการณ์จากการลงมือทำ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าตนมีความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้หากได้ลองทำแล้วสักครั้งหนึ่ง และทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินความรู้ ความสามารถของตนได้ว่าควรจะพัฒนาตนเองด้านใดจึงจะเหมาะสมและเป็นประโยชน์ ต่อตนเองมากที่สุด โดยมีรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 1 5 ชั่วโมง	1. รู้จักพยัญชนะไทย 44 ตัว อ่านและฝึกคัด พยัญชนะไทย	1. แผ่นภาพพยัญชนะไทย 2. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 3. เกมเสริมการเรียนรู้ ชื่อ เกม “บิงโกพยัญชนะไทย” 4. อ่านและคัดพยัญชนะไทย	1. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 2. สังเกตความสนใจของ ผู้เรียน 3. สังเกตความร่วมมือการ พูดคุยซักถาม 4. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด
ครั้งที่ 2 5 ชั่วโมง	2. รู้จักพยัญชนะไทย 44 ตัว 2.1 อ่านและฝึกคัด พยัญชนะไทย	1. แผ่นภาพพยัญชนะไทย 2. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 3. อ่านและคัดพยัญชนะไทย	1. สังเกตความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม 3. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 3 5 ชั่วโมง	3. รู้จักพยัญชนะไทย จากกิจกรรมสร้างรูป เขียนคำ 3.1 อ่านและฝึกคัด พยัญชนะไทย 3.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยที่เกี่ยวกับ ชีวิตและ ประสบการณ์	1. แผ่นภาพพยัญชนะไทย 2. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 3. กิจกรรม “สร้างรูปเขียน คำ” 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย ที่เกี่ยวกับชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและ การแสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม 6. ผู้เรียนแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสบการณ์ในการเรียน ท้ายชั่วโมง
ครั้งที่ 4 5 ชั่วโมง	4. รู้จักพยัญชนะไทย จากกิจกรรมอาสา 4.1 อ่านและฝึกคัด พยัญชนะไทย 4.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยที่เกี่ยวกับ ชีวิตและ ประสบการณ์	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. บัตรรูปภาพพยัญชนะไทย 3. กิจกรรม “คุณช้างจับมือ” 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย ที่เกี่ยวกับชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 5 5 ชั่วโมง	5. รู้จักพยัญชนะไทย จากกิจกรรมเขียน การ์ตูนแม่ 5.1 อ่านและฝึกคัด พยัญชนะไทย 5.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยที่เกี่ยวกับ ชีวิตและ ประสบการณ์	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. บัตรรูปภาพพยัญชนะไทย 3. กิจกรรม “การ์ตูนแม่” 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย ที่เกี่ยวกับชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเกี่ยวกับ ประสบการณ์ในการเรียน ท้ายชั่วโมง
ครั้งที่ 6 5 ชั่วโมง	6. รู้จักสระและ วรรณยุกต์ไทย 6.1 อ่านและฝึกเขียน สระและวรรณยุกต์ 6.2 อ่านและฝึกคัดคำที่ เกี่ยวกับชีวิตและ ประสบการณ์	1. แผ่นภาพสระและ วรรณยุกต์ 2. สื่อรูปภาพสระและ วรรณยุกต์ 3. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น	1. สังเกตการอ่านออกเสียง 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 7 5 ชั่วโมง	7. รู้จักสระ วรรณยุกต์ ไทย การเขียนวัน เดือน และจำนวน ตัวเลขเป็นภาษาไทย 7.1 อ่านและฝึกคัดสระ และวรรณยุกต์ไทย 7.2 อ่านและฝึกคัดคำ วัน เดือน และ จำนวนตัวเลขเป็น ภาษาไทย	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. แผ่นภาพสระและ วรรณยุกต์ไทย 3. เขียน อ่าน และ สกกด คำวัน เดือน และจำนวน ตัวเลขเป็นภาษาไทย	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 8 5 ชั่วโมง	8. รู้จักสระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์ ภาษาไทยจากวิถีชีวิต และประสบการณ์ 8.1 อ่านและฝึกคัดสระ และวรรณยุกต์ไทย 8.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถี ชีวิตและ ประสบการณ์	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. แผ่นภาพสระและ วรรณยุกต์ไทย 3. รูปภาพสื่อวิถีชีวิตและ ประสบการณ์ 4. หาคำศัพท์จากรูปภาพ 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 9 5 ชั่วโมง	9. รู้จักสระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์ ภาษาไทยจากรูป เรื่อง เรื่องที่ 1 9.1 อ่านและฝึกคัดสระ และวรรณยุกต์ไทย 9.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถี ชีวิตและ ประสบการณ์ จาก เรื่อง	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะ ไทย 2. แผ่นภาพสระและ วรรณยุกต์ไทย 3. นำผลงานผู้เรียนจาก กิจกรรม “สร้างรูปเขียนคำ” มาใช้เป็นสื่อสอนการอ่าน การสะกดคำ 4. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 10 5 ชั่วโมง	10. รู้จักสระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์ ภาษาไทยจากรูป เรื่อง เรื่องที่ 2 10.1 อ่านและฝึกคัด สระและวรรณยุกต์ ไทย 10.2 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับ วิถีชีวิตและ ประสบการณ์ จาก เรื่อง	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. แผ่นภาพสระและ วรรณยุกต์ไทย 3. นำผลงานผู้เรียนจาก กิจกรรม “สร้างรูปเขียน คำ” มาใช้เป็นสื่อสอน การอ่าน การสะกดคำ 4. กิจกรรม “พับบ้าน กระดาษ” 5. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น 6. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น ระหว่างทำกิจกรรม

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 11 5 ชั่วโมง	11. จากรูปสี่เหลี่ยม คำ และการแต่ง ประโยคภาษาไทย ครั้งที่ 1 11.1 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถี ชีวิตและ ประสบการณ์จากรูป 11.2 ฝึกหัดแต่งประโยค ภาษาไทย	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. รูปภาพสื่อวิถีชีวิตและ ประสบการณ์ 3. ฝึกหัดแต่งประโยค ภาษาไทย 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์ 5. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 12 5 ชั่วโมง	12. จากรูปสี่เหลี่ยม คำ และการแต่ง ประโยคภาษาไทย ครั้งที่ 1 12.1 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับ วิถีชีวิตและ ประสบการณ์ จาก เรื่อง 12.2 ฝึกหัดแต่งประโยค ภาษาไทย	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. นำผลงานผู้เรียนจาก กิจกรรม “สร้างรูปเขียน คำ” มาใช้เป็นสื่อสอน การอ่าน การสะกดคำ 3. แต่งประโยคภาษาไทย 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์ 5. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 13 5 ชั่วโมง	13. จากรูปสู่เรื่อง คำ และการแตกคำ เรื่องที่ 1 13.1 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถี ชีวิตและ ประสบการณ์ จาก รูป 13.2 เรียนรู้เสียง วรรณยุกต์และ ตัวสะกดจากคำใน ชีวิตประจำวัน	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. สื่อรูปภาพเป็นเกี่ยวกับ วิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน ของผู้เรียน 3. สนทนาและแสดงความ คิดเห็น 4. อ่านออกเสียงและคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถี ชีวิตและประสบการณ์ 5. กิจกรรม “พืชมิมิ”	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 14 5 ชั่วโมง	14. จากรูปสู่เรื่อง คำ และการแตกคำ เรื่องที่ 2 14.1 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับ วิถีชีวิตและ ประสบการณ์ จาก รูป 14.2 เรียนรู้เสียง วรรณยุกต์และ ตัวสะกดจากคำใน ชีวิตประจำวัน	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. สื่อรูปภาพเป็นเกี่ยวกับ วิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน ของผู้เรียน 3. สนทนาและแสดงความ คิดเห็น 4. อ่านออกเสียงและคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับวิถีชีวิต และประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. สังเกตความตั้งใจและ การให้เกียรติเพื่อนร่วม ชั้นเรียน

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 15 5 ชั่วโมง	15. จากรูปสู่เรื่อง คำ และการแตกคำ เรื่องที่ 3 15.1 อ่านและฝึกคัดคำ ภาษาไทยเกี่ยวกับ วิถีชีวิตและ ประสบการณ์ จาก รูป 15.2 เรียนรู้เสียง วรรณยุกต์และ ตัวสะกดจากคำใน ชีวิตประจำวัน	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะ ไทย 2. สื่อรูปภาพเป็นเกี่ยวกับวิถี ชีวิต กิจวัตรประจำวัน ของผู้เรียน 3. สนทนาและแสดงความ คิดเห็น 4. อ่านและคัดคำภาษาไทย เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ ประสบการณ์	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 16 5 ชั่วโมง	16. กิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ระบายสี และตกแต่งกระเป่า	1. กระเป่าผ้า 2. สีและอุปกรณ์ระบายสี สำหรับตกแต่งกระเป่า	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 3. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 4. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 17 5 ชั่วโมง	17. คำและการแต่ง ประโยคภาษาไทย จากประสบการณ์ ชีวิต 17.1 ทบทวนการแต่ง ประโยคภาษาไทย 17.2 ฝึกแต่งประโยค จากคำในรูป 17.3 ฝึกอ่านออกเสียง และสะกดคำ	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. สื่อรูปภาพที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบันของ ผู้เรียน 3. สนทนาและแสดงความ คิดเห็น 4. แต่งประโยคจากคำในรูป 5. อ่านออกเสียงและสะกดคำ	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 18 5 ชั่วโมง	18. การแต่งประโยค และการเขียน จดหมาย 18.1 ทบทวนการแต่ง ประโยคภาษาไทย 18.2 ฝึกแต่งประโยค และเขียนจดหมาย	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. ตัวอย่างการเขียน จดหมาย 3. ตัวอย่างจดหมาย 4. แต่งประโยคและเขียน จดหมาย	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 19 5 ชั่วโมง	19. เรียนคำศัพท์ ภาษาไทยจากเพลง 19.1 อ่านประโยคและ ร้องเพลง 19.2 เรียนรู้คำศัพท์และ ประโยคจากเนื้อเพลง	1. แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย 2. วิธีที่ศันประกอบเพลง 3.แบบฝึกหัดคัดเนื้อเพลง 4. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น 5. คัดคำและประโยค	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 20 2 ชั่วโมง 30 นาที	20. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 1 และอภิปราย	1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึงวิถีชีวิต ของผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “รูป เรื่อนนอน” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็น คำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 21 2 ชั่วโมง 30 นาที	21. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 1 และอภิปราย	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “รูปเรือนนอน” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็นคำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 22 2 ชั่วโมง 30 นาที	22. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 2 และอภิปราย	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึงประสบการณ์ของผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “โรงเรียนและการเรียนรู้” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็นคำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 23 2 ชั่วโมง 30 นาที	23. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 2 และอภิปราย	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึง ประสบการณ์ของผู้เรียน รูปที่ ใช้คือ “โรงเรียนและการ เรียนรู้” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็น คำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคิดคำภาษาไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอดและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียนระหว่าง ทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือการ พูดคุยซักถาม และการแสดง ความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์การ เรียนรู้
ครั้งที่ 24 2 ชั่วโมง 30 นาที	24. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 3 และอภิปราย	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึง สถานการณ์ในชีวิตของ ผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “พัก โทษ” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็น คำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคิดคำภาษาไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอดและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 25 2 ชั่วโมง 30 นาที	25. เรียนคำศัพท์จากรูป และการแตกคำ รูปที่ 3 และอภิปราย	1. การสนทนา 2. สื่อรูปภาพที่แสดงถึง สถานการณ์ในชีวิตของ ผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “พัก โทษ” 3. นำคำหลักมาแตกออกเป็น คำอื่น ๆ 4. อภิปรายแสดงความคิดเห็น 5. อ่านและคัดคำภาษาไทย	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 26 3 ชั่วโมง	26. เรียนคำศัพท์จากงาน อาชีพ 26.1 ช่องทางในการ ประกอบอาชีพ 26.2 การใช้ความสามารถ และความถนัด 26.3 การประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยง ตัวเองด้วยความ พอเพียง	1. วิดีทัศน์เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ 2. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำศัพท์ เกี่ยวกับอาชีพ	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถามและ การแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 27 3 ชั่วโมง	27. เรียนคำศัพท์จากการ ทำขนม 27.1 การใช้ความสามารถ และความถนัด 27.2 การลงมือปฏิบัติและ ความภาคภูมิใจ 27.3 การประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยง ตัวเองด้วยความ พอเพียง	1. วัตถุประสงค์และอุปกรณ์การทำ ขนม 2. วิดีทัศน์สาธิตการทำขนม 3. ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง 4. แลกเปลี่ยนแสดง ความคิดเห็น 5. อ่านและเขียนคำศัพท์ เกี่ยวกับการทำขนม	1. สังเกตดูความสนใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียนระหว่าง ทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือการ พูดคุยซักถาม และการแสดง ความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์การ เรียนรู้
ครั้งที่ 28 3 ชั่วโมง	28. ทดสอบการเขียนและ การอ่าน	1. ผู้เรียนแต่เขียนคำ ประโยค พยางค์ หรือวรรณยุกต์ ภาษาไทยที่ตัวเองเขียนได้ และจำได้ลงในสมุด 2. ผู้สอนและผู้ช่วยสอน ร่วมกันประเมินการเขียน และการอ่านของผู้เรียนแต่ ละคน	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 29 3 ชั่วโมง	29. เรียนรู้คำศัพท์จาก อาหารของครอบครัว 29.1 ความสามารถและ ความถนัด 29.2 การประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยง ตัวเองด้วยความ พอเพียง 29.3 การรับฟังความ คิดเห็น	1. รูปภาพที่เกี่ยวกับ ประสบการณ์ วิธีชีวิตความ เป็นอยู่และวัฒนธรรมของ ผู้เรียน รูป “อาหารใน ท้องถิ่น” 2. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำศัพท์ เกี่ยวกับการปรุงอาหาร	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 30 3 ชั่วโมง	30. เรียนรู้คำศัพท์จาก อาชีพ ในชุมชน 30.1 ช่องทางในการ ประกอบอาชีพ 30.2 ความสามารถและ ความถนัด 30.3 การประกอบอาชีพ และหารายได้เลี้ยง ตัวเองด้วยความ พอเพียง 30.4 การรับฟังความ คิดเห็น	1. รูปภาพที่เกี่ยวกับ ประสบการณ์ วิธีชีวิตความ เป็นอยู่และวัฒนธรรมของ ผู้เรียน รูป “อาชีพใน ชุมชน” 2. การสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำศัพท์ เกี่ยวกับอาชีพ	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 31 3 ชั่วโมง	31. โอกาส และ คุณค่า 31.1 การมองหาคุณค่าใน ตัวเอง 31.2 การใช้ความทักษะ ความรู้ความสามารถ ที่ตัวเองมีสร้างโอกาส ให้แก่ตัวเอง	1. วิดีทัศน์สารคดีชีวิตผู้คนที่ สะท้อนให้เห็นถึงการมอง หาคุณค่าในตัวเอง 2. อภิปรายเรื่องโอกาสและ คุณค่า	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 32 3 ชั่วโมง	32. ภาพอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 32.1 เรียนรู้อดีต อยู่กับ ปัจจุบันและการ เริ่มต้นใหม่ในอนาคต	1. รูปภาพที่สะท้อนภาพชีวิตที่ หลากหลาย 2. กระดาษ กาว 3. อภิปรายและแสดง ความคิดเห็น 4. อ่านและเขียนคำศัพท์ เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 33 3 ชั่วโมง	33. ประเมินการรู้หนังสือของผู้เรียน	ผู้สอนประเมินการรู้หนังสือของผู้เรียน เพื่อดูพัฒนาการการรู้หนังสือของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	1. สังเกตการอ่านและสะกดคำ 2. สังเกตการเขียนและการลากเส้น 3. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างสนทนา
ครั้งที่ 34 3 ชั่วโมง	34. เล่าเรื่องผ่านรูปอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ครั้งที่ 1	1. ผู้เรียนแต่ละคนผลัดกันเล่าประสบการณ์ในอดีตสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคต 2. สนทนาและแสดงความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำ	1. สังเกตความตั้งใจของผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอดและลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือการพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 35 3 ชั่วโมง	35. เล่าเรื่องผ่านรูป อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ครั้งที่ 2	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนแต่ละคนผลัดกันเล่า ประสบการณ์ในอดีต สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความ คาดหวังในอนาคต 2. สนทนาและแสดงความ ความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 36 3 ชั่วโมง	35. เล่าเรื่องผ่านรูป อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ครั้งที่ 3	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนแต่ละคนผลัดกันเล่า ประสบการณ์ในอดีต สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความ คาดหวังในอนาคต 2. สนทนาและแสดงความ ความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 37 3 ชั่วโมง	37. คำเพิ่มพลังใจ กับ คำ คิดติดลบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สนทนาแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ในประเด็น เรื่องราวที่ทำให้รู้สึกมี กำลังใจและเรื่องราวที่บั่น ทอนกำลังใจ 2. ร่วมกันเสนอคำที่มี ความหมายเกี่ยวกับการให้ กำลังใจ 3. อ่านและเขียนคำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
ครั้งที่ 38 3 ชั่วโมง	38. เทียบห้องสมุด 38.1 รู้จักแหล่งความรู้ใน ชุมชน 38.2 สามารถเข้าใช้ บริการค้นคว้าหา ข้อมูลสารที่ตนสนใจ ได้	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนะนำการใช้บริการ ห้องสมุด 2. ผู้เรียนยืมหนังสือคนละเล่ม 3. ดู อ่าน พิจารณา และพูด แนะนำหนังสือหน้าชั้น เรียน 4. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 6. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 39 3 ชั่วโมง	39. การเขียนข้อมูลส่วนบุคคลในเอกสาร 39.1 รู้จักแบบฟอร์มและกรอกแบบฟอร์ม 39.2 รู้จักคำและหัวข้อต่าง ๆ ในแบบฟอร์ม	1. ตัวอย่างแบบฟอร์มใบสมัครเรียน 2. ผู้เรียนกรอกข้อมูลส่วนตัวลงในแบบฟอร์มด้วยตัวเอง	1. สังเกตดูความตั้งใจของผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอเขียนตัวหนังสือ 3. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม 4. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 40 3 ชั่วโมง	40. น้ำใจนักกีฬา 40.1 รู้หนังสือ รู้ชีวิตจากประสบการณ์ใกล้ตัว	1. สถานการณ์ เหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเรือนจำ 2. สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3. อ่านและเขียนคำ	1. สังเกตดูความตั้งใจของผู้เรียน 2. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน 3. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น 4. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้

ตารางที่ 4 กิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ครั้งที่ และ จำนวนชั่วโมง	หัวข้อและเนื้อหา	กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน	วิธีการประเมิน
ครั้งที่ 41 3 ชั่วโมง	41. สนทนาภาษาไทย 41.1 พยัญชนะกับคำใน ชีวิตประจำวัน	1. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น 2. คิด อ่านและเขียนคำใน ชีวิตประจำวัน	1. สังเกตดูความตั้งใจของ ผู้เรียน 2. สังเกตการจับดินสอและ ลากเส้นลงในสมุด 3. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 4. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น
ครั้งที่ 42 2 ชั่วโมง	42. บทสรุป “เราได้ อะไรจากการรู้ หนังสือ”	1. สนทนาแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น 2. ประเมินการรู้หนังสือของ ผู้เรียนตามแบบประเมิน	1. สังเกตการสนทนาของ ผู้เรียน 2. สังเกตท่าทางและการ แสดงออกของผู้เรียน ระหว่างทำกิจกรรม 3. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และ การแสดงความคิดเห็น 4. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้
รวม	จำนวนครั้งที่เรียน 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมง		

3.1.2 ในการจัดการเรียนการสอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยตัวเอง โดยมีอาสาสมัครช่วยสอนซึ่งเป็นผู้ต้องขังสตรีที่มีความสนใจ และสมัครใจที่จะเรียนรู้วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

ขั้นตอนที่ 4 หลังการอ่านออกเขียนได้ (Post literacy หรือ political literacy) ผู้สอน เน้นเรื่องการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ(Critical Consciousness)

หลังการอ่านออกเขียนได้ คือช่วงหลังจากที่ผู้วิจัยได้ประเมินการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมาย จากการทดสอบการเขียนตามคำบอกและอ่านออกเสียง แล้วพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความก้าวหน้า เรื่องการรู้หนังสือมากขึ้น คือสามารถอ่านและสะกดคำง่าย ๆ ในชีวิตประจำวันได้ สามารถเขียนหนังสือ ได้ถูกต้องชัดเจน หลังการอ่านออกเขียนได้ ผู้วิจัยจึงใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทัณฑสถาน มากำหนด หัวข้อและประเด็นการสนทนาและอภิปราย โดยให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันเสนอหัวข้อ และประเด็นที่จะ อภิปราย โดยมีการกำหนดกติการ่วมกันว่าเวลาที่มีสมาชิกคนใดกำลังพูดให้สมาชิกที่เหลือตั้งใจฟัง อย่างตั้งใจ และหากสมาชิกคนใดมีข้อเสนอแนะให้ยกมือเมื่อต้องการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ตัวอย่างกิจกรรมเพื่อการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ(Critical Consciousness) ชื่อกิจกรรม “ภาพอดีต ปัจจุบัน อนาคต” กิจกรรม “เรื่องเล่าบนเรือนนอน” กิจกรรม “สร้างรูป เขียนคำ” กิจกรรม “คิดคำฮัมเพลง” กิจกรรม “สารคดีสื่อชีวิต” ตัวอย่าง กิจกรรม “ภาพอดีต ปัจจุบัน อนาคต” กิจกรรม ผู้วิจัยให้กลุ่มเป้าหมายเลือกรูปคนละสามรูป ที่สะท้อนความเป็นตัวเองทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เมื่อเลือกรูปได้แล้วให้ติดรูปลงในกระดาษที่แจก แล้วเขียนคำหรือประโยคสั้น ๆ ประกอบรูปแต่ละรูปที่เลือก กิจกรรมนี้ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนความคิดของตนออกมาเป็นคำ ที่มีความหมายสื่อตรงกับรูปที่ตนเลือก และให้แต่ละคนออกไปเขียนคำและประโยคของตัวเองบน กระดาษ จากนั้นให้ทุกคนเขียนคำและประโยคทั้งหมดลงในสมุด อ่านและสะกดคำบนกระดาษพร้อมกัน ขั้นตอนต่อไปคือจัดที่นั่งล้อมวงเป็นวงกลม และเริ่มต้นการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อ “ภาพอดีต ปัจจุบัน อนาคต” โดยกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนผลัดกันเล่าประสบการณ์ในอดีต เรื่องราวสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคตของตนเองทีละคน

ตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายคนหนึ่งเลือกรูปอดีตคือรูป เด็กหญิงซีหลังหญิงชรา รูปนี้กลุ่มเป้าหมาย เขียนประโยคกำกับว่า “ ความอบอุ่นจากพ่อแม่” กลุ่มเป้าหมายเลือกรูปปัจจุบันคือรูปหญิงสาวนั่งอยู่ ตรงมุมห้อง น้ำตากล่ำไหล และมีเงาของตัวเองโอบกอดอยู่ กลุ่มเป้าหมายเขียนประโยคกำกับว่า “สิ่งที่ผิดพลาดไป” และเลือกรูปอนาคตคือ รูปสองแขนเหยียดขึ้นท้องฟ้า มือผายออก มีนกพิราบบินขึ้น สู่ท้องฟ้า และภาพนี้เขียนประโยคสั้น ๆ กำกับรูปว่า “ ชีวิตใหม่กับสิ่งดี ๆ ” กลุ่มเป้าหมายเล่าให้เพื่อน และผู้วิจัยฟังว่า ตอนโดนจับ 9 เดือนที่อยู่ในเรือนจำคิดอยากฆ่าตัวตายทุกวัน เพราะเป็นคนต่างชาติ ตัวคนเดียวคุยกับใครไม่รู้เรื่อง ฟังก็ไม่ออกว่าเขาพูดอะไร เห็นขวดน้ำยาล้างห้องน้ำก็อยากจะเอามากิน

ให้ตายไป แต่พอนึกขึ้นว่าถ้ากินแล้วไม่ตาย ชีวิตหลังจากนั้นก็ต้องเป็นทุกข์ นึกอยากจะกรีดข้อมือตัวเองก็กลัวเลือด ถึงตรงนี้มีเพื่อนบางคนแอบยิ้ม กลุ่มเป้าหมายเองก็พอจะเดาออกว่าเพื่อนคิดอะไร จึงหลุดยิ้มที่มุมปาก แล้วเอ่ยว่าตอนนั้นเรากลัวตายมากกว่าอยากตาย แล้วผู้เรียนก็หัวเราะ...แต่พอนึกถึงแม่ว่าแม่จะอยู่อย่างไรก็ไม่อยากตาย กลุ่มเป้าหมายเล่าย้อนไปตอนที่โดนจับว่าตอนโดนตำรวจจับนั้น ตนพูดภาษาไทยไม่ได้ ฟังภาษาไทยไม่เข้าใจ จึงรู้สึกเครียดมาก ความรู้สึกตอนนั้นเหมือนรูปที่เลือกคือรูปหญิงสาวนั่งอยู่ตรงมุมห้อง น้ำตากล้างไหล และมีเงาตัวของตัวเองโอบกอดอยู่ กลุ่มเป้าหมายเล่าต่อว่าตอนนั้นเครียดและไม่รู้จะคุยกับใคร ชีวิตติดกำแพงตลอดทั้งวัน ทุกวัน...แต่พอนึกว่าต้องอยู่ต่อก็คิดว่าต้องดูแลตัวเอง และได้นำความรู้สมัยที่เคยอบรมตอนทำงานขายประกันมาใช้ปลอบใจตัวเอง ให้กำลังใจตัวเอง ตอนนั้นจึงมีกำลังใจมากขึ้น มาอยู่ที่นี่ได้เรียนภาษาไทย และได้เอกสารจากศาลมาเขียนขออุทธรณ์ใหม่ ซึ่งเพื่อนช่วยเหลือในเรื่องการเขียนคำร้อง พอถามถึงอนาคต กลุ่มเป้าหมายบอกว่าออกไปแล้วอยากเปิดร้านขายขนมปัง ทำของกิน เพราะตนเคยทำกินเองและทำให้แม่กินอยู่บ่อย ๆ เมื่อเล่าจบเพื่อน ๆ ต่างแสดงความเห็นเห็นอกเห็นใจและพูดให้กำลังใจ เมื่อเล่าจบเพื่อนในห้องปรบมือและกล่าวให้กำลังใจ พร้อมทั้งให้คำแนะนำถึงวิธีการใช้ชีวิตในเรื่องจำเป็นสุขเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายคลายกังวล จากกิจกรรมนี้ นำไปสู่การการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนในด้านการรู้จักตนเอง และสามารถในการเข้าใจตนเอง การเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและเจตนาของผู้อื่น ตอบสนองได้อย่างเหมาะสม โดยจะเห็นว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถคิดได้ว่าตนเองต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อคนข้างหลัง ดังนั้นชีวิตในเรื่องจำเป็นจากนี้จึงต้องเริ่มจากการยอมรับความจริง ยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น และปรับตัวให้เข้ากับกฎระเบียบเรื่องจำเป็นให้ได้ และตั้งใจทำงาน เพื่อรอวันกลับออกไปใช้ชีวิตกับครอบครัวที่รอคอยอยู่

ตัวอย่างกิจกรรมครั้งที่ 14 ร่วมกันเสนอประเด็นและแนวทางแก้ไข เรื่องการกระทบกระทั่งกันบนเรือนนอน กลุ่มเป้าหมายร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ดังตัวอย่างคำสนทนาต่อไปนี้ “ เราใช้วิธีอดทนอดกลั้น เพราะไม่อยากให้มีเรื่อง เราอยากกลับบ้าน ” “ เราเลือกที่จะเงียบ ไม่ต่อปากต่อคำ เพราะถ้ายิ่งต่อปากต่อคำ เรื่องก็จะไม่จบง่าย ๆ และอาจจะยิ่งแย่ไปกันใหญ่ ” “ เราจะไม่เอาชิ้นที่มีไปแลกกับเรื่องพวกนี้ เดินหนีได้เราก็หนี หนีได้เราก็หนี อยู่ในที่นี้ชั้นสำคัญ ถ้าถูกตั้งวินัย ถูกลดชั้น พอมีภัยมาเราก็จะเสียสิทธิทันที เราไม่อยากเสียสิทธิตรงนั้น เราอยากกลับบ้านเร็ว ๆ ” (จากบันทึกการสังเกตของผู้สอน) จากการบอกเล่านี้ ผู้วิจัยสามารถตีความความหมายการให้เหตุผลของกลุ่มเป้าหมายได้ว่า กลุ่มเป้าหมายแต่ละคนต้องการใช้ความประนีประนอมในการแก้ไขปัญหาบนเรือนนอน ไม่ต้องการให้เกิดการทะเลาะวิวาท กลุ่มเป้าหมายจึงเลือกใช้วิธีการบอกกล่าวและตักเตือน แต่หากเหตุการณ์ยังไม่ดีขึ้น ก็เลือกที่จะนิ่ง รอจนกว่าคุณครูจะหยุดไปเอง และเลือกที่จะให้หัวหน้าห้องช่วยปราม เพราะหากมีปากเสียงกันจนเกิดการทะเลาะอาจทำให้เป็นเรื่องราวใหญ่โต จนถึงขั้นตั้งเรื่องบันทึกเอาผิดทางวินัยได้ ซึ่งการตั้งเรื่องเอาผิดทางวินัยนี้อาจจะทำให้ถูกลดชั้น และไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ในการได้รับ

การพักการลงโทษ จากการให้เหตุผลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการทำความเข้าใจเหตุการณ์ สถานการณ์ เข้าใจเหตุและผลของการกระทำ สามารถระงับอารมณ์ขมใจตนเองได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถนำไปใช้พัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้านการรู้จักตนเอง และสามารถในการเข้าใจตนเอง การเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและเจตนาของผู้อื่น ตอบสนองได้อย่างเหมาะสม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 จากการประเมินพัฒนาการรู้หนังสือ ของกลุ่มเป้าหมาย 3 ด้าน คือ 1) ด้านการเขียน 2) ด้านการอ่าน และ 3) การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งการประเมินเป็น 3 ระยะ คือ 1) ประเมินก่อนเรียน 2) ประเมินระหว่างเรียน และ 3) ประเมิน หลังเรียน มีรายละเอียดการประเมิน ดังนี้

1. ด้านการเขียน ผู้วิจัยประเมินก่อนเรียน โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยก่อนเรียน ประเมินระหว่างเรียน โดยวิธีการสังเกต และจดบันทึก สังเกตวิธีการลากเส้นเขียนตัวพยัญชนะ การเขียนตามคำบอก ด้วยแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนรายบุคคล และประเมินหลังเรียน เพื่อพัฒนาการการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยหลังเรียน

2. ด้านการอ่าน ผู้วิจัยประเมินก่อนเรียน โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยก่อนเรียน ประเมินระหว่างเรียน โดยวิธีการสังเกต และจดบันทึก สังเกตจากการอ่านออกเสียงตัวพยัญชนะ และสระการสะกดคำ ด้วยแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนรายบุคคล และประเมินหลังเรียน เพื่อพัฒนาการการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยหลังเรียน

3. การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยสัมภาษณ์ พูดคุย กับกลุ่มเป้าหมาย สอบถามเพื่อน และบุคคลที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย และผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม ท่าที ของกลุ่มเป้าหมายทั้งขณะเรียน และขณะใช้ชีวิตประจำวัน และจดบันทึกข้อมูลที่ได้

โดยการประเมินทั้ง 3 ด้าน มีความมุ่งหวังเพื่อให้ 1) ผู้เรียนสามารถเขียนพยัญชนะภาษาไทย ได้ เขียนคำและประโยคภาษาไทยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) ผู้เรียนสามารถอ่านคำและ ประโยคภาษาไทยในชีวิตประจำวันได้ 3) ผู้เรียนสามารถลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้ด้วยตัวเอง และ 4) ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ อธิบาย อย่างมีเหตุผล และมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม

1. ผลวิเคราะห์การประเมินการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมายก่อนจัดการเรียนการสอน

1.1 การประเมินก่อนเรียน โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยก่อนเรียน ผลวิเคราะห์การประเมินมีดังนี้

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 1 อายุ 51 ปี สัญชาติมาเลเซีย ฟังภาษาไทยไทยรู้เรื่อง ถ้ามมาตอบไปได้ อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนภาษาไทยไม่ได้

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายออกเสียงพยัญชนะ และสระภาษาไทยออกเป็นบางตัว ถูก อ่านคำและประสมคำไม่ได้

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้ภาษาไทย อยากอ่านออก และอยากรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากอ่านภาษาไทยออก อยากรู้ข่าวสารในเรือนจำ เพราะบางเรื่องสำคัญเกี่ยวกับคดี ถ้าอ่านได้เองจะดีกว่าที่ต้องไปถามเพื่อน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 2 อายุ 42 ปี สัญชาติมาเลเซีย ฟังภาษาไทยออก สื่อสารตอบโต้ด้วยภาษาไทยสลับกับภาษามลายู แต่อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนภาษาไทยไม่ได้และไม่รู้จักพยัญชนะไทย

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำภาษาไทยที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือ เพราะในชีวิตประจำวันมีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากการอ่านข่าวสารข้อมูล ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากเข้าใจภาษาไทย อยากอ่านภาษาไทยออก อยากรู้ข่าวที่เจ้าหน้าที่เอามาตีตประกาศบนกระดาน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 3 อายุ 27 ปี สัญชาติมาเลเซีย พูดภาษาไทยได้นิดหน่อย ฟังภาษาไทยพอเข้าใจ เขียนภาษาไทยไม่ได้ ต้องอาศัยคนช่วยแปลภาษา และสื่อสารขณะสัมภาษณ์ พูดคุย

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนภาษาไทยไม่ได้และไม่รู้จักพยัญชนะไทย

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำภาษาไทยที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 4 อายุ 39 ปี สัญชาติไทย เขียนภาษาไทยได้แต่ต้องบอกให้เขียนทีละตัว อ่านภาษาไทยออกเป็นบางคำ

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน เขียนพยัญชนะไทยตามคำบอได้ แต่ต้องบอกให้เขียนทีละตัว

ด้านการอ่าน อ่านคำภาษาไทยที่เป็นคำสั้น ๆ มีพยางค์เดียวได้ เช่น คำว่า แม่ ย่า อ่านคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราไม่ได้ และประสมคำไม่ได้

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะไม่อย่างใดหลอก มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากการอ่าน และการเขียนในชีวิตประจำวัน และเพื่อต้องการใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากอ่านออกเขียนได้ ไม่อยากโดนหลอก อยากอ่านป้ายประกาศต่าง ๆ ออก อยากจดชื่อรายการสินค้าต่าง ๆ ได้ ”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 5 อายุ 55 ปี สัญชาติไทย เขียนภาษาไทยได้แต่ต้องบอกให้เขียนทีละตัว อ่านภาษาไทยออกเป็นบางคำ รู้จักพยัญชนะไทยแต่ไม่ครบทุกตัว

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน เขียนพยัญชนะและสระตามคำบอได้ แต่เขียนได้ไม่ครบทุกตัว

ด้านการอ่าน สะกดพยัญชนะและสระได้ที่ละตัว แต่อ่านไม่คำไม่ได้ และประสมคำไม่ได้ เช่น คำว่า ยอด กลุ่มเป้าหมายสะกดว่า ย ยักษ์ อ อ่าง ต เต็ก แต่อ่านเป็นคำว่า “ยอด” ไม่ได้

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะไม่อย่างใดหลอก อยากอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ และต้องการใช้ประโยชน์เพื่อประกอบอาชีพในอนาคต ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “เราเคยโดนเพื่อนหลอกให้เขียนชื่อชื่อของ เข้ายื่นกระดาษมาให้ เราอ่านไม่ออกกว่าในกระดาษเขียนว่าอะไร เราเขียนชื่อตัวเองลงไปแล้วมารู้ทีหลังว่าเพื่อนหลอกให้เราเขียนชื่อลงในใบรายการสั่งซื้อของจากร้านค้า ถ้าอ่านหนังสือออกเราคงไม่เขียนชื่อตัวเองลงไปและคงไม่ถูกเพื่อนหลอก”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 6 อายุ 25 ปี สัญชาติไทย ฟังพูดภาษาไทยได้

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายรู้เขียนคำภาษาไทยตามรูปภาพที่กำหนดไม่ได้

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะอยากนำไปใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ เข้าใจภาษาไทย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “เวลาเขาประกาศอะไรหนูฟังไม่ค่อยเข้าใจ หนูเลยอยากรู้ภาษาไทย อยากเขียนได้ อยากอ่านออกจะได้ ไม่ต้องรบกวนเพื่อน และหนูก็อยากมีอาชีพอยากมีรายได้ ”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 7 อายุ 56 ปี สัญชาติไทย ฟังภาษาไทยเข้าใจแต่ตอบคำถามเป็นภาษามลายู ต้องมีผู้ช่วยแปลภาษาจากภาษาไทยเป็นภาษามลายู

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายตอบชื่อรูปที่กำหนดให้เป็นภาษามลายู เพราะเขียนคำภาษาไทยไม่ได้

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

กลุ่มเป้าหมายบอกความต้องการของตนเองเพียงสั้น ๆ ว่า “อยากให้เขียนเป็น”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 8 อายุ 44 ปี สัญชาติไทย ฟังภาษาไทยเข้าใจ พูดภาษาไทยได้

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายตอบชื่อรูปที่กำหนดให้เป็นภาษามลายู เพราะเขียนคำภาษาไทยไม่ได้

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะอยากเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเอง ให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “ไม่อยากจะกลับไปเป็นแบบเดิม อยากเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเอง อยากเรียนเพราะเมื่อก่อนตอนอยู่ข้างนอกไม่ได้เรียนหนังสือ คิดว่าสามีจะเลี้ยงดูแต่พอมายูในนี้ถึงรู้ว่าสามีไม่ใส่ใจและไม่มาดูแลเลย จึงอยากช่วยเหลือตัวเองให้ได้ เพราะไม่รู้เรื่องทำอะไรไม่เป็นจึงรู้สึกอาย...มีอยู่ครั้งหนึ่งสามีนั่งเล่นโทรศัพท์ เราไม่รู้ว่าเขาคุยอะไรกันเพราะเราอ่านไม่ออก สามีเอาโทรศัพท์ที่คุยกับอีกคนมายื่นให้เราดู เราอ่านไม่ออก (กลุ่มเป้าหมายมีสีหน้าเศร้า เสียงสั่นเครือและน้ำตาซึม) เราอึดอัดเราเจ็บใจ เราไม่รู้เรื่อง เราทำอะไรไม่ได้...เรารู้ทีหลังว่าเขามีคนอื่น...เราเลยอยากรู้หนังสือ”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 9 อายุ 42 ปี สัญชาติไทย รู้จักพยัญชนะไทยทุกตัว รู้จักสระเป็นบางตัว และจากการให้กลุ่มเป้าหมายคนที่ 9 ทำแบบประเมินการรู้หนังสือก่อนเข้าเรียน

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน เขียนพยัญชนะไทยตามคำบอกได้ แต่เขียนได้ไม่ครบทุกตัว

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำภาษาไทยออกเป็นบางคำ สอบถามเพิ่มเติมพบว่ากลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการจำคำ เพราะเคยเห็นคำบางคำมาแล้วจากที่อื่น ๆ เช่น คำว่า แม่ ลูก ข้าว แงง ยา เงิน ตำรวจ กิน นอน

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะ ไม่อยากโดนใครหลอก อยากรู้เท่าทัน และช่วยเหลือตัวเองได้ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “อยากรู้หนังสือ ออกไปข้างนอกจะได้ไม่โดนเขาหลอกอีก และถ้ารู้หนังสือเราก็ไปไหนมาไหนได้ด้วยตัวเอง เมื่อก่อนจะไปไหนแพนก็ต้องพาไปถ้าแพนไม่พาไปเราก็ไปไม่ถูก...ที่เรา

อยู่ในนี้ก็เพราะเราไม่รู้หนังสือ ถูกนายจ้างเบียดค่าจ้างแล้วนายจ้างก็ฟ้องเราซื้อหลักทรัพย์ เงินค่าจ้างที่เขาจ้างเราทำบ้านเขาก็ไม่ให้แล้วเขาก็มาแจ้งจับเราซ้ำอีก เรื่องถึงศาลหลายชั้นตอนเราก็ไม่รู้เรื่องแล้วเราก็ไม่มีหลักฐานอะไรสักอย่างที่จะไปยืนยันว่าเขาให้รถแทนค่าจ้างทำบ้าน ตอนนั้นนายจ้างบอกให้เราไปกับแฟนเอารถไปใช้แทนค่าจ้าง เราก็เอารถไป อยู่ ๆ ตำรวจมาหาถึงบ้านแล้วบอกว่ามีคนแจ้งจับเราซื้อหาเรหลักทรัพย์...สำหรับคนหาเข้ากินค่าแบบเราสองสามปีในนี้มันนานมาก”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 10 อายุ 43 ปี ชาวไทยใหญ่ ไม่รู้จักพยัญชนะ และสระภาษาไทย เข้าใจภาษาไทยและสามารถสื่อสารตอบโต้ได้

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายบอกชื่อรูปภาพที่กำหนดให้เป็นภาษาไทยได้ แต่เขียนเป็นคำภาษาไทยไม่ได้

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ออก

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะ อยากช่วยเหลือตัวเอง อยากทำให้ลูกภูมิใจ ตั้งตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากเรียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ ไม่อยากพึ่งพาเพื่อน เวลาเครียดหรือไม่สบายใจคนอื่น ๆ เขาอ่านหนังสือ เขาเขียนระบายความรู้สึกในกระดาษ แต่เราอ่านก็ไม่ออก เขียนก็ไม่ได้ ความรู้สึกบางอย่างเราอยากเขียนระบายออกมาเองไม่อยากจะให้เพื่อนรับรู้ และเวลาจะเขียนจดหมายความรู้สึกบางอย่างที่เราอยากเขียนลงไปบางคำมันลึกซึ้ง จะให้เพื่อนเขียนมันก็ไม่เหมือนกับที่ได้เขียนเองมันไม่ตรงกับที่เราอยากสื่อสารออกไป ลูกเป็นแรงบันดาลใจ เราอยากสอนหนังสืออยากแนะนำลูก เรื่องนั้นเรื่องนี้ พอไม่รู้หนังสือเราก็ไม่มั่นใจไม่กล้าสอนลูก”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 11 อายุ 37 ปี สัญชาติไทย เรียนหนังสือถึงชั้นประถมหนึ่งก็ต้องออกจากโรงเรียน เพราะแม่ต้องการให้มาช่วยเลี้ยงน้อง และส่งให้น้องได้เรียนก่อน จำพยัญชนะ ก ไก่ ถึง ฮ นกฮูกได้ รู้จักสระเป็นบางตัว

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนพยัญชนะ และสระภาษาไทยตามคำบอกได้ แต่ต้องสะกดให้ฟังที่ละตัว

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินออกบางคำ เช่น คำว่า แม่ ลูก ข้าว แกง กิน นอน แถว ยอด ถุง และคำที่กลุ่มเป้าหมายยังอ่านไม่ได้คือคำที่มีตัวควบกล้ำ และคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรา เช่น ตำรวจ หมอน อวน

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะ อยากสอนลูกให้รู้หนังสือ อยากทำอะไรได้ด้วยตัวเอง ตั้งตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากอ่านหนังสือออก อยากเอาไปสอนลูก อยากใช้ชีวิตแบบสะดวกเดินทางไปไหน

มาไหนได้ด้วยตัวเอง ถ้าอ่านป้ายชื่อถนน ชื่อสถานที่ ชื่อป้ายรถออกเวลาจะไปไหนก็สะดวก อยากทำอะไรด้วยตัวเอง ไม่ต้องพึ่งใคร เขียนก็ได้ อ่านก็ได้ ไม่ต้องให้เพื่อนทำให้ ไม่อยากให้เพื่อนรู้ความในใจ เพราะถ้าเราเขียนไม่ได้เราก็ต้องให้เพื่อนเขียนให้ เราก็ปิดความคิดความรู้สึกเราไม่ได้ เพราะเรื่องบางเรื่องเราไม่อยากให้ใครรู้ ”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 12 อายุ 44 ปี สัญชาติพม่า

ผลการประเมิน มีดังนี้

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายบอกชื่อรูปภาพที่กำหนดให้เป็นภาษาไทยได้ แต่เขียนเป็นคำภาษาไทยไม่ได้ และเขียนชื่อตัวเองได้ แต่ไม่รู้จักพยัญชนะที่เขียน

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำที่กำหนดให้ในแบบประเมินไม่ได้

และจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยทราบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า ต้องการรู้หนังสือเพราะ อยากนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะทำงานในหน่วยงานที่ต้องจดต้องเขียน ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “อยากอ่านออกเขียนได้จะได้เอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน จะได้จตุรกายการอาหารที่จะซื้อได้ อยากจะเขียนได้เองไม่อยากพึ่งคนอื่น ในหน่วยงานที่ทำงานอยู่ก็ต้องรู้ภาษาไทย เพราะต้องเขียนรายการเสื้อผ้าที่เขาเอามาซัก ปกติเราไม่ได้มีหน้าที่นี้แต่ถ้าเพื่อนคนที่ทำไม่อยู่เราก็ต้องทำแทน แต่พอเราอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เวลาจะเขียนรายการเสื้อผ้าก็ต้องคอยถามเพื่อนข้าง ๆ มันเลยลำบากยุ่งยาก”

2. ผลวิเคราะห์การประเมินการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน

2.1 การประเมินระหว่างเรียน โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนรายบุคคล สังเกตพฤติกรรม ท่าทีของกลุ่มเป้าหมายขณะเรียนในชั้นเรียน และขณะใช้ชีวิตอยู่ในทัศนสถาน ประกอบการพูดคุยสอบถามจากกลุ่มเป้าหมาย และบุคคลที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย ผลวิเคราะห์การประเมินดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน

ผู้เรียน	การเขียน	การอ่าน	การนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน
<p>กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 1</p>	<p>1. เขียนคำ และข้อความ ที่เป็นประโยคสั้นๆได้ มากกว่าก่อนเรียน</p> <p>2. เขียนคำตามคำบอก ได้ เช่น คำว่า บ้าน แม่ กินข้าว ลูก โรงเรียน</p> <p>หมายเหตุ :-ผู้เรียนบอก ว่าตนเองอ่านคำได้มาก ขึ้นกว่าแต่ก่อน และใช้ วิธีการสะกดคำและ พยัญชนะด้วยภาษาคา ราโอเกาะตามทีผู้สอน เขียนให้ดูบนกระดาน และบอกว่าวิธีนี้ได้ผลทำ ให้อ่านออกเร็วขึ้น</p>	<p>อ่านคำและข้อความที่สั้นๆ ได้มากกว่าก่อนเรียน เช่น คำว่า บ้าน แม่ กินข้าว ลูก โรงเรียน</p>	<p>1. เขียนชื่อและนามสกุล ตัวเองได้</p> <p>2. อ่านข้อความสั้นๆใน ประกาศได้</p>
<p>กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 2</p>	<p>1. เขียนคำได้มากกว่า ก่อนเรียน เช่น คำว่า ในใจ ที่มี ครอบครัว คิดถึง คำ เหล่านี้ผู้เรียน สามารถเขียนเองได้ ถูกต้อง</p>	<p>1. อ่านคำได้มากกว่าก่อน เรียน เช่น คำว่า ในใจ ที่ มี ครอบครัว คิดถึง คำ เหล่านี้ผู้เรียนสามารถ อ่านออกได้ในทันที</p> <p>2. มีบางคำที่ต้องสะกดให้ ฟังก่อนและผู้เรียนจึงจะ อ่านตามได้ เช่น คำว่า พลัดพราก หมดหวัง แสง สว่าง เศร้า เส้า</p>	<p>1. เข้าใจสิ่งที่เพื่อนพูด สื่อสารด้วยภาษาไทย ได้มากขึ้นและฟัง ภาษาไทยเข้าใจมาก ขึ้น</p> <p>2. ไปซื้อสินค้าและบอก ชื่อสินค้าได้ถูกต้อง</p>

ตารางที่ 5 แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ผู้เรียน	การเขียน	การอ่าน	การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 3	เขียนคำตามคำบอกได้ เขียน จดหมายเป็นภาษาไทยได้ ต้องมีคนสะกดให้แล้วเขียน ตาม	อ่านและสะกดคำ ภาษาไทยดีขึ้นกว่าก่อน เรียน จำพยัญชนะได้ครบ ทุกตัวและจำสระได้บางตัว	1. เขียนชื่อตัวเองได้ และ รู้ว่าชื่อตัวเอง สะกดด้วยตัว พยัญชนะและสระ อะไร 2. พูดคุยและซักถาม เป็นภาษาไทย และ พูดแสดงความ คิดเห็นมากขึ้น
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 4	เขียนคำภาษาไทยได้มากกว่า ก่อนเรียน คำที่เขียนได้ เช่น ไว้ในใจ บ้าน ที่มี พ่อ แม่ จาก ไม่ ไทย	1. อ่านคำภาษาไทยได้ มากกว่าก่อนเรียน คำที่ อ่านได้เองโดยไม่ต้อง บอก เช่น ไว้ในใจ บ้าน ที่มี พ่อ แม่ จาก ไม่ ไทย 2. กลุ่มเป้าหมายขอให้ ผู้วิจัยอธิบายการออก เสียง ค ควาย กับ ข ไข่ เมื่ออธิบายแล้ว กลุ่มเป้าหมายเข้าใจจึง สามารถอ่านคำว่า ความคิด ครอบครั้ว ได้ ถูกต้องชัดเจน	1. เขียนชื่อตัวเองได้ และ รู้ว่าชื่อตัวเอง สะกดด้วยตัว พยัญชนะและสระ อะไร 2. มีความมั่นใจ กล้า เขียน กล้าจับดินสอ 3. เข้าห้องสมุดไป เลือกและยืม หนังสือไปอ่านด้วย ตัวเอง

ตารางที่ 5 แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ผู้เรียน	การเขียน	การอ่าน	การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 5	1. เขียนคำและข้อความสั้น ๆ ได้เช่น คำว่า ใน ใจ ไร่ ที่ นี้ คน ครอบครัว จะ ให้ ลูก มี และ 2. สะกดคำให้ฟังแล้วจึงเขียนตามได้ เช่น คำว่า ใน ใจ ไร่ ที่ นี้ คน ครอบครัว จะ ให้ ลูก มี และ	1. อ่านคำ และ ข้อความ สั้น ๆ ได้ เช่น คำว่า ใน ใจ ไร่ ที่ นี้ คน ครอบครัว จะ ให้ ลูก มี และ 2. ออกเสียงคำภาษาไทย ได้ชัดเจนขึ้น 3. สะกดคำให้ฟังแล้วจึงอ่านตามได้ เช่น คำว่า คิดถึง อาชีพ เปรียบ เหมือน ชีวิต สร้าง ประคับประคอง แสง สว่าง ใหม่ ท้องเที่ยว	1. อ่านป้ายชื่อโรงงาน งานที่ตนสังกัดได้ 2. อ่านชื่อเพื่อนในกอง งานได้ 3. เตรียมตัวสำหรับ สมัครเรียนต่อ กศน. ระดับประถมศึกษา หลังพ้นโทษ 4. เข้าห้องสมุดไปเลือก และยืมหนังสือไป อ่านด้วยตัวเอง 5. เขียนจดหมายติดต่อกฎาติได้ด้วยตัวเอง
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 6	ลายมือสวย หัวกลม เส้นตรงคมชัด	อ่านคำและประโยคสั้น ๆ ได้ถูกต้องชัดเจน เช่น คำว่า แม่ ลูก อบอุ่น สบายใจ คิดถึงบ้าน ดีใจ เศร้า ดีใจ	เขียนจดหมายด้วยลายมือตัวเอง
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 7	เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองได้	1. รู้จักพยัญชนะและสระภาษาไทย และออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน เกือบทุกตัว 2. สะกดคำและอ่านออกเสียงตามได้ถูกต้องชัดเจน	1. กล้าพูดคุยกับเพื่อนมากขึ้น ไม่อายไม่หลบหน้า 2. บอกชื่อสินค้าถูกต้อง 3. พูดเสียงดังฟังชัด นัยอดได้

ตารางที่ 5 แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ผู้เรียน	การเขียน	การอ่าน	การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 8	1. เขียนชื่อและนามสกุล ตัวเองถูกต้อง 2. เขียนคำและข้อความ สั้น ๆ ได้ เช่น คิดถึง ชื่อ สามี เป็นห่วง รักมาก	1. อ่านคำและประโยค ภาษาไทยชัดเจนและ ถูกต้องมากขึ้น 2. มีบางคำที่ต้องสะกดให้ ฟังก่อนแล้ว กลุ่มเป้าหมายจึงจะ อ่านตามได้ เช่น คำว่า ธรรมดา (อ่านว่า ทำ- มะ-ดา) มีความสุข	1. กล้าพูดเพื่อแสดง ความต้องการและ กล้าปฏิเสธเมื่อไม่ ต้องการทำอะไร สิ่งหนึ่ง 2. แสดงความไว้วางใจ ต่อเพื่อนและผู้สอน มากขึ้น
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 9	1. เขียนจดหมายได้ด้วย ลายมือตัวเอง 2. เขียนชื่อและนามสกุล ตัวเองถูกต้อง และรู้ว่าชื่อ นามสกุลตัวเองสะกดด้วย พยัญชนะและสระอะไร	1. อ่านคำและประโยคได้ ถูกต้องชัดเจนขึ้น มากกว่าก่อนเรียน 2. มีบางคำที่ต้องอธิบาย เพิ่มเติมและสะกดให้ ฟังก่อนแล้วจึงอ่านได้ เช่น คำว่า เศร้า สร้าง เปรียบ	1. ร่วมกลุ่มทำกิจกรรม กับเพื่อนมากขึ้น 2. แสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล 3. ยอมรับความ ช่วยเหลือจากเพื่อน และรับฟังความ ความคิดเห็นของเพื่อน มากขึ้น
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 10	รู้ทิศทางการเขียนหัว พยัญชนะและเขียนได้ถูกต้อง ลากเส้นตรงและชัดเจนขึ้น หมายเหตุ :-มีพัฒนาการที่ดี ในด้านการคิด การใช้เหตุผล การแสดงความคิดเห็นและมี ลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี	สะกดคำให้ฟังทีละคำ ช้า ๆ แล้วจึงสามารถอ่าน ตามได้	1. แสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล 2. มีความรับผิดชอบ เมื่อทำผิด กล้า ยอมรับผิด กล่าวคำ ขอโทษและปรับปรุง ตัว

ตารางที่ 5 แสดงผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายระหว่างจัดการเรียนการสอน

ผู้เรียน	การเขียน	การอ่าน	การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 11	เขียนคำและประโยคสั้น ๆ ได้ มากกว่าก่อนเรียน เช่น คำว่า ชักริต ผ้าถุง กิน ข้าว ลูก คิดถึง	1. สะกดชื่อตัวเองถูกและ สะกดชื่อเพื่อนได้ 2. อ่านออกเสียงคำและ ประโยคได้ถูกต้อง ชัดเจนมากกว่าก่อน เรียน เช่น คำว่า ชัก ริต ผ้าถุง กิน ข้าว ลูก คิดถึง	1. มีความมั่นใจมากขึ้น 2. เข้าห้องสมุดและยืม หนังสือไปอ่านด้วย ตัวเอง 3. รายงานตัวถูกต้อง 4. อ่านจดหมายเองได้ ไม่ต้องให้เพื่อนช่วย
กลุ่มเป้าหมาย คนที่ 12	เขียนพยัญชนะและสระตาม คำบอกได้แม้อย่างไม่ได้ทุกตัว แต่เขียนถูกต้องชัดเจนขึ้น มากกว่าก่อนเรียน	อ่านออกเสียงพยัญชนะ และคำภาษาไทยได้ ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น กว่าก่อนเรียน รู้จัก พยัญชนะและสระที่มีอยู่ ในชื่อและนามสกุลของ ตัวเอง	1. เขียนชื่อ และ นามสกุลของตัวเอง ได้ 2. เขียนคำและ ประโยคสั้น ๆ ใน จดหมายได้ เช่น สวัสดีลูกรัก คิดถึง

3. ผลวิเคราะห์การประเมินการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมายหลังจัดการเรียนการสอน

3.1 การประเมินหลังเรียน โดยใช้แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยหลังเรียน
ผลวิเคราะห์การประเมินมีดังนี้

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 1

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านคำได้เกือบทุกคำ เช่น คำว่า แม่ ลูก ข้าว แกง ยา
คำที่ยังอ่านไม่ได้ส่วนใหญ่คือคำควบกล้ำ และคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรา เช่น หมอน ตำรวจ

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนคำตามคำบอกได้ สะกดคำ และเขียนคำบางคำ
ได้เองโดยไม่ต้องมีใครบอก เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายอ่านป้ายหน่วยงานออก เขียนชื่อ
นามสกุล และลงลายมือชื่อในเอกสารใบคำร้องได้ถูกต้อง เขียนจดหมายด้วยข้อความ และประโยค
สั้น ๆ ง่าย ๆ ได้ด้วยตัวเอง กล้าถามข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ และพูดเสียงดังฟังชัดขึ้น

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “ถึงจะอ่านไม่ได้เขียนไม่ได้ 100% แต่เราดีใจที่ได้มีมิตรภาพจากทุกคน เรากล้าถาม กล้าปรึกษาครู เรามาจากที่อื่น ภาษาไทยเราก็ เราก็มีคนคอยปรึกษา เราชอบกิจกรรมเล่าประสบการณ์ การได้พูดคุยทำให้เรากล้าพูดและกล้าถาม มีคนคอยฟังสิ่งที่เราพูดและเราได้ฟังเรื่องของคนอื่นเป็นข้อคิดให้ชีวิตเราได้...”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 2

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะไทยและเขียนคำตามคำบอกได้ และสามารถเขียนคำบางคำได้เองโดยไม่ต้องบอก เช่น คำว่า ไช้ไก่ แมว ปู

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมาย อ่านวัน เดือน ปี ได้ อ่านคำพยางค์เดียว เช่น แม่ ลูก ข้าว แกง ยา กิน นอน ชัน ถูๆ ได้ อ่านคำที่มีสองพยางค์ได้เป็นบางคำ เช่น โรงพัก ตำรวจ ผ้าห่ม ระวัง ได้ สะกดพยัญชนะได้ทุกตัว

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมาย อ่านป้ายหน่วยงานออก บอกความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นรู้ได้ เขียนจดหมายด้วยข้อความและประโยคสั้นๆง่ายๆได้ พูดกับกลุ่มอย่างมั่นใจ อ่านชื่อขนมที่จะซื้อได้ถูกต้อง เช่น ปาท่องโก๋ เรื่องการซื้อขนมนี้กลุ่มเป้าหมายเล่าว่า “ตอนไปซื้อขนมเห็นเขาเขียนราคาขนมไว้สีบาท เราซื้อมาสองชิ้นแต่คนขายคิดเงินเราสามสิบบาท เราคิดว่าเขาคิดราคาผิดเป็นขึ้นละสิบบาท เราเลยทักคนขายว่าคิดราคาผิดหรือเปล่าเห็นติดราคาไว้ว่าขึ้นละสิบบาทนี่ซื้อสองชิ้นต้องยี่สิบบาท คนขายเขายอมรับว่าคิดเงินผิดจริง เขาเลยเอาปาท่องโก๋ให้ เราเพิ่มอีกหนึ่งถุงปาท่องโก๋นั้นราคาถุงละสิบบาท”

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “พูดได้ชัดขึ้น อ่านออกเขียนได้ เยอะกว่าแต่ก่อน มีความมั่นใจมากขึ้น การได้เรียนและได้ทำกิจกรรมทำให้ไม่เครียด รู้สึกสบายใจและอยากเรียนรู้อีก และการที่เรามั่นใจขึ้นทำให้เรากล้าแสดงออก รู้จักปรับตัว เราไม่อยากรบกวนคนอื่น เรากลัวเขารำคาญเวลาเราถาม เราเลยอยากเรียนอยากเขียนอยากอ่านให้ได้เร็ว ๆ จะได้ไม่เป็นภาระคนอื่น”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 3

ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะไทยตามคำบอกได้ จำและเขียนพยัญชนะภาษาไทย ก ไก่ ถึง ฮ นกได้ กลุ่มเป้าหมายเขียนคำตามคำบอกได้ถูกต้อง เช่น คำว่า ธงชาติ กลุ่มเป้าหมายเดิมพยัญชนะลงในช่องว่างที่ตรงกับรูปภาพที่กำหนดได้ถูกต้อง และเขียนจำนวนตัวเลขหนึ่งถึงสิบเป็นภาษาไทยได้ถูกต้อง

ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านประโยคยาว ๆ ได้ อ่านคำในแบบประเมินได้เกือบทุกคำ บางคำที่ยังอ่านเองไม่ได้ ต้องมีคนสะกดคำให้ฟังก่อนจึงจะอ่านออก ได้แก่คำว่า หมอน ผ้าห่ม ปกครอง ตำรวจ

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนจดหมายด้วยข้อความและประโยคสั้นๆง่ายๆได้ เขียนชื่อกองงานที่ตนสังกัดได้ถูกต้อง และจากการสอบถามเพื่อนร่วมห้องของกลุ่มเป้าหมาย ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายใช้เวลาว่างบนเรือนนอนอ่านทบทวน พยัญชนะ สระ และคำต่าง ๆ ที่เคยเรียนไปแล้ว และฝึกหัดหัดเขียนคำโดยมีเพื่อนเป็นคนคอยแนะนำ อ่านชื่อเมนูอาหารได้อ่านชื่อเพื่อนในใบเวร ๆ และอ่านป้ายหน้าห้อง เช่น “ห้องผู้ต้องขังจ่ายนอก” ได้

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของบุคคลที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายว่า “ เขาสามารถจดรายชื่อเพื่อน ๆ ในเรือนนอนได้ เขามักจะอาสารับทำหน้าที่จดรายชื่อเพื่อน ๆ โดยให้เหตุผลว่า เขาอยากรู้ภาษาให้มากขึ้นเร็ว ๆ และการอาสาช่วยจดรายชื่อ ทำให้เขาอ่านชื่อและนามสกุลเพื่อน ๆ ออก เขาก็รู้ภาษาไทยมากขึ้น เขาอ่านและเขียนภาษาไทยได้เร็วขึ้นด้วย”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 4

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะภาษาไทยตามคำบอกได้ เขียนจดหมายได้ด้วยตัวเองแต่ต้องใช้เวลาในการนึกคำ เขียนตามคำบอกได้ เช่น คำว่า ปู บ้าน แมว สะตอ ไข่ไก่ ตา ปลา กลุ่มเป้าหมายเขียนได้เองโดยไม่ต้องสะกดให้ฟัง

การอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านได้ค่อนข้างดี มีเพียงบางคำที่ต้องสะกด และออกเสียงให้ฟังก่อน เช่น คำว่า หมอน ปกครอง ผ้าห่ม อวน เงิน นอน ระวัง และคำที่กลุ่มเป้าหมายอ่านออกเสียงได้เองโดยไม่ต้องมีคนนำ เช่น คำว่า แม่ ลูก ยา กิน แถว ถุง

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายกล้าซักถามเมื่อมีข้อสงสัย เข้าห้องสมุดและยืมหนังสือไปอ่านเองโดยไม่ต้องมีใครไปเป็นเพื่อน เขียนจดหมายด้วยข้อความและประโยคสั้น ๆ ได้ เขียนชื่อกองงานที่ตนสังกัดได้ถูกต้อง

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “เรากล้าเขียนกล้าจับดินสอเขียนชื่อตัวเองได้ เรามั่นใจมากขึ้นเขียนเร็วขึ้น และไม่กลัวเขียนผิด...วันก่อนเราไปห้องสมุด ไปถามหาบัตรห้องสมุดที่ทำไว้ แล้วก็ถามหาหนังสือจากบรรณารักษ์ เรากล้าไปยืมหนังสือ จากที่เมื่อก่อนไม่กล้าแล้วเมื่อวานเราก็ไปคนเดียวไม่ต้องมีใครไปเป็นเพื่อน หน้าห้องสมุดเขาก็จะมีสมุดให้ลงชื่อเราก็เขียนชื่อเอง พอเราเข้าไปบรรณารักษ์ก็แนะนำหนังสือ เราเห็นในห้องสมุดมีหนังสือเยอะเราเลือกไม่ถูก เราก็ไปถามบรรณารักษ์ว่ามีหนังสือที่ครูแนะนำมั้ย เขาบอกว่ามี แล้วเขาก็เอาหนังสือมาให้เราเลือก เราก็หยิบหนังสือเรื่อง “หนูดีใจมาก” (กลุ่มเป้าหมายอ่านชื่อเรื่องได้ถูกต้อง) ยืมไปอ่านบนเรือน

นอน หนังสือที่เราเี่ยมเป็นค่าง่าย ๆ เนื้อหาไม่เยอะ อ่านแป็บเดียวก็จบ เราเลยคิดว่าวันนี้เราจะไปเี่ยมหนังสือเรื่องอื่น เอาที่มีตัวหนังสือเยอะ ๆ เราก็มองหาอยู่นะ เราไปเจอหนังสือนิยายเรื่อง “รักสามเส้า” (กลุ่มเป้าหมายอ่านชื่อเรื่องให้ผู้วิจัยฟังได้ถูกต้อง และอธิบายวิธีการอ่านชื่อเรื่องของตนให้ผู้วิจัยฟังว่า ค่อย ๆ นึกในใจสะกดไปที่ละตัว) เรากะว่าวันนี้จะเี่ยมเรื่องนี้ไปอ่าน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 5

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนคำพยานและสระตามคำบอกได้

การอ่าน กลุ่มเป้าหมาย สะกดคำไปที่ละคำและอ่านได้ เช่น คำว่าแม่ ลูก ข้าว แกง ยา กิน สะกดได้เองแต่มีคนคอยช่วยนำออกเสียง เช่น คำว่า โรงพัก ตำรวจ แถว ระวัง ปกครอง สบู่ อวน ชัน หมอน ผ้าห่ม

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมาย อ่านป้ายหน่วยงานออก เขียนชื่อของงานที่ตนสังกัดได้ เข้าห้องสมุดเี่ยมหนังสือนิทานและหนังสือการทำอาหารไปอ่าน อ่านและสะกดคำบนป้ายประกาศได้เอง หัดอ่านกฎระเบียบเวียนจำได้ เขียนจดหมายด้วยข้อความและประโยคสั้น ๆ ได้ มีความมั่นใจ กล้าถาม และกล้าแสดงความคิดเห็น

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “เรามีความรู้เพิ่มขึ้นมา เราก็กล้านั่งเวย ๆ กล้ารายงานตัว กล้าถามหัวหน้าห้อง กล้าแนะนำ กล้าพูด เพราะเรามีความรู้...เรารู้สึกว่าตัวเองได้ความรู้จากที่เรียน จากที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เราได้พบเพื่อน ได้ประสบการณ์ เข้ากับเพื่อนได้มากขึ้น สิ่งที่ไม่รู้ก็ได้รู้ ได้ถามได้พูดในสิ่งที่ตัวเองอยากพูดอยากบอกกับเพื่อน ๆ มีความคิดเป็นของตัวเอง ต่อจากนี้เราจะได้เขียนจดหมายไปหาลูกได้ ภูมิใจในตัวเองมากที่มีโอกาสได้มาเรียน แล้วเราก็อยากเรียนให้เก่งกว่าเดิม เราใกล้จะได้กลับบ้านแล้ว ออกไปเราจะไปเรียนต่อ กศน. เพราะ กศน.อยู่ใกล้บ้าน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 6

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนคำพยานและสระตามคำบอกได้ คำบางคำกลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนเองได้โดยไม่ต้องบอก เช่น คำว่า ไข่ไก่ บ้าน ปู แมว ตากลุ่มเป้าหมายลายมือสวย เขียนถูกต้องชัดเจน และอ่านง่าย

การอ่าน กลุ่มเป้าหมาย อ่านจดหมายที่แม่เขียนมาหาได้เอง คำไหนอ่านได้ก็จะอ่านเองคำไหนอ่านไม่ออกจะถามเพื่อน เริ่มอ่านประโยคคำถามยาว ๆ ได้

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายเขียนชื่อของงานที่ตนสังกัดได้ เขียนจดหมายด้วยข้อความและประโยคสั้น ๆ ได้ ได้รับมอบหมายให้เขียนวัน เดือน ปี ในกระดาษรายการเี่ยมของใช้บนเรือนนอน

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “คิดว่าตัวเองเขียนได้ เขียนสวยขึ้น จากที่เขียนไม่ได้เลย และเริ่มอ่านหนังสือออก รู้จักพยัญชนะและสระ และรู้ความหมาย ของคำ ชอบทำกิจกรรมในห้องเรียนทั้งทำกระเป่า ฟังเพลง รู้สึกเพลินสบายใจ ส่วนกิจกรรมกลุ่มก็ดี เราฟังเรื่องที่เพื่อนเล่าทำให้เราได้คิดตามไปด้วย เรายังมีเวลาในนี้อีกเยอะ เรายังอยากเรียนต่อ อยากเขียนได้คล่อง ๆ กว่านี้ อยากอ่านให้ได้มากกว่านี้ จะได้ไม่ต้องไปขอช่วยเพื่อน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 7

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะไทยตามคำบอกได้ แต่ต้องใช้เวลาในการนึกบทวน

การอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านและสะกดคำไปได้ทีละตัว และต้องใช้เวลาในการอ่าน และสะกดคำ หากเร่งรีบหรืออยู่ในภาวะที่กดดันจะอ่านไม่ได้

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายไปซื้อขนม และบอกชื่อขนมได้ถูกต้อง มีความมั่นใจกล้าพูดกล้าคุยกับเพื่อนมากขึ้น บอกชื่อพยัญชนะ และสระที่มีในชื่อของตัวเองได้ เช่นชื่อ ในบูก (สมุดบัญชีเงินเข้าออกของผู้ต้องขัง) ได้

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “ดีใจมากที่พูดไทยชัดขึ้น กล้าพูด ตอนนีเวลานี้บยอดเราไม่ต้องให้เพื่อนนับแทนแล้ว เพราะเรากล้านับเอง เมื่อก่อนไม่กล้า ออกเสียงเพราะกลัวพูดผิด ชอบกิจกรรมทำขนมได้ทำเองกินเอง ทำก็ง่ายตอนได้ออกไปเผื่อได้เอาไป ทำเป็นอาชีพ ชอบกิจกรรมฟังเพลง ชอบเขียนหนังสือ ชอบตอนที่ได้เข้าห้องสมุดมาก ได้ไปเลือก หนังสือ ได้ยืมหนังสือเอามาดูรูปสวย ๆ”

จากการสังเกตระหว่างเรียนผู้วิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายรู้ว่าพยัญชนะและสระแต่ละ ตัวคือตัวอะไร แต่ยังออกเสียงเป็นภาษาไทยไม่ได้ทุกคำ ผู้วิจัยทดลองออกเสียงพยัญชนะและสระให้ กลุ่มเป้าหมายฟังและให้กลุ่มเป้าหมายลองพลิกหาพยัญชนะและสระในหนังสือ กลุ่มเป้าหมาย สามารถหาพยัญชนะและสระในหนังสือได้ถูกต้อง

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 8

การเขียน กลุ่มเป้าหมายเขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะไทยตามคำบอกได้

การอ่าน กลุ่มเป้าหมายอ่านและสะกดคำไปได้ทีละตัว และต้องใช้เวลาในการอ่าน และสะกดคำ หากเร่งรีบหรืออยู่ในภาวะที่กดดันจะอ่านไม่ได้

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายเซ็นบุ๊ก (สมุดบัญชีเงินเข้าออกของผู้ต้องขัง) ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องขอให้เพื่อนช่วย เขียนชื่อกองงานที่ตนสังกัดได้ถูกต้อง มีความมั่นใจ และกล้าพูดกล้าคุยกับเพื่อนมากขึ้น เปิดใจและไวใจผู้อื่นมากขึ้น แสดงความรู้สึกและกล้าเปิดเผยเรื่องราวที่เป็นปมปัญหาในใจให้ผู้อื่นรับรู้เพื่อจะได้ช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “เราอยากเรียนต่อ รู้สึกมั่นใจว่าถ้าได้เรียนต่อเราจะเขียนอ่านได้ดีมากขึ้น ตอนนี่ไม่ได้เรียนเราก็ให้เพื่อนสอนให้อ่านให้เขียนในวันเสาร์อาทิตย์แทน...เราชอบตอนได้ทำกิจกรรม ตอนทำกระเป๋าเราทำได้เรื่อย ๆ ทำแล้วเราเพลิน เราจะลืมเรื่องอดีตอันใจ อารมณ์ความรู้สึกเราเปลี่ยนไปตอนนี้เรารู้สึกสบายใจมากขึ้น เราได้เล่าความอดีตความไม่สบายใจของเราออกไปแล้ว ตอนนี่เพื่อน ๆ ทักว่าหน้าตาเราดูสดใสขึ้น รู้จักหาแป้ง ทาปาก ทาผิว แล้วเราก็กุ้ยกับเพื่อนมากขึ้น ดูสดใสดูดีขึ้นกว่าเดิม เพราะเราได้เรียนได้พูดคุย เราได้ระบายความในใจบางอย่างออกไปทำให้เราสบายใจขึ้นมาก และการได้รวมกลุ่มกับเพื่อนฟังเรื่องที่เพื่อนเล่าทำให้เราคิดได้ว่าอะไรคืออะไรไม่ตี มันทำให้เราได้คุย ได้พูด ได้มีความคิดต่าง ๆ มาพูดคุยกัน”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 9

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนคำพยานชนะและสระตามคำบอกได้ บางคำก็เขียนได้เองโดยไม่ต้องบอก เช่น สะตอ แดงโม้ ผม ตา ไขไก่ ปลาทุ ปู บ้าน แมว เขียนหนังสือได้เร็ว และสวยขึ้น

การอ่าน กลุ่มเป้าหมาย อ่านคำและประโยคได้คล่องและถูกต้องชัดเจนขึ้น บางคำเพียงแค่สะกดให้ฟัง กลุ่มเป้าหมายก็สามารถอ่านออกเสียงเป็นคำที่ถูกต้องได้เอง

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมาย เขียนจดหมายเป็นข้อความและประโยคสั้น ๆ ได้ เช่น คิดถึง สุดที่รัก สบายดี ยืมหนังสือจากห้องสมุดไปอ่านเอง มีความมั่นใจ พูดคุยกับเพื่อนมากขึ้น ไวใจและยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อนมากขึ้น

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อก่อนไม่กล้าไม่สนใจจะทำอะไรเลย แต่ตอนนี้อยากเรียนรู้อีกเพิ่มเติม เวลาที่มีประกาศรับสมัครเรียนหรือจัดอบรมอะไรก็อยากจะไปสมัครอบรม ตอนนี่มันรู้สึกต่างจากเมื่อก่อน เราเหมือนมีชีวิตใหม่ จากที่ไม่รู้หนังสือเลยเรารู้สึกดีใจที่อ่านเขียนได้ ภูมิใจตัวเอง...จากที่เคยอยู่ในความมืด ได้ออกมาเจอเพื่อน แต่ก่อนเป็นคนไม่ค่อยคุยกับใคร ไม่ไปวุ่นวายกับคนอื่นเลย แต่พอได้มาเรียนทำให้เรามีความรู้ความคิดไปในทางที่ดีกว่าเดิม กล้าพูดกล้าเข้าหาเพื่อนมากขึ้น เหมือนได้ให้ชีวิตใหม่กับตัวเอง ความรู้ที่ได้จะติดตัวเราไปตลอดชีวิต แต่ก่อนเคยโดนดูถูกว่าไม่รู้หนังสือเป็นคนโง่ รู้สึกเจ็บปวดใจที่โดนว่า แต่พอมีโอกาส

มาเรียนก็ไม่กลัวอีกต่อไป เพราะเราอ่านออกเขียนได้แล้ว เราอยากไปสมัครงาน อยากมีอาชีพ และอยากเรียนหนังสือเพิ่มเติมให้เก่งขึ้น”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 10

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะและสระได้บางตัว และต้องใช้เวลาในการนึกบทวน

การอ่าน ต้องมีคนสะกด และอ่านออกเสียงนำ กลุ่มเป้าหมายจึงจะค่อย ๆ สะกด และอ่านออกเสียงตามได้

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมาย รู้จักชื่อสีต่าง ๆ สามารถหยิบชื่อสีที่บอกได้ถูกต้อง กลุ่มเป้าหมายมีมุมมองและทัศนคติที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือสามารถแยกแยะ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องและที่ผิดได้ ปรับปรุงพฤติกรรมจากคนใจร้อนกลายเป็นใจเย็น และมีเหตุผลมากขึ้น มีคำแนะนำและข้อคิดดี ๆ มาบอกกล่าวเพื่อน ๆ แยกกล่าวคำขอโทษเมื่อทำผิด และยอมรับข้อผิดพลาดของตัวเอง และปรับปรุงตัวเอง สามารถอธิบาย และแนะนำวิธีการทำขนมให้เพื่อน เข้าใจได้ง่าย มีน้ำใจ และมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ว่า “เรามีโอกาสเข้าอบรม กฎหมาย พอได้ฟังเรื่องกฎหมายต่าง ๆ มันทำให้เราอยากรู้หนังสือ เพราะเราต้องอ่านออก ถ้าอ่านไม่ออกเราไม่รู้หนังสือเราก็อ่านกฎหมายไม่ออก จะไปค้นข้อมูลอื่น ๆ ก็ลำบาก เพราะเดี๋ยวนี้เราต้อง รู้จักว่าจะไปติดต่ออะไรอย่างไร ช่องทางไหนบ้าง ตอนแรกเราไม่ชอบเรียน แต่พอได้มาเรียน เราได้ ทั้งความรู้ ได้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตมากขึ้น รู้จักตัวเอง ใจเย็นและมีเหตุผล รู้จักใช้คำพูดและยอมรับในสิ่งที่ตัวเองเป็น ทำให้รู้สึกสบายใจ เรามีแต่ประสบการณ์ชีวิต แต่เราไม่เคยได้เรียนหนังสือ ในห้องเรียน เราว่าจริง ๆ แล้วการเรียนมีความสำคัญมากกับชีวิต เราเป็นคนใจร้อน โผงผาง ไม่ค่อย ฟังใคร แต่ตอนนี้ใจเย็นขึ้น รู้จักการอยู่ร่วมกับเพื่อน เพราะเราไม่เคยเรียน เราเลยไม่รู้จักรู้การใช้ชีวิต ที่มีรูปแบบ เราอยากเรียนหนังสือให้เยอะขึ้น อ่านออก เขียนได้ เพราะจะเติมเต็มชีวิตตัวเองให้ สมบูรณ์ ความรู้ทำให้เราเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ”

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 11

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เขียนพยัญชนะ สระ และคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น นอน กิน วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ได้ เขียนคำ ตามคำบอกได้

การอ่าน กลุ่มเป้าหมาย อ่านชื่อเพื่อน และชื่อตัวละครในหนังสือออก สามารถอ่าน ข้อความและประโยคยาว ๆ ได้ อ่านจดหมายได้ อ่านออกถูกต้องชัดเจน

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายรายงานตัวตอนนั่งเวรฯได้ถูกต้อง สะกดชื่อและอ่านชื่อเพื่อนถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นของกลุ่ม และปรับปรุงพฤติกรรมเป็นคนที่มีเหตุผลมากขึ้น รู้จักกล่าวคำขอโทษ และยอมรับผิดเมื่อทำไม่ถูกต้อง กลุ่มเป้าหมายยืมหนังสือการ์ตูนวิทยาศาสตร์ไปอ่านในเรือนนอน เขียนจดหมายด้วยข้อความ และประโยคสั้น ๆ ได้ และมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น

ในการประเมินการรู้หนังสือหลังเรียน จากการสังเกตสีหน้าที่ดูเครียดและกังวลใจของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มเป้าหมายไม่พร้อมรับการประเมิน สีหน้าที่ดูกังวลใจ ทำให้ ผู้วิจัยเอ่ยถามกลุ่มเป้าหมายว่ามีอะไรอยากจะทำให้ผู้วิจัยฟังไหม กลุ่มเป้าหมายนั่งลง และยื่นมือมากุมมือผู้วิจัยจากนั้นกลุ่มเป้าหมายได้เล่าถึงสิ่งที่ทำให้รู้สึกเครียดและกังวลใจ กลุ่มเป้าหมายเริ่มร้องไห้เอามือกุมหัวตัวเอง และพูดเข้าไปข้างมาถึงคนที่กำลังจะตัดสินใจ ผู้วิจัยนั่งฟังโดยไม่ได้แสดงความคิดเห็นใด ๆ ปลอบใจให้กลุ่มเป้าหมายเล่าสิ่งที่อยู่ในใจจนหมด จนกลุ่มเป้าหมายเล่าจบ และเอ่ยขอบคุณที่ผู้วิจัยรับฟัง จากนั้นกลุ่มเป้าหมายได้ขอตัวกลับเข้าไปหน่วยงาน วันต่อมากลุ่มเป้าหมายออกศาลไปฟังคำตัดสินคดี และได้รับการปล่อยตัวเพราะศาลยกฟ้อง

กลุ่มเป้าหมายคนที่ 12

การเขียน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อและนามสกุลตัวเองเป็นภาษาไทยได้ และรู้วาทัพยอชนะตัวที่เขียนเรียกว่าตัวอะไร เขียนคำ พยัญชนะ และสระตามคำบอกได้ แต่ต้องมีคนสะกดให้ฟังทีละตัว จากแบบประเมินการเขียน กลุ่มเป้าหมายเติมพยัญชนะ และสระลงในช่องว่างได้ถูกต้อง เช่น คำว่า ตา ไช้ไก่ ปลา แมว ส่วนคำอื่น ๆ ได้แก่ คำว่า ธงชาติ ผม ปู สะตอ หมอน ผู้วิจัยต้องค่อย ๆ สะกดให้กลุ่มเป้าหมายฟังซ้ำ ๆ ทีละตัว กลุ่มเป้าหมายจึงจะเขียนตามที่บอกได้

การอ่าน กลุ่มเป้าหมาย อ่านคำภาษาไทยที่เป็นคำพยางค์เดียวได้ เช่น คำว่า แม่ ลูก ยา ถู ได้ สะกดพยัญชนะและสระได้ แต่ต้องใช้เวลาในการนึกบทพยัญชนะและสระไปทีละตัว

การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมาย เขียนชื่อกองงานที่ตนสังกัดได้ถูกต้อง เขียนจำนวนชิ้นของเสื้อผ้าได้ เขียนชื่อสี และวันทั้งเจ็ดได้

สรุปผลการประเมินหลังเรียน พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของบุคคลที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายว่า “ตอนนี้เขาได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ จดรายการเสื้อผ้า และจำนวนเสื้อผ้าที่ส่งมาซักในหน่วยงาน เขาพยายามเขียนจนตอนนี้เขียนได้คล่องขึ้น ไม่ต้องบอกให้จดเหมือนแต่ก่อน และเวลาที่มอบหมายให้จด เราก็จะให้เขาอ่านออกเสียงคำที่จดไปด้วย เขาก็จำคำเร็วขึ้น ”

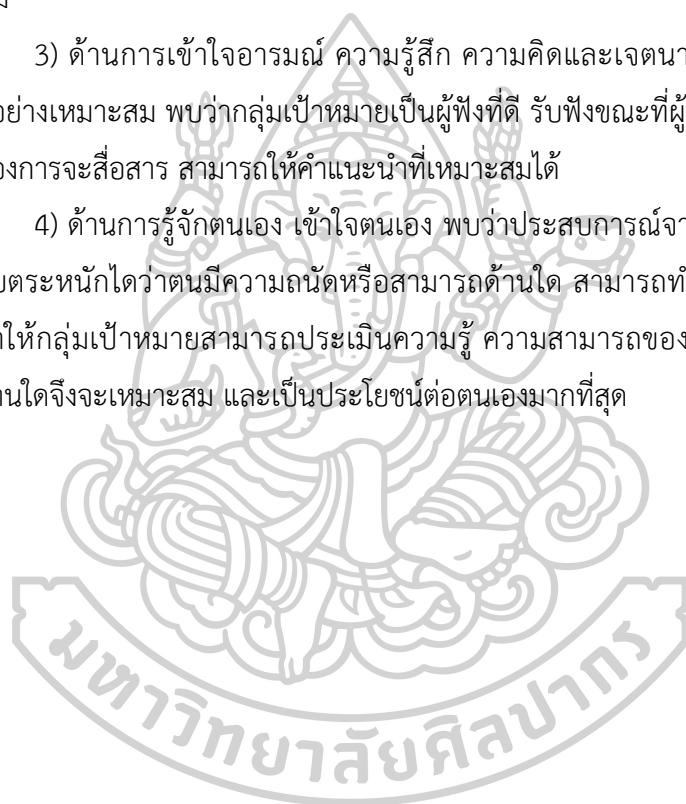
และจากการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นสามารถพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 12 คน ได้ และศักยภาพที่พบเด่นชัดมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการสื่อสาร การพูด การอธิบาย และการเล่าเรื่อง โดยพบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถอธิบาย แสดงความคิดเห็น และยกตัวอย่างประกอบเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

2) ด้านการทำกิจกรรมและงานต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ประณีต และยืดหยุ่น พบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถลงมือทำกิจกรรมได้ด้วยตัวเอง เช่น ระบายสีกระดาษ เย็บตุ๊กตา ทำขนม มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน มีการวางแผนการทำงาน รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และสามารถลงมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานได้สำเร็จ มีความคิดยืดหยุ่นปรับแก้ไขไปตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม

3) ด้านการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและเจตนาของผู้อื่น และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม พบว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังขณะที่ผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจ เข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสาร สามารถให้คำแนะนำที่เหมาะสมได้

4) ด้านการรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง พบว่าประสบการณ์จากการได้ลงมือทำ ทำให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักได้ว่าตนมีความถนัดหรือสามารถด้านใด สามารถทำกิจกรรมอะไรได้ดีเป็นพิเศษ และทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถประเมินความรู้ ความสามารถของตนได้ว่า ควรจะพัฒนาตนเองไปในด้านใดจึงจะเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9 มีข้อสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในทัณฑสถานหญิง จำนวน 12 คน ที่คัดเลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนด คือเป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ที่ได้รายชื่อมาจากการคัดทะเบียนประวัติผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิง อายุระหว่าง 20-50 ปี เป็นนักโทษเด็ดขาด กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป ไม่มีโรคประจำตัว โดยถือตามข้อมูลประวัติสุขภาพ และประวัติการออกรักษาตัวของผู้ต้องขังตามที่สถานพยาบาลภายในทัณฑสถานหญิงได้รับรอง และมีการบันทึกข้อมูลไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีแนวทางการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิหลัง สภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ประกอบการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี
2. พัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี จากกระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร่ ประกอบผลการศึกษาข้อมูลภูมิหลัง สภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา

3. ทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี กับกลุ่มเป้าหมาย และศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี

4. สรุปและนำเสนอผลการนำรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และจดบันทึก ประกอบกับให้กลุ่มตัวอย่างประเมินพัฒนาการการรู้หนังสือ และการปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติของตนเอง อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล คือ ดินสอ สมุดบันทึก และกล้องถ่ายภาพ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการรู้หนังสือ แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี โดยรวมแล้วเกิดจากภูมิหลังเมื่อวัยเด็กไม่เคยเรียนหนังสือ ครอบครัวมีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่พอใช้ ทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เมื่อโตขึ้นจึงไม่รู้หนังสือ และการเป็นคนไม่รู้หนังสือนั้นทำให้ผู้ต้องขังสตรีรู้สึกอับอายและมีปมด้อย ซึ่งทำให้ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

ผลการวิจัย ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบท ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ขั้นที่ 2 คัดเลือกคำที่มีความหมายต่อผู้เรียน ขั้นที่ 3 สอนอ่านสอนเขียน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ 1) สร้างแรงจูงใจ 2) พัฒนาสื่อ และ 3) สอนอ่านเขียนโดยการเชื่อมโยงประสบการณ์จริง และ ขั้นที่ 4 สอนให้ คิด วิเคราะห์ ด้วยการเสวนา และอภิปราย อย่างมีเหตุผล

ผลการวิจัย ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น หลังนำไปทดลองใช้กับพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการการรู้หนังสือก้าวหน้าขึ้น คือ สามารถเขียนคำและประโยคที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันได้ สามารถอ่านคำและข้อความที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ปฏิบัติและลงมือทำกิจกรรมบางอย่างในชีวิตประจำวันได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มีความคิดและทัศนคติต่อการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงจากเดิม ยอมรับความจริง และสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองให้เคารพกฎกติกาของสังคมได้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร่ และคู่มือการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร่เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. อภิปรายผลการศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

จากการศึกษาสภาพภูมิหลัง ศักยภาพและปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ผลการวิจัยพบว่าผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่มีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกันคือไม่เคยเรียนหนังสือ ครอบครัวมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้ไม่พอกิน และมีพี่น้องหลายคน และผู้ต้องขังสตรีที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นพีคนโตจึงต้องรับภาระช่วยมารดาเลี้ยงน่องทำงานบ้านและช่วยเหลืองานต่าง ๆ เท่าที่ทำได้ จากการสัมภาษณ์ถึงการไม่รู้หนังสือกับการใช้ชีวิตในเรือนจำพบว่าผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือรู้สึกอายและไม่มั่นใจในตัวเองที่ตนเองไม่รู้หนังสือ บางคนกล่าวว่าการไม่รู้หนังสือคือปมด้อย และการที่ถูกคนอื่นทักว่าไม่รู้หนังสือทำให้รู้สึกอับอายจนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและไม่กล้าแม้แต่จะเข้าห้องสมุดเพื่อไปดูหนังสือ ทั้งนี้ความรู้สึกอับอายและไม่มั่นใจในตัวเองนี้ย่อมส่งผลทำให้ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือขาดความตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและขาดแรงกระตุ้นที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพ แต่หากสามารถทำให้ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ย่อมที่จะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือได้ และย่อมที่จะทำให้ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเหล่านั้นมีความมานะพยายามที่จะพัฒนาตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องกระทั่งสามารถลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพได้ด้วยตัวเอง การพัฒนาให้บุคคลเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเองจึงมีผลต่อการดำเนินชีวิต เพราะนั่นจะทำให้บุคคลมองเห็นตนเองว่ามีคุณค่า มีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะปัญหา มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเข้าใจและมีความหวังที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่พึงประสงค์ (อภิถัญญา เวชยชัย และคณิงนิจ วิหคมาตย์, 2553: 21)

นอกจากนี้ผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือยังให้สัมภาษณ์ว่าการต้องพึ่งพาเพื่อนทำให้ตนเองรู้สึกเกรงใจและไม่กล้าขอความช่วยเหลือเพื่อนบ่อย ๆ จนบางครั้งทำให้เสียโอกาสในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และจากการสัมภาษณ์ถึงความชอบความถนัดของผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือ พบว่าส่วนใหญ่ตอบไม่ได้ว่าตนเองถนัดอะไร หรือทำกิจกรรมอะไรได้ดีเป็นพิเศษ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือทำให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้ ไม่เคยทำกิจกรรมอย่างอื่นที่นอกเหนือจากการช่วยเหลืองานทางบ้าน และต้องรับจ้างทำงานหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ผู้ต้องขังสตรีเหล่านี้จึงไม่รู้ว่าตนเองมีความชอบหรือมีความถนัดด้านใด เมื่อสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือถึงความชอบ ผู้ต้องขังสตรีส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าชอบฟังเพลงโดยเฉพาะเพลง ชอบวาดรูประบายสี เพราะทำแล้วรู้สึกมีสมาธิ เพลินและไม่ต้องคิดมาก และเมื่อสัมภาษณ์ถึงความต้องการในการที่จะเรียนรู้หรือพัฒนาตนเอง ผู้ต้องขังสตรีส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าอยากเรียนทำขนมเรียนทำอาหาร เพราะจะได้มีอาชีพมีรายได้ และอยากรู้หนังสือเพราะถ้าอ่านหนังสือออกเขียนหนังสือได้จะมีโอกาสหางานดี ๆ ทำ และมีรายได้เลี้ยงตัวเอง ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่ากลุ่มผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือ มองไม่เห็นช่องทางและโอกาสที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังขาดโอกาสในการเสาะแสวงหาความรู้ที่จำเป็นเพื่อการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ช่วงวัยเยาว์ ส่งผลให้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ผู้ต้องขังสตรีที่รู้หนังสือเหล่านี้จึงขาดความตระหนักถึงการพัฒนาตนเองและสูญเสียความรู้สึกมีคุณค่า ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับที่พิสมัย รัตนโรจน์สกุล (2555: 23 - 24) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างชีวิตใหม่ในเรือนจำของผู้ต้องขังหญิง พบว่าผู้หญิงจะรู้สึกว่าสามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองเพิ่มขึ้นได้จากการเรียนหนังสือในเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในโรงเรียนหรือเรียนไม่จบ เมื่อมีโอกาสดูเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในเรือนจำจะรู้สึกภูมิใจและมีความเชื่อมั่นมากขึ้นว่าจะสามารถหางานทำได้หรือไม่ถูกหลอกให้กระทำความผิดซ้ำอีก และจากบทความของ เบนเดอร์ (Bender, 2018) เรื่องโอกาสทางการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำกับการลดปัญหาอาชญากรรม พบว่าสำหรับอดีตผู้ที่เคยต้องโทษที่ไม่สำเร็จการศึกษาและไม่มีประกาศนียบัตรสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเขาเหล่านั้นพ้นโทษออกไปแล้วมักขาดโอกาสในการทำงาน การไม่มีประกาศนียบัตรสำเร็จการศึกษาประกอบกับมีประวัติเคยต้องโทษทำให้เป็นอุปสรรคต่อการหางานดี ๆ ทำเมื่อกลับสู่ชุมชน และจากผลสำเร็จของโครงการรณรงค์การรู้หนังสือแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก (ยูเนสโก. เข้าถึงข้อมูลจาก <http://on.unesco.org/2wrhrE3>. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 12 เมษายน 2563) ได้แสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของสตรีและยกระดับสถานะสตรีให้มีบทบาทในชุมชน จากผลการดำเนินงานโครงการพบว่าสตรีหลายคน ที่เข้าร่วมโปรแกรมสามารถอ่านคัมภีร์ไบเบิลได้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ดังนั้นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพในตัวบุคคลให้มีพลังเข้มแข็งในการใช้ชีวิตสามารถแก้ไขปัญหาและลงปฏิบัติทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนต้องการได้ด้วย ความเชื่อมั่นและเห็นในคุณค่าของสิ่งที่ทำ จึงต้องอาศัยกระบวนการและกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลสามารถตระหนักถึงคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง และสามารถค้นหาความสามารถ ความถนัดและความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ในตนเอง (อภิญา เวชชัย และคณินิจ วิหคมาตย์, 2553: 25)

2. อภิปรายผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนา ศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

การพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ใช้แนวคิดจากกระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร่ (Freire' Literacy Model) โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 คือ การศึกษาบริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ เพื่อหาคำศัพท์จาก บริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และภาษาที่ผู้เรียนคุ้นเคยมีความหมาย และมีความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ รวมถึงการศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเผชิญอยู่ ด้วยวิธีการสนทนา พูดคุยและการจดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้ นำไปสู่ขั้นตอนที่ 2 คือการคัดเลือกคำที่มีความหมาย มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ทั้งเป็นคำที่สะท้อนสภาพปัญหา สถานการณ์บริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ มาใช้เป็นคำหลัก (Generative word) และเมื่อได้คำหลักที่ต้องการแล้วจึงนำไปสู่ ขั้นตอนที่ 3 คือขั้นตอนการสอนอ่านและการสอนเขียน ขั้นตอนการสอนอ่านและการสอนเขียนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยสามขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังสตรีอยากเรียนรู้และมีส่วนร่วมด้วยการใช้สื่อ 2) การพัฒนาสื่อที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา สถานการณ์บริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของผู้ต้องขังสตรี และ 3) การสอนให้อ่านและเขียนคำหลัก (Generative word) ซึ่งคำที่ใช้สอนนั้นเป็นคำที่ได้มาจากการอภิปรายเชื่อมโยงรูปภาพกับสถานการณ์ของผู้ต้องขังสตรี และขั้นตอนที่ 4 คือกระบวนการที่ทำให้ผู้ต้องขังสตรีคิดเชื่อมโยง ทบทวน จนเกิดความตระหนัก และสามารถเสนอความคิดเห็นและแนวทางต่อสถานการณ์ได้อย่างมีเหตุผล

โดยรายละเอียดการอภิปรายผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 มีดังนี้

2.1 อภิปรายผลการศึกษาริบทของผู้เรียนเพื่อหาคำศัพท์ ภาษาที่ใช้หรือปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยใช้วิธีการสนทนา พูดคุยแบบไม่เป็นทางการและจดบันทึกไว้

จากการศึกษาในขั้นตอนนี้พบว่า ประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สถานการณ์ที่ผู้ต้องขังสตรีกำลังเผชิญ และความคาดหวังของผู้ต้องขังสตรีถึงอนาคตของตัวเอง เป็นประเด็นสำคัญ

ที่มีความสอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อม วิธีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และทำให้ผู้วิจัยได้คำหลักที่ผู้ต้องขังสตรีคุ้นเคย มีความหมายและมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสถานการณ์ที่ผู้ต้องขังสตรีกำลังเผชิญ ซึ่งผู้วิจัยนำคำหลักที่ได้มาแบ่งประเภทออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) ประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน 2) สถานการณ์ที่ผู้ต้องขังสตรีกำลังเผชิญ และ 3) ความคาดหวังของผู้ต้องขังสตรีถึงอนาคตของตัวเอง ซึ่งการแบ่งประเภทคำหลักออกเป็นสามประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการออกแบบสื่อรูปภาพและพัฒนาสื่อเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอ่านและการเขียนให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวทางการสร้างการเรียนรู้ในเรื่องจำดังที่ ฮานี วรภัทร์ (2562: 32) เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่แนะนำการเรียนรู้ต้องค้นหาให้ได้ว่าผู้ต้องขังต้องการที่จะเรียนรู้อะไร ซึ่งต้องพิจารณาจากปัจจัยในอดีตคือข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง รวมถึงความคิดความต้องการในปัจจุบันของผู้ต้องขังต่อความสนใจที่จะเรียนรู้ ตลอดจนการศึกษาปัจจัยและข้อมูลของผู้ต้องขังที่จะส่งผลต่อการใช้ชีวิตในอนาคตเมื่อพ้นโทษ ด้วยเหตุนี้ผู้แนะนำการเรียนรู้จึงควรศึกษาข้อมูลของผู้ต้องขังก่อนจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทสภาพแวดล้อม วิธีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และนำคำหลักที่ได้มาแบ่งประเภทออกเป็น 3 ประเด็น แล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการออกแบบสื่อรูปภาพและพัฒนาสื่อเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอ่านและการเขียนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังสามารถนำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้กลุ่มเป้าหมาย ได้อภิปรายโดยการเชื่อมโยงรูปภาพ คำ และประสบการณ์หรือเหตุการณ์ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้คิดทบทวนใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล เกิดความตระหนัก และสามารถลงมือปฏิบัติหรือแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลได้อย่างเหมาะสม

2.2 อภิปรายผลการคัดเลือกคำเพื่อใช้เป็นคำหลัก (Generative word) โดยคัดเลือกคำที่ได้จัดบันทึกไว้ เป็นคำที่ผู้เรียนใช้และมีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน

จากการศึกษาในขั้นตอนนี้พบว่า คำที่ผู้วิจัยจัดบันทึกไว้นั้นมีหลายคำ และคำบางคำอาจไม่จำเป็นต้องใช้ ซึ่งหากนำคำทั้งหมดมาใช้เป็นคำหลักในการสอนอ่านสอนเขียนอาจต้องใช้เวลาในการสอนนานกว่าที่กำหนดไว้ และอาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายในการที่จะต้องนั่งอ่านและเขียนคำที่ตนเองไม่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยขององค์การยูเนสโก (เข้าถึงข้อมูลจาก uil.unesco.org/case-study เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 มีนาคม 2563) เรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการอ่านออกเขียนได้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศเนปาล ที่แสดงให้เห็นว่าการนำพยัญชนะ สระและคำซึ่งเป็นภาษาที่ผู้เรียนคุ้นเคยและจำเป็นต้องใช้ มาให้ผู้เรียนได้ใช้ฝึกฝนและมีประสบการณ์เกี่ยวกับคำเหล่านั้นในสถานการณ์ชีวิตประจำวันของตน ทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเองมากยิ่งขึ้น เพราะคำเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการ

เร่งด่วนของผู้เรียน และเนื่องจากคำหลักที่ผู้วิจัยจัดบันทึกได้นั้นมีจำนวนหลายคำ ประกอบกับคำพยาน และสรรภาษาไทยมีหลายตัวหลายเสียง การที่จะนำคำเหล่านั้นมาแตกออกเป็นสระพยาน เพื่อให้ได้คำใหม่เช่นเดียวกับคำในภาษาโปรตุเกส ที่เปาโล แฟร์เรไชนั้น อาจต้องใช้เวลานานในการสอน อีกทั้งบางคำที่แตกออกเป็นสระ พยานและคำใหม่แล้วกลับไม่มีความหมาย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกคำหลักเป็นคำที่กลุ่มเป้าหมายคุ้นเคย เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย เป็นคำที่มีความหมายในตัวอยู่แล้วและสามารถแตกออกเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ได้และยังคงมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ให้กลุ่มเป้าหมายช่วยกันเสนอคำที่ตนเองอยากรู้ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้คำหลักเป็นคำที่กลุ่มเป้าหมายคุ้นเคย เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนคำที่ตนเองต้องการและจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกการอ่านและฝึกการเขียนคำที่มีความจำเป็นที่จะต้องรู้ ส่งผลให้มีแรงจูงใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในขั้นต่อไป

2.3 อภิปรายผลการปฏิบัติการสอนอ่านสอนเขียน มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 อภิปรายผลการสร้างแรงจูงใจ ผู้วิจัยออกแบบสื่อที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชุดคำหลักซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นคำที่สะท้อนสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงและเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพบว่าสื่อรูปภาพที่ออกแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรงจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงจูงใจอยากเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมอภิปราย และแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเชื่อมโยงสถานการณ์กับคำและรูปภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีผลทำให้กลุ่มเป้าหมายมีมุมมอง ความคิดและทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายได้เห็นภาพที่ตนคุ้นเคย และภาพนั้นมีผลต่อความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองโดยตรง กลุ่มเป้าหมายจึงสามารถสะท้อนเรื่องราวเหตุการณ์นั้นได้ดี ดังวิธีการสอนโดยใช้สื่อเพื่อการเสวนาของเปาโล แฟร์เร (อ้างถึงใน สุนทร สุนันท์ชัย, 2523: 49 - 51) ที่ได้อธิบายไว้ว่าภาพที่ใช้เป็นสื่อควรเป็นภาพที่แสดงแง่มุมสำคัญของชีวิตผู้เรียน และเป็นภาพที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียนโดยตรง ซึ่งภาพและการเสวนาจะทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เริ่มคิดทบทวนและใคร่ครวญอย่างมีเหตุผลมากขึ้น และกระบวนการเสวนานี้ส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ซึ่งการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมเสวนาและแสดงความคิดเห็นนี้ย่อมทำให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจและรู้สึกได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องจากใจสู่ใจ นวัตกรรมสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอกของ อวยพร สุรนัญญากร (2560: 109 - 111) เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในผู้ต้องขังโดยการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่อิงกับบริบทและ

สภาพแวดล้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้ประสบการณ์ชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการเป็นเนื้อหาและประเด็นสร้างการเปลี่ยนแปลง และใช้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความรู้ความเข้าใจใหม่ ซึ่งกระบวนการนี้ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ทบทวนชีวิต มองเห็นคุณค่าและความหมายของชีวิตตนเองจนเกิดมุมมองใหม่ ๆ ต่อตนเองและบุคคลอื่น

2.3.2 อภิปรายผลการพัฒนาสื่อที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชุดคำหลัก ซึ่งเป็นคำที่ผู้เรียนใช้ มีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเป็นคำที่ผูกพันกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน

จากการศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพบว่าสื่อที่ออกแบบไว้ ไม่ว่าจะเป็นสื่อรูปภาพ วิดีทัศน์ สารคดี เพลงประกอบรูปภาพ เกมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจใคร่รู้ มีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และกระตุ้นให้อยากอ่านเขียนมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสื่อที่ออกแบบนั้นมีความหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการในการอยากเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย และสื่อมีเนื้อหาที่กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจจึงสามารถเรียนรู้ได้ดี และพยายามเข้าไปมีส่วนร่วม และบทบาทกับการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดขึ้น ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านการอ่าน การเขียน สามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสนทนาได้ดีขึ้นเป็นลำดับ มีความมั่นใจในตนเอง และประสงค์จะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการเรียนการสอนผู้ใหญ่ของ มัลคอม เอส. โนลส์ (Malcolm Shepherd Knowles, อ้างถึงใน ชิตชงค์ ส. นันทานาเนตร, 2560: 43 - 45) ที่ว่า ผู้ที่มีหน้าที่สอนผู้ใหญ่ควรช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดความตระหนักว่าสิ่งที่พวกเขากำลังจะเรียนนั้นมีความจำเป็นและมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง และประสบการณ์ของผู้ใหญ่มีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับวิธีการสอนที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ เช่น การอภิปราย การทดลองและลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ประสบการณ์จากเพื่อน ๆ อีกทั้งผู้สอนควรให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นความต้องการของผู้ใหญ่ที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้ตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตรงกับความต้องการ และได้ลงมือทำในสิ่งที่ตนถนัดหรือสนใจนั้น นับเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพตนเองตามที่ตนถนัด และอาจส่งผลให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการฟื้นฟูผู้ต้องขัง จากรายงานการวิจัยเรื่องปฏิรูปเรือนจำ ด้วยการสร้างชุมชนแห่งความหวังใจ ของ นภาพรณ หะวานนท์ และ ชีรวัลย์ วรธโนทัย (2560: 111 - 112) กล่าวว่าแนวคิดในเรื่องการฟื้นฟูเชื่อว่าการทำงานจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถค้นหาความถนัด ความชอบและสร้างศักยภาพใหม่ให้กับตนเองได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นการสร้างโอกาสที่ดีให้กับผู้ต้องขัง และในการส่งเสริมการทำงานเพื่อเพิ่มพลังสร้างสรรค์ให้กับผู้ต้องขังนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้ผู้ต้องขังมีโอกาสตัดสินใจและมีโอกาสได้เรียนรู้กระบวนการทำงานทุกขั้นตอนด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังเกิดพลังสร้างสรรค์ ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายเมื่องานสำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

2.3.3 อภิปรายผลการสอนให้อ่านและเขียนคำโดยใช้คำหลัก (Generative word) ซึ่งเป็นคำที่ได้มาจากภาพและคำที่ใช้ในการอภิปรายสถานการณ์ เหตุการณ์ รูปภาพ สื่อวีดิทัศน์ เกิดจากการเชื่อมโยงรูปภาพและคำที่ใช้กับสถานการณ์ และแสดงการแตกคำให้ได้คำที่ผู้เรียนคุ้นเคย ผูกพันเกี่ยวข้องกับชีวิต กิจกรรมประจำวัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม กฎระเบียบ และประสบการณ์ของผู้เรียน

ผู้วิจัยนำเข้าสู่การสอนเริ่มจากแสดงรูปภาพที่ต้องการใช้เป็นหัวข้อสนทนา ให้กลุ่มเป้าหมายดู และเริ่มซักชวนสนทนาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นในรูปภาพ จดบันทึกคำที่ผู้เรียนนำเสนอ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นคำหลักในการสอนการอ่านการเขียนและสอนแตกคำ ซึ่งจากการศึกษาในขั้นตอนนี้พบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจกับหัวข้อที่นำมาใช้เป็นประเด็นการสนทนา จึงทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์สถานการณ์จากการสนทนาอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้การสนทนายังนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเหตุการณ์สถานการณ์ และมีการนำไปใช้ปฏิบัติจนเกิดผลเป็นที่น่าพึงพอใจได้ อีกทั้งสามารถจดจำคำที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อสนทนาที่ถูกนำมาใช้เป็นคำหลักได้ และมีการเสนอแนะคำอื่น ๆ ที่ตนเองสนใจเพื่อให้ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นคำหลักในการสอนอ่านสอนเขียนครั้งต่อไปด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปภาพที่ใช้เป็นสื่อเป็นรูปภาพที่สะท้อนวิถีชีวิตและกิจกรรมประจำวันของผู้เรียน และสถานการณ์ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างสนทนานั้นเป็นเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ผู้เรียนทุกคนเคยประสบพบเจอเป็นประจำแทบทุกคน จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และจากการได้รับฟังประสบการณ์ของเพื่อน ๆ ทำให้ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรื่องราวของตนเองกับเพื่อน ๆ จนเกิดความเข้าใจและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน นำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาของเหตุการณ์และสถานการณ์ และการนำไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยขององค์การยูเนสโก (เข้าถึงข้อมูลจาก uil.unesco.org/case-study เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 มีนาคม 2563) เรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการอ่านออกเขียนได้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศเนปาล ที่แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน และการเรียนรู้จากประสบการณ์นี้ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทักษะการรู้หนังสือเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ และการที่ผู้เรียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัวผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การแต่งกลอน การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์พิเศษในชีวิต กิจกรรมเหล่านี้ทำให้กระบวนการเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย และเพิ่มความมั่นใจในตนเอง อีกทั้งยังสามารถสร้างมิตรภาพระหว่างผู้เรียนด้วย

2.4 อภิปรายผลหลังการอ่านออกเขียนได้ (Post literacy หรือ Political literacy) เน้นเรื่องการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ (Critical Consciousness) เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้ต้องขังสตรีได้คิดเชื่อมโยง ทบทวน เกิดความตระหนัก และสามารถเสนอความคิดเห็นและแนวทางต่อสถานการณ์ได้อย่างมีเหตุผล

จากการศึกษาในชั้นตอนนี้พบว่า การให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันเสนอหัวข้อและประเด็นที่จะอภิปราย โดยใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทัศนสถานมากำหนดหัวข้อและประเด็นเพื่อการสนทนาและอภิปราย ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสคิดทบทวนเชื่อมโยงสถานการณ์และเหตุการณ์อย่างใคร่ครวญและมีเหตุผล สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและปฏิบัติตามคำแนะนำที่ได้จากการสนทนาได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ถูกนำมาเป็นหัวข้ออภิปรายนั้น เป็นสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่กำลังประสบอยู่ร่วมกัน และสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้นมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกของตนเอง และเมื่อได้มีการพูดคุยถึงสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ๆ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ประสบกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้นย่อมมีความต้องการอยากนำเสนอและพูดคุยแลกเปลี่ยน จึงนำไปสู่การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในวงสนทนา ซึ่งเปาโล แพร์เร่ ใช้กระบวนการเสวนา (Dialogue) นี้ในการปลุกมโนธรรมสำนึก (Conscientization) เพื่อพัฒนาบุคคลให้เกิดสติสัมปชัญญะเชิงวิพากษ์ (Critical consciousness) โดยการคิดใคร่ครวญทบทวนอดีตอย่างมีเหตุผล และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และสิ่งสำคัญคือบุคคลจะต้องลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยตนเอง เช่นเดียวกับที่เมซีโรว์ ได้ชี้แนะว่า กระตุ้นให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ทำให้บุคคลได้วิพากษ์อย่างมีเหตุผล และตระหนักถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และทำให้บุคคลได้ตระหนักว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีความหมายต่อตนเอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการวิพากษ์อดีตของตนเอง และจะทำให้บุคคลเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทัศนคติและมโนทัศน์ของตนเองต่อไป (อ้างถึงใน ชิตชงค์ นันทนาเนตร, 2560: 123, 135)

3. อภิปรายผลการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือ ของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ผลการทดลองใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือจำนวน 12 คน ในทัศนสถานหญิงสงขลา จำนวน 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย การสอนอ่าน การสอนเขียน การอภิปราย และการทำกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ พบว่ากระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยพัฒนาการด้านการรู้หนังสือดังนี้

1) ด้านการเขียน กลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนคำและประโยคภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เขียนชื่อ นามสกุล อายุ ศาสนา วัน เดือน ปี เกิด ของตัวเองได้ สามารถเขียนจดหมายด้วยคำและข้อความสั้น ๆ ได้ เช่น คำว่า รัก คิดถึงมาก เป็นห่วง สบายดีไหม

2) ด้านการอ่าน กลุ่มเป้าหมายสามารถอ่านคำและประโยคภาษาไทยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ชื่อกองงานต่าง ๆ จักสาน ทอผ้า อวน นวด ชื่ออาหาร เช่น ปาท่องโก๋ โดนัท ขนม และสามารถอ่านออกเสียงและสะกดคำสั้น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น กินข้าว ผ่าถุง ชันน้ำ กาแฟ อ่านและสะกดคำในจดหมายได้

3) การใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มเป้าหมายสามารถอ่านข้อความและคำบนป้ายประกาศได้ อ่านชื่อเพื่อนในห้องได้ กล่าวรายงานการนั่งเวร ๆ ได้ นับยอดได้ การเข้าใช้บริการห้องสมุด และไปยืมหนังสือที่ตนสนใจมาอ่าน

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มเป้าหมายยังเกิดความรู้สึกภูมิใจและมั่นใจในตัวเองที่สามารถใช้ชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อนมากเหมือนแต่ก่อน และยังสามารถใช้ความถนัดและความสามารถของตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น แนะนำและสอนเพื่อนทำขนม สอนเพื่อนเย็บตุ๊กตา สามารถให้คำแนะนำและเสนอวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ดีและมีเหตุผล กลุ่มเป้าหมายยังสามารถคิดเชิงวิพากษ์และมีวิจารณ์ญาณด้วยการหาเหตุผลและยกตัวอย่างมาอธิบายได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการสื่อสาร การพูด การอธิบาย และพัฒนาการที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและความสามารถของตนเอง โดยใช้กิจกรรมการสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อเรื่องเล่าและประสบการณ์ ทำให้กลุ่มเป้าหมายเริ่มมีความมั่นใจในตนเอง กระทั่งได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติตนเอง และเริ่มลงมือปฏิบัติทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง ดังตัวอย่างกิจกรรม การเรียนรู้ “จากรูปลู่อเรื่อง คำและการแตกคำ” ผู้วิจัยตั้งหัวข้อสนทนา “เรื่องเล่าบนเรือนนอน” โดยให้กลุ่มเป้าหมายเล่าประสบการณ์ตัวเองเกี่ยวกับการชีวิตบนเรือนนอน และให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นพร้อมทั้งนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา โดยมีกติกาว่าทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเล่าประสบการณ์ของตนเอง ให้เกียรติและตั้งใจฟังเวลาเพื่อนพูด และทุกคนต้องมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและร่วมเสนอแนวทางไขปัญหา เมื่อกลุ่มเป้าหมายทุกคนได้เล่าประสบการณ์ของตนแล้ว ผู้วิจัยให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะหลังจบกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายคนหนึ่งเริ่มต้นเล่าว่า “เวลานอนบนเรือนนอนต้องนอนตะแคง จะพลิกจะหงายต้องระมัดระวัง ที่เรานอนตรงกับคนแก่ เมื่อคืนเรานอนแล้วทำไปชนแก แกลุกขึ้นโวยวายไม่พอใจ เราขอโทษแล้วก็ยังไม่ยอมหยุด เราเริ่มโมโหเริ่มทนไม่ได้ก็พยายามอดกลั้นไว้แล้วนอนต่อไม่รู้วันไหนเราทนไม่ไหวได้มีเรื่องกันแน่ เพราะแกเป็นแบบนี้ประจำ” เมื่อกลุ่มเป้าหมายเล่าจบมีเพื่อนคนหนึ่งแนะนำว่าให้ถ้าเจอเหตุการณ์แบบนี้ก็ให้ใจเย็น และเก็บความรู้สึกโกรธไว้ในใจ กลั้นใจขอโทษและขอขอบคุณเขาพร้อมรอยยิ้มที่เขาเตือนเรา ถ้าเขาไม่หยุดก็ให้เราขอโทษ และขอขอบคุณพร้อมรอยยิ้มอีกครั้ง ให้พูดจากับเขาดี ๆ แล้วก็นอนหลับไปเสีย ถ้าเขายังบ่นก็ปล่อยเขาไปบนจนเหนื่อยเดียวเขาก็นอนไปเอง สู้เรานอนของเราดีกว่า วันรุ่งขึ้นกลุ่มเป้าหมายที่เสนอปัญหามาเล่าเหตุการณ์ที่เจอมาให้ฟังว่า “เมื่อคืนเกิดเหตุแบบเดิมเหมือนเมื่อคืนวานแต่คราวนี้เราใช้วิธีการที่เพื่อนแนะนำ เราขอโทษและขอบคุณแกเรายิ้มให้แกด้วย แล้วแกก็ทำหน้าที่ อ้อ ๆ เราได้ยินแกพิมพ์ ๆ ว่า “สาวนี้ท่าจะไม่บาย” เราได้ยินเราก็ไม่ว่าอะไรแต่เราหัวเราะในใจแล้วเราก็นอน ปล่อยให้เขานั่งบ่นไปคนเดียว” กลุ่มเป้าหมายเล่าว่าวันต่อ ๆ มา คู่กรณีของตนพูดจาดี ทักทายชวนกินขนม และแบ่งขนมให้ตนกิน และตั้งแต่นั้นทั้งคู่ก็ไม่มีปากเสียงกันอีกเลย (จากบันทึกการสังเกตของผู้วิจัย)

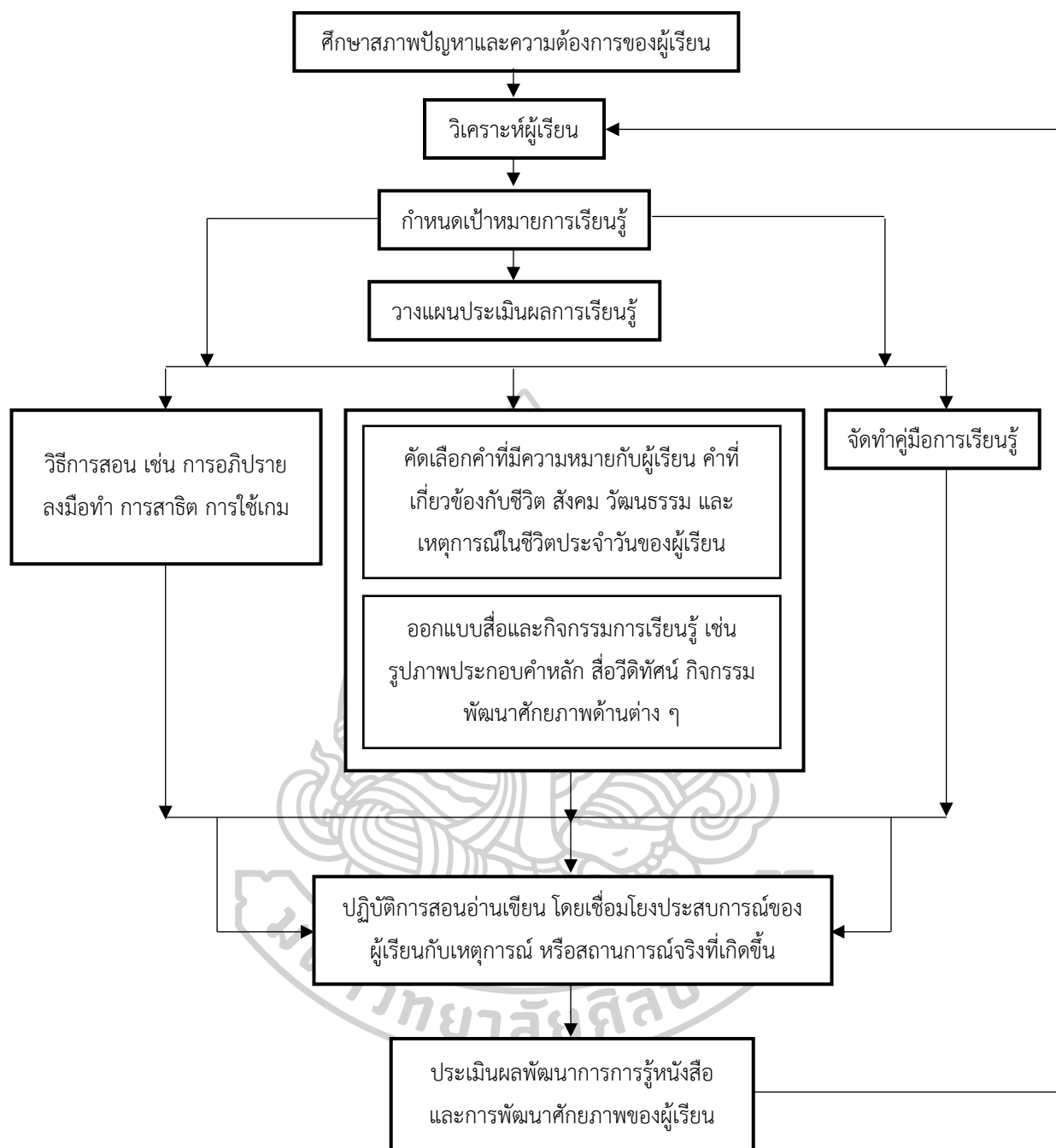
นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการทำกิจกรรมงานฝีมือ และงานประดิษฐ์ต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ประณีต โดยให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เช่น ระบายสีกระเป่า เย็บตุ๊กตาช้าง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสได้ทำกิจกรรม ร่วมกัน และมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือกันทำงานให้คำแนะนำในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งจะทำให้เห็นว่าผู้เรียนเห็นว่าตนมีลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างไร เช่น มีความละเอียดรอบคอบ ทำงานประณีต สะอาดเรียบร้อย หรือ ทำงานแบบรีบ ๆ อยากให้เสร็จเร็ว ๆ หรือเมื่อเกิดความผิดพลาดก็สามารถหาทางแก้ไขได้สำเร็จ ดังตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ ชื่อกิจกรรม “คุณช่างจับมือ” กลุ่มเป้าหมายรู้สึกดีใจที่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม สังเกตได้จากการที่กลุ่มเป้าหมายเอ่ยปากอาสาจะเย็บตุ๊กตาส่งบริจาคในโอกาสต่อไป และสังเกตได้ว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน และแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดของแต่ละคน มีการตรวจสอบคุณภาพผลงานก่อนส่ง หากพบว่าผลงานใดยังไม่เรียบร้อย กลุ่มเป้าหมายจะแก้ไขและปรับปรุงงานให้เรียบร้อยก่อนส่ง และเมื่อทำงานเสร็จทุกคนต่างแสดงผลงานที่ตนทำให้เพื่อนและผู้สอนดูพร้อมรอยยิ้ม และคำพูดที่แสดงออกว่าภูมิใจ เช่น หนูสอยด้ายสวยไหมคะ ตัวนี้ฉันเป็นคนเย็บเองนะ ตัวนี้ฉันเป็นคนยึดใยสังเคราะห์ ของฉันตัวนี้ ลองจับข้างของฉันทูลินุ่มกำลังดีเลย (จากบันทึกการสังเกตของผู้วิจัย)

และยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมบางอย่างได้ด้วยตนเอง โดยที่ไม่ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอีกต่อไป เช่น สมัยครุสมาชิกรั้วห้องสมุดและไปยืมหนังสือ ทั้งยังสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุดได้ด้วยตัวเอง ดังตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ ชื่อกิจกรรม “ท่องโลกกับห้องสมุด” เมื่อผู้เรียนผ่านเรียนเขียนอ่านมาสู่กระยะ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่มเป้าหมายมีความต้องการอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยสังเกตจากการที่กลุ่มเป้าหมายมักซักถามความรู้จาก วิทยุทัศน์ที่เคยชมพูดถึงหนังสือเมนูอาหารที่เคยนั่งดูรูปภาพเวลานั่งแหวะ ๆ จากข้อสังเกตนี้ผู้วิจัยจึงใช้กิจกรรม “ท่องโลกกับห้องสมุด” นี้เพื่อให้นักกลุ่มเป้าหมายรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน หลังจากได้ทำกิจกรรมผ่านไปหลายวัน กลุ่มเป้าหมายได้เล่าประสบการณ์การเข้าห้องสมุดให้ผู้สอนและเพื่อนในชั้นฟัง ตัวอย่างคำบอกเล่าประสบการณ์ มีดังนี้ กลุ่มเป้าหมายคนที่ 1 เล่าด้วยน้ำเสียงตื่นเต้นดีใจและภูมิใจว่า “วันก่อนเราเดินเข้าห้องสมุดแล้วไปยืมหนังสือมาอ่านเอง เมื่อก่อนไม่เคยเข้าห้องสมุดคนเดียวเลย จะเข้าสมุดแต่ละครั้งต้องมีเพื่อนไปด้วยตลอด แต่เมื่อไม่กี่วันนี้เราตัดสินใจเดินเข้าห้องสมุดแล้วไปยืนเลือกหนังสือเอง ยืนสะกดชื่อเรื่อง ฟ ไอ ไฟ รอ เรือ แล้วมี ไม้กลม ๆ ข้างบน แล้วก็ มี ตัว กอ ไก่ ไพรัก ตัวหนังสือบนปกอ่านว่าไพรัก (กลุ่มเป้าหมายพูดย้ำชื่อหนังสืออย่างภูมิใจ สีหน้ายิ้มแย้มสดใส) แล้วก็ยืมไปอ่านบนเรือนนอน แต่อ่านไม่จบเพราะเรื่องมันยาวเกินไป วันนี้เลยคิดว่าจะไปยืมเรื่องใหม่ที่เนื้อหาไม่มากจะได้อ่านทีเดียวจบ” กลุ่มเป้าหมายคนที่ 2 เล่าว่า “เรายืมหนังสือที่ครูแนะนำไปอ่านตอนนั่งแหวะ ๆ หนังสือเล่มนั้นมีรูปการ์ตูนสีสวย ๆ ตัวหนังสือไม่เยอะ เนื้อหา

เกี่ยวกับฝนตก มีเมฆ มีลม คำไหนที่เราอ่านไม่ออกเราก็ข้ามไปอ่านคำที่อ่านออกก่อน เรานั่งอ่าน สะกดเบา ๆ มีเพื่อนที่ยังไม่หัดก็นั่งฟังเราอ่านหนังสือด้วย คำไหนที่เราอ่านไม่ออกเพื่อนก็ช่วยสอนให้ สะกดให้เราฟังแล้วเราก็อ่านตาม เพื่อนยังชมว่าดีเยี่ยมนี้เราอ่านหนังสือเก่งขึ้นเยอะ” และกลุ่มเป้าหมาย คนที่ 3 เล่าว่า “เราไปยืมหนังสือทำอาหาร เพราะชอบทำอาหาร เมื่อก่อนเราได้แต่นั่งดูอยู่ข้าง ๆ เพื่อนเวลาที่เพื่อนเอาหนังสือมาอ่าน ตอนนี้อยู่ยืมหนังสือเป็นแล้วก็ไปยืมมาอ่านเอง ดีใจที่มีหนังสือ อ่านบนห้องเหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ ไม่ต้องไปแอบอ่านหนังสือของคนอื่นแล้ว เรายืมหนังสือมาเองเรา จะอ่านแบบไหนก็ได้ อ่านซ้ำอ่านข้ามก็ไม่มีใครว่า ยิ่งได้หนังสืออาหารที่ชอบยิ่งทำให้อยากอ่านออก เร็ว ๆ ตอนนี้อ่านออกหลายคำแล้ว ยกเว้นคำยาก ๆ ที่ยังต้องถามเพื่อนแต่ไม่ได้ถามเยอะเหมือน เมื่อก่อน” (บันทึกจากการสังเกตของผู้วิจัย)

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปตัวแบบการพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิด เปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ได้วางแผนภาพ ที่ 3

แผนภาพที่ 3 ตัวแบบการพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและ
การรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อมูลและผลที่ได้จากการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของกรมราชทัณฑ์ ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีรูปแบบที่ความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทความต้องการในการพัฒนาผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ได้จากการทำวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาวิธีการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังสตรี ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน ให้ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองจนมีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และรู้จักคิดตัดสินใจ รู้จักค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง จนสามารถประกอบอาชีพที่ตรงตามความถนัดและความสนใจของตนเองและเป็นอาชีพที่สุจริตได้หลังพ้นโทษ

2. ข้อเสนอแนะทั่วไปของการวิจัย

2.1 รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ออกแบบขึ้นนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และกลุ่มสตรีที่ขาดโอกาส กลุ่มอื่น ๆ ได้ โดยการนำไปใช้ต้องคำนึงถึงภูมิหลัง บริบททางสังคม และความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

2.2 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมงนี้ อาจยังไม่เพียงพอและจำเป็นจะต้องเพิ่มเนื้อหาและระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองและการคิดวิพากษ์อย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

2.3 รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ออกแบบขึ้นทำให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมีพัฒนาการการรู้หนังสือ และสามารถดึงศักยภาพที่ตนเองมีออกมาใช้ให้ใช้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวเองในชีวิตประจำวันได้ และนอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ มีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น สามารถแสดงความคิดเห็น และอธิบายได้อย่างมีเหตุผล สามารถลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง พึ่งพาผู้อื่นน้อยลง สามารถคิดวิเคราะห์เรื่องราวและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล มองเห็นคุณค่า

ในตัวเอง ยอมรับนับถือตัวเอง มองเห็นจุดเด่นในตัวเอง สามารถหาวิธีการที่ทำให้ตัวเองหลุดพ้น ออกจากความคิดและความรู้สึกแย่ ๆ ในอดีตได้ และสามารถลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เคยทำมาก่อนได้

2.4 รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำ เขต 9 ที่ออกแบบขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้ โดยวิธีการและเนื้อหาต้องเหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนอยู่อาศัย สำหรับ สื่อและวิธีการที่ใช้ในการสอนนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความถนัดของผู้สอน ที่สำคัญคือต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่

2.5 ขณะทำการวิจัยผู้วิจัยต้องสามารถปรับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์สถานการณ์และความพร้อมของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากเรือนจำและทัณฑสถาน มีกฎระเบียบ และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติตามเวลาอย่างเคร่งครัด อีกทั้งภารกิจที่เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องดำเนินการตามนโยบายกรมราชทัณฑ์มีหลายภารกิจ อาจส่งผลให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน และเนื้อหาการสอนที่สอดคล้องกับกิจกรรมและภารกิจเรือนจำ นอกจากนี้การที่ผู้ต้องขังสตรีบางคน ต้องออกจากกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากความจำเป็นบางประการทำให้ ไม่สามารถร่วมกระบวนการเรียนรู้ ได้ครบตามระยะเวลา ผู้วิจัยจึงควรติดตามผลว่าผู้ต้องขังสตรีที่ออกกลางคันนั้นสามารถเชื่อมโยง ทักษะการรู้หนังสือที่ได้เรียนไปแล้วในช่วงแรกของกระบวนการเรียนรู้เข้ากับกิจวัตรประจำวันและงาน ที่รับผิดชอบได้หรือไม่ โดยการสอบถามจากเพื่อนร่วมหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหน่วยงาน หรือสอบถามจากเจ้าตัวถึงก้าวหน้าด้านการอ่านและการเขียนด้วยก็ย่อมได้ ทั้งนี้เพื่อที่ผู้วิจัยจะสามารถ ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของผู้ต้องขังสตรี ที่ออกกลางคัน ให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 มีการวิจัยพัฒนารูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มสตรีที่ขาดโอกาส กลุ่มผู้ต้องขังชาย กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส

3.2 มีการวิจัยรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือ ในบริบทพื้นที่อื่น ๆ เช่น เรือนจำและทัณฑสถานที่มีทั้งแดนชายและแดนหญิง สถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

3.3 มีการติดตามผลพัฒนาการการรู้หนังสือและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายในการนำ สิ่งที่ได้จากกระบวนการไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและพัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเวลาผ่านไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2531). การดำเนินงานแก้ไขการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย : **อดีต-ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท..
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2535). **เส้นทางการรู้หนังสือ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). **นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขัง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (ม.ป.ป.). **แนวทางการดำเนินงาน การศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับ กรมราชทัณฑ์**. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมราชทัณฑ์. (2525). **ประวัติการราชทัณฑ์ 200 ปี จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี**. กระทรวงมหาดไทย.
- กรมราชทัณฑ์. (2561). **นโยบายการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง**. เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2561. เข้าถึงได้จาก www.correct.go.th.
- กรมราชทัณฑ์. (2563). **รายงานข้อมูลผู้ต้องขังจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์**. เข้าถึงเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.correct.go.th.
- กรมราชทัณฑ์. (2563). **สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สํารวจ ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2563**. เข้าถึงเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.correct.go.th.
- กรมอาเซียน. (2555). **แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน(3 เสา) Roadmap for ASEAN Community 2015**. กรุงเทพฯ: คาริสม่า มีเดีย.
- กรมอาเซียน. (2559). **อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน ASEAN 2025: FORGING AHEAD TOGETHER วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-2025**. กรุงเทพฯ: เพจเมคเกอร์.
- กระทรวงยุติธรรม. (2562). **TIJ ส่งต่อเรือนจำต้นแบบ รุกอาเซียน เริ่มประเทศแรกที่กัมพูชา**. เผยแพร่เมื่อ 29 สิงหาคม 2562. เข้าถึงเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก moj.go.th/view/34792.
- กล้า สมตระกูล. (2557). “ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัยกับการศึกษาตลอดชีวิต.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาลดชีวิต และการศึกษาอกระบบ Lifelong education and non-formal education**

- หน่วยที่ 1-7 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2-29. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์. (2560). **คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง**. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กอร์ดอน จี ดาร์เกนวัลด์ และชาราน บี เมอร์เรียม. (2530). “การศึกษาผู้ใหญ่ : พื้นฐานการปฏิบัติ.” แปลจาก **Adult Education : Foundations of Practice**. แปลโดย สุนทร โคตรบรรเทา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กานต์ธีรา ภูริวิกรัย และอดิสร เตนสุธรรม. (2561). “แลนด์มาร์คใหม่ ห่วงไทยแท้เช็คอิน (เข้าคุก) จนล้น.” ใน **the 101.world**. เผยแพร่เมื่อ 26 ธันวาคม 2561. เข้าถึงเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก the 101.world .
- การุณ สกุลประดิษฐ์. (2557). “วันที่ระลึกสากลแห่งการรู้หนังสือ (International Literacy Day).” **วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ** 11, 4 (กรกฎาคม – กันยายน): 1.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (ม.ป.ป.). “ความต้องการขั้นพื้นฐานของการเรียน.” ใน **รวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 2**, 1-10. กรุงเทพฯ: กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไกรยศ ภัทราวาท. (2558). “10 เป้าหมายการศึกษาโลก ปี 2030.” ใน **จดหมายถึงเพื่อนสมาชิก สสค**, 195 (ตุลาคม). เข้าถึงเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2559. เข้าถึงได้จาก apps.qlf.or.th.
- คณะกรรมการศึกษาด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. (2552). **สารานุกรม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ**. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- จิรทีปต์ ช่วยคง. (2558). “ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสู่ความสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 9 อย่างเป็นรูปธรรม.” **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ** 15, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 168-179. เข้าถึงเมื่อ 14 มิถุนายน 2561. เข้าถึงได้จาก www.edu.tsu.ac.th > TSUbook15.pdf.
- ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล. (2556). “การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศึกษานอกระบบ Non-formal education management หน่วยที่ 9-15 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**, 14-10. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลทีศย์ เอี่ยมสำอางค์. (2554). “วิวัฒนาการของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.” ใน **ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย Philosophy and principle of Nonformal and Informal education management หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**, 7-39. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชัยฤทธิ์ โพบิสสุวรรณ. (2557). “ปรัชญาการศึกษาอกระบบ.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอกระบบ Lifelong education and non-formal education หน่วยที่ 1-7 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 4-11. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชิตชงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2549). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชิตชงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2560). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ฉบับปรับปรุง**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐกร ลักษณะจินดา. (2548). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิงคดีความผิดต่อชีวิตในทัณฑสถานหญิงกลาง.” วิทยานิพนธ์ หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐปภัสร์ วรธัญญ์ผาสุข. (2558). “การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังอำนาจชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุข สำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น.” **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** 9, 4. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก so01 – tci – thaijo.org.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร. (ม.ป.ป.). **ประวัติศาสตร์การศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตฤณรัชช ฐระวร. (2552). “การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการดูแลสุขอนามัยในครัวเรือนสำหรับสตรีกะเหรี่ยงไม่รู้หนังสือในชุมชนบนพื้นที่สูงเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (ม.ป.ป.). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “คิดเป็น” วิชาทักษะการเรียนรู้**. ม.ป.ท.: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- ทิวาพงษ์ พลูโต. (2544). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังสตรี ทัณฑสถานหญิงกลาง.” วิทยานิพนธ์หลักสูตรมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย. (2559). “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ศุกร์ที่ 23 ธันวาคม 2559 เวลา 20.15 น. เข้าถึงเมื่อ 24 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก www.thaigov.go.th.

- ธานี วรภัทร์. (2562). “ระบบเรือนจำแห่งการเรียนรู้ Learning Prison System.” **วารสารกำลังใจ** 7, 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2563): 32. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัทนิเวศธรรมตาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.
- อัคร อุดมไพจิตรกุล, สุภาพรธรรม สิริแพทย์พิสุทธิ์ และชลวิทย์ เจียรจิตร. (2542). “เศรษฐศาสตร์พอเพียง.” ใน **เฉลิมพระเกียรติ 22 พรรษามหาราชารวมใจศรีนครินทร์วิโรฒ 50 ปี**, 72-73. วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: เจ พิล์ม โปเซล จำกัด. (หนังสือที่ระลึกพิมพ์ในงานวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 24 พฤศจิกายน 2542).
- ธีรวัลย์ วรธโนทัย และนภาพรณ หะวานนท์. (2560). “ฐานคิดและภาคปฏิบัติการสู่การสร้างชุมชนแห่งความหวังใยเรือนจำ.” ใน **การขับเคลื่อน “คุกไทย” สู่ “เรือนจำสุขภาวะ” Making Thai Jails Healthy Prison**, 96-97. กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ ฯ: สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นภาพรณ หะวานนท์ และธีรวัลย์ วรธโนทัย. (2560). **ปฏิรูปเรือนจำด้วยการสร้างชุมชนแห่งความหวังใย**. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุป จำกัด.
- นฤมล ตันธสุเรศชัย. (2557). “กิจกรรมการศึกษานอกระบบของไทย.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ Lifelong education and non-formal education** หน่วยที่ 8-15 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 10-7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปฐม นิคมานนท์ และศุทธิร์ ไชยวสุ. (2543). “หลักการศึกษานอกระบบ.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ** หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 369-371. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิ่นททัย หนูนวล และชนิตา รักษ์พลเมือง. (2561). “บทวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมพลังอำนาจชุมชน ในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์.” **วารสารสังคมสงเคราะห์** 26, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2561). เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก so04 – tci – thaijo.org.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). **รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). **ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ผลิติมม์ ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่มที่ 116, ตอนที่ 74 ก มาตรา 4 (18 กุมภาพันธ์ 2560): 12-13.

“พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560.” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่มที่ 134, ตอนที่ 21 ก (19 สิงหาคม 2542): 6.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551.” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่มที่ 125, ตอนที่ 41 ก มาตรา 4 (3 มีนาคม 2551): 2.

พิสมัย รัตนโรจน์สกุล. (2555). **สร้างชีวิตใหม่ในเรือนจำ**. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการในพระราชดำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

ไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. (2548). “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของเปาโล แพร และแพทริก จี บอยเออส์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และมโนธรรมสำนึกเพื่อส่งเสริมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นของผู้ออกเสียงเลือกตั้งชาวไทยกะเหรี่ยง.” วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิมันพัฒนา. (2561). **นิยามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. เข้าถึงเมื่อ 25 มิถุนายน 2561. เข้าถึงได้จากเฟซบุ๊ก มันพัฒนา.

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2544). “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า.” ใน **รัตนพิณีจ นิเทศการศึกษา รวมปาฐกถาด้านการศึกษา ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**, 95-100. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

เลสส์ตาซ, อังเดร. (2529). **การรู้หนังสือและไม่รู้หนังสือ**. แปลโดย กรมการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

วันทนา เนื่องอนันต์. (2559). “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังวัยหนุ่ม.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วีระชัย มีชอบธรรม. (2519). “การพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาพื้นฐานการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วีระชัย มีชอบธรรม. (2521). **เตรียมสอบปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยศิลปากร** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2554). **สมเด็จพระปียมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และทองใหญ่ อัยยะวรากุล. (2558). “แนวทางการพัฒนาพหุตินิสัย ผู้กระทำผิดของประเทศไทย Guideline for Throughcare model of Thailand.” **วารสาร กระบวนการยุติธรรม** 8, 3 (กันยายน – ธันวาคม): 89 - 112. เข้าถึงเมื่อ 14 มิถุนายน 2561. เข้าถึงได้จาก www.ncjad.go.th > files > download.
- สนอง โลหิตวิเศษ. (2554). “ปรัชญาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.” ใน **ประมวล สาระชุดวิชา ปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย Philosophy and principle of non-formal and informal education หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**, 3-37, 3-38, 3-57. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สนอง วรอุไร. (2555). **การพัฒนาศักยภาพตนเอง**. สมุทรปราการ: ชมรมกัลยาณธรรม.
- ส่วนส่งเสริมการศึกษา. (2560). **คู่มือการจัดการศึกษา สำหรับผู้ต้องขัง**. นนทบุรี: สำนักพัฒนา พหุตินิสัย กรมราชทัณฑ์. เข้าถึงเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก br.correct.go.th.
- สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. (2556). **Inspire โครงการ กำลังใจและโครงการในพระตำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. (2559). **Inspire โครงการ กำลังใจและโครงการในพระตำริ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก www3.oae.go.th.
- สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. (2560). **พระองค์ภา ทรงเปิดโครงการกำลังใจ ณ เรือนจำ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก ภายใต้กิจกรรม “ฮักเฮือนจำแม่จอต”**. เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก www.moj.go.th.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ. (1983). **หนังสือชุดความรู้พื้นฐาน : การศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ**. แปลโดย สาวิตรี สุวรรณสถิต และภาวิณี พุฒิกร. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). **สำรวจการอ่านหนังสือของประชากรไทย ปี 2558**. เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก www.nos.go.th.
- สำนักพัฒนาพฤตินิสัย. (2560). **คู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัย**. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. (2009). **การรวบรวมเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงแห่งองค์การสหประชาชาติ**. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.
- สุนทร สุนันท์ชัย . (2552). “การรู้หนังสือ : บันไดสู่อิสรภาพ นิยามและการประเมินของนานาชาติ.” ใน **รวมบทความการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปี 2552**, 3, 8-9. ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ และคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์.
- สุนทร สุนันท์ชัย และสนอง โลหิตวิเศษ. (2554). “ปรัชญาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไทย.” ใน **ประมวลสาระชุดวิชา ปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย Philosophy and principle of non-formal and informal education** หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 4-27, 4-45-4-46. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2523). **การศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2549). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 14)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2556). “การจัดการศึกษานอกระบบสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศึกษานอกระบบ Non-formal education management** หน่วยที่ 9-15 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 12-11. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2559). **ตามรอยพระยุคลบาท ครูแห่งแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2524). **การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประเทศกำลังพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2529). **การศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: บุรพาสาน.
- สุวิทย์ พิชญสถิต, ผู้แปล. (2541). **การศึกษาผู้ใหญ่ ปฏิญญาฮัมบูร์ก ระเบียบวาระเพื่อนาคต**. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.

- องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2551). “ความไม่รู้หนังสือเป็นสิ่ง
ปกปิดกันไม่ได้.” วารสารยูเนสโก **คูเรีย** 26, 1 (ตุลาคม 2551-มกราคม 2552): 11. แปลโดย
ศรีน้อย โปวาทอง.
- อภิญา เวชชัย และคณะ. (2556). **12 พื้นที่ร่วมสืบสานพระปณิธาน**. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการ
ในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.
- อภิญา เวชชัย และคณะ. (2559). **สถานการณ์ความผิดด้านยาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง ในมิติ
ด้านจิตสังคม ฐานความผิดและผลที่ได้รับจากกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนัก
กิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.
- อภิญา เวชชัย และคณะ. (2553). **รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ การศึกษา
แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง : กระบวนการสร้างเสริม “กำลังใจ” และความเป็น
มนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อรธภูมิ อองกุลนะ. (2560). “เรือนจำเจนน ๆ ใหม่”. ใน **กรุงเทพธุรกิจ**. เผยแพร่เมื่อ 22 สิงหาคม
2560. เข้าถึงเมื่อ 4 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก [bangkokbiznews.com/news/
detail/769815](http://bangkokbiznews.com/news/detail/769815).
- อรลักษณ์ แพรัตกุล, บรรณาธิการวิชาการ. (2551). **วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**.
กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (หนังสือที่ระลึกพิมพ์ในงานวัน
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 21 วันที่ 28 มกราคม 2551).
- อัมพร นิยมตรง และคณะ. (2554). **รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกระทำผิด
ของผู้ต้องขังหญิง**. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2560). **กรอบความคิด ด้านการศึกษาตลอดชีวิตในสังคมไทยยุค 4.0**. นครปฐม:
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุ๋นตา นพคุณ. (2528). **แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาชุมชนเรื่องคิดเป็น**.
กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- อุ๋นตา นพคุณ. (2546). **กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Bender, K. (2018). **Education Opportunities in Prison Are Key to Reducing Crime**.
Post on March 2, 2018. Accessed January 16, 2020. Available from
<https://www.americanprogress.org>.

- Bokova, I. (2017). **International literacy day “Literacy in a digital world”**. Accessed August 30, 2017. Available from <https://en.unesco.org>.
- Freire, P. (1973). **Education for critical consciousness**. Translated and Edited by Myra Bergman Ramos. London: Sheed and Ward.
- Freire, P. (1974). **Cultural action for freedom**. USA: Penguin Education.
- Freire, P. (2012). **Pedagogy of the oppressed. Translated by Myra Bergman Ramos**. New York: Continuum International Publishing Group.
- Gebre, A. H. (2015). “Case Study 2: Action research for curriculum development: an example from Ethiopia.” In **Action research to improve youth and adult literacy empowering learners in a multilingual world**, 78-101. Edited by Hassana Alidou and Christine Glanz. Germany. UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL). Accessed May 31, 2018. Available from <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232243E.pdf>
- Houle, C. O. (1996). **The design of education** (2nd ed.). Jossey – Bass Inc: San Francisco California.
- Knowles, M. S. (1962). **The adult education movement in the United State**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- National Council of Teachers of English. (2014). **Reading the world and reading the word: An interview with Paulo Freire**. Page 18-19. Accessed March 17, 2018. Available from <https://serranovillageconversation.weebly.com>.
- Oliver, E., & others. (2016). “The History of the Democratic Adult Education Movement in Spain.” **Teachers College Record** 118, 4: 1-31. Accessed June 3, 2018. Available from <http://www.tcrecord.org> ID Number: 19363.
- Petmune, T., & others. (2014?). **A comparative study of treatment of prisoners and non- custodial measures in ASEAN**. Bangkok: Thailand Institute of Justice (TIJ). Accessed May 31, 2018. Available from http://www.tijthailand.org/useruploads/files/red_comparative_study_non-custodial_measure_in_asean.pdf.
- Stromquist, N. P. (2014). “Freire, Literacy and emancipatory gender learning.” **International Review of education journal of lifelong learning** 60, 4 (September): 545-558. n.p.: Springer. Accessed June 3, 2018. Available from <https://www.researchgate.net/publication/271857553>.

- UESD, South Valley University and another. (2004?). **Women's development project, Wadi Allaqi, Egypt.** Accessed January 20, 2018. Available from <http://www.epasp.org>.
- UNESCO. (1988). **Unesco prize 1986 and 1987 for Peace Education.** The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris. Accessed October 28, 2017. Available from unesdoc.unesco.org.
- UNESCO. (2013). **Literacy and women's empowerment stories of success and inspiration.** Germany: Unesco Institute for Lifelong Learning.
- UNESCO. (2013). "Yemen: Literacy Through Poetry (LTPP)." **Literacy Programmes with a focus on women to reduce gender disparities case studies from UNESCO effective literacy and numeracy practices database (LitBase).** Page 40-44. Germany: UNESCO Institute for Lifelong Learning. Accessed May 31, 2017. Available from <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002225/222588e.pdf>.
- UNESCO. (2016). **Adult Female Functional Literacy Programme (AFFLP), Pakistan.** Accessed May 31, 2017. Available from uil.unesco.org/case.../adult-female-functional-literacy-programme-afflp.
- UNESCO. (2016). **UNESCO and Literacy.** Accessed August 30, 2017. Available from <https://en.unesco.org>.
- UNESCO. (2018). **Right to education.** Accessed May 15, 2018. Available from <https://en.unesco.org>.
- UNESCO. (2020). **Ageing Nepal: Basic Literacy Classes for Older Person, Nepal.** Accessed May 4, 2020. Available from <https://uil.unesco.org>.

ภาคผนวก

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
กับการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ**

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ์ ศุภวรรณ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชดา สุบรรณ ณ อยุธยา
สำนักเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
4. ดร.วิมล ชาญชนบท
ผู้อำนวยการสถาบัน กศน. ภาคกลาง
สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง
จังหวัดราชบุรี
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของคำที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
ของผู้ต้องขังสตรีในทัณฑสถาน สำหรับใช้จัดทำสื่อการสอนเพื่อการรู้หนังสือ

1. นางสาววินดา ชูจิตร	นักทัศนศึกษาชำนาญการ ทัณฑสถานหญิงสงขลา
2. นางสาวรัชฎาภรณ์ แทนมณี	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน ทัณฑสถานหญิงสงขลา
3. นางสมปอง สุขศรี	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน ทัณฑสถานหญิงสงขลา
4. นางสาวดา กล้าคง	นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพปฏิบัติการ ทัณฑสถานหญิงสงขลา
5. นางสาววาสนา ฤกษ์ดี	ผู้มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวผู้ต้องขังสตรี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจเครื่องมือวิจัยสื่อที่จะใช้ในการเรียนการสอนผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

1. ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี
สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่ 9/9 หมู่ 9
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทร.086-9928103
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สารีพันธุ์ ศุภวรรณ
สถานที่ติดต่อ แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่ 9/9 หมู่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120
โทร. 089-5347715
3. อาจารย์ ดร.จิตาภา สุวรรณฤกษ์
อาจารย์ประจำหลักสูตร ระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
สถานที่ติดต่อ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ 140 ถนนกาญจนวนิช หมู่ 4 ตำบลเขา
รูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทร. 098-0142917 และ 089-9394598

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจเครื่องมือวิจัยแบบประเมินและวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน**

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิตยา กันตะวงษ์
ปริญญาโททางการศึกษานอกระบบ และปริญญาเอกทางการศึกษา
ข้าราชการบำนาญ ประสบการณ์การสอนวิชาการศึกษานอกระบบ การศึกษาตลอดชีวิต
ปรัชญาการศึกษา การบริหารการศึกษาและการวางแผนการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
2. อาจารย์ ชัยรัตน์ กันตะวงษ์ ตำแหน่งอาจารย์ระดับ 7
สำเร็จการศึกษา Diploma in Adult Education ปริญญาโททางการศึกษาและพัฒนา
ชนบท ประสบการณ์การสอนวิชาการศึกษานอกระบบ การศึกษาตลอดชีวิต
ปรัชญาการศึกษา การบริหารการศึกษาและการวางแผนการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
3. นางสุธาทิพย์ บุญกล่อม
ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 1 (ห้วยมุด) อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายชื่อเรือนจำและทัณฑสถานที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรี
เพื่อศึกษาสภาพภูมิหลัง คักยภาพและปัญหาการไม่รู้หนังสือ

1. เรือนจำกลางยะลา	จังหวัดยะลา
2. เรือนจำจังหวัดสตูล	จังหวัดสตูล
3. เรือนจำจังหวัดปัตตานี	จังหวัดปัตตานี
4. เรือนจำจังหวัดนราธิวาส	จังหวัดนราธิวาส
5. เรือนจำอำเภอเบตง	จังหวัดยะลา
6. เรือนจำอำเภอนาทวี	จังหวัดสงขลา
7. ทัณฑสถานหญิงสงขลา	จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้วิจัย

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือเพื่อประเมินการรู้หนังสือ
และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

คำชี้แจง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือและกรอกข้อมูลตามคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล (นามสมมุติ).....
2. อายุ.....ปี สัญชาติ.....ศาสนา.....
3. การเรียนในระบบ.....ปี
4. การรู้หนังสือ (ผู้วิจัยขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์อ่านและเขียนหนังสือโดยใช้แบบประเมินวัดระดับการรู้หนังสือของ กศน. และผู้วิจัยจดบันทึกผล)
.....
.....
.....
.....
5. ต้องโทษฐานคดี.....
6. กำหนดโทษจำคุก.....ปี.....เดือน.....
7. โรคประจำตัว (ตามทะเบียนประวัติการรักษาของสถานพยาบาล)
.....
.....
8. ประวัติชีวิตก่อนต้องโทษ (การประกอบอาชีพ ครอบครัว การศึกษา ฯ)
.....
.....
.....
.....
9. พฤติการณ์การกระทำความผิด
.....
.....
.....
.....

10. แรงจูงใจการกระทำความผิด

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ต้องขังหญิง

1. ความคิดเห็นของท่านต่อความต้องการในการจัดการเรียนการสอน

1.1 คุณลักษณะของครูผู้สอน.....

1.2 วิธีการสอน.....

1.3 กิจกรรมการเรียนการสอน.....

2. ความชอบและความสนใจของท่านต่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ฟังเพลง ทำอาหาร งานฝีมือ เป็นต้น

.....

.....

.....

3. ความสามารถ ความถนัด หรือกิจกรรมที่ท่านคิดว่าตัวท่านทำได้ดี

.....

.....

.....

**แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการและแนวทาง
ในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ**

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาในเรือนจำ ครูกศน. และ ผู้ต้องขัง
ที่เป็นผู้ช่วยสอน

คำอธิบาย ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้าน
การศึกษาในเรือนจำ ครูกศน. และ ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยสอนด้วยตนเอง

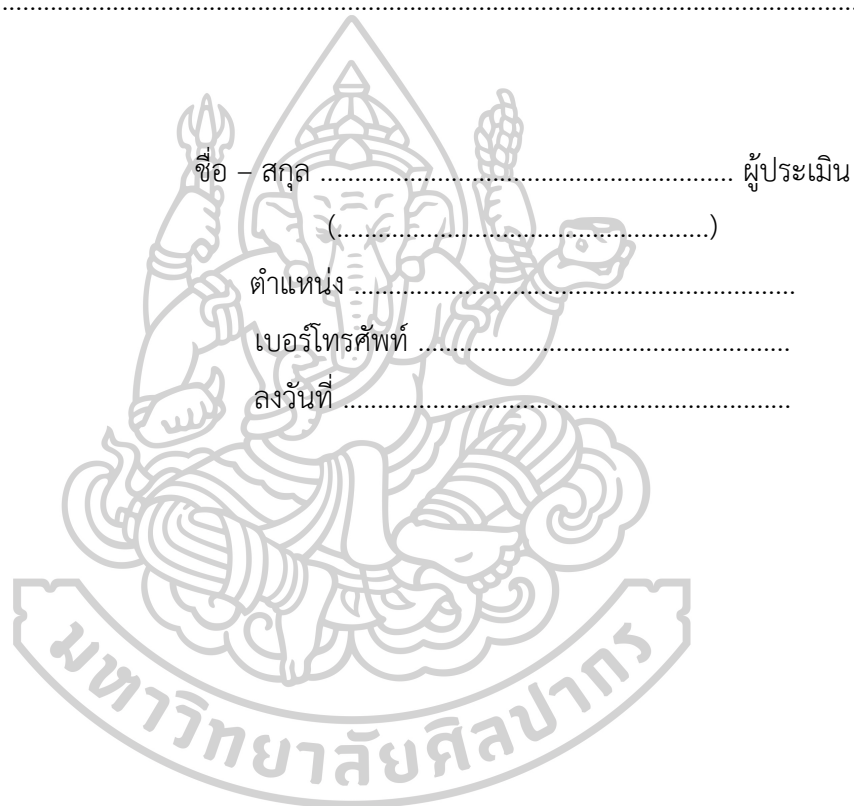
1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. อายุ.....ปี สัญชาติ.....ศาสนา.....
3. ระดับการศึกษา.....
.....
.....
4. ประสบการณ์ในการหน้าที่จัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ.....ปี
5. ประสบการณ์ในการทำหน้าที่สอนหนังสือให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและคำแนะนำเกี่ยวกับการสอนผู้ต้องขังให้รู้หนังสือ

1. ท่านมีวิธีการหรือเทคนิคการสอนหนังสือให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสืออย่างไร โปรดอธิบายและ
ยกตัวอย่างประกอบ
2. ท่านคิดว่าบุคคลที่จะมาทำหน้าที่สอนหนังสือให้กับผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังรู้หนังสือควรมี
บุคลิกลักษณะ หรือคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติอะไรบ้าง โปรดอธิบาย และยกตัวอย่างประกอบ
3. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ
ควรเป็นแบบใด

แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยก่อนเรียน

1. ชื่อ .....นามสกุล .....อายุ.....ปี
  2. เข้ารับการประเมินวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....
  3. สถานที่ประเมิน .....
- เลขที่.....หมู่ที่ .....ถนน.....
- ตำบล .....อำเภอ .....
- จังหวัด .....

แบบประเมินทักษะการฟัง

คำชี้แจง

1. เพื่อประเมินทักษะการฟัง มีทั้งหมด 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน
2. ผู้สอนอ่านคำถามแต่ละข้อให้ผู้เรียนฟัง 2 ครั้ง โดยให้ผู้เรียนดูตามในแบบประเมินแล้วทำเครื่องหมาย × ทับลงบนตัวเลือก ก ข หรือ ค ที่เห็นว่าถูกต้องเพียงข้อเดียว

- .....
1. พระมหากษัตริย์ไทย พระองค์ปัจจุบันรัชกาลที่เท่าไร
 ก. รัชกาลที่ 8   ข. รัชกาลที่ 9   ค. รัชกาลที่ 10
  2. หนึ่งปีมีกี่เดือน
 ก. 10 เดือน   ข. 12 เดือน   ค. 14 เดือน
  3. ข้อใดเป็นวันหยุดราชการ
 ก. เสาร์ จันทร   ข. ศุกร์ อาทิตย์   ค. เสาร์ อาทิตย์
  4. ข้อใด **ไม่ใช่** ของใช้ในโรงครัว
 ก. จอบ   ข. เต้า   ค. หม้อหุงข้าว
  5. หากท่านต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับวันลด วันพักวันต้องโทษของตัวเองท่านควรจะสอบถามข้อมูลจากใครจึงจะเหมาะสมที่สุด
 ก. เพื่อน   ข. เจ้าหน้าที่ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ   ค. ทนายความ
  6. หากท่านเกิดเจ็บป่วยไม่สบายท่านจะต้องไปทำอย่างไร จึงจะเป็นวิธีที่เหมาะสม
 ก. ลงชื่อเพื่อรับการตรวจอาการจากเจ้าหน้าที่สถานพยาบาล
 ข. ให้เพื่อนไปขอยาจากสถานพยาบาลมาให้
 ค. รอให้อาการหนักแล้วค่อยไปสถานพยาบาล
  7. ข้อใดเป็นเครื่องปรุงอาหารที่ให้รสชาติเค็ม
 ก. น้ำปลา   ข. น้ำตาล   ค. น้ำส้มสายชู
  8. ข้อใดมีความหมายของคำเหมือนกัน
 ก. สะอาด สกปรก   ข. หมอ แพทย์   ค. เค็ม หวาน
  9. หากต้องการแจ้งเกิด แจ้งตาย หรือทำบัตรประชาชน ต้องไปที่ใด
 ก. สำนักงานเขต/ที่ว่าการอำเภอ   ข. โรงเรียน   ค. โรงพยาบาล
  10. ข้อใดห้ามมีไว้ในเรือนนอน
 ก. ฟ้านามัย   ข. แก้วน้ำ   ค. เข็มเย็บผ้า

รวมคะแนนทักษะการฟังได้ ..... คะแนน

เฉลย แบบประเมินทักษะการฟัง

1. ค	2. ข	3. ค	4. ก	5. ข
6. ก	7. ก	8. ข	9. ก	10. ค

แบบประเมินทักษะการอ่าน

คำชี้แจง

1. แบบประเมินทักษะการอ่านมีทั้งหมด 10 ข้อ รวม 20 คำ แต่ละข้อจะใช้คำที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน
2. ให้ผู้เรียนอ่านคำที่กำหนดให้ คำใดอ่านไม่ได้ ให้ข้ามไปอ่านคำถัดไป แล้วค่อยย้อนกลับมาอ่านคำที่อ่านไม่ได้ซ้ำอีกครั้ง

- .....
1. แม่	ลูก	(ได้.....คำ)
2. ข้าว	แกง	(ได้.....คำ)
3. ยา	เงิน	(ได้.....คำ)
4. โรงพัก	ตำรวจ	(ได้.....คำ)
5. กิน	นอน	(ได้.....คำ)
6. แถว	ระชัง	(ได้.....คำ)
7. ยอด	ปกครอง	(ได้.....คำ)
8. สบู่	ชัน	(ได้.....คำ)
9. อวน	ถุง	(ได้.....คำ)
10. หมอน	ผ้าห่ม	(ได้.....คำ)

รวมคำที่อ่านได้ .....

แบบประเมินทักษะการเขียน

คำชี้แจง

1. แบบประเมินมีทั้งหมด 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน
2. ให้ผู้เรียนเติมพยัญชนะ และสระลงในช่องว่าง เพื่อให้ได้คำที่ถูกต้องตรงตามรูปภาพซ้ายมือ

.....

1.		.....ช.....ติ
2.		.....
3.		.....
4.		.....ช.....กั
5.		.....ลา
6.		.....

ป้.....น

แ.....ว

ส.....ต.....

ท.....อ.....

รวมคำที่เขียนได้ .....คำ

เฉลย แบบประเมินทักษะการเขียน

1. ธงชาติ
2. ผม
3. ตา
4. ไข่ไก่
5. ปลา
6. ปู่
7. บ้าน
8. แมว
9. สะตอ
10. หมอน

แบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น

คำชี้แจง

1. เพื่อประเมินการเขียนตัวเลขไทย ตัวเลขอารบิก และการคิดคำนวณเบื้องต้น
2. แบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น มีทั้งหมด 2 ตอน ตอนละ 10 คะแนน รวม 20 คะแนน

ตอนที่ 1 ในข้อ 1 ถึง 5 ให้ผู้เรียนเขียนเลขอารบิกและในข้อ 6 ถึง 10 ให้ผู้เรียนเขียนเลขไทยลงในช่องคำตอบให้ตรงตามจำนวนรูปด้านซ้ายมือ

1. ตอบ.....
2. ตอบ.....
3. ตอบ.....
4. ตอบ.....
5. ตอบ.....
6. ตอบ.....
7. ตอบ.....
8. ตอบ.....
9. ตอบ.....
10. ตอบ.....

รวมคะแนนทักษะการอ่านได้ ..... คะแนน

ตอนที่ 2 ข้อ 1 ถึง 5 การบวก ให้ผู้เรียนเขียนตัวเลขลงใน ให้ถูกต้อง

1. $9 + \text{heart} = 16$

2. $\text{heart} + 2 = 8$

3. $\text{heart} + 7 = 11$

4. $4 + \text{heart} = 5$

5. $\text{heart} + 5 = 15$

รวมคะแนนทักษะการอ่านได้ ..... คะแนน

ตอนที่ 2 ข้อ 6 ถึง 10 การลบ ให้ผู้เรียนเขียนตัวเลขลงใน ให้ถูกต้อง

6. $7 - \text{heart} = 3$

7. $12 - 4 = \text{heart}$

8. $\text{heart} - 8 = 2$

9. $15 - \text{heart} = 9$

10. $\text{heart} - 3 = 8$

รวมคะแนนทักษะการอ่านได้ ..... คะแนน

เฉลย แบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น

ตอนที่ 1 เขียนเลขอารบิกและเลขไทย

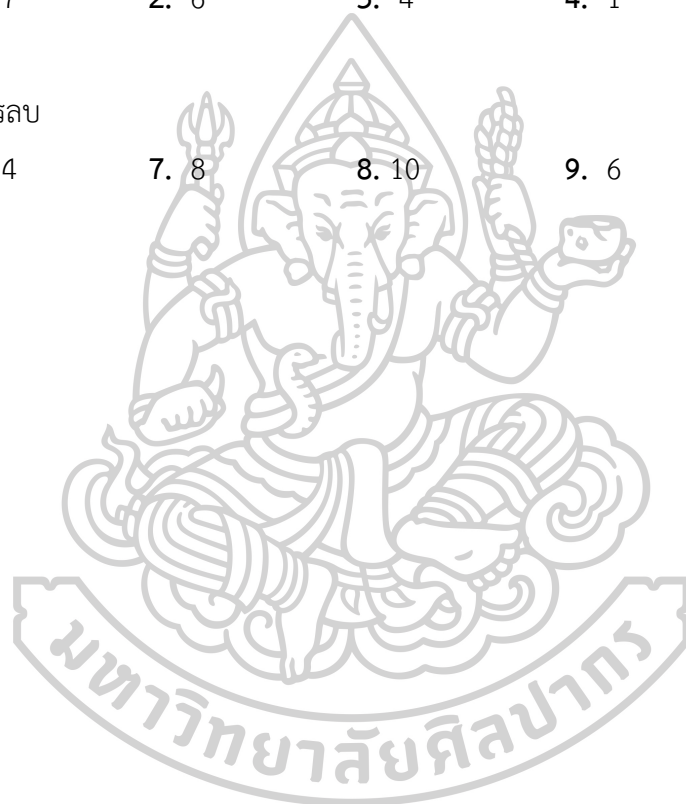
1. 4	2. 3	3. 5	4. 7	5. 6
6. 1	7. 9	8. 10	9. 8	10. 2

ตอนที่ 2 การบวก

1. 7	2. 6	3. 4	4. 1	5. 10
------	------	------	------	-------

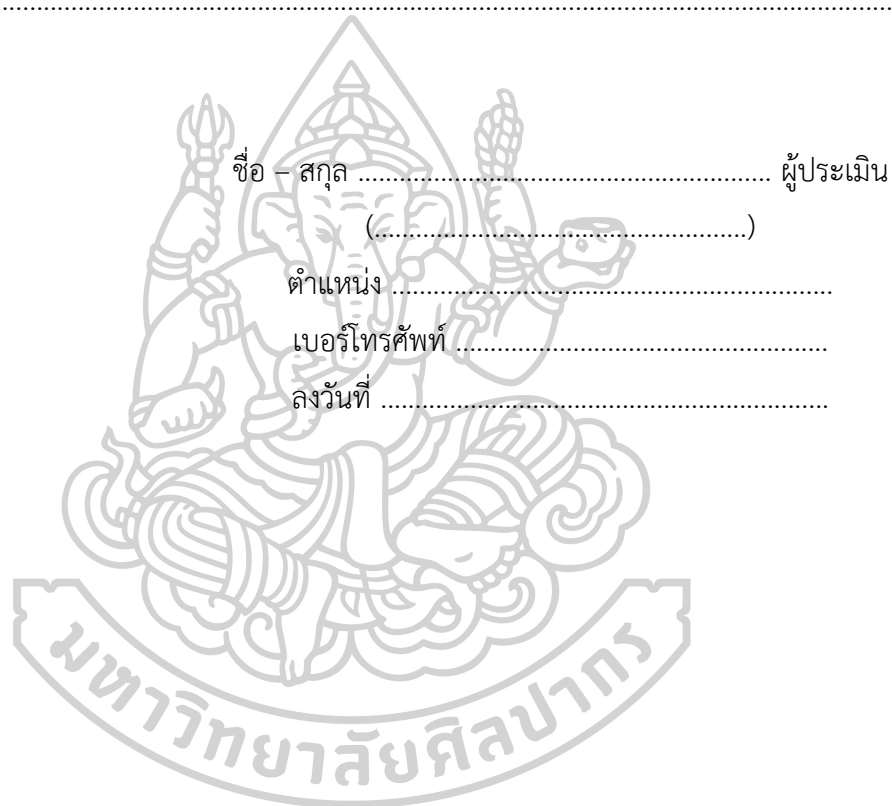
ตอนที่ 2 การลบ

6. 4	7. 8	8. 10	9. 6	10. 11
------	------	-------	------	--------

แบบประเมินระดับการรู้หนังสือไทยหลังเรียน

1. ชื่อ .....นามสกุล .....อายุ.....ปี
  2. เข้ารับการประเมินวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....
  3. สถานที่ประเมิน .....
- เลขที่.....หมู่ที่ .....ถนน.....
- ตำบล .....อำเภอ .....
- จังหวัด .....

แบบประเมินทักษะการฟัง

คำชี้แจง

1. เพื่อประเมินทักษะการฟัง มีทั้งหมด 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน
2. ผู้สอนอ่านคำถามแต่ละข้อให้ผู้เรียนฟัง 2 ครั้ง โดยให้ผู้เรียนดูตามในแบบประเมินแล้วทำเครื่องหมาย × ทับลงบน ก ข ค หรือ ง ที่เห็นว่าถูกต้องเพียงข้อเดียว

-
1. ข้อใด ไม่ใช่ สิ่งของต้องห้าม

ก. โทรศัพท์ เครื่องมือสื่อสาร	ข. บุหรี่ ยาสูบ ของมีเงินมา
ค. อาวุธ ของมีคม เงินสด	ง. สมุด ชุดนอน รองเท้าแตะ
  2. ข้อใดมีความหมายไปในทำนองเดียวกัน

ก. แม่ มารดา	ข. บุตร ลูก
ค. ลูก บุตร	ง. ถูกทุกข้อ
  3. กีฬานชนิดใดที่มีผู้แข่งขันในแต่ละฝ่ายมากกว่า 5 คนขึ้นไป

ก. มวย	ข. วอลเลย์บอล
ค. ตะกร้อ	ง. แบดมินตัน
  4. ผู้ที่คิดถึงที่สุดหรือผู้ที่ได้รับการตัดสินเป็นเด็ดขาดแล้วใส่ชุดหลวงสีอะไร

ก. สีน้ำเงิน	ข. สีน้ำตาล
ค. สีโอลด์ติน	ง. สีเขียว
  5. ข้อใดถูกต้อง

ก. จังหวัดเชียงใหม่อยู่ภาคอีสาน	ข. จังหวัดนนทบุรีอยู่ภาคเหนือ
ค. จังหวัดสงขลาอยู่ภาคใต้	ง. จังหวัดขอนแก่นอยู่ภาคตะวันตก
  6. ข้อใดเป็นยาเสพติดทั้งหมด

ก. ยาพารา บุหรี่ กล้วยา	ข. เฮโรอีน ยาไอซ์ ยาบ้า
ค. เหล้า ยาแก้ไอ ยาต้ม	ง. บุหรี่ ยาลม ใบกระท่อม
  7. ในสถานที่ที่ผู้เรียนอยู่ ณ ปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารด้วยวิธีใดมีความเหมาะสมที่สุด

ก. โทรสาร	ข. โทรศัพท์มือถือ
ค. จานดาวเทียม	ง. จดหมาย
  8. ดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำวันแม่ของประเทศไทย คือดอกอะไร

ก. ดอกชบา	ข. ดอกกุหลาบ
ค. ดอกมะลิ	ง. ดอกกล้วยไม้

9. หากต้องการ แฉงเกิด หรือ แฉงตาย ต้องไปแฉงที่ใด

ก. ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขต	ข. โรงเรียน
ค. โรงพยาบาล	ง. สถานีตำรวจ

10. ข้อใดเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งหมด

ก. ยาสูบ น้ำหวาน ยาแก้ไอ	ข. ยาถม ของมีนเมา กาแฟ
ค. เครื่องมือสื่อสาร เงินสด ของหมักดอง	ง. ของมีคม ปากกา กระจก

รวมคะแนนทักษะการฟังได้ ..... คะแนน

เฉลย แบบประเมินทักษะการฟัง

1. ง. สมุด ชุदनอน รองเท้าแตะ
2. ง. ถูกทุกข้อ
3. ข. วอลเลย์บอล
4. ก. สีนํ้าเงิน
5. ค. จังหวัดสงขลาอยู่ภาคใต้
6. ข. เฮโรอีน ยาไอซ์ ยาบ้า
7. ง. จดหมาย
8. ค. ดอกมะลิ
9. ก. ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขต
10. ค. เครื่องมือสื่อสาร เงินสด ของหมักดอง

แบบประเมินทักษะการพูด

คำชี้แจง

1. เพื่อประเมินทักษะการพูด คำถามมี 5 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน รวม 10 คะแนน
2. ผู้สอนอ่านคำถามแต่ละข้อให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

1. ผู้เรียนคิดว่าการอ่านหนังสือออกเขียนหนังสือภาษาไทยได้มีประโยชน์อะไรบ้าง
(ผู้เรียนตอบได้.....คะแนน)
2. ผู้เรียนคิดว่าการอ่านไม่ออก เขียนหนังสือภาษาไทยไม่ได้เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตอย่างไรบ้าง
(ผู้เรียนตอบได้.....คะแนน)
3. ผู้เรียนคิดว่ามีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้ผู้เรียนอ่านออกและเขียนหนังสือภาษาไทยได้
(ผู้เรียนตอบได้.....คะแนน)
4. หากผู้เรียนมีเพื่อนหรือคนรู้จักที่ยังไม่รู้หนังสือ ผู้เรียนจะแนะนำเพื่อนให้มาเรียนหนังสือหรือไม่และจะแนะนำเพื่อนว่าอย่างไร
(ผู้เรียนตอบได้.....คะแนน)
5. ผู้เรียนคิดว่าการรู้หนังสือ การอ่านออกและเขียนภาษาไทยมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
(ผู้เรียนตอบได้.....คะแนน)

แบบประเมินทักษะการอ่าน

คำชี้แจง

1. แบบประเมินทักษะการอ่านมีทั้งหมด 10 ข้อ รวม 45 คำ แต่ละข้อจัดจะใช้คำที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน
2. ให้ผู้เรียนอ่านคำที่กำหนดให้ คำใดอ่านไม่ได้ ให้ข้ามไปอ่านคำถัดไป แล้วค่อยย้อนกลับมาอ่านคำที่อ่านไม่ได้ซ้ำอีกครั้ง

1. พ่อ	แม่	ลูก	ยาย	(ได้.....คำ)	
2. ธงชาติ	ระฆัง	เข้าแถว	สวดมนตร์	(ได้.....คำ)	
3. เงิน	บุหรี	อาวุธ	เหล่า	สิ่งเสพติด	(ได้.....คำ)
4. ศาล	ตำรวจ	ทนาย	อัยการ	(ได้.....คำ)	
5. ข้าว	ยา	เสื่อใน	กางเกงใน	(ได้.....คำ)	
6. เขียน	อ่าน	ท่อง	จำ	จด	(ได้.....คำ)
7. จำแนก	กองกลาง	นับยอด	ปกครอง	(ได้.....คำ)	
8. สบู่	ชั้นน้ำ	แปรงสีฟัน	ผ้าอนามัย	ผ้าถู	(ได้.....คำ)
9. นวด	อวน	ทอผ้า	ตัดเย็บ	เสริมสวย	(ได้.....คำ)
10. ญาติเยี่ยม	อภัยโทษ	ภูมิใจ	โอกาส	อาชีพ	(ได้.....คำ)

รวมคำที่อ่านได้ .....

แบบประเมินทักษะการเขียน

คำชี้แจง

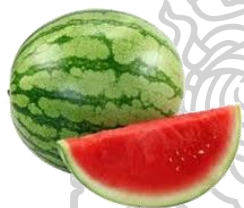
1. แบบประเมินมีทั้งหมด 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน
2. ให้ผู้เรียนเขียนคำที่มีความหมายตรงกับรูปภาพด้านซ้ายมือ

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

6.....

7.....

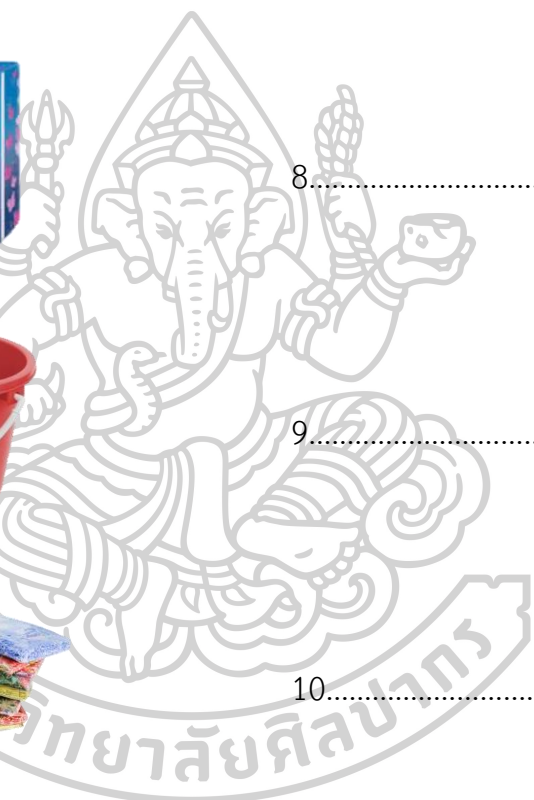
8.....

9.....

10.....

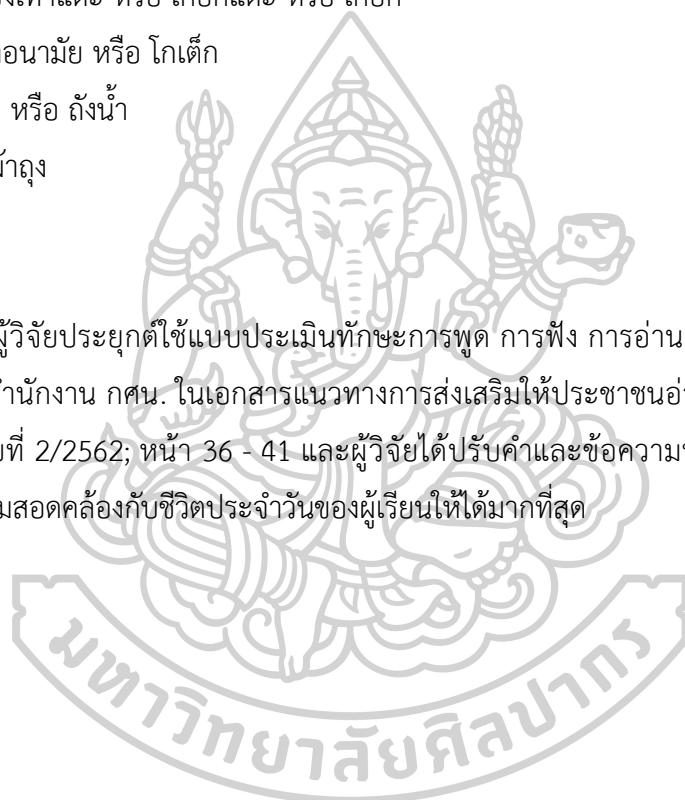

รวมคะแนนทักษะการเขียนได้ ..... คะแนน

เฉลย แบบประเมินทักษะการเขียน

1. ธง หรือ ธงชาติ หรือ ธงชาติไทย
2. ยาสีฟัน
3. แต่งโม
4. สะตอ หรือ ตอ หรือ ลูกตอ
5. สบู่
6. ชั้น หรือ ชั้นน้ำ หรือ ชั้นอาบน้ำ
7. รองเท้าแตะ หรือ เกือกแตะ หรือ เกือก
8. ผ่าอนามัย หรือ โกเต็ก
9. ถัง หรือ ถังน้ำ
10. ผ้าถุง

*หมายเหตุ: ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบประเมินทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนจากแบบประเมินของสำนักงาน กศน. ในเอกสารแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ เอกสารวิชาการลำดับที่ 2/2562; หน้า 36 - 41 และผู้วิจัยได้ปรับค่าและข้อความที่ใช้ในการประเมินให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด

แบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น

คำชี้แจง

1. เพื่อประเมินการเขียนตัวเลขไทย ตัวเลขอารบิก และการคิดคำนวณเบื้องต้นจากโจทย์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน
2. แบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น มีทั้งหมด 2 ตอน ตอนละ 10 คะแนน

ตอนที่ 1 ให้ผู้เรียนเขียนตัวเลขและคำอ่านลงในช่องว่างต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

ข้อละ 1 คะแนน รวม 10 คะแนน

ตัวเลขอารบิก	ตัวเลขไทย	ตัวหนังสือ
	๑๓	สิบสาม
	๓	
28		ยี่สิบแปด
12		สิบสอง
	๒๓	
5		
31		สามสิบเอ็ด

รวมคะแนนทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น ตอนที่ 1 ได้ ..... คะแนน

เฉลย ตอนที่ 1

ตัวเลขอารบิก	ตัวเลขไทย	ตัวหนังสือ
13	๑๓	สิบสาม
3	๓	สาม
28	๒๘	ยี่สิบแปด
12	๑๒	สิบสอง
23	๒๓	ยี่สิบสาม
5	๕	ห้า
31	๓๑	สามสิบเอ็ด

อธิบายเพิ่มเติม

- วันที่ 13 เมษายน วันสงกรานต์
- วันที่ 3 มิถุนายน วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี
- วันที่ 28 กรกฎาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
- วันที่ 12 สิงหาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง และวันแม่แห่งชาติ
- วันที่ 13 ตุลาคม วันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
- วันที่ 23 ตุลาคม วันปิยมหาราช
- วันที่ 5 ธันวาคม วันคล้ายวันพระราชสมภพของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นวันชาติ และวันพ่อแห่งชาติ
- วันที่ 31 ธันวาคม วันสิ้นปี

คำอ่าน

1. พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

อ่านว่า พระ- บาท- สม- เต็ด- พระ- บอ- รม- ชะ- นะ- กา- ที- เบต- มะ- หา- พู- มี- พน- อะ- ดุน-
ยะ- เดด- มะ- หา- รัต- บอ- รม- มะ- นาด- บอ- พิต

2. สมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง

อ่านว่า สม- เต็ด- พระ- บอ- รม- มะ- รัต- ชะ- ชน- นะ- นี- พัน- ปี- หลวง

3. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

อ่านว่า พระ- บาท- สม- เต็ด- พระ- ปะ- ระ- เมน- ทร- รา- มา- ทิป- บอ- ดี- สี- สิ้น- มะ- หา-
วะ- ชิ- รา- ลง- กอน- พระ- วะ- ชิ- ระ- เกล้า- เจ้า- อยู่- หัว

4. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

อ่านว่า พระ- บาท- สม- เต็ด- พระ- ปะ- ระ- เมน- ทร- ระ- รา- มา- ทิป- บอ- ดี- สี- สิ้น- ทร-
มะ- หา- วะ- ชิ- รา- ลง- กอน- มะ- หิ- สอน- พู- มี- พน- รัต- ชะ- วะ- ราง- กุน- กิ- ตี- สี- หริ-
สม- บุน- อะ- ดุน- ยะ- เดด- สะ- หยาม- มิน- ทร- รา- ที- เบต- รัต- วะ- โร- ดม- บอ- รม- มะ-
นาด- ณะ- บอ- พิต- ทร- วะ- ชิ- ระ- เกล้า- เจ้า- อยู่- หัว

5. สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี

อ่านว่า สม- เต็ด- พระ- นาง- เจ้า- พระ- บอ- รม- รา- ชี- นี

6. ปิยมหาราช

อ่านว่า ปี-ยะ-มะ-หา-รัต

ตอนที่ 2 ผู้สอนอ่านประโยคคำถามให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนตอบคำถาม โจทย์มี 10 ข้อ

ข้อละ 1 คะแนน

1. ห้อง 1/ 1 มีคน 74 คน ห้อง 2/1 มีคน 60 คน และ ห้อง 3/1 มีคน 52 คน รวมทั้งสามห้อง มีคนทั้งหมดกี่คน

คำตอบ.....คน

2. สามีมีเงินในบัญชี 120 บาท ซื้อแปรงสีฟัน 1 อัน อันละ 25 บาท ซื้อผ้าอนามัย 1 ห่อ ห่อละ 35 บาท สามีจะมีเงินคงเหลือในบัญชีบาท

คำตอบ .....บาท

3. แม่มาเยี่ยมมีน๊ะและฝากเงินไว้ให้มีน๊ะ 500 บาท มีน๊ะมีเงินในบัญชีอยู่แล้ว 1,500 บาท มีน๊ะมีเงินในบัญชีรวมทั้งหมตกี่บาท

คำตอบ .....บาท

4. เรือนนอนสอง มีห้องทั้งหมด 4 ห้อง แต่ละห้องมีคนอยู่ 60 คน ดังนั้นเรือนนอนสองจะมีคนทั้งหมดกี่คน

คำตอบ .....คน

5. เรือนนอน 1 มีคนทั้งหมด 254 คน วันนี้เรือนนอน 1 มีคนออกศาล 11 คน ศาลยกฟ้องและได้กลับบ้าน 2 คน ดังนั้นเรือนนอนหนึ่งจะเหลือคนทั้งหมดกี่คน

คำตอบ .....คน

6. กองงานแม่ลูกอ่อนมีเด็กเล็กทั้งหมด 8 คน ทุกเดือนจะมีสวัสดิการแจกนมกล่อง ให้กองงานนี้ 96 กล่อง คนดูแลกองงานจะต้องแจกนมกล่องให้แก่เด็ก ๆ คนละเท่า ๆ กัน อยากทราบว่า เด็ก ๆ จะได้นมคนละกี่กล่อง

คำตอบ .....กล่อง

7. หน่วยงานทอผ้า มียอดทั้งหมด 112 คน ขออนุญาตไปเรียน 15 คน ไปอบรมก่อนปล่อย 22 คน ไปเรียนวิชาชีพ 5 คน และออกศาล 2 คน อยากทราบว่าเมื่อหักยอด คนที่ออกไปทำภารกิจนอกหน่วยงานทั้งหมดแล้ว หน่วยงานทอผ้าจะมียอดเหลือทั้งหมดกี่คน

คำตอบ.....คน

8. กาแฟห่อใหญ่ ห่อละ 75 บาท ภายในห่อบรรจุกาแฟซองเล็ก 30 ซอง หากนำกาแฟซองเล็กมาขาย ต่อในราคาซองละ 5 บาท คนขายจะได้กำไรซองละกี่บาท

คำตอบ.....บาท

9. โรงงานอวนทำยอดปันผลในเดือนสิงหาคมได้ทั้งหมด 4,500 บาท ในโรงงานมียอดคนทำอวนทั้งหมด 45 คน แบ่งปันผลให้ได้เท่ากันทุกคนจะได้คนละกี่บาท

คำตอบ.....บาท

10. แร้งงานรับจ้างบรรจุถุงลงในกระสอบได้ทั้งหมด 12 กระสอบ หกกระสอบแรก กระสอบละ 50 กิโลกรัม อีกหกกระสอบกระสอบละ 35 กิโลกรัม รวมน้ำหนักถุงทั้ง 12 กระสอบ ได้ทั้งหมด กี่กิโลกรัม

คำตอบ.....กิโลกรัม

รวมคะแนนทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น ตอนที่ 2 ได้ ..... คะแนน

เฉลย ตอนที่ 2

1. 186 คน	2. 60 บาท	3. 2,000 บาท	4. 240 คน	5. 245 คน
6. 12 กล้อง	7. 68 คน	8. 2.50 บาท	9. 100 บาท	10. 510 กิโลกรัม

*หมายเหตุ: ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบประเมินการคิดคำนวณ จากแบบประเมินทักษะการคิดคำนวณเบื้องต้น ในเอกสารเครื่องมือประเมินระดับการรู้หนังสือไทย ตามหลักสูตรการรู้หนังสือไทย พุทธศักราช 2557 เอกสารวิชาการลำดับที่ 4/2562 ของสำนักงาน กศน. 2562; ไม่ปรากฏเลขหน้า. และผู้วิจัยได้ปรับค่าและข้อความที่ใช้ในการประเมินให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนรายบุคคล

แบบบันทึกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. บันทึกความก้าวหน้าด้านการรู้หนังสือของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วยด้านการอ่าน การเขียน การนำไปใช้
2. บันทึกพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกถึงความชอบและความถนัด (ศักยภาพ) ของตนเอง โดยสังเกตจากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการฝึกปฏิบัติลงมือทำผลงานที่เกิดจากความสนใจของตัวผู้เรียนเอง

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนรายบุคคล

วัน เดือน ปี	การจดบันทึก
.....	<p>1. การรู้หนังสือ</p> <p>1.1 การอ่าน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>1.2 การเขียน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>1.3 การนำไปใช้</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>2. ความชอบและความถนัดของผู้เรียน</p> <p>2.1 การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>2.2 การฝึกปฏิบัติลงมือทำ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>ชื่อ.....นามสกุล..... (ผู้เรียน)</p>

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบฝึกหัดสำหรับเขียนอ่าน

แบบฝึกหัดสำหรับเขียนอ่าน มี 5 ชุด ดังนี้

1. แบบฝึกเขียนอ่านพยัญชนะไทย

อ่านเขียน ก ไก่
สำหรับผู้ใหญ่ในเรือนจำ

ก ไก่ กอดกันนะ

ก ไก่ กอดกันนะ

๑. ก ไก่ กอดกันนะ

3. แบบฝึกเขียนอ่าน “คัดคำ ฮัมเพลง”

แบบฝึกหัดอ่านเขียน “คัดคำ ฮัมเพลง”

เพลง 18 เล่น
ศิลปิน: เสือ ธนพล อินทฤทธิ์

เพลง : เหม
ศิลปิน : เสก โลโซ

เพลง : ทลอดชีวิต
ศิลปิน : วงกลม

เพลง “เงา”
ศิลปิน : วงกางกวาง

เพลง : ทะเลใจ
ศิลปิน : คาราบาว

ชื่อ.....
นามสกุล.....

เพลง “เงา”
ศิลปิน : วงกางกวาง

ได้แค่มอง แต่ทำไมต้องไม่ได้
มองเธอเดินจากไปเป็นของเธอ
ก็เพ็ญรู้ ที่จริงเธอมองฉันแค่เงา
เจ็บแค้นเท่าไร แต่ทำอะไรไม่ได้
ไหนเธอเคยบอก ว่าจะรักกัน
แต่ไม่กี่วัน เธอก็กลับมาแปรผัน
เจ็บแค้นเท่าไร แต่ไม่รู้ทำอะไร
อยากฆ่าเธอให้ตาย แต่ก็คงไม่คุ้มค่า
เพราะว่าทรง ไม่ได้มีไว้ทั้งหมด
และฉันก็ไม่ได้อยากเข้าไปอยู่ในนั้น
ถึงรักเธอเพียงใด แต่พูดสิ่งใด
เพื่อนบอกอย่าเข้าไปนะ
ถ้าข้างในสลายทุกอย่างไม่ออกมา
ได้แค่มอง แต่ทำอะไรไม่ได้
มองเธอเดินจากไปเป็นของเธอ
ก็เพ็ญรู้ สุดท้ายก็ว่างเปล่า
ฉันเป็นแค่เงาไม่มีตัวตน
• ร้องทำ

เพลง เงา

ได้แค่มอง แต่ทำไมต้องไม่ได้
มองเธอเดินจากไปเป็นของเธอ
ก็เพ็ญรู้
ที่จริงเธอมองฉันแค่เงา
เจ็บแค้นเท่าไร
แต่ทำอะไรไม่ได้
ไหนเธอเคยบอก
ว่าจะรักกัน
แต่ไม่กี่วัน
เธอก็กลับมาแปรผัน
เจ็บแค้นเท่าไร
แต่ไม่รู้ทำอะไร
อยากฆ่าเธอให้ตาย
แต่ก็คงไม่คุ้มค่า

เพราะว่าทรง

ไม่ได้มีไว้ทั้งหมด
และฉันก็ไม่ได้อยากเข้าไปอยู่ในนั้น
ถึงรักเธอเพียงใด
แต่พูดสิ่งใด
เพื่อนบอกอย่าเข้าไปนะ
ถ้าข้างในสลายทุกอย่างไม่ออกมา
ได้แค่มอง
แต่ทำอะไรไม่ได้
มองเธอเดินจากไปเป็นของเธอ
ก็เพ็ญรู้
สุดท้ายก็ว่างเปล่า
ฉันเป็นแค่เงาไม่มีตัวตน

4. แบบฝึกคัดเลขไทยและเลขอารบิก

การสอนคิดคำนวณเบื้องต้นพร้อมแบบฝึกหัด
สำหรับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

การเขียนและการอ่านตัวเลขจำนวนนับ ๑ ถึง ๒๐

รูปภาพ	จำนวนนับ	ตัวเลขอารบิก	ตัวเลขไทย	อ่านว่า
	1	1	๑	หนึ่ง
	2	2	๒	สอง
	3	3	๓	สาม
	4	4	๔	สี่
	5	5	๕	ห้า
	6	6	๖	หก
	7	7	๗	เจ็ด
	8	8	๘	แปด
	9	9	๙	เก้า
	10	10	๑๐	สิบ
	10 กับ 1	11	๑๑	สิบเอ็ด
	10 กับ 2	12	๑๒	สิบสอง
	10 กับ 3	13	๑๓	สิบสาม
	10 กับ 4	14	๑๔	สิบสี่
	10 กับ 5	15	๑๕	สิบห้า
	10 กับ 6	16	๑๖	สิบหก
	10 กับ 7	17	๑๗	สิบเจ็ด
	10 กับ 8	18	๑๘	สิบแปด
	10 กับ 9	19	๑๙	สิบเก้า
	10 กับ 10	20	๒๐	ยี่สิบ

ฝึกคัดเลขไทย และเลขอารบิก

ถังน้ำ ๑ ใบ

ถังน้ำ 1 ใบ

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง

หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง

หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง

หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง หนึ่ง

แบบฝึกหัดที่ 7 โจทย์การบวก (+) ให้ผู้เรียนเขียนคำตอบที่ถูกต้อง

- + = ...
- + = ...
- + = ...
- + = ...
- + = ...

5. ใบงานฝึกคัดลายมือด้วยตัวเอง

ใบงาน
ฝึกคัดลายมือด้วยตัวเอง

คำนิยาม
 1. ใฝ่รู้จนคิดลายมือตามเส้นประที่กำหนดให้
 2. คิดต่อความยาวลายมือด้วยขนาดประโดยที่กำหนดให้ 1 จบ หรือมากกว่าก็ได้

ชื่อ.....นามสกุล.....
 ชั้น.....อายุ.....

ชีวิตนี้ไม่มีใครทำได้
 สมบูรณ์ในทุกเรื่อง
 ขึ้นชมสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่
 อย่ามัวหมกมุ่นกับสิ่งที่หายไป

ชีวิตนี้ไม่มีใครทำได้
 สมบูรณ์ในทุกเรื่อง
 ขึ้นชมสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่
 อย่ามัวหมกมุ่นกับสิ่งที่หายไป

ก้าวแรก
 เป็นก้าวที่ขากลับมาเสมอ

ก้าวแรก เป็นก้าวที่ขากลับมาเสมอ

วันที่ดีอาจไม่ได้มีทุกวัน
 แต่เชื่อเถอะในทุกๆวัน
 จะมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นเสมอ

วันที่ดีอาจไม่ได้มีทุกวัน
 แต่เชื่อเถอะในทุกๆวัน
 จะมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นเสมอ

รูปภาพสำหรับใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน

รูปภาพสำหรับใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน มีทั้งหมด 4 ชุด ดังนี้

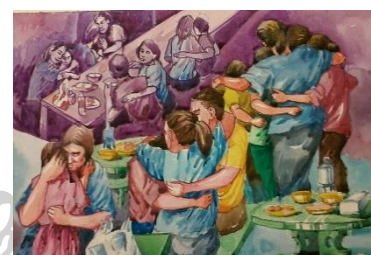
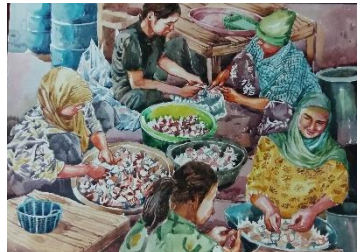
1. สื่อรูปภาพพยัญชนะไทย 44 ตัว

2. สื่อรูปภาพคำกลอนสอนสระภาษาไทย

3. สื่อรูปภาพ ประกอบด้วยรูปภาพแสดงภูมิหลังและประสบการณ์ชีวิต รูปภาพแสดงวิถีชีวิต
ในเรือนจำ และรูปภาพแสดงการประกอบอาชีพ

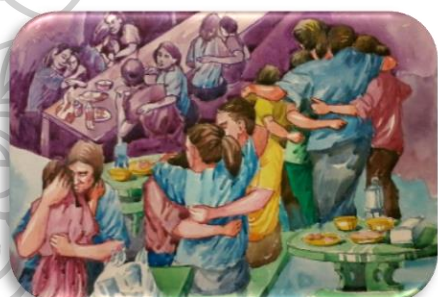
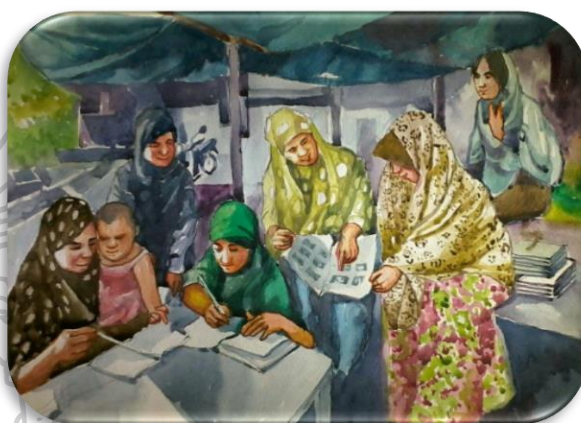
4. สื่อวีดิทัศน์สำหรับทำกิจกรรม “คัดคำ ฮัมเพลง”

คู่มือสอนเขียนอ่าน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ

คู่มือสอนเขียนอ่าน
สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ

คำนำ

คู่มือสอนเขียนอ่าน สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ ได้ศึกษาแนวทางตามแนวคิดของ เปาโล แฟร์เร่ นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรี ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวพบผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายสามกลุ่มคือ 1) ผู้ไม่รู้หนังสือเป็นผู้ที่ฟังพูดภาษาไทยได้แต่อ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ 2) ผู้ที่ไม่รู้ภาษาไทย อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ ฟังเข้าใจและพอที่จะสื่อสารได้ และ 3) เป็นชาวต่างชาติที่ไม่รู้ภาษาไทย อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ พอจะสื่อสารเป็นภาษาไทยได้เล็กน้อย ต้องใช้ล่ามแปลภาษาและสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาคู่มือสอนเล่มนี้จากการลงพื้นที่ทำวิทยานิพนธ์

คู่มือสอนเขียนอ่านเล่มนี้ ประกอบด้วย ความมุ่งหมายของคู่มือ เนื้อหาและสื่อที่ใช้สอน แนวทางในการสอน และข้อเสนอแนะวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ นันทนาเนตร ดร.วิเลขา ลีสวรรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ ดร.พีรเทพ รุ่งคุณากร และ ดร.กล้า สมตระกูล ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และมีส่วนร่วมทำให้คู่มือสอนเขียนอ่านเล่มนี้สำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยหวังอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน และผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนหนังสือให้แก่กลุ่มเป้าหมายในเรือนจำและทัณฑสถาน หากมีข้อเสนอแนะประการใดโปรดเสนอแนะมายังผู้วิจัย เพื่อปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

นางสาวณริกา เกิดนาสาร

ผู้วิจัย

คำชี้แจงการใช้คู่มือสอนเขียนอ่าน สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ

ความมุ่งหมายของคู่มือ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการสอนเขียนอ่าน ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการสอนที่เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ
3. เพื่อให้การสอนได้ผลทางการศึกษาและสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้จริง
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความพร้อมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการลงมือปฏิบัติ
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเรื่องการรู้หนังสือ
7. เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ดึงเอาความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวออกมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง
9. เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความก้าวหน้าในการรู้หนังสือของตนเองเป็นระยะ
10. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเขียนและการอ่านภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น
11. เพื่อให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง

1. เนื้อหาและสื่อที่ใช้

1.1 จำนวนครั้งและชั่วโมงการสอน

จัดการเรียนการสอน ทั้งหมด 42 ครั้ง รวม 160 ชั่วโมง

1.2 เนื้อหาและกิจกรรม

เนื้อหาการเรียนใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย มาออกแบบเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องเหมาะสมกับเหตุการณ์ และสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนั้นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้

1.3 สื่อการเรียนการสอน

จัดทำแบบฝึกหัดสำหรับผู้เรียนได้ฝึกหัดเขียนและอ่าน ทั้งหมด 5 ชุด ดังนี้

- 1) แบบฝึกเขียนอ่านพยัญชนะไทย
- 2) แบบฝึกเขียนอ่านสระภาษาไทย
- 3) แบบฝึกเขียนอ่าน “คำตัดคำ ฮัมเพลง”
- 4) แบบฝึกคัดเลขไทยและเลขอารบิก
- 5) ใบงานฝึกคัดลายมือด้วยตัวเอง

จัดทำรูปภาพสำหรับใช้เป็นสื่อการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 4 ชุด ดังนี้

- 1) สื่อรูปภาพพยัญชนะไทย 44 ตัว
- 2) สื่อรูปภาพคำกลอนสอนสระภาษาไทย
- 3) สื่อรูปภาพ ประกอบด้วยรูปภาพแสดงภูมิหลังและประสบการณ์ชีวิต

รูปภาพแสดงวิถีชีวิตในเรือนจำ และรูปภาพแสดงการประกอบอาชีพ

- 4) สื่อวีดิทัศน์สำหรับทำกิจกรรม “คำตัดคำ ฮัมเพลง”

2. การวัดผลการเรียน

การวัดผลมี 2 ลักษณะ คือ 1) การวัดผลก่อนเรียน และการวัดผลหลังเรียน

2) การวัดผลระหว่างเรียน

1. การวัดผลก่อนเรียน และ การวัดผลหลังเรียน เพื่อวัดความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนว่าอยู่ระดับใด และเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงมาก

น้อยเพียงใด สำหรับการวัดผลก่อนเรียนนั้น ผู้สอนสามารถนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุง การเรียนการสอนและติดตามช่วยเหลือผู้เรียนได้ด้วย

2. การวัดผลระหว่างเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการสังเกตการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อปรับปรุงการสอน และเพื่อติดตามช่วยเหลือผู้เรียนเป็นระยะ มีการทดสอบเป็นระยะและโดยให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณารูปแบบของการทดสอบว่าจะใช้วิธีใด เช่น เขียน พยัญชนะและคำตามคำบอก คัดตัวหนังสือและคำ ให้ผู้เรียนเขียนคำที่ตัวเองจำได้และอ่าน ให้ผู้สอนฟัง ให้ผู้เรียนอ่านออกเสียงพยัญชนะและคำ สะกดคำ และอ่านประโยค หรือจะ ให้ผู้เรียนเปิดหนังสือหาตัวพยัญชนะและสระตามที่ผู้สอนบอกก็ย่อมได้ โดยเลือกระยะเวลา การทดสอบให้เหมาะสม

3. แนวทางการสอนสำหรับครูผู้สอน

1. เตรียมตัวให้พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และวางแผนการสอนล่วงหน้า
2. ผู้สอนต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อ การจัดการเรียนการสอนและต้องสามารถปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ สถานการณ์ในเรือนจำ
3. เตรียมสื่อ คำถาม และข้อมูลเนื้อหาที่ถูกต้อง ทันสมัย เพื่อสร้างแรงจูงใจและ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้
4. ผู้สอนต้องออกเสียงพยัญชนะ สระ และคำ ให้ถูกต้องชัดเจน เขียนตัวหนังสือ และคำต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ชัดเจน อ่านง่าย คำไหนออกเสียงผิด เขียนผิด หรือสะกดผิด ผู้สอนต้องรีบแก้ไขและอธิบายสิ่งที่ถูกต้องให้ผู้เรียนทราบ
5. ผู้สอนตรวจงานผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ การตรวจงานของผู้สอนเป็นการสร้าง แรงจูงใจให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่เขียน อ่าน เพราะการตรวจงานทำให้ผู้เรียนรู้ว่ามีคน ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ตนเองทำ
6. การเรียนการสอนนี้เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและ ผู้เรียน ควรจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้สอนต้องให้โอกาส ผู้เรียนทุกคน ได้แสดงความคิดเห็นและความสามารถของตนเอง มีบรรยากาศที่เป็น มิตรภาพเข้าใจ

7. ผู้สอนต้องทำความเข้าใจผู้เรียน รับรู้ถึงความสนใจ ความต้องการ ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน และให้ผู้เรียนมีโอกาสดแสดงศักยภาพของตน

8. คู่มือเล่มนี้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรี สำหรับเนื้อหาและกิจกรรมผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม และสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานที่นั้น ๆ

9. การสอนย้ำ และทำซ้ำจะช่วยให้เกิดความเคยชิน สามารถทำโดยใช้วิธีการดังนี้

9.1 การให้ผู้เรียนผลัดกันออกไปนำทอง พญูชนะ สระ ทุกเช้าและก่อนเลิกเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนจดจำพญูชนะ สระ ได้

9.2 การให้ผู้เรียนออกไปเขียน พุด อ่าน หน้าชั้นเรียน

9.3 การให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียง สะกดคำ และเขียนคำลงในสมุด

9.4 การจัดที่นั่ง

9.5 การช่วยกันแสดงความคิดเห็นและอภิปราย

9.6 การทำกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติ

10. กิจกรรมการเรียนรู้ มี 3 ประเภท คือ

10.1 กิจกรรมระหว่างเรียน เป็นกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย เช่น เกม การทำงาน ศิลปะ การทำงานฝีมือ การประดิษฐ์สิ่งของ งานอาสาสมัคร การชมวีดิทัศน์ ฯ ล ฯ

10.2 กิจกรรมต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมเพื่อประเมินความก้าวหน้าการรู้หนังสือของผู้เรียน ทั้งด้านการอ่าน การเขียน ความเชื่อมั่น การเห็นคุณค่าในตนเอง การดึงเอาศักยภาพที่ผู้เรียนมีมาใช้ให้เกิดประโยชน์

10.3 กิจกรรมเฉพาะหน้า เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนต้องปรับให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ของเรือนจำซึ่งมักจะเป็นกิจกรรมพิเศษ เช่น วันพญาติ กีฬาสีเรือนจำ กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผู้สอนอาจสอดแทรกหรือเปลี่ยนเนื้อหาการสอนและการทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน และเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมถ่ายทอดประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ

4. ข้อเสนอแนะวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เพื่อยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจารณ์ญาณ (Critical Consciousness)

1. การจัดอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็น

1.1 จัดที่นั่งเป็นวงกลม

1.2 กำหนดหัวข้อ หรือประเด็นที่จะใช้อภิปราย

1.3 กำหนดกติกาในการอภิปราย เช่น ทุกคนควรตั้งใจฟังขณะที่เพื่อพูด หากต้องการแสดงความคิดเห็นให้ยกมือขออนุญาต อภิปรายโดยการให้เหตุผลรับฟังความคิดเห็นและยอมรับการตัดสินใจของผู้อื่น

1.4 สรุปความคิดเห็นร่วมกัน

2. การจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

2.1 สอบถามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2.2 กิจกรรมควรมีหลากหลายประเภท เช่น กิจกรรมศิลปะ งานฝีมือ งานอาสา การทำขนม การทำอาหาร

2.3 กิจกรรมที่นำมาให้ผู้เรียนทำควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ หรือส่งผลต่อคุณค่าทางจิตใจของผู้เรียน

2.4 ผู้สอนเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม แนะนำวิธีให้ผู้เรียนใช้วัสดุอุปกรณ์ทุกอย่างอย่างคุ้มค่า

2.5 ให้ผู้เรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองทุกขั้นตอน

2.6 เมื่อทำงานเสร็จแล้วให้ผู้เรียนช่วยกันจัดเก็บอุปกรณ์ และทำความสะอาดให้เรียบร้อย

3. การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างโดยใช้สื่อวีดิทัศน์

3.1 เตรียมเรื่องที่จะสอน ทั้งเนื้อหาประเด็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้และบทสรุปไว้ล่วงหน้า

3.2 เตรียมวีดิทัศน์ที่มีเนื้อหาและประเด็นเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้

3.3 ให้ผู้เรียนชมวีดิทัศน์ คิดตาม และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนั้น

3.4 ผู้สอนจดความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคนบนกระดานแล้วให้ผู้เรียนจดบันทึกความคิดเห็นของตนเองและเพื่อนลงในสมุด

3.5 ผู้สอนสรุปเนื้อหาและความคิดเห็นของเรื่อง

4. การจัดกิจกรรมโดยการสาธิต

4.1 ผู้สอนให้ความรู้และอธิบายเนื้อหากิจกรรมก่อนนำผู้เรียนดูการสาธิตและลงมือปฏิบัติ

4.2 ผู้สอนขออาสาสมัครซึ่งเป็นผู้เรียนที่มีความสามารถในการทำกิจกรรมตามหัวข้อที่กำหนด

4.3 ให้อาสาสมัครออกมาอธิบายและสาธิตวิธีการทำให้เพื่อนดูเป็นตัวอย่าง

4.4 เมื่อผู้เรียนฟังและดูการสาธิตแล้ว ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานด้วยตัวเอง

4.5 ผู้สอนให้ผู้เรียนทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็น

4.6 ผู้สอนจดความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคนบนกระดานและให้ผู้เรียนจดความคิดเห็นทั้งหมดลงในสมุด

4.7 ผู้สอนสรุปเนื้อหาและความคิดเห็นของเรื่อง

5. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้ห้องสมุด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

5.1 ผู้สอนอธิบายเนื้อหาและให้ความรู้เบื้องต้นก่อนนำผู้เรียนชมห้องสมุด

5.2 นำผู้เรียนชมห้องสมุด พร้อมอธิบายระเบียบขั้นตอนการใช้บริการห้องสมุด การสมัครสมาชิก การใช้บริการยืมคืนหนังสือ หมวดหมู่หนังสือที่มีให้บริการในห้องสมุด สัญลักษณ์แถบสีบอกประเภทหนังสือ และชั้นจัดเก็บหนังสือหมวดหมู่ต่าง ๆ

5.3 ให้ผู้เรียนมีเวลาเลือกหนังสือและยืมหนังสือที่ต้องการ

5.4 ผู้เรียนเปิดดูและอ่านหนังสือที่ตัวเองยืม

5.5 ผู้เรียนออกไปนำเสนอหนังสือที่ตัวเองยืมหน้าชั้นเรียน

5.6 ผู้สอนสรุปเนื้อหาและความคิดเห็น

ตัวอย่าง

กิจกรรมการเรียนการสอน

หัวข้อและเนื้อหา   รู้จักพยัญชนะไทย 44 ตัว   จำนวนชั่วโมงที่สอน 5 ชั่วโมง

กิจกรรมและสื่อการเรียน

1. ผู้สอนและผู้เรียนแนะนำตัว พูดคุยสนทนา เพื่อทำความรู้จัก สร้างความเข้าใจและแนะนำกระบวนการจัดการเรียนการสอน
2. ผู้สอนแจกวัสดุอุปกรณ์การเรียน ได้แก่ แบบหัดอ่านพยัญชนะไทย สมุด ดินสอ ยางลบ และซองใส่เอกสารให้แก่ผู้เรียนครบทุกคน
3. สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ความต้องการ ความคาดหวัง ต่อการเรียน ทำข้อตกลงการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การปฏิบัติตัวเมื่อเข้าชั้นเรียน การปฏิบัติตัวเมื่อมีความจำเป็นต้องขาดเรียน การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละครั้ง
4. ผู้สอนแนะนำชื่อและนามสกุลตัวเอง ผู้สอนเขียนชื่อและนามสกุลของผู้สอนและผู้เรียนทุกคนบนกระดาน
5. ผู้สอนตั้งคำถาม ถามผู้เรียนว่าแต่ละชื่อบนกระดานผู้เรียนรู้จักมีพยัญชนะอะไรบ้าง ให้ผู้เรียนช่วยกันตอบ ผู้สอนสังเกตผู้เรียนแต่ละคน เพื่อประเมินความรู้เกี่ยวกับการรู้จักพยัญชนะภาษาไทย
6. ผู้สอนแยกตัวพยัญชนะต่าง ๆ ออกจากชื่อและนามสกุลของผู้เรียนที่เขียนบนกระดานออกจนครบทุกชื่อ เช่น วันนา พยัญชนะที่มี คือ ว แหวน และ น หนู
7. ผู้สอนให้ผู้เรียนคัดรายชื่อและนามสกุล และแยกพยัญชนะทั้งหมดตามตัวอย่างบนกระดานลงในสมุด
8. ผู้สอนเดินตรวจงานการเขียนของผู้เรียนทีละคนและให้คำแนะนำรายบุคคล
9. เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้เรียนทุกคนเขียนเสร็จแล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนวางดินสอและอ่านออกเสียงชื่อนามสกุลบนกระดานทั้งหมดพร้อมกันหนึ่งเที่ยว
10. ให้ผู้เรียนเปิดหนังสือแบบหัดอ่านพยัญชนะไทยเพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตพยัญชนะไทยแต่ละตัวด้วยตนเองหนึ่งรอบ ก่อนที่ผู้สอนจะสอนให้ผู้เรียนอ่านออกเสียงพยัญชนะไทยไปที่ละตัวจนครบ 44 ตัว
11. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนและรู้จักพยัญชนะไทยทั้ง 44 ตัว และเพื่อไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกเครียดและกังวลกับการเรียนจนเกินไปผู้สอนให้ผู้เรียนเล่นเกมบิงโกพยัญชนะไทย ใครบิงโกครบก่อนสามครั้งผู้สอนมีของที่รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ มอบให้

วิธีการประเมิน

1. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน
2. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน
3. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม
4. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด
5. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองท้ายคาบเรียน

ตัวอย่าง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

หัวข้อและเนื้อหา รู้จักสระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์ภาษาไทยจากวิถีชีวิตและประสบการณ์
จำนวนชั่วโมงที่สอน 5 ชั่วโมง

กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนจดจำและออกเสียงพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระและวรรณยุกต์ในภาษาไทยได้ถูกต้องผู้สอนขอให้ตัวแทนห้อง (ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสให้ออกไปเป็นตัวแทนนำห้อง) ออกมานำผู้เรียนทุกคนในห้องท่องพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระในภาษาไทย ก่อนเริ่มการเรียนการสอน
2. ผู้สอนทดสอบให้ผู้เรียนเขียนพยัญชนะไทยตามคำบอก ผู้สอนเดินตรวจดูการเขียนของผู้เรียนและให้คำแนะนำผู้เรียนรายบุคคล
3. ผู้สอนใช้รูปภาพเป็นสื่อเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคำศัพท์ภาษาไทยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของตัวเอง

ผู้สอนตั้งคำถามถามผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนว่าเห็นอะไรในรูปบ้าง
- 2) ผู้เรียนมองรูปแล้วรู้สึกอย่างไร

จากนั้นผู้สอนนำคำที่ผู้เรียนช่วยกันเสนอ ไปใช้สอนเขียนสอนอ่าน โดยสอนวิธีการสะกดคำ และสอนให้ผู้เรียนรู้จักสระและวรรณยุกต์ ยกตัวอย่างวิธีที่ผู้สอนใช้สอน คำว่า “ข้าว” สะกดว่า ข อ อา ว อ ขาว ไม้โท ข้าว คือ สิ่งที่เรากินกับแกง และอธิบายเพิ่มเติมว่า ถ้า “ขาว” คำเดียวไม่มีไม้โท สะกดว่า ข อ อา ว อ ขาว หมายถึง สีขาว เสื้อสีขาว และ ถ้าเปลี่ยนจากไม้โท เป็นไม้เอก คือ “ข้าว” สะกดว่า ข อ อา ว อ ขาว ไม้เอก ข้าว หมายถึง ข้าวสาร ข้าวในโทรทัศน์ สิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา คำว่า “หม้อ” สะกดว่า ห อ ม อ อ ม อ ไม้โท หม้อ คือภาชนะที่ใช้ใส่แกง ใช้หุงข้าว แต่หากไม่มีไม้โท

จะได้คำว่า “หมอ” สะกดว่า หอ มอ ออ หมอ คือคนที่อยู่ในโรงพยาบาลคอยรักษาคนไข้และคนที่เข้ามาตรวจสุขภาพเราในเรือนจำ และหมอกับแพทย์ คือคนที่รักษาคนไข้เหมือนกัน เราจะเรียกว่า หมอหรือแพทย์ก็ได้ หรือชื่อปลาชนิดหนึ่ง คือ ปลาหมอ เป็นต้น

4. ผู้สอนให้ผู้เรียนจดคำที่ได้เรียนลงในสมุด เมื่อสังเกตว่าผู้เรียนจดเสร็จแล้ว ผู้สอนอ่านคำทั้งหมดให้ผู้เรียนฟังหนึ่งครั้งและให้ผู้เรียนอ่านตาม

วิธีการประเมิน

1. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน
2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด
3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน
4. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น
5. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองท้ายคาบเรียน

ตัวอย่าง

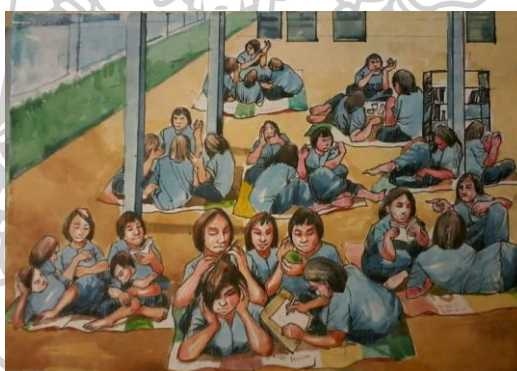
กิจกรรมการเรียนการสอน

หัวข้อและเนื้อหา จากรูปสู่เรื่อง คำและการแตกคำ จำนวนชั่วโมงที่สอน 5 ชั่วโมง

กิจกรรมและสื่อการเรียน

1. เพื่อให้ผู้เรียนจดจำและออกเสียงพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระและวรรณยุกต์ในภาษาไทยได้ถูกต้องผู้สอนขอให้ตัวแทนห้อง (ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสให้ออกไปเป็นตัวแทนนำห้อง) ออกมานำผู้เรียนทุกคนในห้องท่องพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระในภาษาไทย ก่อนเริ่มการเรียนการสอน

2. ผู้สอนใช้รูปภาพเป็นสื่อเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคำศัพท์ภาษาไทยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของตนเอง รูปที่ใช้เป็นสื่อคือรูปที่สะท้อนกิจกรรมประจำของผู้เรียน ผู้สอนให้ผู้เรียนดูรูปภาพแล้วช่วยกันตอบว่าเห็นใคร เห็นอะไร ในรูปภาพบ้าง ดังรูปตัวอย่าง

3. ผู้สอนเลือกคำที่มีความหมาย และเมื่อเต็มวรรณยุกต์แล้วจะทำให้ได้คำที่มีความหมายใหม่ เช่น

คำว่า ซอง เมื่อใส่ไม้เอกบน ซ โซ่ จะได้คำว่า ซ่อง และเมื่อใส่ไม้โทบน ซ โซ่ จะได้คำว่า ซ็อง (แซ่ซ็อง หมายถึง เปล่งเสียงแสดงความยินดี)

คำว่า คน เมื่อใส่ไม้โทบน ค ควาย จะได้คำว่า คัน เช่น คันตัว คันผ้า รือคัน ตรวจคัน

4. เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้คำข้างต้นแล้ว ผู้สอนนำคำข้างต้นที่เมื่อเปลี่ยนตัวสะกดแล้วจะทำให้ได้คำใหม่เพิ่มเติม เช่น

คำว่า ซอง เมื่อเปลี่ยนตัวสะกดจาก ง ู เป็น ย ยักษ์ จะได้คำว่า ซอย เช่น ห้องซอย ซังซอย อยู่ซอย ข้าวซอย ซอยผัก

5. ผู้สอนให้ผู้เรียนจดคำทั้งหมดลงในสมุด ผู้สอนอ่านและสะกดให้ผู้เรียนฟังหนึ่งครั้ง แล้วให้ผู้เรียนอ่านและสะกดตามผู้สอนหนึ่งครั้งหรือมากกว่า

วิธีการประเมิน

1. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน
2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด
3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน
4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม
5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น
6. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองท้ายคาบเรียน

ตัวอย่าง

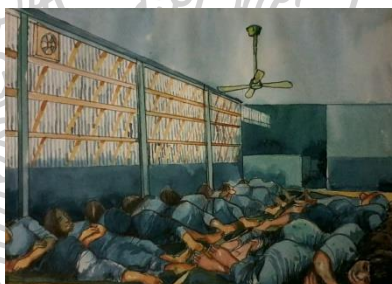
กิจกรรมการเรียนการสอน

หัวข้อและเนื้อหา   เรียนคำศัพท์จากรูปและการแตกคำ และร่วมอภิปราย
จำนวนชั่วโมงที่สอน   5 ชั่วโมง

กิจกรรมและสื่อการเรียน

1. เพื่อให้ผู้เรียนจดจำและออกเสียงพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระและวรรณยุกต์ในภาษาไทยได้ถูกต้องผู้สอนขอให้ตัวแทนห้อง (ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสให้ออกไปเป็นตัวแทนนำห้อง) ออกมานำผู้เรียนทุกคนในห้องท่องพยัญชนะภาษาไทยทั้ง 44 ตัว สระในภาษาไทย ก่อนเริ่มการเรียนการสอน

2. ผู้สอนเริ่มการเรียนการสอนด้วยการสนทนาและใช้สื่อรูปภาพที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้เรียน รูปที่ใช้คือ “รูปเรือนนอน” ซึ่งภายในเรือนนอนเป็นเสมือนพื้นที่ส่วนตัว ที่ผู้เรียนได้มีเวลาเป็นของตัวเอง แต่ขณะเดียวกันในเรือนนอนก็เป็นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการที่จะกระทำความผิด

ผู้สอนจึงใช้ประเด็น “เรือนนอนในฝันและการแก้ไขปัญหามหาชนเรือนนอน” เป็นหัวข้อสนทนา

- 1) ผู้สอนถามผู้เรียนว่า “ผู้เรียนมองภาพแล้วรู้สึกอย่างไร”
  - 2) ให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความรู้สึก และความคิดเห็นต่อรูปที่ได้ดู
  - 3) ให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย เรื่องราวและเหตุการณ์
3. ผู้สอนสรุปประเด็นและสิ่งที่ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย

จากนั้นเริ่มกิจกรรมการเรียนเพื่อแตกคำ โดยใช้คำที่มีความหมายต่อผู้เรียนมาใช้เพื่อแตกเป็นคำใหม่ เช่น คำว่า “ห้องซัง” ประกอบด้วยคำว่า “ห้อง” กับคำว่า “ซัง” แล้วให้ผู้เรียนช่วยคิดและนำเสนอคำที่มีคำว่า “ห้อง” กับคำว่า “ซัง” ประกอบอยู่ในคำ เช่น

“ห้อง” ได้แก่ ห้องนอน ห้องซัง ห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องทำงาน ห้องปกครอง ห้องบำบัดจิต ห้องพยาบาล ห้องพัสดุ ห้องครัว ห้องจำแนก ห้องฟื้นฟู ห้องเยี่ยม ห้องเด็ก ห้องทีบี ห้องฮิต ห้องหัด และห้องซอຍ

“ซัง” ได้แก่ ซังรวม ซังชาย ซังเดี่ยว ซังคู่ ซังแยก ซังซอย ซังแปด ซังนักโทษ ซังผู้ร้าย ซังห้องมีด กักซัง

ผู้สอนจดคำทั้งหมดบนกระดานและให้ผู้เรียนจดคำทั้งหมดลงในสมุด ระหว่างที่ผู้เรียนจดคำลงในสมุด ผู้สอนเดินสังเกตดูการเขียนของผู้เรียนแต่ละคน และคอยให้คำแนะนำการเขียนเป็นรายบุคคล เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้เรียนทุกคนจดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนอ่านและสะกดคำทั้งหมดแล้ว ให้ผู้เรียนอ่านและสะกดคำทั้งหมดตาม

4. ผู้สอนเลือกคำที่แตกออกมาจากคำว่า “ห้องซัง” มาใช้สอนคำศัพท์เพิ่มเติม เช่น คำว่า “ซังรวม” สะกดว่า ขอ-อะ-งอ-ซัง รอ-อัว-มอ-รวม = ซังรวม คำว่า รวม ออกเสียงสระ อัว ถ้าใส่ไม้เอกบน รอ เรือ จะได้คำว่า ร่วม และหาที่เราเปลี่ยนเอา รอ เรือ ออก แล้วใส่ สอ เสือ แทนที่ รอ เรือ จะได้คำว่า สวม สะกดว่า สอ-อัว-มอ สวม ใส่ไม้โทบน สอ เสือ จะได้คำว่า สัวม สะกดว่า สอ-อัว-มอ สวม สวม ไม้โท สัวม

5. ผู้สอนให้ผู้เรียนจดคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ลงในสมุด เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้เรียนทุกคนจดเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้สอนอ่านและสะกดคำทั้งหมดแล้วให้ผู้เรียนอ่านและสะกดคำทั้งหมดตาม

6. ผู้สอนให้ผู้เรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้

วิธีการประเมิน

1. สังเกตดูความสนใจของผู้เรียน
2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด
3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน
4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม
5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น
6. ผู้เรียนประเมินการเรียนของตนเองท้ายคาบเรียน

ตัวอย่าง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

หัวข้อและเนื้อหา เล่าเรื่องผ่านรูป อดีต ปัจจุบัน และอนาคต
จำนวนชั่วโมงที่สอน 3 ชั่วโมง

กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้

1. จัดโต๊ะเก้าอี้เป็นวงกลมผู้สอนและผู้เรียนนั่งรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในประเด็นภาพอดีต (ประสบการณ์) ปัจจุบัน (สิ่งที่เป็นอยู่) และอนาคต (ความคาดหวัง)
2. ให้ผู้เรียนแต่ละคนผลัดกันเล่าประสบการณ์ในอดีต เรื่องราวสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคตของผู้เรียนแต่ละคนโดยกำหนดกติกาที่ต้องทำร่วมกันคือตั้งใจฟังสิ่งที่เพื่อนกำลังเล่าและเมื่อจะแสดงความคิดเห็นให้ยกมือ แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ผู้สอนและผู้ช่วยสอนตั้งใจฟังและจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ผู้เรียนกำลังเล่า และถอดเอาคำสำคัญที่แสดงถึงเรื่องราวเหล่านั้นออกมา
3. ผู้สอนสรุปประเด็น ร่วมกับผู้เรียนถอดเอาคำสำคัญที่แสดงถึงเรื่องราวของผู้เรียนแต่ละคน เช่น คำว่า โอกาส ยิ้มสู้ ยอมรับ กำลังใจ ชีวิตใหม่
4. ผู้สอนจดคำทั้งหมดบนกระดาน และให้ผู้เรียนเขียนคำทั้งหมดลงในสมุด
5. ผู้สอนอ่านคำทั้งหมดให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนอ่านและสะกดคำทั้งหมดตาม

วิธีการประเมิน

1. สังเกตดูความตั้งใจของผู้เรียน
2. สังเกตการจับดินสอและลากเส้นลงในสมุด
3. สังเกตการสนทนาของผู้เรียน
4. สังเกตท่าทางและการแสดงออกของผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม
5. สังเกตความร่วมมือ การพูดคุยซักถาม และการแสดงความคิดเห็น
6. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองท้ายคาบเรียน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเนริกา เกิดนาสาร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2543 สำเร็จการศึกษา ปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 วิชาเอกทัศนศิลป์ จิตรกรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษา ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพรู สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ที่อยู่ปัจจุบัน	27 ถนนคลองหา 1 ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

